

ROK 2023
ZESZYT 2(50)
STRONY 1-152

KWARTALNIK

Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury

QUARTERLY

OF THE NATIONAL SCHOOL OF JUDICIARY
AND PUBLIC PROSECUTION

W ZESZYCIE:

Zagrożenia fałszywymi depozycjami świadków oraz podejrzanych wobec funkcjonariuszy publicznych. Wybrane zagadnienia (część I)
Grzegorz Ociecek

Polityka karna państwa a sądowy wymiar kary. Uwagi na tle wykładni i stosowania przepisu art. 53 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii
Mikołaj Grzesik

Kontakt telefoniczny tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz osobą najbliższą
Jan Sobiech

Organ właściwy do wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego w postępowaniu przygotowawczym w fazie in rem w zakresie informacji objętych tajemnicą bankową. Uwagi na tle postanowienia Sądu Najwyższego z 02.06.2022 r., I KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26
Tomasz Stępień

Wybrane problemy procesowej kontroli i utrwalania rozmów
Piotr Kosmaty

Wybrane aspekty konstytucyjnych, międzynarodowych i europejskich (unijnych) uwarunkowań prawa ubezpieczeń społecznych w świetle orzecznictwa
Katarzyna Kaczmarczyk-Kłak

Odpowiedzialność karna za przetrzymywanie okazu obcego gatunku inwazyjnego stanowiącego zagrożenie dla Polski – proponowany kierunek rozwiązania studium przypadku z nr. 1/2023
Rafał Łyżwa

Pojęcie narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo w rozumieniu art. 160 § 1 k.k. w świetle orzecznictwa sądowego
Beata Piekło

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28.02.2023 r. I KK 437/22
Czesław P. Kłak

Z życia Krajowej Szkoły
Piotr Kosmaty

RADA NAUKOWA

Janina Błachut (Polska), Jerzy Bralczyk (Polska), Jerzy Duży (Polska),
Piotr Hofmański (Polska), Shany M. King (Stany Zjednoczone),
Ryszard Koziołek (Polska), Joanna Lemańska (Przewodnicząca Rady Naukowej – Polska),
Wojciech Postulski (Polska), Carlo Rimini (Włochy),
Joshua C. Tate (Stany Zjednoczone), Aneta Załazińska (Polska)

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Dariusz Kala, Paweł Kołodziejski, Rafał Teluk, Marcin Warchoń,
Jacek Wierciński, Jan Wojtasik

REDAKCJA

Redaktor Naczelny – Czesław P. Kłak
Z-cy Redaktora Naczelnego
– Jacek Grela
– Piotr Zakrzewski
– Katarzyna Lenczowska-Soboń
Sekretarz Redakcji – Joanna Sutula

WYDAWNICTWO KRAJOWEJ SZKOŁY SĄDOWNICTWA I PROKURATURY

Kierownik – Piotr Kosmaty

ADRES REDAKCJI

31-547 Kraków, ul. Przy Rondzie 5
tel. 12 617 96 39, fax 12 617 94 21
e-mail: redakcja@kssip.gov.pl

KOREKTA, SKŁAD, DRUK I DYSTRYBUCJA

Studio Wydawnicze VERSUM

Pełne teksty artykułów wraz ze spisem treści i streszczeniami w językach polskim i angielskim są zamieszczone na stronie internetowej: www.kssip.gov.pl w zakładce: Działalność wydawnicza/Kwartalnik.

Wersją pierwotną (referencyjną) czasopisma jest wersja papierowa.

Opinie wyrażane w opublikowanych materiałach są opiniami ich autorów i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

Copyright © Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2023

ISSN 2083-7186

Nakład 1000 egzemplarzy

ZESZYT 2(50)/2023

KWARTALNIK

Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury

QUARTERLY

OF THE NATIONAL SCHOOL OF JUDICIARY
AND PUBLIC PROSECUTION

SPIS TREŚCI | TABLE OF CONTENTS

ARTYKUŁY | ARTICLES

Grzegorz Ocieczek

- Zagrożenia fałszywymi deponycjami świadków oraz podejrzanych wobec funkcjonariuszy publicznych. Wybrane zagadnienia (część I)** 7
Threats of false depositions of witnesses and suspects against public officials. Selected Issues. (Part I). 18

Mikołaj Grzesik

- Polityka karna państwa a sądowy wymiar kary. Uwagi na tle wykładni i stosowania przepisu art. 53 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii** 19
Criminal Policy Versus Sentencing Policy. Remarks on the Interpretation and Application of Article 53 of the Act on Counteracting Drug Addiction 31

Jan Sobiech

- Kontakt telefoniczny tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz osobą najbliższą** 33
Telephone contact of a person remanded in custody with a defence counsel And a significant other 45

Tomasz Stępień

- Organ właściwy do wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego w postępowaniu przygotowawczym w fazie *in rem* w zakresie informacji objętych tajemnicą bankową. Uwagi na tle postanowienia Sądu Najwyższego z 02.06.2022 r., I KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26** 47
The Authority Competent to Issue an European Investigation Order in a Pre-Trial (in Rem) Investigation with Regard to Information Covered by Banking Secrecy: Comments on the Background of a Decision of the Supreme Court of 2 June 2022, no. I KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26 61

Piotr Kosmaty

- Wybrane problemy procesowej kontroli i utrwalania rozmów** 63
Selected Issues of Procedural Surveillance and Recording of Wiretapped Conversations 83

KOMPARATYSTYKA I WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA |

COMPARATIVE STUDIES AND INTERNATIONAL COOPERATION

Katarzyna Kaczmarczyk-Kłak

Wybrane aspekty konstytucyjnych, międzynarodowych i europejskich (unijnych) uwarunkowań prawa ubezpieczeń społecznych

w świetle orzecznictwa 85

Selected aspects of constitutional, international and European (EU) determinants of social insurance law in the light of jurisprudence 100

STUDIUM PRZYPADKU | CASE STUDY

Rafał Łyżwa

Odpowiedzialność karna za przetrzymywanie okazu obcego gatunku inwazyjnego stanowiącego zagrożenie dla Polski – proponowany kierunek rozwiązania studium przypadku z nr. 1/2023

101

DEBIUTY | DEBUTS

Beata Piekło

Pojęcie narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo w rozumieniu art. 160 § 1 k.k. w świetle orzecznictwa sądowego

107

The concept of exposure to imminent danger within the meaning of Art. 160 § 1 k.k. in the light of jurisprudence 122

GLOSY | GLOSSES

Czesław P. Kłak

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28.02.2023 r. I KK 437/22

123

Gloss to the judgment of the Supreme Court of February 28, 2023 I KK 437/22 130

SPRAWOZDANIA | REPORTS

Piotr Kosmaty

Z życia Krajowej Szkoły

131

Słowo wstępne

Oddajemy do rąk czytelników kolejny – 50. numer „Kwartalnika Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury”, a zarazem drugi zeszyt w 2023 r. To jubileusz, który skłania do refleksji. Pierwszy zeszyt (numer) kwartalnika ukazał się w 2011 r. Od tamtej pory periodyk przeszedł istotną ewolucję. Był on i jest nadal adresowany do sędziów, prokuratorów, asesorów sądowych, asesorów prokuratury, referendarzy sądowych, asystentów sędziów i prokuratorów, urzędników sądów i prokuratury, aplikantów aplikacji sędziowskiej i prokuratorowskiej, ale także przedstawiciele nauki prawa oraz innych prawniczych grup zawodowych. Biorąc pod uwagę obecny profil kwartalnika, jest on także kierowany do kuratorów sądowych oraz funkcjonariuszy służb mundurowych – przede wszystkim Policji, Straży Granicznej oraz Służby Więziennej, ale także służb specjalnych – zwłaszcza Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Można w nim również odnaleźć materiały interesujące z punktu widzenia realizacji ustawowych zadań Instytutu Pamięci Narodowej. Periodyk rozszerzył zatem zarówno krąg odbiorców, jak i autorów. Zmienił się również układ jego treści. Obecnie oprócz artykułów, głos, recenzji i sprawozdań czy też debiutów naukowych materiały są publikowane w nowych działach: „Komparatystyka i współpraca międzynarodowa”, „Analizy orzecznictwa”, czy też „Studium przypadku”. W kolejnych numerach kwartalnika wyodrębniony zostanie nowy dział: „Metodyka kształcenia prawników”, poświęcony przede wszystkim kształceniu aplikantów oraz szkoleniu i doskonaleniu zawodowemu sędziów, asesorów sądowych, prokuratorów, asesorów prokuratury, a także referendarzy sądowych, asystentów sędziów, asystentów prokuratorów, kuratorów zawodowych oraz urzędników sądów i prokuratury.

Zmiany, wprowadzone w latach 2021–2023, docenił Minister Edukacji i Nauki, który w Komunikacie z dnia 17 lipca 2023 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych przyznał kwartalnikowi 70 pkt. Dopiero od końca 2021 r. widać wyraźny progres w zakresie ewaluacji periodyku, który sukcesywnie zyskuje w punktacji czasopism, a zarazem przyznane punkty nie są kontestowane w ramach ogólnopolskiej debaty dotyczącej oceny czasopism. Awans punktacyjny nie spowoduje, że Redakcja zaprzestanie dążyć do podwyższenia przyznanych punktów. Stagnacja oznaczałaby zaprzepaszczenie ciężkiej

pracy, która została wykonana, aby kwartalnik został dostrzeżony i zyskał w ewaluacji czasopism. Dbałość o wysoki poziom publikowanych tekstów i w związku z tym jeszcze bardziej rygorystyczna ocena materiałów przekazanych do publikacji, pozyskanie nowych autorów oraz rozszerzenie umiędzynarodowienia w odniesieniu do funkcjonowania periodyku na rynku wydawniczym to działania, które mają doprowadzić do kolejnego sukcesu wydawniczego – zwiększenia punktacji naszego kwartalnika.

REDAKTOR NACZELNY

dr hab. Czesław P. Kłak

profesor Uniwersytetu Pedagogicznego
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ARTYKUŁY

Zagrożenia fałszywymi depozycjami świadków oraz podejrzanych wobec funkcjonariuszy publicznych. Wybrane zagadnienia (część I)

DOI:10.53024/1.2.50.2023

GRZEGORZ OCIECZEK*

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł stanowi próbę opisu kwestii związanej z zagrożeniami fałszywymi depozycjami ze strony podejrzanych wobec szeroko rozumianej grupy funkcjonariuszy publicznych, w tym w szczególności przedstawicieli organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Publikacja z uwagi na obszerność prezentowanych w niej zagadnień została podzielona na dwie zasadnicze części. W pierwszej skupiono się na zagadnieniach natury ogólnej, w tym m.in. na definicji pojęcia „funkcjonariusz publiczny”, kontrowersjach związanych z pewnymi kolegiami osób nieuznawanych za funkcjonariuszy publicznych czy wreszcie na wybranym katalogu przestępstw, które mogą zostać popełnione w stosunku do funkcjonariuszy publicznych.

Słowa kluczowe: funkcjonariusz publiczny, Policja, korupcja, przestępczość zorganizowana, fałszywe zeznania, znieważenie funkcjonariuszy publicznych, czynna napaść na funkcjonariuszy publicznych, przekupstwo, fałszywe oskarżenie, Sąd Najwyższy

WSTĘP

Funkcjonariusze publiczni z racji wykonywanych przez siebie obowiązków służbowych są szczególnie narażeni na zemstę ze strony środowisk przestępczych. Zemsta

* Doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Krajowej w stanie spoczynku, Doradca Prokuratora Krajowego, adiunkt UKSW, stały recenzent miesięcznika „Prokuratura i Prawo”, członek Rady Naukowej IWS, WPP oraz OSA. Członek Polskiej Platformy Bezpieczeństwa Wewnętrznego, tworzącej zaawansowane, zintegrowane narzędzia technologiczne, wspomagające działania organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Uczestnik oraz współorganizator międzynarodowych konferencji poświęconych m.in. zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu. Uczestnik programu *International Visitor Leadership*, organizowanego przez Departament Stanu USA w zakresie zwalczania przestępczości i terroryzmu. Autor publikacji w zakresie przestępczości zorganizowanej oraz świadków koronnych; ORCID 0000-0002-2785-4677.

ta może przybierać różnorakie formy aktywności, takie jak pomówienia, fałszywe zeznania czy też wywieranie wpływu na czynności urzędowe, w tym czynności sądu. Szczególnie problem ten dotyczy funkcjonariuszy prowadzących postępowania przygotowawcze, czynności operacyjno-rozpoznawcze, ale także przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości. Niniejsza publikacja ma na celu unaocznienie problemu związanego m.in. z fałszywymi depozycjami podejrzanych wobec grupy funkcjonariuszy publicznych zajmującej się zwalczaniem przestępczości, w tym tej o charakterze przestępczości zorganizowanej, korupcyjnej oraz poważnej przestępczości gospodarczej. Poza tym zasadne wydaje się podjęcie dyskusji dotyczącej próby minimalizacji zagrożeń płynących z tego jakże niebezpiecznego zjawiska, a co za tym idzie, wypracowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

Artykuł 115 § 13 k.k. zawiera katalog zamknięty osób, które są zaliczane do funkcjonariuszy publicznych. I tak, zgodnie z paragrafem 13 ww. artykułu funkcjonariuszem publicznym jest:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) poseł, senator, radny,
- 2a) poseł do Parlamentu Europejskiego¹,
- 3) sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy,
- 4) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych,
- 5) osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe,
- 6) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej,
- 7) funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej,
- 8) osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie,
- 9) pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe².

Jak można zauważyć, definicja funkcjonariusza publicznego należy do wyjątkowo obszernych, co więcej, po nowelizacji z dnia 13.06.2003 r.³ stała się ona elementem

¹ Pkt 2a §13 art. 115 k.k. dodany został na podstawie ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja Wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 25, poz. 219).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 2007 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

³ J. Potulski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, LEX/el. 2004.

składowym pojęcia osoby pełniącej funkcję publiczną⁴. W tym miejscu zwrócić należy uwagę na kwestie związane z desygnatem określenia opisanego w punkcie 7 paragrafu 13 art. 115 k.k., czyli pojęcia organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego. Zgodnie z poglądami doktryny status organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa przyznawany jest przez akty regulujące działalność tego rodzaju instytucji, w tym m.in. Policji⁵, funkcjonariuszom Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej i in.⁶

W przepisie art. 115 § 13 k.k., który zawiera katalog zamknięty, zostały wskazane zarówno nazwy organów, pełnione funkcje, wykonywany zawód, jak również dokonano określenia organu władzy lub instytucji publicznej, w których dana osoba wykonuje zadania publiczne⁷. Należy podkreślić, że zakres pojęcia „funkcjonariusz publiczny” przez lata ulegał modyfikacjom w związku z tym – co podkreślają przedstawiciele doktryny – zarówno z dorobku doktryny, jak orzecznictwa dotyczącego pojęcia funkcjonariusza publicznego, wypracowanego zgodnie z Kodeksem karnym z 1969 r., należy korzystać z wyjątkowo dużą ostrożnością⁸.

Należy zasygnalizować, że odnośnie do pojęcia funkcjonariusza publicznego zarówno w doktrynie, jak również orzecznictwie pojawiło się szereg kontrowersji dotyczących przyznania pewnej kategorii osób miana funkcjonariuszy publicznych. Dotyczy to m.in. lekarzy, kontrolerów komunikacji miejskiej, strażników gminnych, asesorów komorniczych oraz notariuszy⁹.

Bardzo ważnym aspektem w pracy funkcjonariuszy publicznych jest kwestia poczucia bezpieczeństwa, związana z wykonywanymi przez nich obowiązkami służbowymi. To w głównej mierze od ustawodawcy oraz bezpośrednich przełożonych zależy zapewnienie bezpieczeństwa prawnego funkcjonariuszom wykonującym swoje zadania związane z wykrywaniem i osądzeniem sprawców przestępstw. W przypadku braku odpowiedniej reakcji uprawnionych organów państwa na wszelkie przejawy przestępczej aktywności skierowanej przeciwko funkcjonariuszom publicznym,

⁴ Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2015, s. 748.

⁵ Zob. np.: Kodeks karny. Komentarz, red. O. Górniok, Warszawa 2004, s. 389; Z. Kallus, *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego. Nowa kodyfikacja karna, krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 2.

⁶ A. Marek, *Kodeks karny*, Warszawa 2007, s. 266.

⁷ T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Kornarska-Wrzošek, Warszawa 2018, s. 623.

⁸ *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 2, *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, wyd. V, LEX/el.

⁹ R. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1, s. 197–199; *Ochrona danych osobowych w prawie publicznym*, red. M. Jędrzejczak, Warszawa 2021, LEX/el; *Kodeks karny Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2022; postanowienie SN z 25.09.2013 r., I KZP 9/13, OSNKW 2013, nr 10, poz. 85; wyrok SN z 14.12.2017 r., III KK 473/17, LEX nr 2420316; postanowienie SN z 30.03.2009 r., SDI 30/08, LEX nr 1615484; wyrok SN z 27.11.2000 r., OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 21; wyrok SA we Wrocławiu z 29.02.2012 r., II AKA 31/12, LEX nr 1143435; postanowienie SN z 21.09.2005 r., I KZP 28/05, OSNKW 2005, nr 10, poz. 94; postanowienie SN z 08.12.2004 r., IV KK 126/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 9; wyrok SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 21.

zachowanie takie może doprowadzić do pasywnego podejścia do wykonywanych przez nich obowiązków. W szczególności istnieje niebezpieczeństwo zaniechania proaktywnej działalności zmierzającej między innymi do ścigania sprawców przestępstw, zwłaszcza najgroźniejszych, a mianowicie przestępczości zorganizowanej i poważnej przestępczości o charakterze gospodarczym.

WYBRANE KATEGORIE PRZESTĘPSTW POPEŁNIANYCH WOBEC FUNKCJONARIUSZY PUBLICZNYCH

Do najczęstszych przestępstw, które popełniane są w stosunku do funkcjonariuszy publicznych, w szczególności tej ich kategorii, która została opisana w paragrafach 3 oraz 7 artykułu 115 k.k., czyli organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości, zaliczyć można:

- 1) naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego (art. 222 k.k.);
- 2) czynną napaść na funkcjonariusza publicznego lub osobę przybraną do pomocy podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 223 k.k.);
- 3) znieważenie funkcjonariusza publicznego lub osobę przybraną do pomocy podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 226 k.k.);
- 4) wywieranie wpływu na czynności sądu (art. 232 k.k.);
- 5) fałszywe zeznania (art. 233 k.k.);
- 6) fałszywe oskarżenie (art. 234 k.k.);
- 7) tworzenie fałszywych dowodów dla podjęcia ścigania o przestępstwo (art. 235 k.k.).

Funkcjonariusze publiczni, zajmujący się prowadzeniem postępowań przygotowawczych oraz wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych narażeni są na popełnienie przestępstw opisanych w punktach 1–3 oraz 5–7.

Szczególną uwagę zwrócić należy na fakt, iż wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych niesie za sobą niebezpieczeństwo związane z możliwością pomawiania funkcjonariuszy o czyny karalne, których nie popełnili. Łączy się to w szczególności z koniecznością bezpośredniego kontaktu z osobami podejrzewanymi o popełnienie przestępstw, a w szczególności z aktywnymi metodami pracy operacyjnej, do których zaliczamy m.in.:

- zakup kontrolowany;
- kombinację operacyjną;
- operacje specjalne;
- przesyłkę niejawnie nadzorowaną i in.

Wprawdzie pojęcie czynności operacyjno-rozpoznawczych do chwili obecnej nie doczekało się definicji legalnej, to pierwsza szeroko rozumiana definicja tego pojęcia pojawiła się w projekcie ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych.

Zgodnie ze wspomnianym projektem, art. 2 pkt 1 definiował czynności operacyjno-rozpoznawcze jako zespół przedsięwzięć jawnych i niejawnych, które prowadzone są wyłącznie w celu:

- 1) rozpoznania, zapobiegania i wykrywania przestępstw;
- 2) odnajdywania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiarem sprawiedliwości oraz osób zaginionych, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ich zaginięcie jest wynikiem przestępstwa, a także odnajdywanie rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa lub mających związek z przestępstwem;
- 3) ustalenia tożsamości osób i zwłok, w przypadku uzasadnionego podejrzenia przestępczego działania¹⁰.

Przedstawiciele doktryny przez ostatnie lata starali się wypracować pojęcie czynności operacyjno-rozpoznawczych, przez niektórych z autorów określanych również mianem czynnościami operacyjno-śledczymi¹¹. Przykładowo T. Hanausek za działania operacyjno-rozpoznawcze uznawał takie działania, które zawierają się w odrębnym systemie poufnych lub też tajnych działań organów policyjnych, podejmowanych poza procesem karnym, które w ostateczności mają służyć procesowi karnemu¹².

Czynności operacyjno-rozpoznawcze obejmują prowadzenie działalności:

- wykrywczej;
- rozpoznawczej;
- zapobiegawczej;
- dowodowej¹³.

Omawiając przestępstwa, które mogą być popełnione na szkodę funkcjonariuszy publicznych, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na przestępstwo fałszywych zeznań oraz „wyjaśnień”, które mogą być składane zarówno w trakcie postępowania przygotowawczego, jak też sądowego. Osobowe źródła dowodowe stanowią jeden z najważniejszych materiałów dowodowych, który jest wykorzystywany w trakcie prowadzonego postępowania. Nierzadko zdarza się bowiem tak, iż poza osobowymi źródłami dowodowymi organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości z uwagi na specyfikę prowadzonego postępowania nie dysponują materiałem dowodowym o charakterze rzeczowym lub osobowo-rzeczowym. Dlatego tak wyjątkowo ważną kwestią jest prawidłowa analiza zeznań lub wyjaśnień, a co za tym idzie, ich rzetelna weryfikacja pod kątem wiarygodności. Na temat wiarygodności składanych zeznań oraz wyjaśnień w kontekście tzw. wiarygodności psychologicznej oraz

¹⁰ Projekt ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych z dnia 07.02.2008 r., VI kadencja Sejmu RP, druk nr 353.

¹¹ Zob. np. T. Widła, *Prawo do prywatności a prowadzenie działalności operacyjno-wykrywczej*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe. Prawa Człowieka”, Katowice 1974, nr 4, s. 89.

¹² T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 1996, s. 96.

¹³ Z. Niemczyk, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i możliwości wykorzystania ich rezultatów w postępowaniu karnym*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2013, nr 3, s. 6.

prawnej pojawiło się szereg publikacji¹⁴. Punktem zbieżnym związanym z kwestią wiarygodności jest wielokrotnie podkreślany obowiązek dotyczący prawidłowej, a w szczególności rzetelnej weryfikacji składanych zeznań oraz wyjaśnień.

Przestępstwo fałszywych zeznań, które opisane zostało w art. 233 k.k., może być popełnione w trzech zasadniczych postaciach, a mianowicie:

- składania fałszywych zeznań (art. 233 § 1 k.k.);
- przedstawienia fałszywej opinii, tłumaczenia lub ekspertyzy (art. 233 § 4 k.k.);
- złożenia fałszywego oświadczenia (art. 233 § 6 k.k.).

Przedmiotem ochrony wyżej wymienionego przestępstwa jest dobro wymiaru sprawiedliwości ze szczególnym uwzględnieniem tzw. zapewnienia wiarygodności ustaleń, które dokonywane są w ramach postępowania¹⁵.

Z kolei dobrem naruszonym lub też zagrożonym przez przestępstwo jest mające zapaść w tym postępowaniu orzeczenie, nie jest nim dobro prawne uczestnika postępowania, w którym zeznanie zostało złożone, chyba że działanie to narusza również inny przepis, chroniący bezpośrednio dobro prawne tej osoby (np. cześć, godność osobistą, mienie). W tym pierwszym wypadku do naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego osoby, poprzez złożenie fałszywego zeznania, może dojść jednak dopiero wskutek orzeczenia sądu, a więc w sposób pośredni¹⁶.

Zasadniczym elementem związanym z kwestią odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 233 k.k. jest konieczność uprzedzenia zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub też odebranie od świadka stosownego przyrzeczenia. Katalog wyjątków od możliwości odebrania przyrzeczenia opisany został

¹⁴ Zob. np.: B. Wojciechowski, *Ocena wiarygodności zeznań świadków dorosłych przy zastosowaniu psychologicznych i prawnych kryteriów treściowych. Rozprawa doktorska*, Kraków 2012, s. 51; G. Ociecek, *Świadek koronny. Ocena wiarygodności*, Warszawa 2015; M. Stanik, *Psychologiczne problemy metod przesłuchań świadków*, „Przegląd Psychologiczny” 2004, nr 2, s. 157–176; M. Rusinek, O „prawie do kłamstwa” (artykuł polemiczny), „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4, s. 83–92; Ł. Pohl, *Składanie nieprawdziwych wyjaśnień przez oskarżonego w polskim procesie karnym – szkic teoretycznoprawny*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6, s. 38–44; P. Nycz, „Prawo do kłamstwa” – uprawnienie oskarżonego, czy okoliczność wpływająca na obostrzenie kary, [w:] *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2012, s. 221–231; D. Mocarska, *Przestępstwo fałszywego oskarżenia a prawo do obrony*, [w:] *Ius est ars boni et aequi. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi*, red. P. Bogdalski, W. Pływaczewski, I. Nowicka, Szczytno 2008, s. 313–322; B. Laszczak, *Kłamstwo i jego wykrywanie – ekspresje mimiczne i inne fizjologiczne objawy*, [w:] *Nauki Sądowe. Interdyscyplinarność kluczem do prawdy*, red. A. Gruszczyńska, A. Dońca, P. Wąsik, Kraków 2015, s. 157–176; E. Gruza, *Ocena wiarygodności zeznań świadków w procesie karnym. Problematyka kryminalistyczna*, Kraków 2003; wyrok SN z 18.08.2005 r., WA 18/05, OSNwSW 2005, nr 1, poz. 1551; wyrok SA w Warszawie z 22.08.2012 r., VI ACa, 1306/11, LEX nr 1272012.

¹⁵ *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, wyd. III, art. 233 k.k., LEX/el.

¹⁶ Postanowienie SN z 01.04.2005 r., VKK 42/05, OSNKW2005, nr 7–8, poz. 66.

w art. 189 k.p.k.¹⁷ Obowiązek ten wprost wynika z normy prawnej art. 190 k.p.k. Jak słusznie zauważył WSA w Warszawie w wyroku z 30.08.2006 r.: „samo oświadczenie osoby fizycznej bez pouczenia jej o treści art. 233 k.k. jest niewystarczające do uznania go za równoważne z dowodem z zeznań świadków”¹⁸. Zaznaczyć jednak należy, iż „niedopełnienie przez organ procesowy wymogów określonych w art. 190 k.p.k. nie wyklucza uznania danej osoby za świadka, wyłącza jedynie możliwość pociągnięcia jej do odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań”¹⁹. Wyjątkowo ważną rolę w procesie karnym odgrywają pouczenia świadka związane z prawem odmowy złożenia zeznań (art. 182 k.p.k.), jak również odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić świadka lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub też przestępstwo skarbowe (art. 183 k.p.k.). Pouczenia te stanowią swoistą gwarancję tzw. „konfliktu sumienia” osobowych źródeł dowodowych²⁰. Nie należy przy tym tracić z pola widzenia tego, iż treść udzielonego świadkowi pouczenia winna zostać mu przekazana w sposób odpowiednio dla niego zrozumiały, stosownie do wieku oraz rozwoju umysłowego²¹.

Ważnymi, lecz budzącymi liczne kontrowersje judykataми, na które należy zwrócić szczególną uwagę, były: Uchwały Sądu Najwyższego z 26.04.2007 r. oraz z 20.09.2007 r., w których sąd stanął na stanowisku, że: po pierwsze „Nie ponosi odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 k.k. osoba, która przesłuchana została w charakterze świadka wbrew wynikającemu z art. 313 § 1 k.p.k. nakazowi przesłuchania jej jako podejrzanego”²², po wtóre zaś „Nie popełnia przestępstwa fałszywych zeznań (art. 233 § 1 k.k.), kto umyślnie składa nieprawdziwe zeznania dotyczące okoliczności mających znaczenie dla realizacji jego prawa do obrony (art. 6 k.p.k.)”²³. Szczególnie drugie stanowisko Sądu Najwyższego nie zasługuje na aprobatę. W jakim bowiem celu ustawodawca stosownymi przepisami przewidział prawo do odmowy składania zeznań oraz odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie, skoro i tak pouczenia te nie będą miały żadnego znaczenia w sytuacji, kiedy świadek składa fałszywe depozycje (będąc prawidłowo pouczony o treści art. 182 k.p.k. oraz/lub 183 k.p.k.), a przy tym obciąża nimi przykładowo funkcjonariuszy prowa-

¹⁷ Art. 189 k.p.k. Nie odbiera się przyrzeczenia:

¹⁾ od osób, które nie ukończyły 17 lat;

²⁾ gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że świadek z powodu zaburzeń psychicznych nie zdaje sobie należyte sprawy ze znaczenia przyrzeczenia;

³⁾ gdy świadek jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa będącego przedmiotem postępowania lub pozostającego w ścisłym związku z czynem stanowiącym przedmiot postępowania albo gdy za to przestępstwo został skazany;

⁴⁾ gdy świadek był prawomocnie skazany za fałszywe zeznanie lub oskarżenie.

¹⁸ Wyrok SN z 06.12.2006 r., VISA/Wa 489/06, OSNwSW 2006, nr 1, poz. 2376, LEX nr 281877.

¹⁹ Postanowienie SN z 09.09.2013 r., sygn. SDI 22/13, LEX nr 1380704.

²⁰ Wyrok SA w Katowicach z 13.02.2014 r., II Aka 509/13, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2014, nr 4, poz. 61.

²¹ Wyrok SA we Wrocławiu z 22.02.2012 r., II Aka 27/12, LEX nr 1120040.

²² Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3, poz. 29, s. 185.

²³ Uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4, poz. 46, s. 302.

dzących czynności operacyjno-rozpoznawcze lub postępowanie przygotowawcze. Zgodnie z wyżej wymienionymi orzeczeniami Sądu Najwyższego świadek nie poniesie odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, że w razie wykazania fałszywości zeznań każda lub prawie każda osoba będzie broniła się za pomocą twierdzeń, że realizowała swoje prawo do obrony, które zdaniem przedstawicieli części doktryny ma charakter nadrzędny m.in. nad dobrem wymiaru sprawiedliwości. Można by w tym miejscu postawić pytanie z natury retoryczne, co w takim razie z prawem do wolności od fałszywych pomówień, oszczerstw, i „bezpieczeństwem osobistym” funkcjonariuszy. Należy wspomnieć, że szeroko zagwarantowane prawo do wolności opisane zostało także w Konstytucji w art. 31, który stanowi:

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.
2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.
3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw²⁴.

Nie można zgodzić się z częścią środowiska prawniczego argumentującą prawo do kłamstwa w oparciu o przepisy Konstytucji w zakresie prawa do obrony, gdyż, jak widać, Konstytucja gwarantuje także prawo do wolności. Dodatkowo, istotną gwarancją jest także prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu oraz szeroko rozumiane dobro wymiaru sprawiedliwości.

Wydawało się, iż wyżej wymieniony problem stał się nieaktualny po wprowadzeniu przez ustawodawcę, ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw²⁵ art. 233§1a k.k., zgodnie z którym „Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. Warunkiem niezbędnym jest oczywiście zgodnie z § 2 art. 233 k.k., aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie. Niestety, Sąd Najwyższy w swojej uchwale z 09.11.2021 r., I KZP 5/21, wbrew wykładni literalnej przepisu 233§1 a k.k. stanął na stanowisku, że: „Nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli – realizując prawo do obrony – zeznaje nieprawdę lub zataja

²⁴ Art. 31 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

²⁵ Dz. U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.; zob. też: uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 207.

prawdę, nie wyczerpując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy”²⁶. W mojej ocenie przedmiotowy judykat wydany został całkowicie *contra legem*, a przede wszystkim wbrew jasnej i niebudzącej wątpliwości wykładni językowej wynikającej z treści art. 233 § 1a k.k. Szersze omówienie uchwały Sądu Najwyższego z 09.11.2021 r. znajduje się w głosie do wyżej wymienionej uchwały²⁷. Wspomnieć jedynie należy, iż sąd dokonał tak zwanej wykładni prawotwórczej, dzięki której zagwarantował całkowitą bezkarność świadkom, którzy dysponując prawem do odmowy odpowiedzi na pytania lub w szczególnych sytuacjach odmowy składania zeznań, pomimo to składają fałszywe depozycje procesowe.

PRÓBA PODSUMOWANIA

Funkcjonariusze publiczni z racji wykonywanego zawodu oraz czynności służbowych pozostają pod szczególną ochroną prawną. Ochronę tę zapewniają im zarówno przepisy ustawy karnej, jak również ustaw szczegółowych regulujących zasady ich funkcjonowania, a w szczególności wykonywania czynności służbowych. Przykładem takich ustaw są oczywiście ustawy o Policji, o ABW i AW, CBA i in. Ważnym aspektem dotyczącym ochrony prawnej funkcjonariuszy publicznych jest tryb ścigania przestępstw. Tryb ten ma charakter publicznoskargowy, nie zaś prywatnoskargowy. Ważną zmianą wzmacniającą ochronę funkcjonariuszy publicznych, w tym m.in. funkcjonariuszy Policji, była zmiana związana z wprowadzeniem do kodeksu karnego kwestii ochrony funkcjonariuszy publicznych, jeżeli nieuprawnione działania skierowane przeciwko nim podejmowane są przez sprawcę podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych. Zmiana wymusiła na ustawodawcy wprowadzenie stosownych korekt do ustawy o Policji, gdzie w art. 66 ust 2 zapisano, że: „z ochrony przewidzianej w kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta również policjant, który poza czasem służby działa na rzecz:

- 1) zapobieżenia zagrożeniu dla życia lub zdrowia ludzkiego;
- 2) przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- 3) ujęcia sprawcy czynu zabronionego”²⁸.

Dodanie w art. 66 ustępu 2 spowodowało, iż ochrona przewidziana w kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych przysługuje również policjantowi, który poza czasem służby podejmie działania na rzecz zapobieżenia zagrożeniu życia lub zdrowia ludzkiego, przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego lub ujęcia sprawcy czynu

²⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z 09.11.2021 r., I KZP 5/21.

²⁷ G. Ociecek *Glosa do uchwały Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2021 r., sygn. I KZP 5/21*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 2 – w publikacji.

²⁸ Art. 66 ust 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.).

zabronionego²⁹. Niestety, nie zawsze dobro wymiaru sprawiedliwości w postaci zapewnienia jej funkcjonariuszom prawidłowej ochrony prawnej znajduje właściwe zrozumienie wśród przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości oraz części przedstawicieli doktryny, czego wyrazem może być wspomniana uchwała Sądu Najwyższego z 09.11.2021 r., I KZP 5/21.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. (Dz. U. R.P. z 1932 r. Nr 60, poz. 571 ze zm).
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 2007 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.).
Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2006 r. Nr 104, poz. 708).
Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.).

LITERATURA:

Atlas przestępczości w Polsce, tom. 6, red. A. Siemaszko, Warszawa 2021.
Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 1996.
Kallus Z., *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego. Nowa kodyfikacja karna, krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 2.
Kodeks karny. Komentarz, red. O. Górniok, Warszawa 2004.
Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2015.
Kodeks karny. Komentarz, red. V. Konarska-Wrzosek, wyd. III, LEX/el.
Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, red. M. Mozgawa, LEX/el 2022.
Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, cz. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, *Komentarz do art. 212–227 d*, LEX/el.
Kodeks karny. Część ogólna, t. 1, cz. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, *Komentarz do art. 53–116*, wyd. V, LEX/el.
Laszczak B., *Kłamstwo i jego wykrywanie – ekspresje mimiczne i inne fizjologiczne objawy*, [w:] *Nauki Sądowe. Interdyscyplinarność kluczem do prawdy*, red. A. Gruszczyńska, A. Dońca, P. Wąsik, Kraków 2015.
Ochrona danych osobowych w prawie publicznym, red. M. Jędrzejczak, Warszawa 2021, LEX/el.
Marek A., *Kodeks karny*, Warszawa 2007.
Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, LEX/el., 2010.
Mocarska D., *Przestępstwo fałszywego oskarżenia a prawo do obrony*, [w:] *Ius Est ars boni et aequi. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi*, red. P. Bogdalski, W. Pływaczewski, I. Nowicka, Szczytno 2008.
Niemczyk Z., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i możliwości wykorzystania ich rezultatów w postępowaniu karnym*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2013, nr 3.
Nycz P., „Prawo do kłamstwa” – uprawnienie oskarżonego, czy okoliczność wpływająca na obostrzenie kary, [w:] *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, red. I. Sepioło, Warszawa 2012.
Ociecek G., *Świadek koronny. Ocena wiarygodności*, Warszawa 2015.
Ociecek G., *Zwalczanie przestępczości korupcyjnej w Polsce. Wybrane aspekty prawne ze szczególnym uwzględnieniem roli Prokuratury*, „Consilium Iuridicum”, 2022, nr 1–2.

²⁹ *Ochrona prawna funkcjonariuszy publicznych*, „Gazeta Policyjna”, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2011/numer-73-04201> [dostęp: 14.12.2022].

- Ocieczek G., *Glosa do uchwały Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2021 r. sygn. I KZP 5/21*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 2 – w publikacji.
- Oczkowski T., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Kornarska-Wrzošek, Warszawa 2018.
- Palka P., Reut H., *Korupcja w nowym kodeksie karnym*, Warszawa 1999.
- Pohl Ł., *Składanie nieprawdziwych wyjaśnień przez oskarżonego w polskim procesie karnym – szkic teoretycznoprawny*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6.
- Pohl Ł., *W sprawie wyjaśnień oskarżonego w polskim postępowaniu karnym – odpowiedź*, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. Ł. Pohl, Poznań 2009.
- Polski Kodeks Karny z 11. VII. 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymaniem w mocy przepisami kodeksu karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem. Komentarz zaopatrzyli: Kazimierz Sobolewski i Dr. Alfred Laniewski wiceprokuratorowie Sądu Apelacyjnego we Lwowie, Lwów 1932.*
- Potulski J., *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, LEX/el. 2004.
- Rusinek M., *O „prawie do kłamstwa” (artykuł polemiczny)*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4.
- Stanik M.J., *Psychologiczne problemy metod przesłuchań świadków*, „Przegląd Psychologiczny” 2004, nr 2.
- Stefański R., *Komentarz do art. 175 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. J. Bratoszewski, Warszawa 1998/LEX.
- Stefański R., *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1.
- Widła T., *Prawo do prywatności a prowadzenie działalności operacyjno-wykrywczej*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe. Prawa Człowieka”, Katowice 1974.
- Wojciechowski B., *Ocena wiarygodności zeznań świadków dorosłych przy zastosowaniu psychologicznych i prawniczych kryteriów treściowych. Rozprawa doktorska*, Kraków 2012.

ORZECZNICTWO:

- Uchwała SN z 09.11.2021 r., I KZP 5/21.
- Uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4, poz. 46.
- Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3, poz. 29.
- Wyrok SA w Katowicach z 13.02.2014 r., II Aka 509/13, „Krakowskie Zeszyty Sądowe”, 4/2014, poz. 61.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 22.02.2012 r., II AKa 27/12, LEX nr 1120040.
- Wyrok SN z 18.08.2005 r., WA 18/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1551.
- Wyrok SA w Warszawie z 22.08.2012 r., VI ACa, 1306/11, LEX nr 1272012.
- Wyrok SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 21.
- Wyrok SN z 06.12.2006 r., VISA/Wa 489/06 OSNwSK 2006, nr 1, poz. 2376, LEX nr 281877.
- Postanowienie SN z 25.09.2013 r., I KZP 9/13, OSNKW 2013, nr 10, poz. 85.
- Postanowienie SN z 01.04.2005 r., IVKK 42/05 OSNKW 2005, nr 7–8, poz. 66.
- Postanowienie SN z 21.09.2005 r., I KZP 28/05, OSNKW 2005, nr 10, poz. 94.
- Postanowienie SN z 08.02.2004 r., IV KK 126/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 9.
- Postanowienie SN z 09.09.2013 r., SDI 22/13, LEX nr 1380704.

INNE ŹRÓDŁA:

- Ochrona prawna funkcjonariuszy publicznych, Gazeta policyjna, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2011/numer-73-04201>.
- Projekt ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych z dnia 07.02.2008 r., VI kadencja Sejmu RP, druk nr 353.

Threats of false depositions of witnesses and suspects against public officials. Selected Issues. (Part I).

SUMMARY

This article addresses the issue of the risk of false testimonies or depositions by suspects against a broadly understood group of public officials, including in particular representatives of law enforcement and the judiciary. Considering the extensive array of the issues presented in it, the article has been divided into two main parts. The first focuses on issues of a general nature, including a definition of public officials, controversies related to certain bodies of persons not recognized as public officials and, finally, a selected catalogue of crimes that may be committed against public officials.

Keywords: public official, Police, corruption, organized crime, false testimony, false deposition, insulting public officials, active assault on public officials, bribery, false accusation, Supreme Court

ARTYKUŁY

Polityka karna państwa a sądowy wymiar kary. Uwagi na tle wykładni i stosowania przepisu art. 53 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii

DOI:10.53024/2.2.50.2023

MIKOŁAJ GRZESIK*

STRESZCZENIE

Celem niniejszego opracowania jest ustalenie, czy praktyka wymiaru sprawiedliwości w przypadku stosowania art. 53 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, zwłaszcza w kontekście zaprezentowanych danych statystycznych, nie stanowi zaprzeczenia woli ustawodawcy w zakresie założonej polityki kryminalnej i tym samym nie stanowi naruszenia zasady podziału władz. W realizacji założeń na wstępie omówiono zasadę podziału władzy z perspektywy kreowania i wdrażania polityki karnej. Następnie omówiono dominujący sposób interpretacji znamienia „znacznej ilości” oraz wskazano podnoszone w tym zakresie wątpliwości doktryny i orzecznictwa. Omówiono na podstawie danych empirycznych praktykę wymiaru kary w zakresie zbrodni z art. 53 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, sygnalizując budzące wątpliwości trendy. Wreszcie, w tym kontekście udzielono odpowiedzi na pytanie, czy ewentualnie wstępnie diagnozowane – jako teza opracowania – możliwe naruszenie zasady podziału władzy nie ma charakteru iluzorycznego i czy nie wynika z błędnej rekonstrukcji woli ustawodawcy w zakresie polityki kryminalnej odzwierciedlonej w odpowiednich przepisach poprzez posłużenie się częściowo blankietowym znamieniem „znacznych ilości”.

Słowa kluczowe: znaczna ilość narkotyków, podział władzy, polityka karna, artykuł 53 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii

* Doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Rejonowej w Tarnowie, wykładowca Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury; ORCID: 0000-0002-8143-8674.

WSTĘP

Jedną z podstawowych zasad ustroju Rzeczypospolitej jest przewidziana w art. 10 Konstytucji zasada trójpodziału i równowagi władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej. Oparta na modelu *check and balances* struktura państwa gwarantuje jego sprawne, praworządne funkcjonowanie dla dobra wszystkich obywateli. Dla jej urzeczywistnienia w praktyce wymagany jest szacunek każdej z władz względem odrębnych gałęzi i przestrzeganie granic kompetencji nadanych każdej z nich. W ostatnich latach w związku z kryzysem konstytucyjnym dyskusja naukowa i polityczna toczy się wokół gwarancji i przestrzegania niezależności władzy sądowniczej, której przedstawiciele dostrzegają próby podporządkowania czy co najmniej naruszenia bądź ograniczenia kompetencji tej władzy. Pozostawiając jednak na boku wspomniane zagadnienia, które doczekały się licznych analiz, niniejsze opracowanie ma na celu zwrócenie uwagi na inny aspekt realizacji tej zasady, to jest wątpliwy z perspektywy konstytucyjnej opór władzy sądowniczej do realizacji założeń polityczno-kryminalnych władzy ustawodawczej. Zagadnienie to jest o tyle istotne, że zasada przewidziana w art. 10 Konstytucji ma charakter wzajemny – dotyczy wszystkich gałęzi władzy. Innymi słowy, zasadnie istniejąca wrażliwość sądów na pojawiające się jakiegokolwiek naruszenia bądź nawet zagrożenia ich niezależności musi również skłaniać władzę sądowniczą¹ i jej przedstawicieli do refleksji w zakresie ewentualnie możliwego naruszenia przez nich kompetencji innych gałęzi władzy i tym samym działania *ultra vires* – przy akceptacji, po pierwsze, możliwości podjęcia nadzwyczajnych działań władzy sądowniczej dla dobra obywateli w czasach zagrożenia (stanu wyższej konieczności) oraz, po drugie, przy uwzględnieniu wpisanego w proces sprawowania władzy istnienia sporów ustrojowych dotyczących określenia granic kompetencji poszczególnych organów². Nie sposób jednak przekonująco podnosić zarzutu zagrożenia własnych kompetencji, gdy samemu narusza się kompetencję innych. Celem niniejszego opracowania jest zatem ustalenie, czy praktyka wymiaru sprawiedliwości w przypadku stosowania art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii³ nie stanowi zaprzeczenia woli ustawodawcy w zakresie założonej polityki kryminalnej i tym samym nie stanowi naruszenia zasady podziału władz. Równocześnie przedstawiona analiza pozwoli na ocenę prawidłowości obowiązującej w praktyce wykładni znamienia „znacznej ilości” przewidzianego w licznych przepisach ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Wreszcie, w tym kontekście będzie możliwe udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy ewentualnie wstępnie diagnozowane – jako teza opracowania – i możliwe naruszenie

¹ I to nawet przy założeniu, że władza sądownicza musi się cechować szczególną niezależnością, która w relacji pomiędzy władzą ustawodawczą i wykonawczą nie jest tak istotna – Zob. m.in. orzeczenie TK z 21.11.1994 r., K 6/94.

² Zob. m.in. A. Grabowski i in., [w:] *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2021, s. 963.

³ Tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 172 (dalej jako: UNark).

zasady podziału władzy nie ma charakteru iluzorycznego i czy nie wynika z błędnej rekonstrukcji woli ustawodawcy w zakresie polityki kryminalnej odzwierciedlonej w odpowiednich przepisach poprzez posłużenie się częściowo blankietowym znamięm „znacznych ilości”.

POLITYKA KARNA⁴ A PODZIAŁ WŁADZY

Polityka karna państwa kreowana jest na różnych poziomach. Z pewnością na jej kształt wpływ ma ustrój organów wymiaru sprawiedliwości, zasady procesowe (np. zasada legalizmu czy oportunistu), dobór i ilość kadr w organach ścigania, sposób i warunki wykonywania kar z uwzględnieniem typów jednostek penitencjarnych i inne. Z szerszej perspektywy kluczowym czynnikiem wyznaczającym choćby punitivność całości systemu jest ustawodawstwo karne w zakresie ustawowego zagrożenia karą, któremu przypisuje się wręcz funkcję sprawczą kształtowania polityki karnej⁵. To na tym poziomie legislatura określa abstrakcyjny stopień społecznej szkodliwości danego czynu i dobiera odpowiednią sankcję, z uwzględnieniem szerokiej możliwości stosowania instytucji sądowego wymiaru kary. Z tej perspektywy to władza ustawodawcza określa założenia polityki karnej (polityka penalizacji intensywnej). Założenia te, nie zawsze racjonalne i zasługujące na aprobatę, często oparte nie na merytorycznej, lecz ideologicznej podstawie, są emanacją kompetencji przynależnych władzy ustawodawczej z uwagi na pełnioną funkcję (koncepcja domniemań kompetencyjnych) i stanowią istotę tej władzy, tj. prawodawstwo w najbardziej pierwotnym rozumieniu (koncepcja istoty poszczególnych władz). Wykonawcą polityki karnej na etapie stosowania prawa jest władza sądownicza, która posiada wyłączną kompetencję wymierzania sprawiedliwości również w zakresie wymiaru kary (polityka sądowego wymiaru kary, *sentencing policy*). Innymi słowy, władza ustawodawcza wyznacza szeroko zakreślone granice realizowania własnych kompetencji władzy sądowniczej. Judykatura, wymierzając sprawiedliwość, związana jest zatem wskazaniem legislatury w zakresie dyrektyw wymiaru kary i ustawowego za-

⁴ Pod pojęciem polityki karnej rozumiem tu cały obszar działalności państwa zmierzający do przeciwdziałania przestępczości – szerzej m.in. W. Jaroch, *Polityka karna – strategia punitivna czy liberalna*, „Studia Prawnoustrojowe” 2012 nr 15, s. 49–61.

⁵ Prawo karne uznawane jest jako podstawowy czynnik determinujący kształt polityki karnej. Zob. K. Krajewski, *O wpływie ustawodawstwa karnego na politykę karną*, „Archiwum Kryminologii” 2019, t. 41, nr 2 s. 42 i cytowana tam literatura oraz s. 47.

grożenia⁶. Zakres jej kompetencji określony jest nie tylko przez własne, samodzielne kompetencje władcze należące do istoty sprawowania wymiaru sprawiedliwości, ale współdeterminowany jest wytycznymi władzy ustawodawczej zawartymi w aktach normatywnych – co stanowi *per se* sposób współpracy i wzajemnego hamowania się różnych gałęzi władzy w ramach ich trójpodziału. Oczywiście władza ustawodawcza również jest w sposób istotny ograniczona w kreowaniu polityki karnej, nie mogąc naruszyć nie tylko niezależności władzy sądowniczej, ale również jej kompetencji własnych polegających na wymierzaniu sprawiedliwości. Z tego powodu granice choćby ustawowego zagrożenia muszą uwzględniać swobodę sędziowską, być odpowiednio szerokie i elastyczne, a równocześnie zakreślone i nieprzekraczalne, zwłaszcza *in abstracto*⁷. Przejawem naruszenia wzajemnych kompetencji władzy ustawodawczej względem władzy sądowniczej w zakresie wymiaru kary jest m.in. ustanowienie tzw. sankcji bezwzględnie oznaczonych, które skutkują automatyzmem, wyłączając *a limine* swobodę sędziowską wskutek zastąpienia intensjonalno-ekstensjonalnego aktu stosowania prawa ekstensjonalnym aktem subsumpcji stanu faktycznego pod normę prawa. Takie nadużycia są diagnozowane i eliminowane poprzez choćby abstrakcyjną kontrolę konstytucyjności tych rozwiązań⁸. Przykładem nadużyć w drugą stronę, tj. władzy sądowniczej względem władzy ustawodawczej, jest niestosowanie się sądów do wytycznych w zakresie wymiaru kary lub ich wymierzanie sprzecznie z nimi. Etap wykonywania polityki karnej ustawodawcy jest bowiem niezmiernie istotny z perspektywy wdrażania i oceny efektów polityki karnej, albowiem wpływa na końcowy rezultat realizacji przyjętych założeń. Każda decyzja ustawodawcy w zakresie wyznaczenia dyrektyw i granic wymiaru kary winna mieć odzwierciedlenie w praktyce wymierzania kary, oczywiście z uwzględnieniem indywidualnych okoliczności danej sprawy. Niestety, nie zawsze decyzje ustawodawcy w tym zakresie są właściwie i kompleksowo realizowane, co może być postrzegane jako naruszenie podziału władzy. W literaturze na podstawie danych empirycznych

⁶ W niektórych krajach anglosaskich istnieją wiążące wytyczne dotyczące polityki orzekania kar. W USA istnieją komisje, tzw. *sentencing commissions*, odpowiedzialne za formułowanie wytycznych w zakresie orzekania kar – uznane za konstytucyjne z perspektywy podziału władzy w orzeczeniu Sądu Najwyższego USA *Mistretta v. United States* 488 U.S. 361. Dostrzega się jednak w tych przypadkach problem z naruszeniem podziału władzy i ograniczeniem władzy sądowniczej Zob. R.E. Barkow, *Separation of Powers and the Criminal Law*, „Stanford Law Review” 2006, vol. 58, no. 4, p. 1041 i nast., jak i zdanie odrębne do wspomnianego orzeczenia sędziego Antonina Scalia oraz A. Gray, *Mandatory Sentencing Around the World and the Need for Reform*, „New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal” 2017, vol. 20, no. 3, pp. 427–432.

⁷ Decyzja *in casu* na poziomie stosowania prawa nie może podważać w ogóle zasadności lub sposobu kryminalizacji danego czynu

⁸ Zob. m.in. wyrok TK z 17.07.2013 r. SK 9/10; a także argumenty wskazane w stanowisku RPO z dnia 25.05.2021 r. w sprawie SK 22/21, <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=SK%2022/21> [dostęp: 19.08.2022] oraz A. Sakowicz, *Sankcja bezwzględnie oznaczona (uwagi krytyczne na tle art. 148 § 2 k.k.)*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 5, s. 18–31; A. Zoll, *Znaczenie konstytucyjnej zasady podziału władzy dla prawa karnego materialnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006, z. 2, s. 334 i nast.

wskazuje się bowiem, że wielokrotnie decyzje legislacyjne nie tylko nie znajdowały przełożenia na poziom stosowania prawa, ale wręcz powodowały efekt odwrotny od zamierzonego przez ustawodawcę⁹. W ostatnich latach ustawodawca zdecydował się na wątpliwe z perspektywy wskazań wiedzy prawa karnego kolejne nowelizacje Kodeksu karnego, które bez względu na słusność głosów krytycznych kierowanych wobec tych rozwiązań są prawem powszechnie obowiązującym również sądy. Sądy dysponują środkami pozwalającymi na dopuszczalną modyfikację wyników stosowania prawa celem zachowania intuicji sprawiedliwościowych, ale narzędzia te winny być ograniczone, w skrajnych przypadkach, albo do coraz szerzej dopuszczalnej rozproszonej kontroli konstytucyjności odpowiednich przepisów, wykładni prokonstytucyjnej albo kierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego z perspektywy choćby testu proporcjonalności. Stosowanie prawa nie może natomiast polegać na całkowitym pominięciu założeń ustawodawcy w zakresie polityki karnej choćby przy powszechnej akceptacji stanowisk krytycznych kierowanych wobec zasadności, zakresu i rodzaju zmian normatywnych. Subiektywne przekonanie sądu o wadliwości przyjętej polityki karnej nie może mieć wpływu na jego decyzję w konkretnej sprawie i nie może podważać decyzji ustawodawcy w zakresie oceny naganności, karygodności czy potrzeby ścigania i sposobu karania za dany czyn zabroniony. Odporność sędziego na te osobiste refleksje jest jednym z wyznaczników jego niezależności rozumianej przecież również jako pełny obiektywizm i przywiązanie do legalizmu. Oczywiście, realizowanie wytycznych dotyczących polityki karnej nie ma być zautomatyzowane, bezrefleksyjne i zgeneralizowane, ale musi wyznaczać pewne kierunki orzecznictwa i tym samym konkretne modyfikacje choćby ustawowego zagrożenia nie mogą pozostawać bez wpływu na decyzję w zakresie wymiaru kary w konkretnej sprawie. Podniesienie górnej granicy ustawowego zagrożenia winno, modelowo i z pominięciem nietypowych przypadków, skutkować generalnie orzekaniem wyższych kar. Nie zawsze tak się dzieje, a przykłady praktyczne można mnożyć. Niezależnie zatem od wniosków końcowych niniejszej analizy należy zwrócić uwagę na, po pierwsze, związaną z władzą sądowniczą polityką karną ustawodawcy mającą odzwierciedlenie choćby w zmianie ustawowego zagrożenia karą za dany czyn, a po drugie zalecaną ostrożność sądów przy wyznaczaniu granic swobody sędziowskiej z uwzględnieniem zasady podziału władz. To obywatele w procesie wyborczym muszą mieć wybór w zakresie planowanej polityki karnej danej partii politycznej i swobodnie w procesie demokratycznym wybierać – choćby niesłusznie z perspektywy wiedzy prawa karnego – preferowaną alternatywę. Dodać również należy, że diagnozowany na podstawie badań empirycznych zmierzch modernizmu penalnego nie jest wcale odosobniony pośród państw demokratycznych

⁹ Zob. szerzej omówione przykłady zwane paradoksalnymi efektami zabiegów reformatorskich K. Krajewski, *op. cit.*, s. 53–77.

i nie jest nietypowy choćby dla starych demokracji liberalnych¹⁰. Pomijając zatem opis zjawiska rozmijania się założeń ustawodawcy z praktyką z perspektywy empirycznej (kryminologicznej), który ogranicza się jedynie do zastanego stanu faktycznego, to na płaszczyźnie wyznaczenia pewnego wzorca postępowania jednoznacznie należy postulować, w ramach współpracy gałęzi władz między sobą, znacznie większą skłonność władzy sądowniczej do uwzględniania założeń polityki karnej ustawodawcy i wrażliwość na zmiany normatywne w tym zakresie celem choćby zachowania realnego wpływu procesów demokratycznych na całość sfery wymiaru sprawiedliwości. Otwarcie w tym zakresie władzy sądowniczej, niezależnie od osobistych preferencji, w mojej ocenie, zbliża praktykę do założeń ustrojodawcy i gwarantuje realny, choć pośredni wpływ obywateli na kształt szeroko pojętej polityki karnej (kryminalnej)¹¹ zgodnie z zasadami demokratycznymi. Taki postulat nie stanowi w żadnym razie pochwały dla aktywności legislacyjnej dokonywanej sprzecznie z wiedzą naukową, lecz jeszcze bardziej docenia, obecnie często pomijany, choć jakże cenny, głos nauki prawa karnego w procesie legislacyjnym.

ZNAMIE „ZNACZNEJ ILOŚCI” – DOMINUJĄCA WYKŁADNIA

Kwestia wykładni znamienia kwalifikującego „znacznej ilości” od dawna budzi liczne kontrowersje zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie prawa karnego. Problem ten doczekał się wielu opracowań, które wykazywały liczne mankamenty i problemy związane z jego aplikacją¹². Istotne z perspektywy założeń niniejszego opracowania jest jednak wyłącznie praktyczne funkcjonowanie tego znamienia, a w tym zakresie kluczowe jest orzecznictwo Sądu Najwyższego, które mocą autorytetu stało się dominującą, jeśli nie faktycznie wyłączną linią orzecniczą. Należy dodać, że diagnozowana (niesłusznie)¹³ jednolitość linii orzecniczej była podstawą stwierdzenia konstytucyjności przepisu w wyroku TK z 14.02.2012 r.¹⁴ Upraszczając, można stwierdzić, że obecnie zatem głównym wyznacznikiem znacznej ilości jest ustalenie, że ilość narkotyków wystarcza do jednorazowego odurzenia się co najmniej kilkadziesiąciu osób¹⁵.

¹⁰ Zob. szerzej podając przykłady choćby Stanów Zjednoczonych K. Krajewski, *op. cit.*, s. 46 i nast.; oraz W. Jaroch, *op. cit.*, s. 51 i nast.

¹¹ Por. podobnie wskazując na zadania legislatury i odpowiedzialność przed obywatelem A. Gray, *op. cit.*, s. 424–427.

¹² Por. m.in. T. Kozioł, *Znaczna ilość środka odurzającego*, „Prokuratura i Prawo” 2010 nr 11 s. 62 i nast.; A. Malasińska-Nagórny, *Pojęcie znacznej ilości narkotyków*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11 s. 159 i nast.; B. Rasafa, *Podsumowanie problemów związanych z wykładnią znamienia „znacznej ilości” na gruncie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, „Acta Juridica Resoviensia” 2021 nr 2, s. 130–145.

¹³ Zob. zdanie odrębne Adama Jamroza do wyroku TK z 14.02.2012 r., P 20/10.

¹⁴ Wyrok TK z 14.02.2012 r., P 20/10.

¹⁵ Tak m.in. postanowienie SN z 23.02.2017 r., IV KK 19/17; z 23.09.2009 r., I KZP 10/09; wyrok SN z 11.01.2017 r., III KK 73/17, wyrok SA w Krakowie z 17.03.2016 r., II AKA 291/15 – zob. również inne cytowane orzeczenia M. Gabriel-Węglowski, *Pojęcie znacznej ilości narkotyku, linia orzecnicza*, LEX/el; B. Rasafa, *op. cit.*, s. 130–145.

Ze względu na specyfikę niniejszego opracowania na boku pozostawić należy uwagi dotyczące kryteriów ustalania realizacji znamienia „znacznej ilości”¹⁶, a przedmiotem zainteresowania będzie jedynie zakres stosowania wspomnianego znamienia kwalifikującego. W wielu opracowaniach zbyt szeroki zakres stosowania tego przepisu względem typu zasadniczego i typów uprzywilejowanych był bowiem jednym z najpoważniejszych zarzutów względem stosowanej wykładni¹⁷. Trafnie wskazuje się bowiem, że przyjęcie, że znaczna ilość narkotyków to taka, która wystarcza do jednorazowego odurzenia się co najmniej kilkudziesięciu osób, prowadzi do zaburzenia proporcji zakresowych typu podstawowego względem typów zmodyfikowanych, zwłaszcza typu kwalifikowanego. Taka wykładnia prowadzi w praktyce do tego, że to typ kwalifikowany będzie tym dominującym i najczęściej stosowanym¹⁸. Zasadnie wskazuje się również na potrzebę uwzględnienia w procesie wykładni nie tylko aspektów czysto dogmatycznych, ale również kryminalnopolitycznych¹⁹. Należy dodać również, że wspomniany argument dotyczący stosunków zakresowych typu podstawowego względem typów zmodyfikowanych podnoszony był również z perspektywy zasady podziału władzy. Trafnie Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 31.08.2005 r., sygn. II AKa 167/05, wskazał, że: „Typ kwalifikowany oraz wypadki mniejszej wagi muszą pozostawać w użyciu wyjątkowo. Interpretacja znamienia kwalifikującego nie może prowadzić do zachwiania tych proporcji. Doszłoby wówczas do ingerencji władzy sądowniczej w kompetencje władzy ustawodawczej”. Perspektywa konstytucyjna wykorzystywana jest zatem również w procesie wykładni tego znamienia. Perspektywa ta odnosiła się pośrednio do zakazu wykładni prawotwórczej, wskazując, że krytykowany sposób wykładni prowadziłby do naruszenia kompetencji własnych ustawodawcy, który kreując typ podstawowy określa go w możliwie najszerszym możliwym zakresie logicznym. Wątpliwości dotyczące stosunków zakresowych typów zmodyfikowanych względem zasadniczego są dodatkowo wzmocnione poprzez użycie w typie kwalifikowanym dodatkowych alternatywnych znamion modyfikujących o charakterze podmiotowym tj. działania „w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej”. Wyczerpujące poruszenie tego tematu przekracza ramy niniejszego opracowania, należy jedynie zasygnalizować, że takie sformułowanie znamienia kwalifikującego może powodować, że w praktyce zakres logiczny typu podstawowego będzie znacznie zawężony. Charakter czynności wykonawczej objętej penalizacją w praktyce zawsze lub co najmniej w znacznej części przypadków wiąże się z działaniem w celu korzyści majątkowej (np. planowanej

¹⁶ Czy jest to kryterium wyłącznie ilościowe, czy ilościowo-jakościowe, czy ma znaczenie kryterium przeznaczenia środków. Zob. podsumowująco m.in. T. Koziół, *Znaczne ilości...*, s. 62 i nast.

¹⁷ Tak m.in. T. Koziół, *Znaczne ilości...*, s. 70–71.

¹⁸ T. Koziół, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 11 października 2017 r., III KK 73/17*, „Kwartalnik KSSIP” 2019, z. 3, s. 96–97.

¹⁹ *Ibidem*, s. 92.

dalszej odsprzedaży) bądź osobistej (produkcja na własne potrzeby)²⁰. Powyższe potwierdza istnienie redakcyjnej wadliwości przepisu prowadzącej do konieczności stosowania skomplikowanych procesów wykładniczych zmierzających do wyinterpretowania jednoznacznej normy prawnej (sankcjonującej).

Należy również dodać na potrzeby dalszych analiz, że znamię „znacznej ilości” występuje w licznych przepisach ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii nie tylko w art. 53 ust. 2, ale również w art. 56 ust. 3 czy art. 62 ust. 3. Zgodnie z zakazem wykładni homonimicznej, te same pojęcia winny być rozumiane identycznie w ramach tego samego aktu prawnego²¹.

ART. 53 UST. 2 USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU NARKOMANII – WYMIAR KARY

Nowym argumentem w dyskusji nad sposobem wykładni znamienia „znacznej ilości” może być analiza praktyki wymiaru sprawiedliwości dotycząca etapu wymierzania kary za wspomnianą zbrodnię. Jak wynika z dostępnych danych statystycznych²², które prezentuję poniżej, sądy, przyjmując dominujący sposób wykładni znamienia kwalifikującego²³, orzekają wręcz rutynowo karę poza granicami ustawowego zagrożenia. W latach 2008–2019 za przestępstwo z art. 53 ust. 2 UNark skazano 315 osób, w tym 313 na karę pozbawienia wolności. Karę pozbawienia wolności w granicach ustawowego zagrożenia, tj. od 3 lat pozbawienia wolności, wymierzono jedynie 131 osobom, w tym 66 osobom w minimalnym wymiarze 3 lat pozbawienia wolności. Zatem karę w ustawowym zagrożeniu wymierzono jedynie w niecałych 42% przypadków, w tym 21% w minimalnym wymiarze. W przypadku pozostałych skazań poniżej dolnego ustawowego zagrożenia kary również nie były wygórowane. 103 osobom (33%) wymierzono karę 1 roku pozbawienia wolności, w tym 66 z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, 42 osobom (13%) wymierzono karę od 1 roku do 2 lat pozbawienia wolności, 26 osobom (8%) karę 2 lat pozbawienia wolności i 3 osobom (0,9%) karę od 2 do 3 lat pozbawienia wolności. Istotna większość wymierzanych kar, tj. ok. 58%, została zatem wymierzona przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary i w 33% przypadków było to maksymalne złagodzenie

²⁰ Podobne wątpliwości sygnalizowane m.in. W. Górowski, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, [w:] *Przestępstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz*, red. W. Górowski, D. Zając, Kraków 2019, art. 53 teza 54–56.

²¹ Odmienne W. Górowski, *op. cit.*, teza 33–35.

²² Dostępnych na stronie <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 12.07.2022 – w pliku „Skazania prawomocne z oskarżenia publicznego – dorośli – według rodzajów przestępstw i wymiaru kary w l. 2008–2019”].

²³ Na potrzeby analizy statystycznej przyjęto, że dominująca wykładnia była stosowana w większości przypadków. Należy w tym zakresie poczynić zastrzeżenie, że w okresie objętym danymi statystycznymi ten sposób wykładni nie był jednolity. Nie zmienia to oceny pewnego trendu. Jeśli nawet wykładnia znamienia „znacznej ilości” była bardziej restrykcyjna, to tym bardziej liczba wymierzonych kar poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia winna być mniejsza.

kary do 1/3 dolnej granicy ustawowego zagrożenia. Nie analizując konkretnych przypadków, można już z liczby takich skazań wnioskować o ewidentnym nadużyciu instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary, która przecież sama w sobie jest wyjątkiem znajdującym zastosowanie tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Z powyższego wynika, że wymiar kary wymierzany przez sądy (wyłączając incydentalne sprawy, w których takie przesłanki rzeczywiście zaistniały) faktycznie nie zależał od ekstraordynaryjnych okoliczności, które przecież nie mogły wystąpić aż w 58% spraw, lecz od subiektywnego przekonania sądów o rażącej surowości kary za zbrodnię z art. 53 ust. 2 UNark. Taka praktyka jest niedopuszczalna. Jeśli bowiem sądy przyjmują daną wykładnię przepisu skutkującą zakwalifikowaniem danego czynu pod typ kwalifikowany, muszą konsekwentnie trzymać się ustawowego zagrożenia i wynikających z tego zagrożenia wskazań polityki kryminalnej. W przeciwnym wypadku praktyka wymiaru sprawiedliwości razi niekonsekwencją i, jak udowadnia analiza powyższych danych statystycznych, niekonsekwencją wywołaną błędną wykładnią znamienia „znacznej ilości” i tym samym błędną rekonstrukcją woli ustawodawcy w zakresie zakresu logicznych poszczególnych typów wskazanych w art. 53 UNark.

Dla kontrastu można jedynie wskazać, że w przypadku zbrodni z art. 280 § 2 k.k., czyli czynu kryminalnego, którego kryminalizacja i ustawowe zagrożenie nie budzi takich wątpliwości, wymiar kary jest znacznie bardziej spójny z założeniami polityki karnej. W latach 2008–2019 doszło do skazań 380 osób za wspomniane przestępstwo na karę pozbawienia wolności. Karę w granicach ustawowego zagrożenia wymierzono w 75% przypadków, w tym skazano 89 osób (23%) na karę w minimalnym wymiarze 3 lat pozbawienia wolności, 164 osoby (43%) na karę 3–5 lat pozbawienia wolności, 27 osób (7%) na karę 5–8 lat pozbawienia wolności i 1 osobę (0,2%) na karę 8–10 lat pozbawienia wolności. Skazania poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia stanowiły zatem 25% wszystkich skazań, co i tak jest wynikiem sporym. Można uznać, że udział ten jest i tak zawyżony wobec braku typu przewidującego wypadek mniejszej wagi w zakresie kwalifikowanego rozboju z art. 280 § 2 k.k. Dodatkowo kary wymierzane za tę zbrodnię są znacznie surowsze i to nie tylko w granicach ustawowego zagrożenia, ale również przy nadzwyczajnym złagodzeniu kary względem zbrodni z art. 53 ust. 2 UNark. Nawet zatem, uwzględniając, że w przypadku zbrodni częściej niż choćby w przypadku drobnych występów występuje konieczność rozważenia wymierzenia kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, taki wymiar kary musi być wyjątkiem, a nie regułą.

WNIOSKI

Powyższa analiza danych statystycznych wsparta argumentami konstytucyjnymi dotyczącymi zasady podziału władzy skłania do wysnucia kategorycznego wniosku, że dominująca wykładnia znamienia „znacznej ilości” jest błędna i prowadzi

do bezpodstawnego poszerzenia zakresu logicznego typu kwalifikowanego kosztem typu zasadniczego, a w konsekwencji nieprawidłowej praktyki na etapie wymiaru kary, która, jak należy mniemać, ma korygować skutki wyjątkowej surowości ustawowego zagrożenia typu kwalifikowanego. Sądy powszechne starają się zatem niejako wybrnąć z niekomfortowej sytuacji błędnej, lecz obowiązującej wykładni przepisu art. 53 ust. 2 UNark poprzez nadużywanie instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary. Jest to postępowanie nieakceptowalne, a jego przyczyną jest właśnie błędna rekonstrukcja woli ustawodawcy w zakresie rozumienia znamienia „znacznej ilości”. W pełni podzielać zatem motywację sądów, nakierowaną przecież na ochronę jednostki przed nieproporcjonalnie dotkliwą karą, należy stwierdzić, że konieczność stosowania takiej ochrony aktualizuje się w wyniku działań samej władzy sądowniczej dokonującej błędnej wykładni relewantnych przepisów. Diagnozując jednoznaczną wadliwość takiej praktyki, należy dodać, że wykładnia odmienna, prezentowana przecież wielokrotnie w orzecznictwie²⁴, pozwala z łatwością uniknąć konieczności stosowania, bez realnych podstaw, wyjątkowej instytucji sądowego wymiaru kary. Wykładnia odmienna, należycie zawężająca zakres logiczny typu kwalifikowanego, jest również w pełni uzasadniona. Znamię „znacznej ilości” jest ze swej istoty znamieniem ogólnym, wręcz blankietowym, którego interpretacja wymaga stosowania pozajęzykowych metod wykładni. Dyrektywy wykładni systemowej, teleologicznej, prokonstytucyjnej, w tym również dyrektywa wynikająca z zasady podziału władzy²⁵, jednoznacznie wskazują, że typ kwalifikowany winien być typem ekstraordynaryjnym, zarezerwowanym dla kwalifikacji szczególnie nagannych, skrajnych zachowań objętych normą sankcjonowaną. W tym kontekście dołączam do głosów opowiadających się za bardziej restrykcyjną wykładnią pojęcia „znacznej ilości” i przyjęciem, że są to ilości hurtowe wystarczające do jednorazowego odurzenia się co najmniej kilku tysięcy osób. Takie stanowisko, jak wynika z danych statystycznych, wydaje się, że podziela również większość sądów w Polsce, jednak prezentuje je pośrednio poprzez wymierzanie kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a nie poprzez zastosowanie łagodniejszej kwalifikacji prawnej (typu zasadniczego), co pozwala uniknąć im ryzyka zmiany bądź uchylenia wyroku przez instancję odwoławczą w związku z ewentualną błędną subsumpcją²⁶. Jednoznacznie jednak wskazuje na pewne preferencje. Czy zatem obecna praktyka stosowania art. 53 ust. 2 UNark, zwłaszcza w zakresie wymiaru kary, narusza zasadę podziału władzy? Formalnie tak, albowiem wymierzanie kary poniżej dolnej granicy

²⁴ Zob. choćby wyrok SA w Katowicach z 06.11.2006 r., II AKa 56/03; wyrok SA w Krakowie z 25.10.2006 r., II Aka 85/07.

²⁵ Rozumiana jako argument na rzecz warunkowej preferencji rezultatów wykładni językowej. Zob. A. Grabowski in., op. cit., s. 962.

²⁶ Co wynika choćby ze zmiany praktyki Sądu Apelacyjnego w Krakowie w zakresie wykładni pojęcia znacznej ilości – Por. K. Banasik, *The Notion of 'a Considerable Quantity' of Narcotics in the Case Law of Polish Courts* „Penal Law and Criminology” 2021, no. 9, vol. 1, p. 79.

ustawowego zagrożenia z zastosowaniem nadzwyczajnego złagodzenia w większości spraw (58%) jest z pewnością naruszeniem założeń polityki kryminalnej władzy ustawodawczej przy przyjęciu, że kwalifikacja prawna czynu zastosowana przez sądy oddaje założenia ustawodawcy w zakresie przyjętej polityki karnej²⁷. Naruszenie to ma jednak charakter pozorny, albowiem faktycznie wola ustawodawcy nie jest naruszona, a błędna praktyka, która koniecznie wymaga zmiany, prowadzi do zbieżnych z wolą ustawodawcy rezultatów tylko przy użyciu oczywiście wadliwych sposobów. W kontekście omówionego przykładu można jedynie zalecić władzy sądowniczej ostrożność w próbach korygowania, choćby nieprawidłowej z perspektywy wiedzy naukowej, polityki karnej władzy ustawodawczej. Takie próby korekt mogą zaburzyć zasadę podziału władzy i proces demokratyczny, a w dalszej perspektywie osiągnąć efekt odwrotny do zakładanego w postaci postępującej radykalizacji polityki karnej przez populistyczną władzę ustawodawczą połączoną z ograniczaniem kompetencji władzy sądowniczej kosztem władzy ustawodawczej i wykonawczej.

Jeśli postulat zmiany obowiązującej wykładni przepisów na poziomie stosowania prawa nie będzie zaakceptowany, dołączam do głosów postulujących wprowadzenie zmian na poziomie stanowienia prawa²⁸ zwłaszcza przy uwzględnieniu sygnalizowanych problemów z nieostrością kryteriów wyznaczenia „znacznej ilości” przy alternatywnych interpretacjach tego sformułowania i jego faktycznie intuicyjnych, a nie normatywnych podstawach wyróżnienia²⁹. Możliwe są dwa alternatywne rozwiązania. Po pierwsze, możliwe jest wprowadzenie definicji legalnej pojęcia „znacznej ilości” na wzór definicji mienia znacznej i wielkiej wartości zawartej w art. 115 § 5 i 6 k.k. Po drugie, można rozważyć rezygnację z typu kwalifikowanego przy poszerzeniu granic ustawowego zagrożenia, oddając w ręce sądów decyzje w zakresie poszczególnych przypadków. Każde z proponowanych rozwiązań legislacyjnych pozwoliłoby uniknąć bądź znacznie ograniczyć rozbieżności orzecznictwa i wątpliwości konstytucyjne w zakresie zasady określoności typu czynu zabronionego³⁰, a także zapewnić stabilność orzecznictwa i równość wobec prawa.

²⁷ Rekonstrukcji woli ustawodawcy dokonuję, posiłkując się przyjętymi metodami wykładni i uznając za nieprzekonujący argument powołujący się na materiały procesu legislacyjnego oraz wystąpienia Marszałka Sejmu, cyt. B. Rasala, *op. cit.*, s. 142–143. W tym zakresie i w tym przypadku podzielam stanowisko zwolenników tekstualizmu i argumenty choćby sędziego A. Scalia opisane przez E.A. Liess, *Censoring Legislative History: Justice Scalia on the Use of Legislative History in Statutory Interpretation* „Nebraska Law Review” 1993, vol. 72, issue 2, pp. 568–585; J. Manning, *Justice Scalia and the Legislative Process*, 2006, <https://ssrn.com/abstract=2852411> [dostęp: 23.08.2022].

²⁸ T. Koziół, *Znaczne ilości...*, s. 75; T. Koziół, *Znamię „znaczna ilość” a konstytucyjne zasady odpowiedzialności karnej*, *Glosa do wyroku TK z dnia 14 lutego 2012 roku*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 5, s. 132; M. Kowalewska-Łukuć, *Ocenny charakter znamion przestępstw narkotykowych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, z. 2, s. 159–160.

²⁹ T. Koziół, *Znamię...*, s. 133.

³⁰ Wątpliwości, które były podstawą skierowania do TK pytania prawnego w sprawie objętej wyrokiem TK z 14.02.2012 r., P 20/10, i sygnalizowane choćby przez M. Kowalska-Łukuć, *op. cit.*, s. 151 i nast.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 172).

LITERATURA:

Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2021.

Banasik K., *The Notion of ‘a Considerable Quantity’ of Narcotics in the Case Law of Polish Courts*, “Penal Law and Criminology” 2021, vol. 9, no. 1.

Barkow R.E., *Separation of Powers and the Criminal Law*, “Stanford Law Review” 2006, vol. 58, no. 4, <https://www.jstor.org/>.

Gabriel-Węglowski M., *Pojęcie znacznej ilości narkotyku, linia orzecznicza*, LEX/el.

Gray A., *Mandatory Sentencing Around the World and the Need for Reform*, “New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal” 2017, vol. 20, no. 3, <https://www.jstor.org/>.

Jaroch W., *Polityka karna – strategia punitywna czy liberalna*, „Studia Prawnoustrojowe” 2012, nr 15.

Kowalska-Łukuć M., *Ocenny charakter znamion przestępstw narkotykowych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, z. 2.

Kozioł T., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 11 października 2017 r., III KK 73/17*, „Kwartalnik KSSIP” 2019, z. 3.

Kozioł T., *Znamię „znaczna ilość” a konstytucyjne zasady odpowiedzialności karnej, Glosa do wyroku TK z dnia 14 lutego 2012 roku*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 5.

Kozioł T., *Znaczna ilość środka odurzającego*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 11.

Komentarz do wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, [w:] *Przestępstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz*, red. W. Górowski, D. Zając, Kraków 2019.

Krajewski K., *O wpływie ustawodawstwa karnego na politykę karną*, „Archiwum Kryminologii” 2019, t. 41, nr 2.

Liess E.A., *Censoring Legislative History: Justice Scalia on the Use of Legislative History in Statutory Interpretation*, “Nebraska Law Review” 1993, vol. 72, issue 2, <https://core.ac.uk/download/pdf/188094555.pdf>.

Sakowicz A., *Sankcja bezwzględnie oznaczona (uwagi krytyczne na tle art. 148 § 2 k.k.)*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 5.

Malasińska-Nagórny A., *Pojęcie znacznej ilości narkotyków*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11.

Manning J., *Justice Scalia and the Legislative Process*, 2006, <https://ssrn.com/abstract=2852411>.

Zoll A., *Znaczenie konstytucyjnej zasady podziału władzy dla prawa karnego materialnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006, z. 2.

ORZECZNICTWO:

Wyrok TK z 17.07.2013 r., SK 9/10.

Wyrok TK z 14.02.2012 r., P 20/10.

Postanowienie SN z 23.02.2017 r., IV KK 19/17.

Postanowienie SN z 23.09.2009 r., I KZP 10/09.

Wyrok SN z 11.01.2017 r., III KK 73/17.

Wyrok SA w Krakowie z 17.03.2016 r., II AKa 291/15.

Wyrok SA w Katowicach z 06.11.2006 r., II AKa 56/03.

Wyrok SA w Krakowie z 25.10.2006 r., II Aka 85/07.

Wyrok SN Stanów Zjednoczonych *Mistretta v. United States* 488 U.S. 361.

INNE ŹRÓDŁA:

Stanowisko RPO z dnia 25.05.2021 r. w sprawie SK 22/21.

Criminal Policy Versus Sentencing Policy. Remarks on the Interpretation and Application of Article 53 of the Act on Counteracting Drug Addiction

SUMMARY

The aim of the article is to discuss, in light of new empirical and theoretic arguments, the correctness of a prevalent interpretation of the relevant anti-drugs legislation as regards the material (considerable) quantity within the meaning of the Act on Counteracting Drug Addiction. The aforementioned discussion is preceded by some introductory remarks about the separation of powers which are crucial for the understanding of the faulty practice of applying the discussed provisions. Subsequently, the daily judicature with regard to sentences is described on the basis of statistical data and in the context of the criminal policy as well as the competences of each branch of government. Finally, following a legal analysis, it is demonstrated that although the legal practice is formally contrary to the principle of separation of powers, this contradiction is illusional because only the tools used by the courts to reach the expected results are not acceptable, all while the final effects as such are compatible with the lawmakers' will.

Keywords: material quantity of narcotics, considerable quantity of narcotics, separation of powers, criminal policy

ARTYKUŁY

Kontakt telefoniczny tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz osobą najbliższą

DOI:10.53024/3.2.50.2023

JAN SOBIECH*

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia problematykę kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz osobą najbliższą, którą zasadniczo reguluje art. 217c k.k.w. Przepis ten w ostatnich latach był kilkakrotnie nowelizowany, co pociągało za sobą istotne zmiany także dla statusu tych osób. Ewolucja ta jednak nie pozostaje bez związku z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, którego wyroki z 2014 r. oraz 2022 r. miały znaczący wpływ na kształt art. 217c k.k.w. i w pewien sposób zróżnicowały status obrońcy oraz osoby najbliższej w kontekście kontaktu telefonicznego z tymczasowo aresztowanym. Nie bez znaczenia jest również aspekt prawa europejskiego, które, także poprzez swoje orzecznictwo, współkształtuje polskie ustawodawstwo i nadaje mu pewne ramy. W związku z tym należy postawić pytanie, co i w jakim stopniu determinuje kształt art. 217c k.k.w. w kontekście poruszanej problematyki.

Słowa kluczowe: tymczasowo aresztowany, obrońca, osoba najbliższa, kontakt telefoniczny

WPROWADZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie problematyki zasad korzystania ze środków łączności przez tymczasowo aresztowanego, którą zasadniczo reguluje art. 217c k.k.w.¹ Uwzględnione zostaną najistotniejsze nowelizacje tego przepisu, które dokonały się na przestrzeni ostatnich kilku lat. Był on bowiem stopniowo rozszerzany

* Doktor nauk społecznych w zakresie nauk prawnych oraz nauk o polityce. Aplikant XII rocznika aplikacji sędziowskiej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury; ORCID: 0000-0002-7242-9530.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 127, dalej jako: k.k.w.).

i uszczegóławiany w ten sposób, że w praktyce dokonał się swoisty podział na kontakt telefoniczny tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz z osobą najbliższą. W tym kontekście wzięte pod uwagę zostaną dwa orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego² z 2014 r. oraz 2022 r., które dotyczą poruszanej problematyki. Analiza ta ma pokazać nie tylko, w jaki sposób TK oddziałuje na system prawa karnego wykonawczego pod kątem wybranej problematyki, lecz także, jakie założenia aksjologiczne legły u podstaw tych orzeczeń. Na tych przykładach będzie można wyciągnąć pewne wnioski co do zakresu ingerencji orzecznictwa TK w na poszczególne przepisy, przede wszystkim znajdujących się w obrębie art. 217c k.k.w., a także praktyki ich stosowania.

Pierwszą tezą artykułu jest bowiem założenie, że TK, poprzez swoje orzecznictwo, mimo utraty kompetencji do ustalania powszechnie obowiązującej wykładni ustaw wraz z wejściem w życie Konstytucji RP w 1997 r.³, nadal w istotny sposób wpływa na działalność ustawodawcy przez abstrakcyjną kontrolę norm wskutek wydawania tzw. wyroków prostych, interpretacyjnych oraz zakresowych⁴. Dotyczy to także prawa karnego wykonawczego, a zwłaszcza istotnych z punktu widzenia obywateli praw i wolności.

Ważnym punktem odniesienia podejmowanej problematyki pozostaje dorobek prawno-legislacyjny Unii Europejskiej oraz Rady Europy, których członkiem jest Polska. W tym kontekście postawiona została druga teza artykułu, zgodnie z którą działalność tych organizacji międzynarodowych, w tym także kształtujące się orzecznictwo, stanowi pewne ramy funkcjonowania dla ustawodawcy krajowego. Art. 217c k.k.w. i jego ewolucja mają stanowić właściwą egzemplifikację dla obu postawionych tez.

KONTAKT TELEFONICZNY TYMCZASOWO ARESZTOWANEGO Z OBROŃCĄ

Centrum zainteresowania artykułu jest wielokrotnie nowelizowany art. 217c k.k.w., który traktuje o zasadach korzystania ze środków łączności przez tymczasowo aresztowanego. Pierwotnie, od 01.09.2003 r., treść tego przepisu brzmiała: „Tymczasowo aresztowany nie może korzystać z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej”. W tym kontekście należy mieć na względzie

² Dalej jako: TK.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej jako: Konstytucja RP).

⁴ Więcej na ten temat zob. T. Woś, *Wyroki interpretacyjne i zakresowe w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, t. 25, z. 3, s. 985–995. Niewątpliwie najdonioślejszym zadaniem TK jest orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją, jednak od lat zdecydowaną większość wniesionych spraw do merytorycznego rozpoznania stanowią skargi konstytucyjne. W 2021 r. na 105 spraw, które wpłynęły do TK, 81 z nich stanowiły skargi konstytucyjne. *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2021 roku*, Warszawa 2022, s. 10.

także istotny art. 215 § 1 k.k.w.⁵, bowiem zdarzały się przypadki uniemożliwiania przez organy wykonujące karę pozbawienia wolności utrzymywania kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego z obrońcą, a zatem korzystania w pełni z prawa do obrony⁶. Wyrokiem z 25.11.2014 r.⁷ Trybunał Konstytucyjny orzekł w końcu, że przepis ten, w zakresie, w jakim bezwzględnie zakazuje korzystania z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego w celu porozumiewania się z obrońcą, jest niezgodny z art. 42 ust. 2⁸ w zw. z art. 31 ust. 3⁹ Konstytucji RP. TK orzekł także o utracie mocy obowiązującej art. 217c k.k.w. w tym zakresie od 04.06.2015 r.

TK badał m.in., czy wyłączenie możliwości telefonicznego porozumiewania się tymczasowo aresztowanego z obrońcą służy osiągnięciu celów stosowania tymczasowego aresztowania oraz celów postępowania karnego. Nie ma bowiem wątpliwości, że sam kontakt tymczasowo aresztowanego z obrońcą wynika zarówno z przepisów Kodeksu postępowania karnego (art. 73 § 1 k.p.k.¹⁰), jak i Europejskiej Karty Praw Człowieka (art. 6 ust. 3 pkt c¹¹). TK musiał wziąć na szalę i skonfrontować ze sobą dwa dobra prawne: konstytucyjne prawo tymczasowo aresztowanego do obrony oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania karnego poprzez *de facto* zastosowanie najdotkliwszego dla obywatela środka zapobiegawczego.

TK stwierdził, że zakaz telefonicznego porozumiewania się tymczasowo aresztowanego z obrońcą nie w każdej sytuacji służy realizacji celów stosowania tymczasowego

⁵ Który w tym czasie brzmiał: „Tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Jeżeli organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, zastrzeże przy widzeniu obecność swoją lub osoby upoważnionej – widzenie odbywa się w sposób wskazany przez ten organ”.

⁶ Prezentowano wówczas przeważające stanowisko, zgodnie z którym zakaz korzystania z aparatu telefonicznego wynika z konieczności zapewnienia realizacji głównego celu tymczasowego aresztowania, jakim jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania karnego. K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz do art. 217c k.k.w.*, [w:] K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020.

⁷ Wyrok TK z 25.11.2014 r., K 54/13, OTK-A 2014, nr 10, poz. 114. Sprawa ta została rozpoznana z wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich. Orzeczenie w składzie 5-osobowym zapadło po przeprowadzeniu rozprawy oraz było jednogłośne.

⁸ „Každy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu”.

⁹ „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

¹⁰ „Oskarżony tymczasowo aresztowany może porozumiewać się ze swym obrońcą podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie”. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).

¹¹ „Každy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości”. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 04.11.1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej jako: EKPC).

aresztowania oraz celów postępowania karnego jako całości, stąd też nie można tego ograniczenia w każdym wypadku traktować jako niezbędnego do osiągnięcia tych celów¹². TK trafnie zwrócił uwagę, że porozumiewanie się tymczasowo aresztowanego z obrońcą przez telefon nie jest uprawnieniem jakościowo odmiennym od porozumiewania się z obrońcą w trakcie widzeń lub porozumiewania się listownego, co jest przewidziane w obecnym stanie prawnym. TK podniósł także kwestię tzw. równości broni w postępowaniu karnym, stając na stanowisku, że tymczasowo aresztowanemu należy zagwarantować takie same możliwości przygotowania się do postępowania karnego jak oskarżycielowi. Z oczywistych względów ograniczanie kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego ze swoim obrońcą tej równości nie zapewnia, zwłaszcza biorąc pod uwagę, jakimi instrumentami dysponuje urząd prokuratorski.

Wskutek zakresowego derogowania art. 217c k.k.w. ustawodawca zdecydował się na doprecyzowanie możliwości korzystania z telefonu przez tymczasowo aresztowanego, znacząco rozszerzając ten przepis z mocą obowiązującą od 01.07.2015 r.¹³ Równoległe rozszerzono także zakres podmiotowy art. 215 § 1 k.k.w.¹⁴

Widać wyraźnie, że ustawodawca wziął pod uwagę założenia, jakie legły u podstaw orzeczenia TK, i wprowadził generalną zasadę umożliwiającą tymczasowo aresztowanemu korzystanie z aparatu telefonicznego (później już tylko samoinkasującego), obwarowując ją jednak pewnymi wyjątkami. Jednym z nich jest właśnie możliwość braku udzielenia takiej zgody ze strony prokuratora albo sądu, w zależności od tego,

¹² TK zwrócił uwagę, że z tzw. szczególnych przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania uzasadnieniem do całkowitego wyłączenia możliwości telefonicznego porozumiewania się tymczasowo aresztowanego z obrońcą jest tylko jedna z nich, a mianowicie tzw. obawa mactactwa z art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k.

¹³ Art. 217c § 1 k.k.w.: „Tymczasowo aresztowany:

¹⁾ może korzystać z aparatu telefonicznego, z zastrzeżeniem § 2 i 3, na zasadach określonych w regulaminie organizacyjno-porządkowym wykonywania tymczasowego aresztowania, za zgodą organu, do którego dyspozycji pozostaje,

²⁾ nie może korzystać z innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej.

§ 2. Organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, wydaje zarządzenie o zgodzie na korzystanie z aparatu telefonicznego, chyba że zachodzi uzasadniona obawa, że zostanie ona wykorzystana:

¹⁾ w celu bezprawnego utrudniania postępowania karnego,

²⁾ do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa.

§ 3. W wypadku gdy tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, wymagana jest zgoda każdego z nich, chyba że organy te zarządzają inaczej.

§ 4. Na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na korzystanie z aparatu telefonicznego tymczasowo aresztowanemu przysługuje zażalenie do sądu, do którego dyspozycji pozostaje. Zażalenie na zarządzenie prokuratora rozpoznaje prokurator nadrzędny”.

¹⁴ Poza możliwością porozumiewania się z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym, dodano do tego katalogu przedstawiciela niebędącego adwokatem ani radcą prawnym, który został jednak zaaprobowany przez Przewodniczącą Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem.

czy mamy do czynienia z postępowaniem przygotowawczym¹⁵, czy jurysdykcyjnym, w sytuacji, gdy istnieje uzasadniona obawa, że zostanie ona wykorzystana w celu bezprawnego utrudniania postępowania karnego lub do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa (art. 217c § 2 k.k.w.).

Warto zauważyć, że w tym samym czasie nie uległa zmianie redakcja art. 215 § 1 zd. 2 k.k.w., zgodnie z którym: „Tymczasowo aresztowany nie może posiadać środków łączności, urządzeń technicznych służących do rejestrowania i odtwarzania informacji, sprzętu komputerowego, a także, poza depozytem, przedmiotów i dokumentów, które mogą utrudniać prawidłowy tok postępowania karnego”. W związku z powyższym tymczasowo aresztowany nie może – w przeciwieństwie do skazanego – posiadać sprzętu komputerowego nawet za zgodą dyrektora aresztu śledczego. Jediną możliwością korzystania przez niego z BIP może być zatem dostęp do tych stron internetowych przy wykorzystaniu sprzętu komputerowego, będącego własnością jednostki penitencjarnej, pozostaje to jednak uznaniowe¹⁶.

Co więcej, art. 217c został w istotny sposób zmieniony z mocą obowiązującą od 17.09.2022 r.¹⁷ Efektem miało być teoretyczne rozszerzenie możliwości kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego ze swym obrońcą. Ustalono, że może się on odbywać co najmniej raz w tygodniu, choć należy zaznaczyć, że wcześniej jedynym ograniczeniem był regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania tymczasowego aresztowania¹⁸. Wprawdzie dyrektor aresztu śledczego może udzielić zgody na kontakt poza ramami ustalonymi w porządku wewnętrznym danej jednostki, lecz jest to pozostawione całkowicie do jego uznania, a ponadto przysługuje tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach (art. 217c § 1a k.k.w.)¹⁹.

¹⁵ „Prokurator niezwłocznie wydaje zarządzenie w przedmiocie wyrażenia zgody na korzystanie przez tymczasowo aresztowanego z aparatu telefonicznego, o czym powiadamia tymczasowo aresztowanego, jego obrońcę i administrację zakładu karnego” (§ 190 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.).

¹⁶ M. Mazur, *Dostęp do informacji publicznej osób pozbawionych wolności przebywających w aresztach śledczych lub zakładach karnych. Glosa do wyroku NSA z dnia 21 czerwca 2012 r., I OSK 730/12*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 3, s. 147.

¹⁷ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1855).

¹⁸ W praktyce jednak znaczna część aresztów śledczych potraktowała ten ustawowy wymóg nie jako minimum, lecz jako wskazówkę, ustalając właśnie liczbę kontaktów na jeden w tygodniu. Co więcej, sama liczba dostępnych samoinkasujących aparatów telefonicznych jest względnie niewielka, co w praktyce często nie przekłada się na należyte zapewnienie prawa do kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego z obrońcą. Dla przykładu w 2022 r. Areszt Śledczy w Warszawie-Białołęce posiadał ich najwięcej, bo 32, lecz na 1767 osadzonych, w tym 573 tymczasowo aresztowanych. Z kolei już Areszt Śledczy w Łodzi wyposażony był w 12 aparatów telefonicznych na 1091 osadzonych, w tym 248 tymczasowo aresztowanych. Sejm RP IX kadencji, *Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw*, druk nr 2376 z 21.06.2022 r., s. 7.

¹⁹ Warunkiem skorzystania przez tymczasowo aresztowanego z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z obrońcą jest uprzednie poinformowanie na piśmie dyrektora aresztu śledczego o numerze telefonu, pod którym można nawiązać z nim kontakt (art. 217c § 1b k.k.w.).

KONTAKT TELEFONICZNY TYMCZASOWO ARESZTOWANEGO Z OSOBĄ NAJBLIŻSZĄ

Inną sprawą, która została rozpoznana przez TK wskutek wniesionej skargi konstytucyjnej, była tą o sygn. SK 32/19, w której skład orzekający wydał wyrok 22.06.2022 r.²⁰ Wnioskodawca zaskarżył art. 217c § 4 k.k.w., który do 16.09.2022 r.²¹ miał treść: „Na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na korzystanie z aparatu telefonicznego tymczasowo aresztowanemu przysługuje zażalenie do sądu, do którego dyspozycji pozostaje. Zażalenie na zarządzenie prokuratora rozpoznaje prokurator nadrzędny”. TK stwierdził w wyroku, że przepis ten w zakresie, w jakim nie przyznaje osobie najbliższej, która ubiegała się o kontakt telefoniczny z tymczasowo aresztowanym, prawa złożenia zażalenia na zarządzenie prokuratora o odmowie wyrażenia zgody na korzystanie z aparatu telefonicznego, jest zgodny z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Trybunał uznał wprawdzie, że osobę najbliższą ubiegającą się o kontakt telefoniczny z tymczasowo aresztowanym należy uznać za stronę w rozumieniu art. 78 Konstytucji RP²² jako uczestnika swobodnego postępowania incydentalnego dotyczącego warunków jego wykonywania. TK w swym orzeczeniu dokonał ustaleń, czy pozbawienie osoby najbliższej możliwości kwestionowania zarządzenia odmawiającego zgody na kontakt telefoniczny z tymczasowo aresztowanym służy osiągnięciu celów tymczasowego aresztowania oraz celów postępowania karnego. Skład orzekający doszedł do wniosku, że zaskarżony przepis w sposób możliwie najmniej uciążliwy ingeruje w konstytucyjne prawo do dwuinstancyjności postępowania. Regulacja ta bowiem nie wyłączała zaskarżalności odmawiającego zgody na kontakt telefoniczny, a jedynie ograniczała zakres podmiotów legitymowanych do jego zażalenia do osoby tymczasowo aresztowanej. Trybunał stwierdził, że rozwiązanie to było także zgodne z zasadą proporcjonalności wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP²³.

²⁰ Wyrok TK z 22.06.2022 r., SK 32/19, OTK-A 2022, poz. 53. Sprawa ta została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 2393 ze zm.).

²¹ Wskutek nowelizacji k.k.w. od 17.09.2022 r. art. 217c § 4 k.k.w. zmienił nieco treść, lecz zmiana ta miała charakter w dużej mierze porządkujący: „Na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na korzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego albo o jej cofnięciu tymczasowo aresztowanemu przysługuje zażalenie do sądu, do którego dyspozycji pozostaje. Zażalenie na zarządzenie prokuratora rozpoznaje prokurator nadrzędny”.

²² Art. 78 Konstytucji RP: „Każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa”. Należy zatem zauważyć, że przepis ten statuuje zasadę, a odstępstwa od niej powinny być podyktowane szczególnymi okolicznościami, które usprawiedliwiałyby pozbawienie strony postępowania środka odwoławczego. Zob. wyrok TK z 12.06.2022 r., P 13/01, OTK-A 2002, nr 4, poz. 42.

²³ Orzeczenie jest to o tyle interesujące, że choć zapadło w składzie 5-osobowym, to zgłoszono do niego aż dwa zdania odrębne, zatem nie można uznać to za znaczącą większość głosów. Zarówno sędzia Zbigniew Jędrzejewski, jak i sędzia Andrzej Zielonacki uznali, że zaskarżony art. 217c § 4 k.k.w. jest niezgodny z Konstytucją RP.

Do art. 217c § 2 k.k.w. nawiązywały w swoich orzeczeniach także sądy powszechne, w dużym stopniu powielając wcześniejszą argumentację TK. Jednym z nich był Sąd Apelacyjny w Krakowie²⁴, który rozpoznawał zażalenie obrońcy na zarządzenie prokuratora o odmowie wyrażenia zgody na korzystanie z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego. Sąd nie miał wątpliwości, że żadne inne podstawy, poza tymi sformułowanymi w art. 217c § 2 k.k.w., nie mogą stanowić przyczyny odmowy wyrażenia zgody na korzystanie z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego. W takim przypadku wszystkie sposoby prowadzące do nawiązania przez tymczasowo aresztowanego kontaktu ze światem zewnętrznym stanowią zagrożenie dla prawidłowego prowadzenia postępowania. Sąd zwrócił także uwagę, że, wbrew zarzutom skarżącego, który powoływał się na wcześniejsze kontakty telefoniczne oskarżonego z jego matką, nie miało znaczenia, czy obawa takiego zachowania tymczasowo aresztowanego pojawiła się przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania lub w jego trakcie, w efekcie czego sąd nie jest związany tym, że przykładowo na etapie postępowania przygotowawczego oskarżony miał udzieloną zgodę na kontakt telefoniczny z tymi osobami. W związku z powyższym, na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 217c § 4 k.k.w. sąd zdecydował się utrzymać w mocy zaskarżone zarządzenia²⁵.

Wspomnianą nowelizacją k.k.w. z mocą obowiązującą od 17.09.2022 r. dodano art. 217c § 1c, który *de facto* wyodrębnił kontakt telefoniczny z osobą najbliższą. Został on jednak obwarowany licznymi ograniczeniami. Przysługuje on bowiem w szczególnie uzasadnionych wypadkach, zwłaszcza gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony, lub gdy wynika to z nagłej sytuacji życiowej. W przeciwieństwie do kontaktu z obrońcą przeprowadzenie rozmowy z osobą najbliższą wymaga każdorazowej zgody organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, wydanej w formie zarządzenia, chyba że organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, zarządzi inaczej²⁶.

Symptomatyczne jest, że poprzednio obowiązujący, w latach 2017–2022, Regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania tymczasowego aresztowania²⁷ w istotny sposób różnicował pozycję podmiotów, którym wyrażano zgodę na korzystanie z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego, zdecydowanie

²⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 17.08.2022 r., II AKz 548/22, LEX nr 3392622.

²⁵ Na niemal tożsamej argumentacji oparł się także Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu. Postanowienie SO w Tarnobrzegu z 26.05.2022 r., II K 13/22, LEX nr 3358372.

²⁶ Dodany w tym samym czasie art. 217c § 3a k.k.w. precyzuje bowiem, że zarządzenie o zgodzie na korzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z osobą, o której mowa w § 1a, a więc m.in. z obrońcą, uprawnia do wielokrotnego kontaktu w ramach przewidzianych w tym przepisie i obowiązuje do chwili zakończenia wykonywania tymczasowego aresztowania, bez względu na zmianę organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje. Z tego też względu należy stwierdzić, że zakres kontaktu tymczasowo aresztowanego z obrońcą jest szerszy niż z osobą najbliższą.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 2290).

przyznając prymat obrońcy lub pełnomocnika nad osobą najbliższą²⁸. Widać to także w § 28 ust. 2 Regulaminu, bowiem, choć realizacja rozmów telefonicznych następowwała w kolejności zgłoszeń, to w pierwszej kolejności zapewniało się dostęp do aparatu telefonicznego tymczasowo aresztowanym zgłaszającym potrzebę porozumienia się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym. Co więcej, czas rozmowy zasadniczo jednorazowo nie mógł przekraczać 5 min. Nie dotyczyło to jednak obrońcy tymczasowo aresztowanego (§ 28 ust. 3).

Regulamin uszczegóławiał, że tymczasowo aresztowany zasadniczo mógł korzystać z telefonu jeden raz w ciągu dnia (§ 28 ust. 1). Poza wyjątkowymi przypadkami ponoszenie kosztów rozmów telefonicznych z wykorzystaniem samoinkasującego aparatu telefonicznego, będącego na wyposażeniu aresztu śledczego, ponosił tymczasowo aresztowany lub rozmówca (§ 26 ust. 1).

Regulamin obowiązujący od 01.01.2023 r.²⁹ nie zawierał już tych regulacji, pozostawiając warunki korzystania samoinkasującego aparatu tymczasowego przez tymczasowo aresztowanego w gestii porządku wewnętrznego aresztu śledczego (§ 8 ust. 2 pkt 11). Dla przykładu, jeszcze w Areszcie Śledczym w Łodzi tymczasowo aresztowani korzystają z samoinkasujących aparatów telefonicznych jeden raz w ciągu dnia w godz. 8:30–12:30 oraz 13:40–16:30. Czas rozmowy nie może przekraczać 7 min, nie dotyczy to jednak kontaktu z obrońcą³⁰. W przypadku Aresztu Śledczego we Wrocławiu korzystać z aparatów telefonicznych można w godz. 9:00–12:00 oraz o 17:00. Czas rozmowy nie może przekroczyć 5 min, ale wlicza się do niego także nieudaną próbę uzyskania połączenia³¹.

KONTAKT TELEFONICZNY TYMCZASOWO ARESZTOWANEGO W KONTEKŚCIE PRAWA EUROPEJSKIEGO

Na kanwie obu powyższych orzeczeń TK warto zauważyć pewien punkt wspólny. Przede wszystkim, zarówno kontakty tymczasowo aresztowanego z obrońcą, jak i z osobami najbliższymi, podlegają ochronie, ale także ograniczeniom. Jeśli chodzi o reżim prawny Rady Europy, jest to wywodzone przede wszystkim z pojemnego art. 8 EKPC³² oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC).

²⁸ § 25 ust. 1 Regulaminu: „Organ dysponujący bezzwłocznie wydaje zarządzenie o zgodzie na korzystanie z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego: 1) wyłącznie w celu porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym; 2) w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w celu porozumiewania się z osobą najbliższą”.

²⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. z 2022 r. poz. 2848).

³⁰ Załącznik nr 1 do Zarządzenia Nr 74/2019 Dyrektora Aresztu Śledczego w Łodzi z dnia 13.11.2019 r. Porządek wewnętrzny obowiązujący w Areszcie Śledczym w Łodzi.

³¹ Załącznik do Zarządzenia nr 41/2017 Dyrektora Aresztu Śledczego we Wrocławiu z dnia 11.07.2017 r. Porządek wewnętrzny Aresztu Śledczego we Wrocławiu.

³² Art. 8 ust. 1 EKPC: „Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji”.

Tymczasowe aresztowanie z natury rzeczy wiąże się z ograniczeniami życia prywatnego i rodzinnego osoby aresztowanej, co samo w sobie nie jest naruszeniem EKPC³³, lecz powinno być odpowiednio miarkowane, a administracja więzienna powinna pomagać w utrzymywaniu kontaktów z najbliższą rodziną³⁴. Podobnie w przypadku kontaktu z obrońcą, który, co także widać z wcześniej przywołanych orzeczeń TK, podlega ograniczeniu ze względu na dobro postępowania karnego, jednak już w nie tak szerokim zakresie.

Z drugiej strony warto zauważyć, że ETPC także widzi przesłankę tzw. ryzyka zmywy, czyli matactwa, jako usprawiedliwienie dla szerszego zakresu ingerencji w prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego w postaci ograniczenia prawa do szeroko pojętej korespondencji³⁵. Dotyczyć to może tak samo kontaktów z osobą najbliższą, jak i z profesjonalnym pełnomocnikiem.

W systemie prawa Unii Europejskiej art. 82 ust. 2 pkt b) Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej³⁶ umożliwia ustanowienie pewnego standardu praw jednostek w postępowaniu karnym przez Parlament Europejski i Radę UE, które mogą być jednak rozszerzane przez państwa członkowskie. Tego rodzaju regulacja została ustanowiona dyrektywą z 22.10.2013 r.³⁷ Prawo dostępu do adwokata pociąga za sobą prawo spotykania się podejrzanych lub oskarżonych do spotykania się na osobności i porozumiewania się z reprezentującym ich adwokatem, także przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy (art. 3 ust. 3 pkt a).

³³ Prawo to bowiem nie ma charakteru absolutnego i podlega ograniczeniom, o którym mowa w art. 8 ust. 2 EKPC: „Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

³⁴ M.A. Nowicki, *Komentarz do art. 8 EKPC*, [w:] M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VIII, LEX, Warszawa 2021. ETPC uznał również, że nawet skazanie na karę dożywotniego pozbawienia wolności nie uzasadnia niejako „blankietowego” pozbawiania określonej kategorii osadzonych kontaktów telefonicznych z rodziną. Ograniczenia te nie mogą bowiem przyjąć charakteru arbitralnego, nieuwzględniającego indywidualnej oceny sytuacji. Zupełny zakaz rozmów telefonicznych jest niedopuszczalny i nie wypełnia przesłanki konieczności w rozumieniu art. 8 ust. 2 EKPC. Wyrok ETPC z 19.10.2021 r. w sprawie *Rosja v. Danilevich*, skarga nr 31469/08, LEX nr 3242294.

³⁵ Dla przykładu można tutaj przywołać wyrok ETPC z 20.06.1988 r. w sprawie *Schönenberger i Durmaz v. Szwajcaria*, skarga nr 11368/85, LEX nr 81068.

³⁶ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13.12.2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569).

³⁷ Zgodnie z jej art. 3 ust. 1 „państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony”. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE. z 06.11.2013 r., L.2013.294.1).

Prawo to doznaje ograniczeń w wyjątkowych okolicznościach³⁸. Warto zauważyć, że ograniczenia te mają jednak węższy charakter niż przewidziane w art. 217c § 2 k.k.w. W związku z tym można uznać, że przepis ten w ogóle nie obejmuje kontaktów z obrońcą, albo stwierdzić, iż stosowanie dyrektywy ma pierwszeństwo przed przepisami rangi ustawowej, a wówczas jedynymi przesłankami na odmowę rozmowy telefonicznej z tymczasowo aresztowanym byłyby te z art. 3 ust. 6 dyrektywy³⁹.

ZAKOŃCZENIE

Niewątpliwie podjęta problematyka kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz osobą najbliższą jest warta bliższej uwagi. Zmiany k.k.w., objęte zakresem niniejszego artykułu, można skorelować nie tylko z tendencjami w polityce karnej krajowego ustawodawcy, lecz także z wymogami wynikającymi z ewoluujących standardów międzynarodowych, w tym przede wszystkim Rady Europy oraz Unii Europejskiej. Nie mniej istotny wpływ na kształt art. 217c k.k.w. miały dwa przeanalizowane orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Oba te orzeczenia, poza istotnymi zagadnieniami o charakterze dogmatycznym, które zostały wskazane w artykule, pokazały także, w jaki sposób różne składy orzekające TK na przestrzeni kilku lat mogą w odmienny sposób podchodzić do wykładni i interpretacji przepisów znajdujących się obrębie jednego artykułu. Jak widać po orzeczeniu o sygn. SK 32/19, poważne różnice mogą występować także w obrębie jednego składu orzekającego. W działalności orzeczniczej TK nie można także pominąć aspektu aksjologicznego, który nierozzerwalnie związany jest z gałęzią prawa karnego i wartościami oraz dobrami, które ma chronić.

TK ma niewątpliwie przemożny wpływ na prawo karne *sensu largo*⁴⁰. Nie tylko ingeruje w jego systematykę poprzez swoje wyroki, dokonując nierzadko bezpośredniego usunięcia danego przepisu z systemu prawnego, co ma swoje konsekwencje nie tylko o charakterze generalno-abstrakcyjnym, lecz także indywidualno-konkretnym. Orzeczenie TK derogujące dany przepis prawa stanowi bowiem jedną z przesłanek

³⁸ Art. 3 ust. 6 dyrektywy: „W wyjątkowych okolicznościach i jedynie na etapie postępowania przygotowawczego państwa członkowskie mogą zastosować czasowe odstępstwo od stosowania praw przewidzianych w ust. 3, w zakresie, w jakim jest to uzasadnione – w świetle konkretnych okoliczności danej sprawy – jednym z następujących istotnych powodów: a) w przypadku pilnej potrzeby zapobieżenia poważnym negatywnym konsekwencjom dla życia, wolności lub nietykalności cielesnej jakiejś osoby; b) w przypadku konieczności podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania w celu niedopuszczenia do narazenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek”.

³⁹ A. Demenko, *Prawo oskarżonego do korzystania z pomocy obrońcy w świetle dyrektywy nr 2013/48/UE – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2018, nr 12, s. 17–18.

⁴⁰ Można tutaj odesłać do syntetycznego przeglądu wybranych orzeczeń TK w sprawach karnych do 2005 r. W. Grzeszczyk, *Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na procedurę karną*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 11, s. 28–55.

wznowienia postępowania karnego (art. 540 § 2 k.p.k.⁴¹). Konkretnie wyroki TK mogą także powodować różnorakie problemy związane ze stosowaniem prawa, np. związane z intertemporalnością czy też naruszenia zasady *nullum crimen sine lege scripta et certa*⁴².

W związku z tym należy także zauważyć, że na sędziach TK spoczywa ogromna odpowiedzialność, biorąc pod uwagę tak newralgiczną i istotną dla praw podmiotowych obywatela gałąź prawa, jaką jest prawo karne, w tym prawo karne wykonawcze. Związana z nią problematyka kontaktu tymczasowo aresztowanego z obrońcą oraz osobą najbliższą nie powinna być tutaj wyjątkiem, zwłaszcza uwzględniając fundamentalne prawa jednostki, które są chronione zarówno na poziomie konstytucyjnym, jak i międzynarodowym.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 04.11.1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE. z 06.11.2013 r., L.2013.294.1).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.).

Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 2393 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 2290).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 1855).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. z 2022 r. poz. 2848).

⁴¹ „Postępowanie wznawia się na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie; wznowienie nie może nastąpić na niekorzyść oskarżonego”.

⁴² Więcej na ten temat zob. M. Wiącek, S. Żółtek, *Skutki wyroków TK o niekonstytucyjności przepisów prawa karnego materialnego*, [w:] *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa*, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013, s. 17–40.

LITERATURA:

Dąbkiewicz K., *Komentarz do art. 217c k.k.w.*, [w:] Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa: LEX, 2020.

Demenko A., *Prawo oskarżonego do korzystania z pomocy obrońcy w świetle dyrektywy nr 2013/48/UE – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2018, nr 12.

Grzeszczyk W., *Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na procedurę karną*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 11.

Mazur M., *Dostęp do informacji publicznej osób pozbawionych wolności przebywających w aresztach śledczych lub zakładach karnych. Glosa do wyroku NSA z dnia 21 czerwca 2012 r., I OSK 730/12*, „Przebieg Sądowy” 2015, nr 3.

Nowicki M.A., *Komentarz do art. 8 EKPC*, [w:] Nowicki M.A., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VIII, Warszawa, LEX, 2021.

Wiącek M., Żółtek S., *Skutki wyroków TK o niekonstytucyjności przepisów prawa karnego materialnego*, [w:] *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa*, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013.

Woś T., *Wyroki interpretacyjne i zakresowe w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, t. 25, z. 3.

ORZECZNICTWO:

Wyrok ETPC z 20.06.1988 r. w sprawie *Schönenberger i Durmaz v. Szwajcaria*, skarga nr 11368/85, LEX nr 81068.

Wyrok ETPC z 19.10.2021 r. w sprawie *Rosja v. Danilevich*, skarga nr 31469/08, LEX nr 3242294.

Wyrok TK z 25.11.2014 r., K 54/13, OTK-A 2014, nr 10, poz. 114.

Postanowienie SO w Tarnobrzegu z 26.05.2022 r., II K 13/22, LEX nr 3358372.

Wyrok TK z 12.06.2022 r., P 13/01, OTK-A 2002, nr 4, poz. 42.

Wyrok TK z 22.06.2022 r., SK 32/19, OTK-A 2022, poz. 53.

Postanowienie SA w Krakowie z 17.08.2022 r., II AKz 548/22, LEX nr 3392622.

INNE ŹRÓDŁA:

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2021 roku, Warszawa 2022.

Sejm RP IX kadencji, *Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw*, druk nr 2376 z 21.06.2022 r.

Załącznik do Zarządzenia nr 41/2017 Dyrektora Aresztu Śledczego we Wrocławiu z dnia 11.07.2017 r. Porządek wewnętrzny Aresztu Śledczego we Wrocławiu.

Załącznik nr 1 do Zarządzenia Nr 74/2019 Dyrektora Aresztu Śledczego w Łodzi z dnia 13.11.2019 r. Porządek wewnętrzny obowiązujący w Areszcie Śledczym w Łodzi.

Telephone contact of a person remanded in custody with a defence counsel and a significant other

SUMMARY

The article discusses the issue of telephone contact of a person remanded in custody with his or her defence counsel and a significant other, which is essentially regulated by Article 217c of the Executive Penal Code. This provision was amended several times in recent years, which entailed significant changes for the status of these persons as well. This evolution, however, is aligned with the jurisprudence of the Constitutional Court, which through its rulings of 2014 and 2022 had a significant impact on the shape of Article 217c of the Executive Penal Code and somewhat differentiated the status of the defence counsel and the significant other in the context of telephone contact with a person remanded in custody. The aspect of the European law is also relevant because, through its jurisprudence, it co-shapes Polish legislation and gives it a certain framework. Therefore, considering the discussed issues, a question of what determines the shape of Article 217c of the Executive Penal Code and to what extent should be raised.

Keywords: person remanded in custody , defence counsel, significant other, telephone contact

ARTYKUŁY

Organ właściwy do wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego w postępowaniu przygotowawczym w fazie *in rem* w zakresie informacji objętych tajemnicą bankową. Uwagi na tle postanowienia Sądu Najwyższego z 02.06.2022 r., I KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26

DOI:10.53024/4.2.50.2023

TOMASZ STĘPIEŃ*

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł dotyczy postanowienia Sądu Najwyższego¹, w którym poruszono tematykę organu właściwego do wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego² w postępowaniu przygotowawczym w fazie *in rem* w zakresie informacji objętych tajemnicą bankową.

Komentowanym postanowieniem Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie przedstawionego zagadnienia prawnego, przekazanego na podstawie art. 441 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego³ przez Sąd Apelacyjny w Krakowie, a wymagającego zasadniczej wykładni ustawy: „Czy w toku postępowania przygotowawczego w zakresie ujawnienia informacji stanowiącej tajemnicę bankową dotyczącą banku mającego siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do wydania w trybie art. 589w § 1 i 5 k.p.k. europejskiego nakazu dochodzeniowego właściwym jest prokurator czy sąd okręgowy?”

Niezależnie od powyższego, z uwagi na wagę problemu i skutki niewłaściwej wykładni art. 589w § 1 k.p.k., jakie w praktyce mogą zaistnieć, na kanwie dotychczasowej praktyki prokuratorskiej i orzeczniczej, Sąd Najwyższy pochylił się nad powyższym zagadnieniem w uzasadnieniu wydanego rozstrzygnięcia, udzielając odpowiedzi Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie, z której wynika, że prokurator nie może, bez

* Prokurator, wykładowca Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, absolwent kierunku prawo na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego oraz studiów podyplomowych z zakresu problematyki przestępczości zorganizowanej i terroryzmu w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie; ORCID: 0000-0003-4429-0372.

¹ Postanowienie SN z 02.06.2022 r., II KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26.

² Dalej jako: END.

³ Tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm. (dalej jako: k.p.k.).

zgody sądu, wydać END w trybie art. 589 w § 1 k.p.k. w celu uzyskania z innego państwa członkowskiego informacji stanowiących tajemnicę bankową w trybie przepisu art. 106b ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe⁴.

Przedmiotem rozważań jest analiza prawna powyższego postanowienia Sądu Najwyższego i wynikająca stąd krytyczna ocena wydanego orzeczenia.

Słowa kluczowe: europejski nakaz dochodzeniowy, tajemnica bankowa, współpraca międzynarodowa w sprawach karnych, postępowanie przygotowawcze, prokurator, sąd.

Postanowieniem z dnia 02.06.2022 r., I KZP 17/21, Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Krakowie zagadnienia prawnego, przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., które sformułował w następującym pytaniu prawnym zawartym w postanowieniu z dnia 29.10.2021 r., sygn. akt II AKz 786/21⁵: „Czy w toku postępowania przygotowawczego w zakresie ujawnienia informacji stanowiącej tajemnicę bankową dotyczącą banku mającego siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do wydania w trybie art. 589w § 1 i 5 k.p.k. Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego właściwym jest prokurator czy sąd okręgowy?”

Wprawdzie Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w tej sprawie, uznając, że nie zostały spełnione ku temu przewidziane w ustawie przesłanki, jednakże w uzasadnieniu swojego judykatu udzielił Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie wnioskowanej odpowiedzi.

Ze względu na wagę problemu oraz skutki niewłaściwej wykładni art. 589w § 1 k.p.k., jakie mogą zaistnieć w praktyce, Sąd Najwyższy wskazał, że:

„1. Organem END w postępowaniu przygotowawczym jest prokurator prowadzący to postępowanie (art. 589w § 1 k.p.k. w zw. z art. 2 lit. a (i) dyrektywy 2014/41/UE), chyba że przepisy Kodeksu postępowania karnego albo ustawy szczególnej zastrzegają prawo do dopuszczenia albo przeprowadzenia dowodu do właściwości sądu, jako czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym. W takim wypadku wyłącznie właściwym do wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego jest ten sąd”; „2. W fazie *in rem* postępowania przygotowawczego organem uprawnionym do wydania postanowienia w przedmiocie wydania END dotyczącego informacji objętych tajemnicą bankową w odniesieniu do banku mającego siedzibę w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej jest prokurator (art. 589w § 1 k.p.k.), który przed wydaniem tego postanowienia musi uzyskać zgodę właściwego sądu okręgowego

⁴ Tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2324 (dalej jako: Prawo bankowe).

⁵ Orzeczenie niepublikowane.

na dostęp do takich informacji (art. 106b ust. 1 i 3 Prawa bankowego stosowany odpowiednio w zw. z art. 589 § 5 zdanie drugie k.p.k.)”.

Stanowisko to, w zakresie, w którym dotyczy konieczności uprzedniego zwrócenia się przez prokuratora, przed wydaniem postanowienia w przedmiocie END do właściwego sądu okręgowego z wnioskiem o zwolnienie z tajemnicy bankowej w odniesieniu do banku mającego siedzibę w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej w fazie *in rem* postępowania przygotowawczego, nie jest słuszne.

Przedstawione Sądowi Najwyższemu przez Sąd Apelacyjny w Krakowie zagadnienie prawne wyłoniło się w następującej sytuacji procesowej:

Pokrzywdzony T.S. złożył zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z art. 286 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny⁶, polegającego na wyłudzeniu płatności za towar zamówiony przez Internet. Do akt dołączył wydruki przelewów na konto w banku irlandzkim. Postanowieniem z dnia 15.06.2021 r. wszczęto dochodzenie w sprawie doprowadzenia w dniu 14.04.2021 r., w miejscu bliżej nieustalonym, T.S., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w kwocie 3900 euro, poprzez wprowadzenie w błąd co do zamiaru wywiązania się z transakcji sprzedaży pojazdu C. LTD za pośrednictwem portalu ogłoszeniowego O., tj. o przestępstwo określone w art. 286 § 1 k.k.

W związku z powyższym, prokurator uznał za konieczne ustalenie w drodze END danych właściciela rachunku bankowego, który mógł być potencjalnym podejrzanym. Prokurator, wnioskiem z dnia 09.09.2021 r., działając na podstawie art. 589w § 1 i 5 k.p.k. oraz art. 106b ust. 1 i 2 Prawa bankowego wystąpił do Sądu Okręgowego w Kielcach o wydanie END w zakresie ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową w związku z koniecznością przeprowadzenia i uzyskania dowodu, który znajduje się oraz może zostać przeprowadzony na terytorium Irlandii, w postaci danych personalnych właściciela rachunku bankowego o numerze (...) w Bank (...) z siedzibą w T. oraz wszelkich informacji dotyczących otwarcia i prowadzenia tego rachunku, w tym kto, kiedy i w jakim oddziale podpisał umowę o prowadzenie ww. rachunku oraz czy był ustanowiony pełnomocnik do ww. rachunku, a także danych dotyczących logowań do rachunku w okresie wskazanym we wniosku (przy uwzględnieniu daty, godziny i sekundy oraz wykorzystanego portu źródłowego/docelowego). Tym samym, w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Kielcach prokurator wnosił o wydanie END w zakresie ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę bankową, przyjął więc, że właściwym organem do wydania END jest sąd okręgowy. Ten bowiem sąd, zgodnie z art. 106b ust. 1 Prawa bankowego, jest właściwy do wydania zgody na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.

⁶ Tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm. (dalej jako: k.k.).

Rozpoznając powyższy wniosek, Sąd Okręgowy w Kielcach dostrzegł dualizm podstaw prawnych powołanych przez prokuratora w jego wystąpieniu (art. 589w § 1 i § 5 k.p.k. i art. 106b ust. 1 Prawa bankowego) i uznał – niezależnie od tego, czy trafnie – że w rzeczywistości, a więc przy zastosowaniu wskazań interpretacyjnych określonych w art. 118 § 1 k.p.k., miał do czynienia jedynie z wnioskiem o wyrażenie zgody na ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową. Tak odczytany wniosek prokuratora sąd pierwszej instancji rozpoznał, nie uwzględniając go. Na marginesie swoich rozważań sąd ten wskazał, że postanowienie o wydaniu END może być wydane przez prokuratora. Tak odczytawszy wniosek prokuratora, sąd jednocześnie nie wydał postanowienia w trybie art. 35 § 1 k.p.k. o uznaniu siebie za niewłaściwego do wydania takiego nakazu i przekazaniu sprawy prokuratorowi, jako organowi właściwemu do wydania postanowienia.

Na powyższe postanowienie zażalenie wniosł prokurator i zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na jego treść, tj. art. 589w § 5 k.p.k. i art. 106b Prawa bankowego, polegającą na nieuzasadnionym przyjęciu, iż w niniejszym postępowaniu przepisy te nie znajdowały zastosowania i nie jest wymagane uzyskanie zgody sądu okręgowego na udostępnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową i w konsekwencji wystarczające jest wydanie w tym przedmiocie postanowienia przez prokuratora. Podnosząc taki zarzut, prokurator wniosł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Kielcach do ponownego rozpoznania. Jak wynika także z treści zażalenia prokuratora i podniesionego w nim zarzutu naruszenia art. 589w § 5 k.p.k. i art. 106b Prawa bankowego, prokurator ani nie kwestionował we wniesionym środku odwoławczym sposobu odczytania przez Sąd Okręgowy w Kielcach jego wniosku jako dotyczącego tylko wyrażenia zgody na ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, ani nie zarzucał naruszenia art. 589w § 1 k.p.k., wykładni, którego dotyczy przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Krakowie zagadnienie prawne.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, rozpoznając wniesiony środek odwoławczy, powziął wątpliwości interpretacyjne.

W niniejszej sprawie prokurator Prokuratury Krajowej, pismem z dnia 10.12.2021 r., wniosł o podjęcie uchwały następującej treści:

„Stosownie do art. 589w § 1 i § 5 k.p.k., w postępowaniu przygotowawczym, na etapie *in rem*, uprawnionym do wydania i sporządzenia END, dotyczącego informacji objętych tajemnicą bankową jest prokurator, który kieruje END w celu wykonania, do państwa członkowskiego Unii Europejskiej bez konieczności wyjednania zgody sądu na zwolnienie banku z tajemnicy”.

Zaprezentowana przez Sąd Najwyższy teza wymaga szczegółowego omówienia i przedstawienia konsekwencji z niej wynikających.

Tytułem wstępu wskazać należy, że END może zostać wydany w sytuacji konieczności przeprowadzenia albo uzyskania dowodu, przy czym dowód ten może zostać przeprowadzony na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Jak bowiem stanowi art. 589w § 1 k.p.k., w razie konieczności przeprowadzenia lub uzyskania dowodu, który znajduje się lub może zostać przeprowadzony na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, zwanego w niniejszym rozdziale „państwem wykonania orzeczenia”, sąd, przed którym sprawa się toczy, albo prokurator prowadzący postępowanie przygotowawcze może wydać z urzędu lub na wniosek strony, obrońcy lub pełnomocnika europejski nakaz dochodzeniowy (dalej jako: END), chyba że END nie ma w tym państwie zastosowania. Z kolei w myśl art. 589w § 3 k.p.k., END można wydać także w celu zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem. Istotne jest przy tym jednak, aby dowód, który ma zostać przeprowadzony albo uzyskany, znajdował się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, wykonującego END⁷. Przepis art. 589 w k.p.k. określa zatem zarówno tryb, jak i przesłanki wydania END. Stanowi on jednocześnie implementację art. 1, 2 oraz 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych⁸.

Zauważyć należy, że stosownie do art. 589w § 2 k.p.k., w zależności od etapu postępowania karnego, na którym znajduje się dana sprawa, postanowienie o wydaniu END może wydać sąd (etap postępowania jurysdykcyjnego), prokurator (etap postępowania sprawdzającego i przygotowawczego), zaś w przypadku prowadzenia przez Policję lub organy, o których mowa w art. 312 k.p.k., dochodzenia lub postępowania sprawdzającego, o którym mowa w art. 307 k.p.k., albo w przypadku prowadzenia postępowania przygotowawczego przez organy, o których mowa w art. 133 § 1 i art. 134 § 1 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy⁹, END może wydać także prowadzący postępowanie. Zgodnie z art. 312 k.p.k., uprawnienia Policji w zakresie ich właściwości, należą do organów Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej (Szefowi Krajowej Administracji Skarbowej, naczelnikom urzędów celnoskarbowych i naczelnikom urzędów skarbowych), Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej, a także innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych: Strażnikom Państwowej Straży Łowieckiej, strażnikom leśnym, w ograniczonym zakresie

⁷ *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2022.

⁸ Dz. Urz. UE. L z 2014 r. Nr 130, s. 1 (dalej jako: dyrektywa 2014/41/UE).

⁹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 654.

– nadleśniczym, zastępcom nadleśniczych oraz inżynierom nadzoru, leśniczym i podleśniczym, a także organom wymienionym w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom¹⁰, tj. organom Inspekcji Handlowej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Prezesowi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, zaś w zakresie wykroczeń – Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska, wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska lub upoważnionym inspektorom Inspekcji Ochrony Środowiska. Wydanie END przez którykolwiek z podmiotów wymienionych w art. 589w § 2 k.p.k. wymaga jednak zatwierdzenia przez prokuratora, przy czym takie zatwierdzenie następuje po przeanalizowaniu przez prokuratora END z warunkami jego wydawania, które zostały określone w art. 6 dyrektywy 2014/41/UE. Zasygnalizować także należy, że przed wszczęciem postępowania przygotowawczego możliwość wydania END nie ogranicza się wyłącznie do postępowania sprawdzającego określonego w art. 307 k.p.k. Obejmuje bowiem również czynności operacyjno-rozpoznawcze prowadzone w oparciu o odrębne przepisy, o czym stanowi wprost art. 589w § 7 k.p.k. i dotyczy, przykładowo, ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹¹ oraz ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu¹².

Co równie istotne, w postępowaniu karnym END może być wydany przez uprawniony do tego organ nie tylko z urzędu, ale również na skutek inicjatywy dowodowej strony, obrońcy czy też pełnomocnika.

Przechodząc do oceny prawnej stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w sprawie I KZP 17/21, w pierwszej kolejności zauważyć należy, że wobec braku ziszczenia się kumulatywnie przesłanek do udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne, Sąd Najwyższy odmówił podjęcia w tej sprawie uchwały w celu dokonania zasadniczej wykładni ustawy.

W ocenie Sądu Najwyższego, przesłanek przekazania Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, a w konsekwencji podjęcia przez ten sąd uchwały, pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w Krakowie nie spełnia. Co prawda, powstało ono w toku postępowania odwoławczego (zażaleniowego), nie ma jednak znaczenia dla rozpoznania sprawy. Sąd ten zważył przy tym, że pomiędzy przedstawionym zagadnieniem prawnym a dokonanymi w sprawie ustaleniami faktycznymi musi zachodzić związek,

¹⁰ Tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 522.

¹¹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171

¹² Tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 557.

który oznacza, że wyjaśnienie wątpliwości interpretacyjnych musi być niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy¹³.

Przekazanie zagadnienia prawnego, jako stanowiące wyjątek od określonej w art. 8 § 1 k.p.k. zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego, musi być przy tym poprzedzone przez sąd pytający dokonaniem próby usunięcia podniesionych wątpliwości interpretacyjnych w drodze wykładni operatywnej¹⁴. Przedmiotem pytania prawnego nie mogą być kwestie związane z ustaleniami faktycznymi, oceną dowodów czy też dotyczące możliwości zastosowania określonej normy do ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Tryb wskazany w art. 441 § 1 k.p.k. nie służy także temu, by sądy odwoławcze, przy pomocy Sądu Najwyższego, upewniały się co do prawidłowości przyjmowanego przez nie stanowiska interpretacyjnego¹⁵. Jak dalej zauważył Sąd Najwyższy – z okoliczności faktyczno-procesowych tej sprawy wynika bezprzedmiotowość pytania spowodowana brakiem substratu zaskarżenia w odniesieniu do zagadnienia będącego przedmiotem zadanego pytania prawnego.

Niezależnie od powyższego, z uwagi na wagę problemu i skutki niewłaściwej wykładni art. 589w § 1 k.p.k., jakie w praktyce mogą zaistnieć, na kanwie dotychczasowych rozważań – w odniesieniu do stanowiącej przedmiot rozstrzygnięcia w sprawie rozpoznawanej przez sądy powszechne problematyki wydawania END w zakresie informacji objętych tajemnicą bankową – Sąd Najwyższy dostrzegł, że w orzecznictwie sądowym można wyróżnić cztery stanowiska, które – choć w różnym zakresie – rozbieżnie rozstrzygają kwestię właściwości organu do wydania END oraz potrzeby uzyskania od sądu polskiego zezwolenia na ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową, jeżeli informacje te miałyby zostać uzyskane od banku mającego swoją siedzibę na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Według pierwszego stanowiska, kompetencję do wydania END w tym zakresie ma sąd okręgowy jako podmiot uprawniony w prawie krajowym do zwolnienia z tajemnicy bankowej¹⁶.

Zgodnie z drugim poglądem, w toku postępowania przygotowawczego postanowienie sądu okręgowego w zakresie, w jakim stwierdza, że zachodzą przesłanki do wyrażenia zgody na zwolnienie z tajemnicy bankowej, zastępuje postanowienie

¹³ R.A. Stefański, *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Kraków 2001, s. 254–261, 352–371.

¹⁴ *Ibidem*, s. 357.

¹⁵ Postanowienia SN: z 30.09.2010 r., I KZP 17/10, OSNKW 2010, z. 10, poz. 88; z 29.03.2006 r., I KZP 58/05, LEX nr 180755; z 29.09.2004 r., I KZP 22/04, OSNwSK 2004, poz. 1691; z 07.09.2000 r., I KZP 27/00, LEX nr 146182.

¹⁶ Postanowienie SA w Gdańsku z 23.05.2018 r., II AKz 408/18, KSAG 2018/3/243-246.

o wydaniu END. W takim wypadku nie zachodzi potrzeba wydawania odrębnego postanowienia w przedmiocie wydania END przez prokuratora¹⁷.

Trzecia grupa orzeczeń wskazuje, że kompetencję do wydania takiego nakazu w postępowaniu przygotowawczym ma prokurator, nawet w przypadku END dotyczącego uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową, przy czym nie jest konieczne uzyskanie przez prokuratora sądowego zwolnienia z tajemnicy bankowej, gdyż sąd polski nie ma uprawnienia w zakresie zwalniania z tajemnicy bankowej banków działających na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej¹⁸.

Takie też stanowisko zostało zaprezentowane przez orzekający w pierwszej instancji w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy w Kielcach.

Z kolei czwarty pogląd zakłada, że w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba wydania na etapie postępowania przygotowawczego postanowienia w przedmiocie wydania END w odniesieniu do informacji stanowiących tajemnicę bankową, organem uprawnionym do jego wydania jest prokurator, który – przed wydaniem takiego postanowienia – musi wystąpić i uzyskać zgodę sądu na ujawnienie takich informacji¹⁹.

Do tego stanowiska przychylił się Sąd Najwyższy.

Odnosząc się do stanowiska prokuratora Prokuratury Krajowej, Sąd Najwyższy wskazał, że prokurator nie może, bez zgody sądu, wydać END w trybie art. 589w § 1 k.p.k. w celu uzyskania z innego państwa członkowskiego informacji stanowiących tajemnicę bankową w trybie przepisu art. 106b ust. 1 Prawa bankowego. W ocenie Sądu Najwyższego konieczne jest bowiem uprzednie wydanie przez właściwy miejscowo sąd okręgowy postanowienia w rozważanym przedmiocie. W sytuacji, gdy czynność, której przeprowadzenia domaga się prokurator, uzależniona jest w prawie krajowym od decyzji właściwego sądu okręgowego, to również przed ewentualnym wydaniem END należy taką zgodę uzyskać.

Przedstawione powyżej rozważania doprowadziły Sąd Najwyższy do następujących wniosków:

1. Organem wydającym END w postępowaniu przygotowawczym jest prokurator prowadzący to postępowanie (art. 589w § 1 k.p.k. w zw. z art. 2 lit. a (i) dyrektywy 2014/41/UE), chyba że przepisy k.p.k. albo ustawy szczególnej zastrzegają prawo do dopuszczenia albo przeprowadzenia dowodu do właściwości sądu, jako czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym. W takim wypadku wyłącznie właściwym do wydania END jest ten sąd.
2. W fazie *in rem* postępowania przygotowawczego organem uprawnionym do wydania postanowienia w przedmiocie wydania END dotyczącego informacji

¹⁷ Postanowienie SA w Katowicach z 29.01.2019 r., II AKz 53/19, LEX nr 2728416.

¹⁸ Postanowienie SA w Krakowie z 23.10.2018 r., II AKz 524/18, LEX nr 2645341; postanowienie SA w Łodzi z 19.09.2018 r., II AKz 496/18, OSAŁ 2018/3/97.

¹⁹ Postanowienie SA w Katowicach z 04.09.2018 r., II AKz 645/18, LEX nr 2615563; wraz z aprobującą glosą do tego orzeczenia – Ochnio Ariadna, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 7–8, s. 104–117.

objętych tajemnicą bankową w odniesieniu do banku mającego siedzibę w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej jest prokurator (art. 589w § 1 k.p.k.), który przed wydaniem tego postanowienia musi uzyskać zgodę właściwego sądu okręgowego na dostęp do takich informacji (art. 106b ust. 1 i 3 Prawa bankowego stosowany odpowiednio w zw. z art. 589 § 5 zdanie drugie k.p.k.).

W świetle powyższych uwag uznać należy, że stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w analizowanym orzeczeniu nie może zostać podzielone.

Ustawodawca, w ślad za dyrektywą 2014/41/UE, upoważnił do wydania END sąd, prokuratora, a nawet – w określonych prawem przypadkach – Policję lub organy uprawnione do przeprowadzenia dochodzenia lub postępowania sprawdzającego (art. 589w § 1 i 2 k.p.k., z tym zastrzeżeniem, że w ostatnich wypadkach wydanie END wymaga zatwierdzenia przez prokuratora). Tę właściwość organy te posiadają w związku z prowadzonymi przed nimi (sąd) lub przez nich (prokurator, Policja i inne organy) postępowaniami, co – co do zasady – limituje kompetencje tych organów w zależności od etapu postępowania karnego, na którym sprawa jest prowadzona.

Należy w tym miejscu zauważyć, że – jak słusznie wskazuje Dariusz Świecki:

„Przyjęte rozwiązanie, wyrażające się w szerokim określeniu zakresu podmiotów uprawnionych do wydania nakazu, ogranicza kompetencję sądu wyłącznie do etapu postępowania jurysdykcyjnego, wskazując przy tym jednocześnie, że chodzi o ten sąd, przed którym sprawa się toczy. Jeśli weźmie się pod uwagę stanowisko wyrażone w motywie 8 preambuły dyrektywy 2014/41/UE, zgodnie z którym «END powinien mieć wymiar horyzontalny i dlatego powinien dotyczyć wszystkich czynności dochodzeniowych mających na celu gromadzenie materiału dowodowego», staje się oczywiste, że kompetencje do wydania nakazu powinny łączyć się w znacznej mierze z tymi organami, które prowadzą postępowanie przygotowawcze. To one bowiem dysponują najszerszą wiedzą, jakiego rodzaju dowody są niezbędne do przeprowadzenia w konkretnej sprawie. W tym zresztą kierunku podążył ustawodawca europejski, wskazując w art. 2 lit. c ppkt ii dyrektywy 2014/41/UE, iż «organem wydającym» europejski nakaz dochodzeniowy jest nie tylko sędzia, sąd, sędzia śledczy lub prokurator właściwy w danej sprawie, lecz także «każdy inny właściwy organ określony przez państwo wydające i w danym przypadku wypełniający swoją funkcję organu dochodzeniowego w postępowaniu karnym, który jest w danej sprawie właściwy, by nakazać gromadzenie materiału dowodowego zgodnie z prawem krajowym »²⁰.

Dyrektywę 2014/41/UE i jej art. 1 ust. 1 oraz art. 2 lit. c, w zakresie, w jakim posługuje się pojęciem „organu wymiaru sprawiedliwości” i „organu wydającego”,

²⁰ Kodeks postępowania karnego, red. D. Świecki, LEX/el. 2022.

należy interpretować w ten sposób, by utożsamiać z nimi również prokuratora państwa członkowskiego Unii Europejskiej, niezależnie od ewentualnego ustawowego stosunku podporządkowania, jaki może istnieć między tym prokuratorem lub prokuraturą a władzą wykonawczą tego państwa członkowskiego, i narażenia tego prokuratora lub prokuratury na ryzyko podlegania w ramach podejmowania decyzji w sprawie wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego, bezpośrednio lub pośrednio, indywidualnym poleceniom lub instrukcjom ze strony władzy wykonawczej²¹.

Dekodując treść normy wynikającej z art. 2 lit. c (i) dyrektywy 2014/41/UE, implementowanej do art. 589w § 1 k.p.k., należy stwierdzić, że prokurator może być organem wydającym END, zaś wydany przez niego nakaz przybiera w istocie charakter i skutki – na potrzeby tej instytucji – równorzędne z orzeczeniem sądowym. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjął, że „art. 1 ust. 1 i art. 2 lit. c) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „organu wymiaru sprawiedliwości” i „organu wydającego” w rozumieniu tych przepisów obejmuje prokuratora państwa członkowskiego lub też, bardziej ogólnie, prokuraturę państwa członkowskiego, niezależnie od ewentualnego ustawowego stosunku podporządkowania, jaki może istnieć między tym prokuratorem lub prokuraturą a władzą wykonawczą tego państwa członkowskiego i narażenia tego prokuratora lub prokuratury na ryzyko podlegania w ramach podejmowania decyzji w sprawie wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego, bezpośrednio lub pośrednio, indywidualnym poleceniom lub instrukcjom ze strony władzy wykonawczej”²².

Opisana w art. 106b ust. 1 Prawa bankowego procedura uzyskania informacji stanowiących tajemnicę bankową nie ma bowiem zastosowania w wypadku potrzeby uzyskania takich informacji od banku mającego siedzibę poza granicami Polski. W takim przypadku właściwym do wydania END pozostaje prokurator, który samodzielnie – bez konieczności uprzedniego występowania do polskiego sądu – może żądać przekazania określonych informacji w tym zakresie. Ustawa Prawo bankowe ma bowiem z zasady bezpośrednio zastosowanie do banków mających siedzibę w Polsce i jedynie w tym zakresie sfera imperium państwa wykonywana jest przez sądy w zakresie zgody na ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Kolejnym argumentem uzasadniającym krytyczną ocenę rzeczonego judykatu jest fakt, że skoro na mocy postanowienia wydanego w trybie określonym w art. 106b ust. 1 i 3 Prawa bankowego – w sytuacji potrzeby wydania END i przekazania go do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej – nie dochodzi do zwolnienia banku zagranicznego z tajemnicy bankowej (jeżeli taka w ogóle przewidziana jest

²¹ Wyrok TSUE z 08.12.2020 r., C-584/19, EU:C:2020:1002, www.eur-lex.europa.eu.

²² *Ibidem*, pkt 50–53 uzasadnienia.

w systemie prawa właściwym dla jego siedziby), a jedynie do zweryfikowania przez sąd zakresu i potrzeby uzyskania takich informacji przez prokuratora prowadzącego postępowanie przygotowawcze w fazie *in rem* – to w wypadku, gdy w państwie, w którym siedzibę ma bank, obowiązuje tajemnica bankowa i jest przewidziana procedura zwolnienia z niej banku na potrzeby prowadzonego w tym państwie postępowania karnego, organ państwa wykonującego nakaz może taką procedurę wdrożyć (art. 9 ust. 1 dyrektywy 2014/41/UE).

Istotny w tym zakresie jest bowiem fakt, że sąd polski nie posiada jakichkolwiek kompetencji, by zwolnić z tajemnicy bankowej bank mający siedzibę w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej²³. W tym zakresie Sąd Najwyższy niekonsekwentnie stanął na stanowisku, że sąd polski nie zwalnia z tajemnicy bankowej, a czyni to bowiem odpowiedni organ wykonujący nakaz, mimo że w omawianym judykacie wyraźnie stanął na stanowisku konieczności uprzedniego zwolnienia przez sąd z tajemnicy bankowej banku mającego siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Ferując omawiane orzeczenie, Sąd Najwyższy nie dostrzegł także wyraźnej dyspozycji art. 589w § 5 k.p.k., z którą jest ono sprzeczne, i nie dokonał w tym zakresie właściwej wykładni tego przepisu.

Zgodnie bowiem z art. 589w § 5 zd. 1 k.p.k., postanowienie o wydaniu END dotyczącego dowodu, którego dopuszczenie, uzyskanie lub przeprowadzenie wymaga wydania postanowienia, zastępuje to postanowienie. W przypadku END dotyczącego uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową, kompetencję do wydania takiego nakazu w postępowaniu przygotowawczym w fazie *in rem* posiada prokurator i nie ma konieczności uprzedniego uzyskania z sądu okręgowego zwolnienia z tajemnicy bankowej.

Z uwagi na przywołaną wyżej argumentację, nie ulega wątpliwości, że uprawnienie do żądania udzielenia informacji, stanowiących tajemnicę bankową na podstawie postanowienia wydanego przez polski sąd, nie może dotyczyć banków działających na obszarze obcego państwa, w tym na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Pomocniczo dla pełnego zobrazowania zaprezentowanego problemu można pośilkować się treścią postanowienia Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 14.08.2018 r., w którym sąd ten stwierdził, że z uwagi na istotę instytucji END oraz fakt, że przepisy k.p.k. nie określają pozytywnych przesłanek jego wydania, gdyż art. 589w § 1 k.p.k. wskazuje jedynie, że jest to dopuszczalne „w razie konieczności”, zaś z treści art. 589x k.p.k. wynikają jedynie negatywne przesłanki wydania END, zachodzące

²³ *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, art. 589w – Punkt X. Czynności dochodzeniowe uregulowane w dyrektywie 214/41/UE, teza 4 i 5 oraz Punkt XI. Uregulowanie w k.p.k. czynności dochodzeniowych opisanych w dyrektywie, teza 3 – Europejski nakaz dochodzeniowy wydany w celu uzyskania danych dotyczących rachunków bankowych w k.p.k.

gdy nie wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości albo prawo polskie nie dopuszcza przeprowadzenia lub uzyskania określonego dowodu, to tym samym zważyć należy, że skoro na gruncie polskiego prawa przejęcie dowodów obejmujących tajemnicę bankową z banku niedziałającego na terenie Polski jest zakazane, to tym samym nie powinno być możliwości zastosowania „krajowego” zwolnienia z tajemnicy bankowej banku z państwa wykonania END²⁴.

Konieczność pozyskania takiego dowodu uzasadnia mianowicie zaangażowanie organów obcych państw w ramach instytucji europejskiego nakazu dochodzeniowego, a nie sądu krajowego.

Zgodnie z art. 589w § 1 k.p.k. w razie konieczności przeprowadzenia lub uzyskania dowodu, który znajduje się lub może zostać przeprowadzony na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej („państwa wykonania orzeczenia”), sąd, przed którym sprawa się toczy, lub prokurator prowadzący postępowanie przygotowawcze, może wydać z urzędu lub na wniosek strony, obrońcy lub pełnomocnika END. Przepisy kodeksu postępowania karnego nie określają pozytywnych przesłanek wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego, a zatem brak jest wymogu ustawowego, by skierowanie END obejmującego tajemnicę bankową poprzedzić uzyskaniem z sądu okręgowego stosownego zwolnienia z tajemnicy bankowej. Art. 589w § 1 k.p.k. wskazuje jedynie, że jest to dopuszczalne „w razie konieczności”, zaś z treści art. 589x k.p.k. wynikają negatywne przesłanki wydania END dotyczące sytuacji, gdy po pierwsze – nie wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości i po drugie – prawo polskie nie dopuszcza przeprowadzenia lub uzyskania danego dowodu²⁵. Nie ulega wątpliwości, że na gruncie prawa krajowego dopuszczalne jest zwolnienie we właściwym trybie banku z obowiązku zachowania tajemnicy bankowej na użytek postępowania karnego.

Przepisy o END przełamują dominującą we współpracy z państwami Unii Europejskiej praktykę wydawania dwóch postanowień: „merytorycznego” – odnoszącego się do czynności na gruncie krajowym oraz „technicznego” – co do wystąpienia o wykonanie postanowienia „merytorycznego”. Jak bowiem uprzednio wskazano, art. 589w § 5 k.p.k. zwalnia z konieczności wydawania obu postanowień, gdyż postanowienie o wydaniu END zastępuje postanowienie tyczące czynności dowodowej.

Wskazać przy tym należy na zasadne stanowisko prokuratora Prokuratury Krajowej²⁶, wyrażone w niniejszej sprawie, zgodnie z którym stosownie do art. 589w § 1 i § 5 k.p.k., w postępowaniu przygotowawczym, na etapie *in rem*, uprawnionym do wydania i sporządzenia END, dotyczącego informacji objętych tajemnicą bankową jest prokurator, który kieruje END w celu wykonania, do państwa członkowskiego

²⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 14.08.2018 r., II AKz 403/18, LEX nr 2633164.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Stanowisko prokuratora Prokuratury Krajowej wyrażone w sprawie Sądu Najwyższego, I KZP 17/21.

Unii Europejskiej bez konieczności wyjednanego zgody sądu na zwolnienie banku z tajemnicy.

Powyższe zapatrywanie prawne należy ocenić jako słuszne zarówno z wyżej wskazanych powodów, jak również z uwagi na to, iż END realizowany jest zgodnie z prawem państwa wykonania nakazu, co powoduje, że nie ma potrzeby uprzedniego wyjednywania zgody sądu okręgowego na zwolnienie z tajemnicy bankowej.

Należy również wskazać na niekonsekwencję omawianego judykatu z inną instytucją prawną stosowaną w ramach obrotu zagranicznego w postępowaniu karnym, a mianowicie międzynarodową pomocą prawną, stosowaną poza obszarem właściwości państw wykonujących dyrektywę 2014/41/UE.

Jak wskazano wyżej, polskie sądy nie posiadają bowiem jurysdykcji do zwalniania obcych sądów z tajemnicy bankowej – możliwość taką dają jedynie instrumenty współpracy międzynarodowej oparte o zasadę wzajemnego uznawania i wykonywania orzeczeń, np. END.

Na marginesie wspomnieć należy, że w omawianym postanowieniu Sąd Najwyższy zasadnie wskazał, że instytucja END, wprowadzona do polskiego systemu prawa w związku z dyrektywą 2014/41/UE, nie ma zastosowania do Irlandii. Jak bowiem wynika z pkt 44 preambuły tej dyrektywy, zgodnie z art. 1 i 2 oraz art. 4a ust. 1 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, który jest dołączony do Traktatu Unii Europejskiej (TUE) oraz Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), oraz bez uszczerbku dla art. 4 tego protokołu, Irlandia nie uczestniczy w przyjęciu niniejszej dyrektywy, nie jest nią związana ani jej nie stosuje.

Tym samym w niniejszej sprawie prokurator niewłaściwie zastosował procedurę dotyczącą END w stosunku do banku irlandzkiego. Współpraca międzynarodowa w sprawach karnych z Irlandią odbywa się bowiem przy wykorzystaniu klasycznych instrumentów z zakresu tej współpracy, a mianowicie umów międzynarodowych: Konwencji Rady Europy o pomocy prawnej w sprawach karnych sporządzonej w Strasburgu w dniu 20.04.1959 r.²⁷ wraz z dodatkowymi jej protokołami oraz uzupełniającej ją Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzonej w Brukseli dnia 29.05.2000 r., a także Protokołu do Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 29.05.2000 r., sporządzonego w Luksemburgu dnia 16.10.2001 r.²⁸ Powyższe regulacje prawne obowiązują w stosunku do Irlandii od dnia 23.08.2020 r. z uwagi na wieloletni proces przyjmowania tych dokumentów do porządku prawnego w tym państwie.

²⁷ Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 854.

²⁸ Dz. U. z 2007 r. Nr 135, poz. 950.

Zaznaczyć w tym miejscu należy w tym miejscu, że polski ustawodawca wprost wyłącza możliwość inicjowania procedury wydania END w sytuacji, gdy miałby zostać skierowany do wykonania do państwa, w którym przedmiotowy nakaz nie ma zastosowania (art. 589w § 1 *in fine* k.p.k.).

Należy opowiedzieć się za stanowiskiem, że – stosownie do art. 589w § 1 i § 5 k.p.k., zasady wykonywania END według prawa państwa wykonania nakazu, a także okoliczności, iż postanowienie o wydaniu END dotyczącego dowodu, którego dopuszczenie, uzyskanie lub przeprowadzenie wymaga wydania postanowienia, zastępuje to postanowienie – w przypadku END dotyczącego uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową, kompetencję do wydania takiego nakazu w postępowaniu przygotowawczym w fazie *in rem* posiada prokurator i nie ma konieczności uprzedniego uzyskania z sądu okręgowego zwolnienia z tajemnicy bankowej.

Powyższe rozważania skłaniają do krytycznej oceny postanowienia Sądu Najwyższego z 02.06.2022 r., I KZP 17/21.

Co oczywiste, uwagi dotyczące analizowanego rozstrzygnięcia nie dotyczą unormowań zawartych w art. 105 i art. 106a Prawa bankowego, w których określono samodzielne uprawnienia prokuratora do żądania udzielenia przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową, w tym m.in. w ramach postępowania przygotowawczego znajdującego się na etapie *in personam*, w którym nie ulega wątpliwości, że postanowienie o wydaniu END, dotyczące danych objętych tajemnicą bankową i odnoszące się o podejrzanego, wydaje sam prokurator.

Pomimo wyrażonej oceny prawnej, stanowisko Sądu Najwyższego stanowi próbę ujednolicenia dotychczasowej rozbieżnej linii orzeczniczej. Mimo że nie nadano mu mocy zasady prawnej, zapewne nie pozostanie bez wpływu na wynik przyszłych postępowań związanych z procedurą wydawania i sporządzania END dotyczących informacji objętych tajemnicą bankową.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2324).

Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 03.04.2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz. Urz. UE. L z 2014 r. Nr 130, s. 1).

Konwencja Rady Europy o pomocy prawnej w sprawach karnych sporządzonej w Strasburgu w dniu 20.04.1959 r. wraz z dodatkowymi jej protokołami, (Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 854).

Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzona w Brukseli dnia 29.05.2000 r. oraz Protokół do Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 29.05.2000 r., sporządzony w Luksemburgu dnia 16.10.2001 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 135, poz. 950).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171).

Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 557).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 522).

LITERATURA:

Kodeks postępowania karnego, t. 2, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2022.

Stefański Ryszard A., *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Kraków 2001.

Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz, red. J. Skorupka, Warszawa 2021.

Ochnio A., *Glosa aprobująca do postanowienia SA w Katowicach z 04.09.2018 r.*, II AKz 645/18, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 7–8.

ORZECZNICTWO:

Postanowienie SN z 02.06.2022 r., II KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26.

Postanowienie SN z 07.09.2000 r., I KZP 27/00, LEX nr 146182.

Postanowienie SN z 29.09.2004 r., I KZP 22/04, OSNwSK 2004, poz. 1691.

Postanowienie SN z 29.03.2006 r., I KZP 58/05, LEX nr 180755.

Postanowienie SN z 30.09.2010 r., I KZP 17/10, OSNKW 2010, z. 10, poz. 88.

Postanowienie SA w Gdańsku z 23.05.2018 r., II AKz 408/18, KSAG 2018/3/243-246.

Postanowienie SA w Krakowie z 14.08.2018 r., II AKz 403/18, LEX nr 2633164.

Postanowienie SA w Katowicach z 04.09.2018 r., II AKz 645/18, LEX nr 2615563.

Postanowienie SA w Łodzi z 19.09.018 r., II AKz 496/18, OSAŁ 2018/3/97.

Postanowienie SA w Krakowie z 23.10.2018 r., II AKz 524/18, LEX nr 2645341.

Postanowienie SA w Katowicach z 29.01.2019 r., II AKz 53/19, LEX nr 2728416.

Wyrok TSUE z 8.12.2020 r., C-584/19, EU:C:2020:1002, www.eur-lex.europa.eu.

Postanowienie SA w Krakowie z 29.10.2021 r., sygn. akt II AKz 786/21, niepublikowane.

INNE ŹRÓDŁA:

www.eur-lex.europa.eu

The Authority Competent to Issue an European Investigation Order in a Pre-Trial (*in Rem*) Investigation with Regard to Information Covered by Banking Secrecy: Comments on the Background of a Decision of the Supreme Court of 2 June 2022, no. I KZP 17/21, OSNKW 2022/7/26

SUMMARY

This article is devoted to the decision of the Supreme Court of 2 June 2022, no. I KZP 17/21, which applies to the authority competent to issue a European Investigation Order in the pre-trial proceedings during the *in rem* phase with regard to information covered by banking secrecy.

In the commented decision, the Supreme Court refused to adopt the resolution on the presented legal issue, submitted pursuant to Article 441 § 1 of the Act of 6 June 1997 – the Code of Criminal Procedure by the Court of Appeal in Kraków. It required an elementary interpretation of the Act to answer the question whether it is the public prosecutor or the regional court (*Sąd Okręgowy*) that is competent to issue the European Investigation Order under Article 589w § 1 and § 5 of the Code of Criminal Procedure in pre-trial proceedings concerning disclosure of information constituting a banking secret with regard to a bank established beyond the territory of the Republic of Poland.

Regardless of the foregoing, given the importance of the problem and the consequences of an incorrect interpretation of Article 589w § 1 of the Code of Criminal Procedure, which may occur in practice on the basis of the current prosecutorial practice and jurisprudence, the Supreme Court examined the above issue in the statement of reasons for its ruling in response to the Court of Appeal in Kraków, from which it follows that a prosecutor cannot issue an EIO pursuant to Article 589w § 1 of the Code of Criminal Procedure in order to obtain information constituting banking secrecy from another Member State under to Article 106b(1) of the Banking Law Act of 29 August 1997, unless the court gives its consent thereto.

The article is devoted to the legal analysis of the above decision of the Supreme Court; and the consequential assessment of the issued ruling is critical.

Keywords: European Investigation Order, banking secrecy, international cooperation in criminal matters, pre-trial investigation, prosecutor, court of law

ARTYKUŁY

Wybrane problemy procesowej kontroli i utrwalania rozmów

DOI:10.53024/5.2.50.2023

PIOTR KOSMATY*

STRESZCZENIE

W niniejszym opracowaniu poruszone zostały istotne z punktu widzenia praktyki prokuratorskiej aspekty procesowej kontroli i utrwalania rozmów. Tematyka uregulowana w Rozdziale 26 Kodeksu postępowania karnego dotyka podstawowych praw jednostki, które są ściśle chronione przez Konstytucję oraz najwyższą rangą akty prawa międzynarodowego. Dlatego tak istotnym problemem jest właściwe zaprojektowanie przepisów pozwalających na inwigilację obywateli, jak również ich stosowanie w codziennej praktyce organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Autor przybliża ewolucję procesowego podsłuchu w polskiej przestrzeni prawnej, aby ułatwić zrozumienie obecnych regulacji w tym zakresie. Wskazuje także na trudności w interpretacji nieostrych znamion, takich jak „wypadek niecierpiący zwłoki”, który upoważnia prokuratora do zarządzenia kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych, oraz „szczególnie uzasadniony wypadek”, który uzasadnia przedłużenie stosowania kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych. Ponadto w artykule przybliżono tematykę dotyczącą możliwości przeprowadzania podsłuchu procesowego w ramach stosunkowo młodej instytucji prawnej – europejskiego nakazu dochodzeniowego. Przytoczono także liczne kontrowersje występujące w doktrynie w zakresie nowelizacji art. 237a k.p.k., który wyeliminował tzw. następczą zgodę sądu, oddając w ręce prokuratora decyzje w przedmiocie wykorzystania informacji z podsłuchu procesowego prowadzonego w ramach poszerzenia jego granic przedmiotowych lub podmiotowych.

* Doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie, Rzecznik prasowy KSSiP, Kierownik Wydawnictwa KSSiP; ORCID: 0000-0002-7257-3014.

Słowa kluczowe: podsłuch procesowy, kontrola operacyjna, inwigilacja, proces kar-ny, europejski nakaz dochodzeniowy, wypadek niecierpiący zwłoki, szczególnie uza-sadniony wypadek.

EWOLUCJA PODSŁUCHU PROCESOWEGO W POLSKIEJ PRZESTRZENI PRAWNEJ

Przepisy polskiego prawa przewidują dwa rodzaje podsłuchu: podsłuch procesowy oraz podsłuch pozaprocessowy. Podsłuch procesowy prowadzony jest na pod-stawie przepisów Kodeksu postępowania karnego¹, zaś podsłuch pozaprocessowy stosowany jest na podstawie ustaw szczególnych regulujących działalność upraw-nionych podmiotów, które mogą prowadzić kontrolę operacyjną, w tym podsłuch. Takie uprawnienie posiada np. Policja na podstawie ustawy z 6 kwietnia 1990 r.² Nie będzie chyba zaskoczeniem stwierdzenie, że podsłuch, zwłaszcza telefoniczny, rozwijał się od momentu powstania telefonu. Organy ścigania, chcąc skutecznie przeciwstawić się rozwijającej przestępczości, były zmuszone do zainteresowania się telefonem, a właściwie rozmowami, które za jego pośrednictwem prowadzili przedstawiciele świata przestępczego. W Kodeksie postępowania karnego z 1928 r.³ nie było przepisu, który stanowiłby jednoznaczną i bezpośrednią podstawę stosowania podsłuchu telefonicznego. Uprawnienie organu procesowego do zarządzenia kontroli rozmów telefonicznych wywodzone z normy prawnej zakodowanej w tre-sci przepisu art. 158 § 1 k.p.k., który stanowił, że: „urzędy pocztowe, telegraficz-ne i kolejowe są obowiązane na żądanie sądu wydawać sądowi lub prokuratorowi korespondencję i przesyłki, wysłane przez oskarżonego lub do niego adresowane”. W wypadkach niecierpiących zwłoki prokurator mógł żądać wstrzymania wydania korespondencji i przesyłek aż do czasu uzyskania polecenia sądu, nie dłużej jednak niż na 3 dni (art. 159). Korespondencję i przesyłki mógł otwierać tylko sąd lub pro-kurator. Wobec braku precyzyjnych i jednoznacznych zapisów ustawowych kwestia dopuszczalności stosowania podsłuchu stała się przedmiotem ożywionych dyskusji wśród przedstawicieli doktryny. Według T. Tarasa art. 158 § 1 k.p.k. z 1928 r. mógł być podstawą stosowania podsłuchu. Swoje stanowisko uzasadniał tym, że ówczes-na Konstytucja pojęcie „korespondencji” traktowała szeroko, rozumiejąc ją jako wszelkie formy przekazywania informacji, także za pomocą środków technicznych. Dlatego termin „korespondencja” powinien być tak samo rozumiany w akcie niższe-go rządu, jakim był kodeks postępowania karnego, co w konsekwencji prowadziło do wniosku, że dopuszczalny był podsłuch w postępowaniu karnym, oczywiście po

¹ Tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.

² Tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.

³ Rozporządzenie Prezydenta RP z 19 marca 1928 r., (Dz.U. z 1928 r. Nr 33, poz. 313 ze zm.).

wydaniu stosownej decyzji sądu lub prokuratora⁴. Z kolei L. Schaff odrzucił taką interpretację użytego w Kodeksie postępowania karnego terminu „korespondencja”⁵. Podobnie M. Lipczyńska nie zgodziła się z poglądem, który terminem „korespondencja”, użytym w art. 158 § 1 k.p.k. z 1928 r., objął korespondencję telefoniczną. Zdaniem tej autorki nie można było w tym wypadku stosować wykładni rozszerzającej, a przepis mówił tylko o korespondencji pocztowej oraz telegraficznej⁶. Na podstawie tych poglądów uznawano, że brak jest podstawy prawnej do pozyskiwania w drodze podsłuchu telefonicznego dowodu na potrzeby procesu karnego. Mając na uwadze, że kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych niewątpliwie należy do „wrażliwych czynności dowodowych”, należy podzielić poglądy sprzeciwiające się rozszerzającej wykładni przepisu pozwalającego na procesową kontrolę korespondencji. Z drugiej jednak strony, mając na uwadze obecne szerokie rozumienie korespondencji wyrażone w treści art. 241 k.p.k., nie można odmówić dalekowzroczności prezentowanej przez T. Tarasa. Po uchwaleniu Kodeksu postępowania karnego z 1969 r.⁷ obowiązywał przepis art. 198 § 1 o następującej treści; „Urzędy pocztowe, telekomunikacyjne, celne oraz instytucje transportowe są obowiązane wydać sądowi lub prokuratorowi na ich żądanie korespondencję i przesyłki mające znaczenie dla toczącego się postępowania. Tylko sąd lub prokurator mają prawo je otwierać”. Jak łatwo można zauważyć, wskazany powyżej problem, czy istnieje podstawa prawna do stosowania podsłuchu telefonicznego, nie został w żaden sposób rozstrzygnięty w nowej regulacji. Ponownie zarysowały się dwa przeciwstawne stanowiska w tym przedmiocie. Zdaniem Z. Młynarczyka, brzmienie art. 198 § 1 k.p.k. z 1969 r. nie pozwalało na stosowanie podsłuchu telefonicznego.⁸ Z kolei R. Kmiecik uważał, że skoro prokurator ma prawo zapoznawania się z pisemną korespondencją, to trudno byłoby przyjąć, dlaczego nie miałby prawa zapoznawania się z treścią rozmowy telefonicznej⁹. Rozumiejąc poniekąd drugi z zaprezentowanych poglądów, który jest wyrazem dążności do realizacji naczelnej zasady procesu karnego, jaką jest prawda materialna, uznać należy, za prawidłowe stanowisko pierwsze, negujące możliwość stosowania podsłuchu telefonicznego w oparciu o funkcjonujący wówczas art. 198 § 1 k.p.k. z 1969 r. Problem został rozwiązany ustawą z 18.12.1982 r. O szczególnej regulacji prawnej w okresie zawieszenia stanu wojennego¹⁰, która mocą art. 13 zawar-

⁴ T. Taras, *O dopuszczalności i legalności podsłuchu telefonicznego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sec. G. 7, Lublin 1960, s. 53–54.

⁵ L. Schaff, *Dowód z taśmy magnetofonowej w polskim procesie karnym*, „Problemy Kryminalistyki” 1959, nr 17, s. 5.

⁶ M. Lipczyńska, *Kontrola rozmów telefonicznych jako środek uzyskania dowodu w procesie karnym*, „Problemy Kryminalistyki” 1966, nr 63, s. 625.

⁷ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

⁸ Z. Młynarczyk, *Podsłuch telefoniczny, a rt. 198 k.p.k. rt. art. 172 k.k.*, „Nowe Prawo” 1979, nr 12, s. 56–57.

⁹ R. Kmiecik, *Kontrola rozmów telefonicznych jako czynność procesowa i operacyjno-rozpoznawcza*, [w:] *Wybrane problemy teorii i praktyki państwa i prawa*, red. H. Groszyk, Lublin 1986 r, s. 220.

¹⁰ Dz. U. z 1982 r. Nr 41, poz. 273.

tę w Rozdziale 3 „Zmiany w przepisach obowiązujących” nadała nowe brzmienie art. 198 k.p.k. z 1969 r. W nowym kształcie wskazany artykuł brzmiał w następujący sposób:

§ 1. Po wszczęciu postępowania sąd lub prokurator mogą wydać postanowienie o udostępnieniu korespondencji, przesyłek albo o utrwaleniu treści rozmów telefonicznych mających znaczenie dla toczącego się postępowania. Na postanowienie w tej kwestii przysługuje zażalenie.

§ 2. Ogłoszenie oskarżonemu postanowienia, o którym mowa w § 1, może być odroczone na czas oznaczony, niezbędny ze względu na dobro sprawy.

§ 3. Urzędy pocztowe, telekomunikacyjne, celne oraz instytucje transportowe są obowiązane udostępnić sądowi lub prokuratorowi na ich żądanie korespondencję, przesyłki oraz zapisy treści rozmów telefonicznych, o których mowa w § 1. Tylko sąd lub prokurator mają prawo je otwierać lub zarządzić odtworzenie. Z otwarcia korespondencji lub przesyłki oraz odtworzenia zapisu treści rozmowy telefonicznej i zniszczenia tego zapisu sporządza się protokół.

§ 4. Przedmioty pozbawione znaczenia dla postępowania karnego należy niezwłocznie zwrócić właściwym urzędom lub instytucjom wymienionym w § 3, a utrwalone zapisy treści rozmów telefonicznych zniszczyć.

§ 5. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym, określi w drodze rozporządzenia sposób dokonywania, zabezpieczenia, przechowywania, odtwarzania oraz niszczenia zapisów treści rozmów telefonicznych.

Należy zgodzić się z M. Lipczyńską, że dopiero po zmianie art. 198 k.p.k. z 1969 r. zaistniała podstawa prawna do stosowania podsłuchu telefonicznego w trakcie trwania postępowania karnego¹¹. Nie ma wątpliwości, że art. 198 k.p.k. z 1969 r. głęboko ingerował w prawa człowieka, a zwłaszcza w prawo do prywatności i prawo do zachowania tajemnicy korespondencji i jako taki nie powinien być interpretowany w sposób rozszerzający. Wręcz przeciwnie, wszelkie regulacje tego typu muszą charakteryzować się daleko idącą przejrzystością i dokładnością, tak aby ich restryktywna wykładnia nie budziła wątpliwości. W konsekwencji uważam, że do nowelizacji analizowanego przepisu w 1982 r. nie można było legalnie stosować podsłuchu telefonicznego w postępowaniu karnym, a zatem zbieranie tą drogą dowodów było nielegalne. Jak zaznaczono wyżej, problem podstawy prawnej do stosowania podsłuchu został rozstrzygnięty, co nie oznacza, że w sposób zadowalający. Redakcja przepisów zawartych w treści art. 198 k.p.k. z 1969 r. po nowelizacji była mało precyzyjna, co już wtedy mogło rodzić spore wątpliwości odnośnie ich zgodności z Konstytucją. Odroczenie ogłoszenia postanowienia o jakim mowa w § 1, mogło nastąpić tylko w odniesieniu do oskarżonego, co uznać należy za poważne uchybienie ustawodawcy. Nie ulega wątpliwości, że powinno było to dotyczyć także pokrzywdzonego, osób podejrzanych lub innych, z którymi mógł kontaktować się podejrzany, albo

¹¹ M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986, s. 172.

którzy mogli mieć związek ze sprawcą lub przestępstwem. K. Dutka zauważyła, że taka redakcja przepisu prowadzi do konkluzji, że postanowienie powinno być ogłoszone innym niż oskarżony osobom, niezwłocznie po wydaniu, chyba nawet jeszcze przed zamontowaniem urządzeń technicznych służących do podsłuchiwania i utrwalania rozmów¹². Brak precyzji omawianej regulacji może dawać podstawę do wysnucia wniosku, z którego wynika, że organ procesowy stosujący podsłuch nie musiał, poza oskarżonym nikogo informować o swoich działaniach. Bardzo istotne wątpliwości z punktu widzenia zasad państwa praworządnego budził zakres przestępstw uzasadniających kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych. Niezmiernie ogólnikowy zapis ustawodawcy powodował, że można było zgodnie z prawem prowadzić podsłuch w sprawie o każde przestępstwo, od zabójstwa po wypowiedzianie gróźb karalnych. Jedynym kryterium wskazanym w przepisie było to, czy rozmowa telefoniczna ma znaczenie dla toczącego się postępowania. W doktrynie wskazywano, że kontrola rozmów telefonicznych może być zarządzona wyłącznie wtedy, gdy istnieje uzasadnione prawdopodobieństwo uzyskania w ten sposób dowodów przestępstwa lub realizacji innych zadań postępowania przygotowawczego, wyrażonych w art. 261 k.p.k. z 1969 r., jak i realizacji celów postępowania karnego w ogóle¹³. Ponadto wskazywano, że gdy inne dowody zgromadzone dotychczas w postępowaniu wystarczają do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy, należało zrezygnować z prowadzenia podsłuchu¹⁴. Ciekawą w tym zakresie propozycję przedstawił Z. Młynarczyk, zdaniem którego zamiast wymieniania typów czynów zabronionych, w stosunku do których można prowadzić podsłuch, można by wprowadzić bardziej wyraziste kryterium, np. ustawowe zagrożenie karą pozbawienia wolności¹⁵. T. Taras podał przykład Danii, gdzie podsłuch telefoniczny był dopuszczalny w stosunku do podejrzanego o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności powyżej 8 lat¹⁶. Warto przytoczyć uwagę A. Ratajczaka, zdaniem którego

„tajemnica korespondencji – zapisana w Konstytucji – przez którą rozumie się wszelkie formy porozumiewania się, w tym telekomunikacyjne, należy do tak podstawowych praw obywatelskich dotyczących sfery osobistej człowieka, że jej ograniczenie w demokratycznym państwie prawnym może nastąpić tylko w Konstytucji. Brak w Konstytucji z 1952 r. delegacji umożliwiającej ograniczenie omawianego prawa w ustawodawstwie zwykłym oznacza jednocześnie, że art. 198 k.p.k. z 1969 r. jest sprzeczny z Konstytucją”¹⁷.

¹² K. Dutka, *Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych w projekcie kodeksu postępowania karnego z 1991 r.*, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 7–8.

¹³ K. Marszał, *Prawo karne procesowe*, Warszawa 1988, s. 213.

¹⁴ K. Dutka, *Kontrola korespondencji i podsłuch w polskim procesie karnym*, Lublin 1998, s. 64–65.

¹⁵ Z. Młynarczyk, *Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1996, nr 2–3, s. 49.

¹⁶ *Ibidem*, s. 43.

¹⁷ A. Ratajczak, *Demokratyczne państwo prawne w totalitarnym opakowaniu*, „Rzeczpospolita”, nr 275, 06.11.1995 r.

Przemiany ustrojowe z przełomu lat 80. i 80. XX w. spowodowały, że nie kontynuowano prac nad nowelizacją art. 198 k.p.k. Wskazane powyżej wady i niedociągnięcia regulacji dotyczącej podsłuchu telefonicznego starano się z lepszym lub gorszym skutkiem uwzględnić w nowym ustawodawstwie karnoprosesowym.

PROCESOWA KONTROLA I UTRWALANIE ROZMÓW POD RZĄDEM KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO Z 1997 R.

W odróżnieniu do regulacji zawartej w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r., który traktował jednolicie kontrolę korespondencji, przesyłek i kontrolę rozmów telefonicznych, obecny Kodeks postępowania karnego z 1997 r. zawiera odrębny Rozdział 26 odnoszący się tylko do podsłuchu procesowego. Reguluje on kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych (art. 237 k.p.k.) oraz kontrolę i utrwalanie przy użyciu środków technicznych treści innych rozmów lub przekazów informacji, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną (art. 241 k.p.k.). Postanowienia art. 237–242 k.p.k. dotyczą wyłącznie podsłuchu procesowego prowadzonego w toku postępowania karnego, co jednoznacznie wynika z treści użytego w art. 237 § 1 k.p.k. zwrotu „po wszczęciu postępowania”. Podsłuchem jest tajne uzyskiwanie oraz utrwalanie treści rozmów prowadzonych przy użyciu środków łączności za pomocą wszelkich urządzeń technicznych. Podsłuch obejmuje także kontrolę rozmów dokonywanych poza systemem teleinformatycznym pod warunkiem, że osoba dokonująca tej kontroli nie jest uczestnikiem kontrolowanej rozmowy¹⁸.

a) Warunki zarządzenia kontroli i utrwalania rozmów

Zastosowanie podsłuchu procesowego musi służyć ściśle określonej celowi wskazanemu w treści art. 237 k.p.k. Zatem zarządzenie kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy prowadzi do wykrycia i uzyskania dowodów dla toczącego się postępowania lub zapobieżenia popełnieniu nowego przestępstwa (cel prewencyjny). Ostatnio ustawodawca mocą § 3a art. 237 k.p.k. dopuścił stosowanie podsłuchu w celu ujawnienia mienia zagrożonego przepadkiem, o którym mowa w art. 45 § 2 k.k. albo art. 33 § 2 k.k.s. W tym przypadku kontrola i utrwalanie rozmów nie są prowadzone w celu wykrycia i uzyskania dowodów przestępstwa, które zostało popełnione, lub zapobieżeniu popełnieniu przestępstwa, ale w celu ujawnienia dowodów dotyczących mienia zagrożonego przepadkiem¹⁹. W uchwale z 04.05.2006 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku stwierdził, że przesłankami kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych są prowadzenie postępowania w sprawie o przestępstwo wymienione w art. 237 § 3 k.p.k. lub uzasadniona obawa

¹⁸ R. Zakrzewski, W. Jarocho, *Dopuszczalność stosowania kontroli korespondencji i podsłuchu*, „Kontrola Państwowa” 1997, nr 1, s. 115.

¹⁹ M. Rogalski, *Podsłuch procesowy i pozaprosesowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kpk oraz ustaw szczególnych*, Warszawa 2019, s. 57.

popęnienia nowego przestępstwa wymienionego w katalogu określonym w art. 237 § 3 k.p.k.²⁰ Spójnik „i” łączący słowa „kontrola” oraz „utrwalanie rozmów” przesądza o tym, że nie można prowadzić samej kontroli rozmów telefonicznych bez ich utrwalania. Samo kontrolowanie treści rozmowy bez jej utrwalania powodowałoby brak możliwości uzyskania dowodu z podsłuchu. Jedynym wyjściem byłoby przesłuchanie w charakterze świadka osoby kontrolującej rozmowę. Byłby to już jednak dowód z przesłuchania świadka a nie z podsłuchu, poza tym obarczony byłby dozą dużej nieściśłości w stosunku do zasłyszanej w czasie kontroli rozmowy. Zgodnie z treścią przepisu art. 237 § 1 k.p.k., kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych można zarządzić po wszczęciu postępowania, przy czym wystarczające jest wszczęcie postępowania *in rem*²¹. Choć w doktrynie dominuje pogląd o możliwości stosowania procesowego podsłuchu telefonicznego także w toku czynności niecierpiących zwłoki (art. 308 k.p.k.)²², nie można odmówić racji M. Rogalskiemu, zdaniem którego wątpliwości budzi dopuszczalność stosowania podsłuchu w ramach art. 308 § 1 k.p.k. Niezbędnym bowiem warunkiem legalności podsłuchu telefonicznego jest wydanie postanowienia. W praktyce natomiast jest mało prawdopodobne, aby brak było faktycznej możliwości wydania postanowienia o wszczęciu postępowania (co legitymizuje czynności dochodzenia w niezbędnym zakresie), a możliwe było wydanie postanowienia, o którym mowa w art. 237 § 2 k.p.k.²³ W tym miejscu rozważań pojawia się problem wzajemnego stosunku pomiędzy podsłuchem procesowym zarządzanym i prowadzonym w oparciu o przepisy k.p.k. a posłuchem operacyjnym stosowanym na podstawie ustaw kompetencyjnych przez Policję i służby specjalne. S. Pikulski²⁴ oraz P. Tomaszewski²⁵ opowiadają się za zakazem stosowania podsłuchu operacyjnego po wszczęciu procesu. Z kolei A. Hoc²⁶ oraz R. Kmiecik²⁷ nie widzą zagrożenia niepotrzebnego „nakładania się” obu instytucji. Pomimo że wśród przepisów regulujących podsłuch procesowy brak jest bezpośrednich odniesień do zasad subsydiarności i proporcjonalności, jak to ma miejsce np. w art. 19 ust. 1 ustawy o Policji, mają one pełne zastosowanie podczas zarządzania i realizowania kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych. Wynika to z faktu, że do tej mocno wrażliwej czynności dowodowej należy stosować konstytucyjne zasady przeciwdziałające

²⁰ Uchwała SA w Gdańsku z 04.05.2006 r., ASDo 1/06.

²¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2004, t. 1, s. 966–967.

²² E. Gruza, A. Rasz, *Procesowo-kryminalistyczne aspekty podsłuchu*, „Studia Iuridica” 2006, nr 46, s. 109; Z. Młynarczyk, *Kontrola i utrwalanie...*, s. 48.

²³ M. Rogalski, *op. cit.*, s. 54–55.

²⁴ S. Pikulski, *Działania operacyjne Policji*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1996, nr 2.

²⁵ P. Tomaszewski, *Uwagi do artykułu na temat „Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o UOP*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3–4.

²⁶ S. Hoc, *Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o UOP*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3–4.

²⁷ R. Kmiecik, *Kontrola rozmów telefonicznych jako czynność procesowa i operacyjno-rozpoznawcza*, Lublin 1996, s. 224.

nadmiernej ingerencji w prawo do prywatności oraz wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Subsydiarność kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych oznacza, że może ona być zarządzona tylko wtedy, gdy inne środki dowodowe okazały się bezskuteczne lub są nieprzydatne. „Bezskuteczność” oznacza nieprzyniesienie spodziewanych rezultatów, zaś „nieprzydatność” – brak możliwości osiągnięcia zamierzonych rezultatów za pomocą określonego środka²⁸. Respektowanie tej zasady przekłada się w praktyce na konieczność wykazania przez prokuratora we wniosku o zarządzanie kontroli i utrwalania rozmów bezskuteczności dotychczas przeprowadzonych czynności procesowych oraz uprawdopodobnienia, że inne czynności poza podsłuchem również nie przyniosą spodziewanych rezultatów. Tym pożądanym procesowym rezultatem ma być uzyskanie mocnego dowodu, jaki zdaniem wnioskodawcy może dostarczyć jedynie podsłuch telefoniczny. Stosowanie podsłuchu telefonicznego musi być celowe, przez co rozumie się dążenie do realizacji ustawowo określonego celu, konieczne, czyli niezbędne do rozstrzygnięcia w przedmiocie postępowania, oraz adekwatne, a więc proporcjonalne do stopnia ingerencji w chronione Konstytucją RP wolności i prawa²⁹. Organ postulujący zastosowanie podsłuchu telefonicznego musi dysponować mocnymi przesłankami (informacjami) uzasadniającymi przypuszczenie, o możliwości pozyskania tą drogą materiału dowodowego, przy gromadzeniu którego będą respektowane wskazane zasady. Przed podjęciem decyzji o kontroli i utrwalaniu rozmów organ procesowy powinien uwzględnić stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, zdaniem którego nie wystarczy, aby omawiana czynność sprzyjała osiągnięciu ustawowych celów, ułatwiała ich osiągnięcie oraz była wygodna dla organów ścigania. Czynność ta będzie usprawiedliwiona, jeżeli jej rzeczywistym celem będzie ochrona wartości demokratycznego państwa prawnego. Dla zastosowania w postępowaniu karnym musi przejść test „konieczności w demokratycznym państwie prawnym”. Nie wystarczy zatem sama celowość, pożyteczność, wygoda czy łatwość posługiwania się przez organy ścigania omawianą czynnością. Bez znaczenia jest też argument porównawczy, że podobne środki są stosowane w innych państwach. Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych mają chronić określone wartości w sposób oraz w stopniu, który nie mógłby być osiągnięty przy zastosowaniu innych czynności dowodowych mniej inwazyjnych. Jednocześnie powinna być stosowana w sposób jak najmniej uciążliwy dla podmiotów, których prawo bądź wolność ulegają ograniczeniu³⁰. Wskazane zasady muszą być w pełni respektowane także w przypadku konieczności zastosowania kontroli i utrwalania rozmów w wypadkach niecierpiących zwłoki. Sytuacja przewidziana w art. 237 § 2 k.p.k. będzie miała miejsce, gdy uzyskanie postanowienia sądu

²⁸ W. Koziulewicz, *Postępowanie w przedmiocie zarządzenia kontroli operacyjnej*, [w:] *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Nowoczesne technologie i praca operacyjna*, red. L. Paprzycki, Z. Rau, Warszawa 2009, s. 511.

²⁹ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, kom. do art. 237, teza 3.

³⁰ Wyrok TK z 12.12.2005 r., K 32/04, OTK-A 2005, nr 11 poz. 132.

o zarządzeniu podsłuchu uniemożliwiłoby lub w poważnym stopniu utrudniło zdobycie dowodów przestępczej działalności³¹. Do takiej sytuacji dojdzie, gdy prokurator uzna, że uruchomienie procedury związanej z wystąpieniem do sądu o zarządzenie podsłuchu i oczekiwanie na wydanie postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów może doprowadzić do bezpowrotnej utraty istotnych dowodów. Należy pamiętać, że decyzja w tym zakresie jest wypadkową wielu czynników oraz indywidualnym aktem woli prowadzącego postępowanie prokuratora. Powinien to wziąć pod uwagę sąd, który później będzie decydował o zatwierdzeniu bądź niezatwierdzeniu podsłuchu telefonicznego zarządzonego przez prokuratora. Bardzo istotnym elementem, który musi być uwzględniony i należyście przeanalizowany, jest działanie prokuratora pod ogromną presją czasu, kiedy musi on rozstrzygnąć czy przeprowadzić niezwykle wrażliwą czynność procesową z pominięciem sądu. Wydaje się, że sąd powinien każdorazowo oceniać decyzję prokuratora w sposób indywidualny i raczej nie powinno tworzyć się jakiegoś obiektywnego wzorca postępowania w tym zakresie. Podsłuch telefoniczny zarządzonego przez prokuratora zaliczany jest do tzw. czynności legalnych warunkowo. Warunek zostaje uchylony, a podsłuch staje się legalny z chwilą zatwierdzenia go przez sąd. Decyzja sądu wydana w trybie art. 237 § 2 k.p.k. o zatwierdzeniu postanowienia prokuratora legalizuje podsłuch telefoniczny zarządzonego przez prokuratora. Gdy prokurator nie wystąpi o zatwierdzenie podsłuchu telefonicznego powinno się go natychmiast wstrzymać, a zgromadzone materiały muszą ulec zniszczeniu³². Zgoda sądu wydana w trybie art. 237 § 2 k.p.k. ma charakter następczy, zaś wydana w trybie art. 237 § 1 k.p.k. ma postać zgody uprzedniej. Zgodnie z treścią art. 237 § 2 k.p.k. prokurator w terminie 3 dni od zarządzenia kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych obowiązany jest zwrócić się do sądu z wnioskiem o zatwierdzenie swojego postanowienia, z kolei sąd powinien wydać postanowienie w tym przedmiocie w terminie 5 dni. Wskazany termin należy liczyć od momentu wpłynięcia do sądu wniosku prokuratora o zatwierdzenie podsłuchu. Nie ma w tym wypadku znaczenia, kiedy faktycznie zarządzonego przez prokuratora podsłuch się rozpoczął. Należy podzielić stanowisko Sądu Najwyższego³³, który uważa, że podjęcie przez sąd decyzji o zatwierdzeniu postanowienia prokuratora po upływie 5 dni od daty wpływu wniosku do sądu nie powoduje bezskuteczności zastosowanego przez prokuratora, na podstawie art. 237 § 2 k.p.k. podsłuchu procesowego i rozmowy utrwalone w czasie jego trwania mogą być wykorzystane jako pełnowartościowe dowody. Postanowienie o zarządzeniu kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych powinno wyraźnie wskazywać, do jakiego katalogowego przestępstwa stosowana będzie kontrola oraz kogo będzie dotyczyć. Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli osoby, której rozmowy mają być kontrolowane i utrwalane, nie

³¹ Postanowienie SA w Krakowie z 05.02.2009 r., II AKz 6/09, KZS 2009, nr 2, poz. 41.

³² Postanowienie SN z 25.03.2010, I KZP 2/10, OSNKW 2010, nr 5, poz. 42.

³³ Wyrok SN z 03.12.2008, V KK 195/08, OSNKW 2009, nr 2, poz. 17.

można określić z imienia i nazwiska, to należy ją wskazać jako dysponenta określonego urzędu służącego do komunikacji osobistej, a także sam nośnik informacji służący do rozmów, jakie mają jej podlegać³⁴. Wniosek prokuratora o zarządzenie kontroli i utrwalania rozmów powinien spełniać warunki określone w art. 119 § 1 k.p.k. W przepisie tym określone zostały minimalne warunki formalne, jakie powinno spełniać każde pismo procesowe. W stosunku do określonych pism procesowych ustawa może formułować inne dodatkowe wymagania. I tak w przypadku omawianego wniosku prokuratora powinien on dodatkowo wskazywać:

- 1) cel konkretnego podsłuchu;
- 2) osobę, wobec której ma być zastosowany;
- 3) okres, na jaki ma nastąpić;
- 4) okoliczności uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa określonego w § 3 albo uzasadniające obawę popełnienia takiego przestępstwa³⁵.

Wniosek prokuratora powinien obligatoryjnie posiadać uzasadnienie³⁶, w którym musi być jednoznacznie wykazane, że za pomocą innych czynności dowodowych (które są mniej dotkliwe dla konstytucyjnie chronionych praw) wykrycie i uzyskanie dowodów dla toczącego się postępowania jest niemożliwe lub znacznie utrudnione. Jeżeli celem kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych jest zapobieżenie popełnieniu nowego przestępstwa, prokurator powinien wskazać okoliczności uzasadniające obawę, że przestępstwo może być popełnione. W przypadku, gdy kontrola i utrwalanie rozmów mają być stosowane w celu ujawnienia mienia zagrożonego przypadkiem, o którym mowa w art. 45 § 2 k.k. albo art. 33 § 2 k.k.s., prokurator musi wykazać prawdopodobieństwo, że zagrożone mienie sprawca objął we władanie lub uzyskał do niego jakkolwiek tytuł w okresie 5 lat przed popełnieniem przestępstwa. Kontrola i utrwalanie treści rozmów są dopuszczalne tylko w przypadku katalogu przestępstw ujętego w treści § 3 art. 237 k.p.k. Zatem uruchomienie podsłuchu, w tym podsłuchu zarządzanego w wypadkach niecierpiących zwłoki, jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy toczące się postępowanie lub uzasadniona obawa popełnienia nowego przestępstwa dotyczy przestępstw wymienionych w katalogu. Ponadto wprowadzony do systematyki rozdziału § 3a rozszerzył przesłanki stosowania podsłuchu o cel, który nie polega na wykryciu lub uzyskaniu dowodów dla toczącego się postępowania lub zapobieżeniu popełnieniu nowego przestępstwa. Niedopuszczalne jest kontrolowanie i utrwalanie rozmów, jeżeli prowadzone postępowanie dotyczy przestępstwa nieujętego w katalogu z § 3. Nawet wielkiej wagi interes społeczny nie może być uzasadnieniem dla zarządzenia podsłuchu w sprawie przestępstwa niekatalogowego³⁷. Badając zasadność wniosku o zarządzenie podsłuchu telefonicznego,

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2021, s. 584.

³⁶ K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 445.

³⁷ Wyrok SN z 24.10.2000 r., LEX nr 332949.

sąd powinien odnieść się do kwalifikacji prawnej przytoczonej w treści postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego. Sąd ma obowiązek na etapie wyrażania zgody na podsłuch telefoniczny zbadać, czy nie doszło do próby instrumentalnego zakwalifikowania przestępstwa, co może z kolei doprowadzić do nielegalnego zastosowania kontroli i utrwalania rozmów. Jeżeli w trakcie kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych nastąpi zmiana kwalifikacji prawnej czynu, o który toczy się postępowanie, na przestępstwo spoza katalogu określonego w § 3, pociąga to za sobą prawną niedopuszczalność kontynuowania kontroli³⁸. Informacje uzyskane w drodze podsłuchu telefonicznego w sprawie o przestępstwo inne niż określone w katalogu z art. 237 § 3 k.p.k. nie mogą stanowić dowodu. Stworzenie w art. 237 § 3 k.p.k. zamkniętego katalogu przestępstw, w sprawach o które można stosować podsłuch, zostało poddane krytyce przez K. Dudkę³⁹. Jak wyżej wspomniano, ciekawą propozycję w tym przedmiocie przedstawił na gruncie poprzedniego stanu prawnego Z. Młynarczyk. Uważa on, że wymienianie nazw przestępstw, w sprawach, o które można stosować podsłuch, powinno zostać zastąpione bardziej wyrazistym kryterium, np. ustawowym zagrożeniem karą pozbawienia wolności. Uważam, że proponowane rozwiązanie przede wszystkim zapobiegłoby konieczności ciągłego nowelizowania § 3 art. 237 k.p.k. poprzez dodawanie nazw kolejnych przestępstw. Wydaje się również, że nie budziłoby także kontrowersji z punktu widzenia przestrzegania konstytucyjnych praw, które mogą być zagrożone w wyniku stosowania podsłuchu. Europejski Trybunał Praw Człowieka w przypadku chronionej przez art. 8 Konwencji prywatności jednostki dopuszcza ingerencję władzy w istotę tego prawa tylko pod pewnymi warunkami. Jednym z takich warunków jest istnienie dostatecznie precyzyjnej i konkretnej podstawy prawnej wkroczenia w postaci ustawy. Proponowane rozwiązanie uwzględniałoby czyny zabronione precyzyjnie opisane w aktach prawnych rangi ustawowej, głównie w kodeksie karnym. W sprawach *Kruslin przeciwko Francji*⁴⁰ oraz *Huving przeciwko Francji*⁴¹ Trybunał sformułował minimalne gwarancje, które musi zawierać prawo krajowe w odniesieniu do podsłuchu telefonicznego, aby nie dochodziło do nadużyć. Zdaniem Trybunału, powinno ono definiować kategorię osób, wobec których można stosować podsłuch na podstawie nakazu sędziego, rodzaj przestępstw, w związku z którymi można stosować inwigilację telefoniczną, maksymalny okres jej stosowania, procedurę raportów o treści zarejestrowanych rozmów, środki ostrożności, które należy podjąć, aby przekazać zapisy w stanie nienaruszonym, umożliwiającym ewentualne skontrolowanie ich zawartości przez sędziego i obronę oraz okoliczności, w których zapisy mogą lub muszą być zniszczone. Poprzez treść art. 237 § 3 k.p.k. możliwość stosowania

³⁸ Uchwała SA w Gdańsku z 04.05.2006 r., ASDo 1/06, KZS 2008, nr 12, poz. 59.

³⁹ K. Dudka, *Kontrola korespondencji i podsłuch w polskim procesie karnym*, Lublin 1998, s. 66–67.

⁴⁰ Orzeczenie z 24.04.1990 r., A 176-A.

⁴¹ Orzeczenie z 24.04.1990 r., A 176-B.

podśluchu procesowego została zawężona do przestępstw o wysokim ciężarze gatunkowym, które najczęściej popełniane są w ramach zorganizowanych grup przestępczych, w tym o charakterze międzynarodowym. Jednakże kolejne nowelizacje tego przepisu rozbudowujące zamknięty katalog wprowadzają możliwość stosowania podśluchu telefonicznego do przestępstw o znacznie mniejszym ładunku społecznej szkodliwości. Nowelizacja przeprowadzona na podstawie ustawy z 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴² rozszerzyła katalog o szereg przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (art. 237 § 3 pkt 16a – 16g k.p.k.) oraz przestępstw skarbowych polegających na podrabianiu, przerabianiu faktur bądź używaniu takich faktur, a także wystawianiu lub używaniu faktur poświadczających nieprawdę (art. 237 § 3 pkt 12a k.p.k.) – bez względu na to, jakiej wartości publicznieprawniej one dotyczą. W znakomitej większości przestępstwa wymienione w art. 237 § 3 k.p.k. posiadają znaczny stopień społecznej szkodliwości. Przepis art. 237 § 3 k.p.k. wskazuje przestępstwa rodzajowo, bez odwoływania się do konkretnych numerów k.k. lub innych ustaw. Odstępstwo w tym zakresie wprowadzone zostało w pkt. 19, który został dodany do katalogu w następstwie realizacji zobowiązań wynikających z Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego. Poprzez bezpośrednie odwołanie się do zapisów Statutu, którego ratyfikacja nastąpiła 12.11.2001 r.⁴³, można zastosować kontrolę i utrwalanie rozmów względem wskazanych w nim przestępstw. Jeżeli w toku prowadzonego postępowania karnego nastąpi zmiana kwalifikacji prawnej czynu na przestępstwo nieobjęte katalogiem z art. 237 § 3 k.p.k., należy przerwać podśluch telefoniczny⁴⁴. Niedopuszczalne jest tzw. „naciąganie” kwalifikacji prawnej czynu, aby móc zastosować podśluch. Dlatego sąd decydujący o wyrażeniu zgody na procesową kontrolę i utrwalanie rozmów powinien wnikliwie sprawdzić, czy nie doszło do takiej manipulacji.

a) Zakres podmiotowy kontroli i utrwalania rozmów

Stosownie do treści art. 237 § 4 k.p.k. kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych są dopuszczalne w stosunku do osoby podejrzanej, oskarżonego oraz w stosunku do pokrzywdzonego lub innej osoby, z którą może się kontaktować oskarżony albo która może mieć związek ze sprawcą lub z groźącym przestępstwem. Jak widać, ustawodawca określił krąg osób, które można podsłuchiwać bardzo szeroko. Nie jest jednak tak, jak czasami podnosi się w literaturze przedmiotu, krąg nieograniczony, a taka konstrukcja wskazanego przepisu pozwala na podsłuchiwanie właściwie każdego. Szczególnie pojemnym znamieniem jest wymieniona w treści przepisu „osoba, z którą może kontaktować się oskarżony albo która może mieć związek ze sprawcą lub groźącym przestępstwem”. Mogą to być osoby z kręgu rodziny, bliscy znajomi ze środowiska pracy lub zamieszkania itd., o ile istnieją dane wskazujące na

⁴² Dz.U. z 2017 r. poz. 244.

⁴³ Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708.

⁴⁴ Uchwała SA w Gdańsku z 04.05.2006 r., ASDo 1/06, KZS 2008, nr 12, poz. 59.

możliwość kontaktu z tymi osobami⁴⁵. Zdaniem niektórych autorów, użycie w treści art. 237 § 4 k.p.k. terminu „sprawca” nie tyle rodzi wątpliwości co jest wręcz błędem ustawodawcy⁴⁶. Przepis określa szeroki, ale zarazem zamknięty krąg osób, wobec których może być zastosowana kontrola i utrwalanie rozmów. Nie jest bowiem tak, że będzie można podsłuchiwać osobę, jeżeli brak jest wiarygodnych informacji, że może się z nią kontaktować oskarżony albo która nie ma związku ze sprawą lub z grożącym przestępstwem⁴⁷. Jeszcze pod rządami Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. wiele problemów interpretacyjnych wzbudzał aspekt kontrolowania rozmów telefonicznych osób, które są zobowiązane do zachowania tajemnicy zawodowej. Przepisy rozdziału 26 Kodeksu postępowania karnego nie przewidują uregulowań, które pozwalałyby na wyłączenie określonych osób z prowadzenia względem nich podsłuchu. Z całą pewnością z kręgu podmiotów, wobec których może być stosowany podsłuch telefoniczny, wyłączyć należy osoby, co do których istnieje bezwzględny zakaz dowodowy przesłuchania ich w charakterze świadka (art. 178 k.p.k.). Zatem nie wolno kontrolować obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego działającego na podstawie art. 245 § 1 k.p.k. co do faktów, o których dowiedział się, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę, oraz duchownego co do faktów, o których dowiedział się podczas spowiedzi. Niedopuszczalne jest także kontrolowanie rozmów mediatora co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego lub pokrzywdzonego, prowadząc postępowanie mediacyjne. Trybunał Praw Człowieka w orzeczeniu z 25.03.1992 r. w sprawie *Campbell przeciwko Wielkiej Brytanii*⁴⁸ stwierdził m.in., że każda osoba, która potrzebuje porady adwokata, powinna mieć możliwość jej zasięgnięcia w warunkach pozwalających na swobodną rozmowę. Właśnie dlatego kontakty klient – adwokat są uprzywilejowane. Jeżeli adwokat nie może rozmawiać w ten sposób ze swoim klientem, pomoc prawna staje się mało użyteczna i pojawia się na tle prawa do obrony lub rzetelności procesu karnego. Zdaniem Trybunału, trudno przyznawać uprawnienia jakiegokolwiek organowi do kontrolowania rozmów adwokata, a oceniać je dopiero po zapoznaniu się z ich charakterem. W takim wypadku wskazane powyżej prawa miałyby charakter iluzoryczny. Ochrona tajemnicy zawodowej jest wyrazem ochrony wolności i praw jednostki. Uznać należy, że ingerencja w nieskrępowany kontakt podejrzanego z obrońcą stanowi naruszenie konstytucyjnego prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji RP). Trybunał Konstytucyjny podkreśla, że dla efektywnego korzystania z pomocy obrońcy niezbędne jest zachowanie poufności komunikatów przekazywanych obrońcy przez oskarżonego (podejrzanego), również za pośrednictwem technologii teleinformatycznych⁴⁹. Na dziennikarzu czy obrońcy spoczywa obowiązek zachowania poufności

⁴⁵ K. Szczechowicz, *Podsłuch telefoniczny w polskim procesie karnym*, Olsztyn 2009, s. 36.

⁴⁶ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 2011, s. 1300.

⁴⁷ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego*, Legalis 2016, komentarz do art. 237, teza 21.

⁴⁸ Skarga Nr 13590/88.

⁴⁹ Wyrok TK z 11.12.2012 r., K 37/11, OTK ZU 2012/11 A, poz. 133, cz. III, pkt 3.

ści uzyskanych informacji. Nie mogą oni uchylać się od jego bezwzględnej respektowania. Natomiast prawo poufności należy do klientów korzystających z pomocy obrońcy czy dziennikarskich źródeł informacji. Ochronie prawnej podlega poufność informacji nie tyle ze względu na osobę depozytariusza tajemnicy, ile raczej z uwagi na charakter przekazywanej informacji. Końcowo należy przychylić się do tych głosów doktryny i orzecznictwa, które opowiadają się za całkowitym zakazem kontroli i utrwalania rozmów w zakresie bezwzględnej tajemnicy dziennikarskiej lub obrończej.

b) Czas kontroli i utrwalania rozmów

Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych mogą być wprowadzone najwyżej na okres 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia, w szczególnie uzasadnionym wypadku, na okres najwyżej dalszych 3 miesięcy. Zgodnie zatem z art. 238 § 1 k.p.k. łączny czas podsłuchu nie może przekroczyć 6 miesięcy. Okres stosowania kontroli i utrwalania rozmów sumuje się do każdej poddanej podsłuchowi osobie. Jak wynika z treści art. 122 § 2 k.p.k., wskazany 3-miesięczny termin nie jest terminem zawitym. Nie ma on też charakteru prekluzyjnego (materialnego) ani instrukcyjnego. K. Dudka kwalifikuje go jako tzw. termin nienazwany⁵⁰. Określenie czasu trwania podsłuchu procesowego jest zależne od potrzeb i okoliczności konkretnej sprawy⁵¹. Kontrolę i utrwalanie rozmów można przedłużyć, ale nie dłużej niż o 3 miesiące. Wskazane w art. 238 § 1 k.p.k. okresy 3-miesięczne nie muszą być wykorzystane przez organ procesowy jednorazowo. Może to nastąpić ratalnie, byleby suma tych okresów nie przekroczyła 6 miesięcy. Zawarte w przepisie sformułowanie „najwyżej dalszych 3 miesięcy” oznacza, że okres, na który czynność powinna być zarządzona, może być krótszy niż 3 miesiące. Przedłużenie stosowania podsłuchu może nastąpić w szczególnie uzasadnionym wypadku. Według K. Szczechowicz szczególnie uzasadniony wypadek zachodzi, gdy dotyczy przestępstwa o wielkim ciężarze gatunkowym⁵². Z poglądem takim trudno się zgodzić. To nie ciężar gatunkowy przestępstwa, a potrzeby dowodowe powinny leżeć u podstaw decyzji o przedłużeniu stosowania kontroli i utrwalania rozmów. Przypomnieć należy, że zawarte w zamkniętym katalogu art. 237 § 3 k.p.k. przestępstwa cechują się dużym ciężarem gatunkowym, skoro ustawodawca zezwolił na stosowanie względem nich tak wrażliwej czynności dowodowej, jaką jest podsłuch. Gdyby przyjąć wskazane założenie, to jakie kryteria decydowałyby o różnicowaniu przestępstw z katalogu na te, o większym lub mniejszym ciężarze gatunkowym. Przyjąć należy, że w sprawie o każde przestępstwo wymienione w art. 237 § 3 k.p.k. może być przedłużony podsłuch, o ile zaistnieje szczególnie uzasadniony wypadek. Taka sytuacja będzie miała miejsce, gdy dotychczasowe stosowanie podsłuchu pozwoli na wysnucie zasadnego wniosku, że

⁵⁰ K. Dudka, *Kontrola korespondencji i podsłuch w polskim procesie karnym*, Lublin 1998, s. 85.

⁵¹ K. Szczechowicz, *op. cit.*, s. 51.

⁵² *Ibidem*, s. 53.

dalsze jego utrzymywanie może dać jeszcze lepsze rezultaty. Każdorazowo we wniosku o przedłużenie kontroli rozmów prokurator powinien szczegółowo wykazać, w czym przejawia się „szczególnie uzasadniony wypadek” i, że w jego ocenie jest to sytuacja wyjątkowa. Jeżeli zastosowanie przepisu dopuszczalne jest tylko w „szczególnie uzasadnionych wypadkach”, to przepis ten nie powinien podlegać swobodnej wykładni rozszerzającej⁵³. Rację ma Trybunał Konstytucyjny, który twierdzi, że „szczególnie uzasadniony wypadek” jest zwrotem nieostrym i może prowadzić do nieuzasadnionych różnicowań podmiotów, wobec których przepis ten jest stosowany⁵⁴. Zakończenie kontroli i utrwalania rozmów powinno nastąpić w razie ustania przyczyn jej stosowania bez konieczności oczekiwania na upływ terminu wskazanego w postanowieniu o jego zastosowaniu lub przedłużeniu. Na uwagę zasługują poglądy doktryny krytykujące kategoryczne określenie terminu stosowania podsłuchu w art. 238 § 1 k.p.k. K. Dudka, twierdzi, że sztywno określone terminy stosowania podsłuchu częstokroć uniemożliwią organowi procesowemu osiągnięcie założonego celu. Mogą się bowiem zdarzyć sytuacje, kiedy w ciągu całego okresu prowadzenia czynności organ procesowy uzyskiwał bezcenne informacje na temat przestępstwa i jego sprawców. Przerwanie czynności tylko dlatego, że upłynął ustawowy termin jej przeprowadzenia, jest sprzeczne ze względami racjonalności i celowości⁵⁵. Wbrew twierdzeniu K. Szczechowicz przytoczony pogląd jest trafny⁵⁶, tylko niemożliwy do zrealizowania w świetle obowiązujących standardów prawnych wyznaczonych głównie poprzez orzecznictwo ETPC. Trybunał sformułował bowiem minimalne gwarancje, które musi spełniać akt prawny regulujący podsłuch, wśród których znajduje się wymóg określenia maksymalnego okresu stosowania podsłuchu. D. Drajewicz również krytycznie ocenia istniejące uregulowanie, twierdząc, że nie pozwala ono na pełne zabezpieczenie realizacji celów postępowania wskazanych w art. 2 k.p.k. Uważa on bowiem, że w praktyce istnieje wiele sytuacji nakazujących stosowanie podsłuchu przez znacznie dłuższy okres niż wskazany w art. 238 § 1 k.p.k.⁵⁷ Mając to na uwadze, wskazany autor postuluje zmianę treści art. 238 § 1 k.p.k. poprzez zezwolenie na przedłużenie stosowania kontroli rozmów telefonicznych na czas oznaczony również po upływie okresów, o których mowa w art. 238 § 1 k.p.k. Wskazuje, że ze względów gwarancyjnych – wzorem art. 263 § 2 i 4 k.p.k. – właściwy do przedłużenia kontroli na czas przekraczający 12 miesięcy powinien być sąd apelacyjny, a sprawy, w których byłoby to dopuszczalne, powinny charakteryzować się szczególną zawilnością⁵⁸. Odnosząc się do tej ciekawej propozycji, należy wskazać na zagrożenie

⁵³ Wyrok TK z 26.05.2008 r., SK 25/07, OTK-A 2008/4, poz. 62.

⁵⁴ Wyrok TK z 08.05.2006 r., P 18/05, OTK-A 2006/5, poz. 53.

⁵⁵ K. Dudka, *op. cit.*, s. 84.

⁵⁶ K. Szczechowicz, *op. cit.*, s. 52.

⁵⁷ D. Drajewicz, *Procesowa kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych – wnioski de lege ferenda*, „Ius Novum” 2009, nr 3, s. 88.

⁵⁸ D. Drajewicz, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 19.01.2011 r.*, WZ 53/10, s. 183.

z niej wynikające, a dotyczące przewlekłości postępowania. Organ procesowy mający świadomość braku nieprzekraczalnego terminu stosowania inwigilacji może być skłonny do nieuzasadnionego, w świetle warunków dowodowych konkretnej sprawy przedłużania stosowania kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych.

c) **Odroczenie ogłoszenia postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów**

Zgodnie z art. 100 § 4 k.p.k., postanowienie wydane poza rozprawą, od którego przysługuje środek zaskarżenia, doręcza się podmiotom uprawnionym do wniesienia tego środka. Stosownie zaś do treści art. 240 k.p.k. takie zażalenie przysługuje osobie, wobec której stosowano procesową kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych. Powyższe regulacje prawne zapewniają, że osoba poddana procesowej inwigilacji (podśluchowi) zostanie o tym fakcie poinformowana i będzie mogła domagać się zbadania zasadności oraz legalności poddania jej procesowemu podśluchowi. Niewątpliwie istnienie takiej prawnej gwarancji spełnia wymogi demokratycznego państwa prawa. Warto w tym miejscu tylko zasygnalizować, że możliwości takiej nie przewidują przepisy regulujące stosowanie kontroli operacyjnej. Stosownie do treści art. 239 § 1 k.p.k., ogłoszenie postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych osobie, której ono dotyczy, może być odroczone na czas niezbędny ze względu na dobro sprawy. Z kolei zgodnie z § 2 tego artykułu ogłoszenie takiego postanowienia w postępowaniu przygotowawczym może być odroczone nie później niż do czasu zakończenia tego postępowania. Rozstrzygnięcie w przedmiocie odroczenia ogłoszenia postanowienia osobie, której dotyczy podśluch, powinno być zawarte w postanowieniu o jego zastosowaniu oraz w postanowieniu o przedłużeniu stosowania tego podśluchu⁵⁹.

d) **Kontrolowanie i utrwalanie rozmów w ramach europejskiego nakazu dochodzeniowego**

Dokonując analizy regulacji dotyczących podśluchu procesowego, nie można nie wspomnieć o art. 589w k.p.k., który określa przesłanki i tryb wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego. W motywie 8 preambuły dyrektywy 2014/41/UE⁶⁰ wyrażono stanowisko, zgodnie z którym END powinien mieć wymiar horyzontalny i dlatego powinien dotyczyć wszystkich czynności dochodzeniowych mających na celu gromadzenie materiału dowodowego. Europejski nakaz dochodzeniowy może zostać wydany, jeżeli zachodzi konieczność przeprowadzenia lub uzyskania dowodu, a dowód znajduje się lub może zostać przeprowadzony na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. END może być wdrożony również w celu zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem. END może być wydany z urzędu lub na wniosek strony,

⁵⁹ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...* s. 590.

⁶⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 03.04.2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz. Urz. UE L 130, s. 1).

obrońcy lub pełnomocnika, a decyzję o jego wydaniu może podjąć sąd, prokurator, Policja lub organy wymienione w art. 312 k.p.k., art. 133 § 1 i art. 134 § 1 k.k.s. W art. 589w k.p.k. wprowadzono zasadę, zgodnie z którą postanowienie o wydaniu END dotyczącego dowodu, którego dopuszczenie, uzyskanie lub przeprowadzenie wymaga postanowienia, zastępuje to postanowienie. Potwierdził to Sąd Apelacyjny w Krakowie, który w postanowieniu z 14.08.2018 r.⁶¹ stwierdził, że przepisy o europejskim nakazie dochodzeniowym przełamują dominującą we współpracy z państwami Unii Europejskiej praktykę wydawania dwóch postanowień: „merytorycznego”, odnoszącego się do danej czynności na gruncie krajowym, oraz „technicznego” dotyczącego wystąpienia o wykonanie postanowienia „merytorycznego” do państwa członkowskiego Unii. Art. 589w § 5 k.p.k. zwalnia z konieczności wydawania obu postanowień, gdyż postanowienie o wydaniu END zastępuje postanowienie o czynności dowodowej. W art. 589w § 4 k.p.k. przewidziano tryb wydawania END w zakresie przeprowadzenia kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych oraz utrwalania przy użyciu środków technicznych treści innych rozmów lub przekazów informacji, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną. W tym wypadku postanowienie o wydaniu END zastępuje postanowienie, które należałoby wydać na podstawie art. 237 § 1 k.p.k. Ponadto odpowiedniemu stosowaniu podlegają pozostałe przepisy rozdziału 26 k.p.k., zaś na podstawie § 6 art. 589w nakaz powinien być przekazany do tego państwa wykonania orzeczenia, w którym znajduje się albo będzie się znajdować osoba, której on dotyczy. Realizowanie podsłuchu procesowego w ramach END będzie możliwe po spełnieniu przesłanek z art. 237 § 3 i 4 k.p.k.

e) **Problem wykorzystania dowodów pozyskanych w toku rozszerzonej kontroli i utrwalania rozmów**

Dowody pochodzące z podsłuchu procesowego są gromadzone w celu wykorzystania ich w postępowaniu karnym jako podstawa dokonywania ustaleń faktycznych. Od wielu lat w praktyce występowały kontrowersje w zakresie określenia podmiotowych i przedmiotowych granic dopuszczalnego wykorzystania materiałów z procesowej inwigilacji obywateli. Celem ujednoczenia praktyki do systematyki k.p.k. dodany został ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. art. 237a k.p.k.⁶² Wskazany przepis określił podmiotowe i przedmiotowe granice dopuszczalnego rozszerzenia możliwości wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego podczas procesowego podsłuchu, poza granice wyznaczone treścią postanowienia sądu. Przepis pozwalał na znaczne poszerzenie możliwości dowodowych poprzez zastosowanie mechanizmu określanego, jako zgoda następcza. Zgodnie z nim w przypadku uzyskania podczas podsłuchu procesowego dowodu popełnienia przestępstwa (z katalogu zamkniętego określonego w art. 237 § 3 k.p.k.), popełnionego przez osobę, wobec

⁶¹ Postanowienie SA w Krakowie z 14.08.2018 r., II AKz 403/18, LEX nr 2633164.

⁶² Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 53, poz. 273).

której zarządzono kontrolę i ją stosowano, ale innego niż objęte postanowieniem sądu, albo popełnionego przez inną osobę, prokurator w czasie trwania kontroli, albo nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia jej zakończenia, mógł wystąpić do sądu z wnioskiem o wyrażenie zgody na jego wykorzystanie w postępowaniu karnym. W pierwszym przypadku mieliśmy do czynienia z przedmiotowym poszerzeniem granic kontroli, a w drugim z podmiotowym poszerzeniem granic kontroli. Aby można było wykorzystać tak uzyskane informacje w procesie karnym, prokurator musiał uzyskać na to zgodę sądu. Powyższy stan prawny uległ diametralnej zmianie w dniu 14.04.2016 r., kiedy to zastąpiono zgodę następczą sądu, zgodą prokuratora na wykorzystanie w procesie karnym informacji uzyskanych w trybie art. 237a k.p.k. Wprowadzone rozwiązanie ustawą z dnia 11 marca 2016 r.⁶³ wywołało falę krytyki w doktrynie. W obecnym stanie prawnym prokurator podejmuje samodzielnie decyzję w przedmiocie wykorzystania dowodu uzyskanego w trybie art. 237a k.p.k. bez konieczności zwracania się do sądu. Wątpliwości budzi zapis mówiący o „innym przestępstwie ściganym z urzędu lub przestępstwie skarbowym”. Zastosowanie wykładni literalnej przepisu prowadzi nieodparcie do wniosku, że dowody uzyskane w trybie analizowanego przepisu dotyczą także innych (poza katalogiem z art. 237 § 3 k.p.k.) przestępstw ściganych z urzędu oraz przestępstw skarbowych. Wydaje się, że w omawianym przypadku należy dać pierwszeństwo wykładni systemowej, która nie pozawala interpretować art. 237a k.p.k. w oderwaniu od art. 237 § 3 k.p.k. Należy zatem przyjąć, że w art. 237a chodzi o przestępstwa katalogowe zawarte w treści art. 237 § 3 k.p.k.⁶⁴ Zdaniem J. Skorupki, wyeliminowanie możliwości uzyskania tzw. zgody następczej powoduje niedopuszczalność wykorzystania w postępowaniu głównym informacji dotyczącej przestępstwa katalogowego z § 3 art. 237 k.p.k., ale takiego, które nie zostało wymienione w postanowieniu sądu o zarządzeniu kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych oraz informacji dotyczącej popełnienia przestępstwa katalogowego, ale przez inną osobę niż wskazana w postanowieniu sądu o zarządzeniu kontroli. Organem decydującym o uzyskaniu informacji za pomocą podsłuchu telefonicznego jest wyłącznie sąd. Informacja uzyskana w taki sposób (jakakolwiek) bez decyzji sądu jest nielegalna i próba wprowadzenia jej do postępowania głównego musi skończyć się niepowodzeniem w postaci nieuwzględnienia wniosku na podstawie art. 170 § 1 pkt 1 k.p.k., gdyż przeprowadzenie takiego dowodu przed sądem jest niedopuszczalne⁶⁵. K. Boratyńska i P. Czarnecki dowodzą, że termin „decyzja w przedmiocie wykorzystania dowodu” odnosi się do postępowania przygotowawczego, gdzie *dominus litis* jest prokurator. Oznacza to zatem, że sąd nie jest związany decyzją prokuratora w zakresie materiału dowodowego i może

⁶³ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437).

⁶⁴ Podobnie K. Boratyńska, P. Czarnecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. VIII, Warszawa 2018, s. 645.

⁶⁵ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, s. 587.

nie dopuścić dowodów wnioskowanych przez prokuratora⁶⁶. Niejako w uzupełnieniu przytoczonych stanowisk należy przywołać słowa D. Drajewicza, który uważa, że prokurator w postępowaniu sądowym może złożyć tylko wniosek o przeprowadzenie dowodu z informacji uzyskanej poza granicami ustawowymi kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych. Wniosek taki powinien być przez sąd oddalony, jako że przeprowadzenie takiego dowodu jest niedopuszczalne względnie, jeżeli w tym przedmiocie nie wydano postanowienia, dowody te nie powinny stanowić podstawy wyrokowania, jako nie mające cechy legalności, a stosowna informacja w tym przedmiocie powinna być zawarta w uzasadnieniu orzeczenia końcowego. Reasumując, nie mogą być wykorzystywane w procesie dowody, które nie zostały uzyskane w wyniku kontroli prowadzonej z zachowaniem warunków ustawowych, o których mowa w art. 237. Stanowisko przeciwne niweczyłoby konstytucyjną ochronę praw jednostki, w zakresie tajemnicy komunikowania się (art. 49 Konstytucji RP) oraz godziłoby w zasadę prymatu Konstytucji w systemie źródeł prawa, o którym mowa w art. 7 Konstytucji RP⁶⁷.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz. Urz. UE z 2014 r. L 130, s. 1).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1928 r. Nr 33, poz. 313 ze zm.).
- Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708).
- Ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 244).
- Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.).
- Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437).
- Ustawa z dnia 18 grudnia 1982 r. o szczególnej regulacji prawnej w okresie zawieszenia stanu wojennego (Dz. U. z 1982 r. Nr 41, poz. 273).
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 96 ze zm.).
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 53, poz. 273).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.).

⁶⁶ K. Boratyńska, P. Czarnecki, *op. cit.*, s. 645.

⁶⁷ D. Drajewicz, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz*, art. 1–424, Warszawa 2022, s. 1040–1041.

LITERATURA:

- Boratyńska K., Czarnecki P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Andrzej Sakowicz, wyd. VIII, Warszawa 2018.
- Boratyńska K., Górski A., Sakowicz A., Ważny A., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Drajewicz D., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 19.01.2011 r.*, sygn. WZ 53/10.
- Drajewicz D., *Procesowa kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych – wnioski de lege ferenda*, „Ius Novum” 2009, nr 3.
- Dudka K., *Kontrola korespondencji i podsłuch w polskim procesie karnym*, Lublin 1998.
- Dutka K., *Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych w projekcie kodeksu postępowania karnego z 1991 r.*, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 7–8.
- Gruza E., Rasz A., *Procesowo-kryminalistyczne aspekty podsłuchu*, „Studia Iuridicia” 2006, nr 46.
- Hoc S., *Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o UOP*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3–4.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 2011.
- Kmieciak R., *Kontrola rozmów telefonicznych jako czynność procesowa i operacyjno-rozpoznawcza*, [w:] *Wybrane problemy teorii i praktyki państwa i prawa*, red. H. Groszyk, L. Dubel, Lublin 1986.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, kom. do art. 237, teza 3.
- Kozielewicz W., *Postępowanie w przedmiocie zarządzenia kontroli operacyjnej*, [w:] *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Nowoczesne technologie i praca operacyjna*, red. L. Paprzycki, Z. Rau, Warszawa 2009.
- Lipczyńska M., *Kontrola rozmów telefonicznych jako środek uzyskania dowodu w procesie karnym*, „Problemy Kryminalistyki” 1966, nr 63.
- Lipczyńska M., Ponikowski R., *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986.
- Marszał K., *Prawo karne procesowe*, Warszawa 1988.
- Młynarczyk Z., *Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1996, nr 2–3.
- Młynarczyk Z., *Podsłuch telefoniczny, a art. 198 k.p.k. i art. 172 k.k.*, „Nowe Prawo” 1979, nr 12.
- Pikulski S., *Działania operacyjne Policji*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1996, nr 2.
- Ratajczak A., *Demokratyczne państwo prawne w totalitarnym opakowaniu*, „Rzeczpospolita” nr 275, 06.11.1995 r.
- Rogalski M., *Podsłuch procesowy i pozaprocessowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kpk oraz ustaw szczególnych*, Warszawa 2019.
- Schaff L., *Dowód z taśmy magnetofonowej w polskim procesie karnym*, „Problemy Kryminalistyki” 1959, nr 17.
- Skorupka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2021.
- Skorupka J., *Kodeks postępowania karnego*. Legalis 2016, komentarz do art. 237.
- Szczechowicz K., *Podsłuch telefoniczny w polskim procesie karnym*, Olsztyn 2009.
- Taras T., *O dopuszczalności i legalności podsłuchu telefonicznego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sec. G, 7, Lublin 1960.
- Tomaszewski P., *Uwagi do artykułu na temat „Refleksje na marginesie art. 10 ustawy o UOP*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1992, nr 3–4.
- Zakrzewski R., Jarochoa W., *Dopuszczalność stosowania kontroli korespondencji i podsłuchu*, „Kontrola Państwa” 1997, nr 1.

ORZECZNICTWO:

- Wyrok TK z 02.12.2005 r., K 32/04, OTK-A 2005, nr 11, poz. 132.
- Wyrok TK z 08.05.2006 r., P 18/05, OTK-A 2006/5, poz. 53.
- Wyrok TK z 26.05.2008 r., SK 25/07, OTK-A 2008/4, poz. 62.
- Wyrok TK z 11.12.2012 r., K 37/11, OTK ZU 2012/11 A, poz. 133, cz. III, pkt 3.

- Postanowienie SN z 25.03.2010 r., I KZP 2/10, OSNKW 2010, nr 5, poz. 42.
 Wyrok SN z 24.10.2000 r., WA 37/00, LEX nr 332949.
 Wyrok SN z 03.12.2008 r., V KK 195/08, OSNKW 2009, nr 2, poz. 17.
 Postanowienie SA w Krakowie z 05.02.2009 r., II AKz 6/09, KZS 2009, nr 2, poz. 41.
 Postanowienie SA w Krakowie z 14.08.2018 r., II AKz 403/18, LEX nr 2633164.
 Sprawa Campbell – skarga nr 13590/88.
 Sprawa *Huving v. Francja* – orzeczenie z 24.04.1990 r., A 176-B.
 Sprawa *Kruslin v. Francja* – orzeczenie z 24.04.1990 r., A 176-A
 Uchwała SA w Gdańsku z 04.05.2006 r., ASDo 1/06, KZS 2008, nr 12, poz. 59.

Selected Issues of Procedural Surveillance and Recording of Wiretapped Conversations

SUMMARY

This study addresses certain aspects of procedural surveillance and recording of wiretapped calls which are relevant to prosecutorial practice. This subject matter, regulated in Chapter 26 of the Code of Criminal Procedure, involves fundamental rights of individuals which are strictly protected under the Constitution and the highest-ranking instruments of international law. Therefore, it is of utmost importance to not only appropriately elaborate the legal regulations that permit the surveillance of citizens, but apply them in the everyday practice of law enforcement and the judiciary. The author discusses the evolution of procedural wiretapping in the Polish legal order in order to facilitate the understanding of the current regulations in this field. He also points out to specific difficulties in interpreting certain vague terms such as ‘an urgent case’, whereby a public prosecutor may order surveillance and recording of the content of telephone conversations; or a ‘particularly justified case’ which constitutes the grounds for extended surveillance and wiretapping of telephone conversations. In addition, the article takes a closer look at a possibility of procedural wiretapping under a relatively new legal institution, i.e., the European Investigation Order. With regard to this issue, mention was made of numerous controversies amongst legal scholars as to the amendment to Article 237a of the Code of Criminal Procedure, which has eliminated the so-called ‘subsequent consent of a court of law’ and placed the decision on the use of the information obtained by way of procedural wiretapping in the hands of a public prosecutor within the framework of expanding the objective or subjective boundaries of surveillance.

Keywords: procedural wiretapping, operational control, surveillance, criminal proceedings, European Investigation Order, urgent case, particularly justified case

KOMPARATYSTYKA

Wybrane aspekty konstytucyjnych, międzynarodowych i europejskich (unijnych) uwarunkowań prawa ubezpieczeń społecznych w świetle orzecznictwa

DOI:10.53024/6.2.50.2023

KATARZYNA KACZMARCZYK-KŁAK*

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono problematykę zabezpieczenia społecznego, zarówno na gruncie regulacji krajowej, jak i międzynarodowej oraz unijnej. Wskazano, że z uwagi na fakt, iż ustawa zasadnicza nie wskazuje zakresu i formy prawa do zabezpieczenia społecznego, można przyjąć, że objęte są nim także nowe metody ochrony prawnej łagodzenia skutków zajścia ryzyk socjalnych (np. kapitałowe systemy emerytalne). Jednocześnie zwrócono uwagę, że swoboda ustawodawcy w kształtowaniu treści praw socjalnych podlega istotnym ograniczeniom, mimo tego, że ustrojodawca pozostawił w tym zakresie swobodę dla ustawodawcy, który ma określić elementy prawa do zabezpieczenia społecznego. Rozważania w aspekcie krajowym, międzynarodowym i unijnym wsparto orzecznictwem.

Słowa kluczowe: zabezpieczenie społeczne, pomoc społeczna, ryzyko socjalne, prawo podmiotowe, prawa podstawowe, ubezpieczenia społeczne, bezpieczeństwo socjalne

Pojęcie prawa do zabezpieczenia społecznego należy do praw II generacji, stanowiąc wyraz przekonania, że na państwie ciążyą określone obowiązki względem swoich obywateli, którzy bez własnej winy nie są w stanie utrzymać siebie i swojej rodziny. Instytucja zabezpieczenia społecznego jest uregulowana w ustawodawstwie wielu państw, a także określona w aktach prawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych,

* Doktor habilitowany, profesor UP, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; ORCID: 0000-00016135-7677.

Międzynarodowej Organizacji Pracy, Rady Europy oraz Unii Europejskiej. Jej interpretacja wpisuje się w bezpieczeństwo socjalne uwzględniające potrzeby społeczne i prawo do określonych świadczeń oraz odpowiednie obowiązki państwa w tym zakresie. Niewątpliwie realizacja prawa do zabezpieczenia społecznego zależeć będzie od możliwości ekonomicznych państwa, stąd też regulacja w tym zakresie pozostawiona jest państwom członkowskim Unii Europejskiej. W przypadku prawa międzynarodowego działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych przyczyniła się do wypracowania jednolitych standardów w odniesieniu do ubezpieczeń społecznych i ochrony praw w tym zakresie podlegających wdrożeniu w praktyce międzynarodowej, uwarunkowanej kontekstem prawnym, politycznym i moralnym. Prawo do zabezpieczenia społecznego zostało zaliczone do praw człowieka w kategorii praw społecznych. Nauka społeczna Kościoła uznaje je za jedno z podstawowych praw pracowników¹. Wspólnej definicji zabezpieczenia społecznego nie znajdziemy ani w ustawodawstwie krajowym, ani w aktach prawa międzynarodowego, chociaż należy zauważyć, że prawo międzynarodowe i prawo unijne rozróżniają pojęcia „zabezpieczenie społeczne” i „pomocy społecznej”. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie sami pokonać. To państwo subsydiarnie ma w tym zakresie pole do działania². Pomoc społeczna co prawda może być traktowana jako metoda realizacji zabezpieczenia społecznego, jednak zawsze ma charakter bezroszczeniowy i incydentalny³. Zabezpieczenie społeczne zaś jest ochroną na wypadek ziszczenia się ryzyk socjalnych. Waga i znaczenie tychże ryzyk z punktu widzenia jednostki i społeczeństwa, skutkuje podejmowaniem przez państwo działań zmierzających do tworzenia odpowiednich systemów ochrony⁴.

Analizując zabezpieczenie społeczne na gruncie Konstytucji RP, należy pamiętać o zasadach ogólnych, w tym wskazaną w preambule zasadę pomocniczości i w art. 2

¹ Przez pracę człowiek ma się przyczynić do ciągłego rozwoju nauki i techniki, a zwłaszcza nieustannego podnoszenia poziomu kulturalnego i moralnego społeczeństwa. Prawo do zabezpieczenia społecznego jest traktowane jako prawo do życia i utrzymania pracownika i członków jego rodziny. Zob. szerzej: *Encyklika Laborem exercens Ojca Św. Jana Pawła II O pracy ludzkiej z okazji 90 rocznicy encykliki Rerum novarum*, Microsoft Word - laborem_exercens.doc, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html [dostęp: 22.06.2022].

² K. Stopka, *Zasada subsydiarności a prawo do świadczeń z pomocy społecznej*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 11, s. 41–57, <https://sip.lex.pl/#/publication/151088256/stopka-karolina-zasada-subsydiarnosci-a-prawo-do-swiadczen-z-pomocy-spoecznej?keyword=zabezpieczenie%20spo%C5%82eczne%20a%20pomoc%20spo%C5%82eczna&cm=SREST> [dostęp: 11.06.2023].

³ M. Lewandowicz-Machnikowska, *Pomoc społeczna jako forma zabezpieczenia społecznego na wypadek bezrobocia*, [w:] *System Prawa Pracy*, t. 8, *Prawo rynku pracy*, red. K.W. Baran, M. Włodarczyk, Warszawa 2018, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369442272/312/baran-krzysztof-w-red-wlodarczyk-miroslaw-red-system-prawa-pracy-tom-viii-prawo-ryнку-pracy?keyword=zabezpieczenie%20spo%C5%82eczne%20a%20pomoc%20spo%C5%82eczna&cm=SREST> [dostęp: 11.06.2023].

⁴ K. Ślebzak, *Pierwotne wspólnotowe prawo gospodarcze a prawo zabezpieczenia społecznego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, nr 4, s. 34–42.

zasadę sprawiedliwości społecznej⁵. Prawo do zabezpieczenia społecznego zostało zdefiniowane w ustawie zasadniczej, albowiem art. 67 ust. 1 gwarantuje obywatelom prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego⁶. Zgodnie z art. 67 ust. 1 zd. 2 prawodawca konstytucyjny pozostawia określenie zakresu i form zabezpieczenia społecznego ustawie zwykłej. Ustawa zasadnicza określa szeroko zakres działania pozostawiony parlamentowi w odniesieniu do urzeczywistniania prawa do zabezpieczenia społecznego. To ustawodawca decyduje, jakiego typu rozwiązania normatywne chce uchwalić, które to rozwiązania będą wpisywać się w potrzeby społeczeństwa oraz wymogi rozwoju gospodarczego kraju. Z przywołanej regulacji nie da się wyprowadzić konstytucyjnego prawa do konkretnej postaci świadczenia społecznego, albowiem to z ustawy będą wynikać określone formy i zakres zabezpieczenia społecznego⁷. Ustawodawca zwykły zdecydował się na ubezpieczeniową metodę ochrony prawnej na wypadek zajścia wymienionych sytuacji życiowych nie tylko ze względu na kontynuację, ukształtowanej jeszcze w okresie przedwojennym, ubezpieczeniowej tradycji prawnej, ale także wykorzystując ogólną formułę zdania drugiego art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, że zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa⁸. W związku z tym, że ustawa zasadnicza nie wskazuje zakresu i formy prawa do zabezpieczenia społecznego, można przyjąć, że objęte są nim także nowe metody ochrony prawnej łagodzenia skutków zajścia ryzyk socjalnych (np. kapitałowe systemy emerytalne). Jednocześnie trzeba podkreślić, że swoboda ustawodawcy w kształtowaniu treści praw socjalnych podlega istotnym ograniczeniom. Legislacja w tej dziedzinie nie może bowiem naruszać istoty danego prawa (gwarancja zaspokajania co najmniej podstawowych potrzeb) oraz powinna uwzględniać naczelną dyrektywę ustroju społeczno-gospodarczego, tj. regułę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP) wraz z wywiedzionymi z niej przez Trybunał Konstytucyjny pozostałymi zasadami prawnymi (np. ochrony praw nabytych) oraz konstytucyjną aksjologię związaną z respektowaniem zasad sprawiedliwości i solidarności społecznej, równości i równouprawnienia. Na kanwie powyższego warto sięgnąć do wyroku Sądu Najwyższego⁹, gdzie prawo do zabezpieczenia społecznego analizowane było z punktu widzenia konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej. Rozważania te były istotne w odniesieniu do zbiegu świadczeń uregulowanego w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹⁰,

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, dalej jako: Konstytucja RP).

⁶ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2019, s. 133.

⁷ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, wyd. II, LEX/el. 2021.

⁸ Por. wyrok SN z 24.06.2015 r., I UK 371/14, LEX nr 1771087.

⁹ Wyrok SN z 09.03.2022 r., I USKP 75/21, LEX nr 3334645.

¹⁰ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 504).

albowiem zasadnie wskazano, że ustawodawca dysponuje dużą swobodą, co potwierdza powołane w wymienionym wyroku orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Uzupełniająco wypada więc jedynie stwierdzić, że także Europejski Trybunał Praw Człowieka w decyzjach z dnia 11 grudnia 2018 r., nr 39247/12¹¹, uznał uprawnienie państwa – strony Konwencji o ochronie prawa człowieka do samodzielnego kształtowania systemu zabezpieczenia społecznego, w tym do wprowadzenia zasady wypłaty jednego świadczenia, w myśl której świadczeniobiorcy nie można przyznać jednocześnie dwóch świadczeń. Dlatego ocena budzącej wątpliwości regulacji powinna być dokonywana pod kątem konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej. Trzeba zatem zauważyć, że co do pierwszej z tych zasad w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że równo należy traktować osoby należące do tej samej kategorii, tzn. posiadające te same lub podobne cechy relewantne. Jednocześnie przyjmuje się jednak, że równym traktowaniem jest także uzasadnione odstępstwo od równego traktowania (tzw. dyferencjacja praw i obowiązków), z tym że argumenty na rzecz takiego traktowania muszą:

- 1) mieć charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma, oraz służyć realizacji tego celu i treści,
- 2) mieć charakter proporcjonalny, co oznacza, że waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi być zbilansowana z interesami, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych,
- 3) być związane z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi uzasadniającymi odmienne potraktowanie podmiotów podobnych¹². Zasada sprawiedliwości społecznej, której potrzeba stosowania szczególnie silnie występuje w prawie ubezpieczeń społecznych, znajduje swoje uzasadnienie w różnicowaniu sytuacji prawnej podmiotów.

Sąd Najwyższy jednoznacznie przesądził, że celem art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 7 ustawy z 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin jest przeciwdziałanie kumulacji świadczeń. Adresatami tych norm są osoby, które nabyły prawo do więcej niż jednego świadczenia. W świetle powyższego niemożność uwzględnienia w obliczeniu emerytury wojskowej cywilnego stażu ubezpieczeniowego jest kwalifikowana jako element nieistotny. Służby mundurowe stanowią grupy uprzywilejowane w systemie ubezpieczeń społecznych. Wyraża się to m.in. tym, że spełnienie warunków do uzyskania świadczenia emerytalnego następuje tutaj szybciej niż w systemie

¹¹ Decyzja ETPC z 11.12.2018 r. nr 39247/12, LEX nr 2626955 i Decyzja ETPC z dnia 11.12.2018 r., nr 41178/12, LEX nr 2627060.

¹² Por. wyroki TK: z 05.07.2011 r., P 14/10, OTK-A 2001, nr 6, poz. 49; z 19.04.2012 r., P 41/11, OTK-A 2012, nr 4, poz. 41; z 17.06.2014 r., P 6/12, OTK-A 2014, nr 6, poz. 62; z 21.10.2014 r., K 38/13, OTK-A 2014, nr 9, poz. 104.

powszechnym. Ubezpieczeni ci, po zaprzestaniu służby, mogą podejmować inne zatrudnienie, pobierając emeryturę wojskową, a mechanizm zawieszania wypłaty lub zmniejszenia świadczenia w związku z osiąganymi przychodami jest dla nich mniej restrykcyjny. Warunkiem wykonywania takiego zatrudnienia jest jednak odprowadzanie składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych¹³. Ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru obliczoną bez uwzględnienia okresów składowych i nieskładowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez niego¹⁴.

Zabezpieczenie społeczne wskazane jest także w art. 33 ust 2 Konstytucji RP, który stanowi, że kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń. W przypadku prawa emerytalnego równość ujmowana jest jednak w sposób szczególny, przejawiający się w istnieniu licznych różnicowań praw i obowiązków ubezpieczonych opartych m.in. na tytule ubezpieczeń społecznych, na płci.

W tym kontekście przywołać należy stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w odniesieniu do prawa do zasiłku macierzyńskiego analizowanego w oparciu o roszczenie strony wywodzone z prawa do zabezpieczenia społecznego. Regulacja zawarta w treści art. 30 ustawy zasiłkowej przewiduje prawo do zasiłku macierzyńskiego po ustaniu tytułu ubezpieczenia, co stanowi wyjątek od ogólnej właściwości ochrony ubezpieczeniowej, jaką jest to, że zdarzenia uzasadniające ochronę muszą zaistnieć w czasie trwania ubezpieczenia (w sprawie ubezpieczenia chorobowego). Mając na uwadze szczególne uzasadnienie tej regulacji, a także to, że utrata tytułu do ubezpieczenia chorobowego jest konsekwencją wystąpienia nadzwyczajnych okoliczności – niezależnych i niezawinionych przez ubezpieczonego, analizę spornego zagadnienia na gruncie rozpoznawanej sprawy, należy dokonać przez pryzmat aksjologii i funkcji, jakie mają spełniać zasiłki związane z urodzeniem i wychowaniem dziecka. Aksjologicznej i normatywnej ochrony ryzyka socjalnego (macierzyństwa) należy poszukiwać już w płaszczyźnie dóbr (wartości) ogólnie chronionych. Na poziomie krajowym będą to przepisy Konstytucji, które podkreślają wartość społeczną macierzyństwa¹⁵, szczególną więź między matką a dzieckiem, oraz ochronę wynikającą z art. 18 konstytucji RP, stanowiąc, że macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Z kolei art. 71 ust. 1 ustawy zasadniczej

¹³ Wyrok SN z 15.11.2022 r., II USKP 39/22, LEX nr 3537846.

¹⁴ Postanowienie SN z 09.11.2022 r., I USK 578/21, LEX nr 3521361.

¹⁵ M. Soboń, *Ekonomiczne przyczyny ochrony macierzyństwa*, [w:] *Funkcja ochronna prawa pracy, a wyzwania współczesności*, red. M. Bosak, Warszawa 2014, s. 103–104.

nakłada na państwo obowiązek uwzględniania dobra rodziny, gwarantując matce, przed i po urodzeniu dziecka, prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa (ust. 2). W końcu w art. 72 Konstytucji RP eksponuje się zasadę ochrony praw dziecka, w tym zasadę priorytetu roli rodziców w sprawowaniu opieki nad nim. Sąd Najwyższy uznał, że art. 30 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa¹⁶ w świetle standardów konstytucyjnych – ochrona macierzyństwa, dobro dziecka – art. 18, 71 i 72 Konstytucji) w odniesieniu do art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy zasiłkowej prowadzi do założenia, że dokonana reorganizacja państwowych osób prawnych (zniesienie jednej jednostki administracji rolnej i w to miejsce utworzenie nowej) mieści się w obrębie użytego w tej normie terminu „likwidacji pracodawcy”, który w odniesieniu do kobiet w ciąży, których tytuł ubezpieczenia ustał z powodu reformy przeprowadzonej przez ustawodawcę (wskutek braku przedstawienia propozycji zatrudnienia w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa), nie można pozostawić poza systemem realizacji ryzyk socjalnych. Jeśli kobieta w sposób arbitralny utraciła zatrudnienie, mimo że podlegała już szczególnej ochronie przed rozwiązaniem stosunku pracy, to konstytucyjny standard ochrony macierzyństwa sprzeciwia się odmowie przyznania zasiłku macierzyńskiego osobie, która wskutek działań ustawodawcy w zakresie znoszenia i powoływania nowych jednostek pracodawcy – mimo pozostawania pod szczególną ochroną – utraciła pracę zarobkową bez swej winy¹⁷. Regulacja konstytucyjna prawa do zabezpieczenia społecznego zrodziła pytanie, czy rezygnacja z zatrudnienia na rzecz opieki nad dzieckiem rodzi roszczenie o przyznanie świadczenia. W tym zakresie należy udzielić odpowiedzi negatywnej, albowiem sytuacja taka nie usprawiedliwia braku odpowiedniego okresu ubezpieczenia i nie wystarcza do przyznania świadczenia w drodze wyjątku. Poświęcenie się obowiązkom rodzinnym nie może być uznane za szczególną okoliczność, usprawiedliwiającą beczynność zawodową i dającą tytuł do świadczenia z ubezpieczenia społecznego¹⁸. Podzielić należy pogląd wyrażony przez Naczelny Sąd Administracyjny, że ani organy administracyjne, ani sąd administracyjny nie są uprawnione do kierowania się zasadami współżycia społecznego w sprawach dotyczących przyznawania świadczeń z ustawy o świadczeniach rodzinnych. Decyzje wydawane na podstawie tej ustawy nie mają bowiem charakteru uznaniowego. O przyznaniu świadczenia decydują wyłącznie kryteria ustawowe. Brak uznaniowości oznacza brak swobody organu co do uznania, że pomimo niespełnienia ustawowych przesłanek świadczenie można przyznać również z uwagi na zaistniałą trudną sytuację finansową, społeczną, czy też zdrowotną strony. Wyrażona w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasada równości wobec prawa nie daje samoistnej podstawy do przyjęcia, iż

¹⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 1732 ze zm.

¹⁷ Wyrok SN z 26.05.2021 r., II USKP 47/21, OSNP 2022, nr 5, poz. 49.

¹⁸ Wyrok NSA z 02.12.2020 r., I OSK 37/20, LEX nr 3109574.

wszystkie osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, zdrowotnej i osobistej uprawnione są do przyznania świadczeń rodzinnych. Konstytucja RP stanowi jedynie o prawie do zabezpieczenia społecznego, przy czym samo powołanie się na ten przepis nie jest wystarczającą podstawą do udzielenia świadczenia z pomocy społecznej¹⁹. Art. 71 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP nie może być podstawą do dochodzenia roszczeń na podstawie konstytucji. Art. 71 ust. 1 zd. 2 formułuje prawo podmiotowe, które może być dochodzone tylko „w granicach określonych w ustawie” (art. 81 Konstytucji RP). Utrwalony jest pogląd, iż przepisy art. 32 ust. 1 i art. 67 Konstytucji RP nie mogą być samoistnym źródłem roszczeń o zasiłek²⁰. To konkretna ustawa, nie zaś tylko przepis art. 67 Konstytucji RP może stanowić postawę roszczeń o zabezpieczenie społeczne, albowiem przepisy te zawierają treść normatywną nienadającą się do rozstrzygnięcia sporu o prawo podmiotowe ani nie umożliwiają oparcia na nich orzeczenia zasądzającego (uwzględniającego) roszczenie, są więc raczej źródłem gwarancji aniżeli praw, a tym samym spełniają rolę wzorca konstytucyjnego, określającego w sposób ogólny zakres i formy zabezpieczenia społecznego²¹.

„Prawa do zabezpieczenia społecznego” nie można ujmować w kategoriach prawa podmiotowego, toteż art. 67 ust. 1 Konstytucji RP nie stanowi samoistnego źródła roszczeń o konkretne świadczenie - z uwagi na niewystarczająco konkretną treść tej normy²². Przepis ten - choć nie odnosi się do niego ograniczenie, że prawa w nim zawarte mogą być dochodzone tylko w granicach określonych w ustawach, nie nadaje się do bezpośredniego stosowania w rozumieniu art. 8 ust. 2 ustawy zasadniczej. Jest to norma programowa nakazująca władzom publicznym dążenie do osiągnięcia pewnych celów bez określania reguł ich realizacji, choć jednocześnie - jak to ujęto w wyroku Trybunału Konstytucyjnego „treść praw w ich zasadniczych elementach oraz ich granice są bezpośrednio kształtowane przez normę konstytucyjną, choćby konkretyzacja czy sposób realizacji tych gwarancji uzależnione zostały od regulacji ustawowych”²³. Innymi słowy, w art. 67 ust. 1 Konstytucji RP wyrażono i objęto ochroną określoną kategorię praw socjalnych, których istota wynika z samej treści tej normy programowej. Stąd do istoty prawa do zabezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 67 ust. 1 Konstytucji RP należy z pewnością zaliczyć zapewnienie minimalnego poziomu świadczeń (emerytury/renty najniższe), zachowanie ich realnej wartości (waloryzacja) czy też stosowanie takich mechanizmów prawnych, które umożliwiają członkom wspólnoty ryzyka korzystanie ze środków niewypracowanych przez nich samodzielnie (solidarność).

Międzynarodowy aspekt prawa ubezpieczeń społecznych wiąże się z regulacjami międzynarodowymi, w których materię tego prawa włączono w szerszy obręb

¹⁹ Wyrok WSA w Warszawie z 03.12.2019 r., I SA/Wa 465/19, LEX nr 2976534.

²⁰ Wyrok SN z 14.03.2002 r., III RN 141/01, OSNP 2002, nr 24, poz. 584.

²¹ Postanowienie SN z 05.02.2019 r., III UK 129/18, LEX nr 261586.

²² Wyrok TK z 06.02.2002 r., SK 11/01, OTK-A 2002, nr 1, poz. 2.

²³ Wyrok TK z 08.05.2000 r., SK 22/99, OTK 2000, nr 4, poz. 107.

zabezpieczenia społecznego. Podstawowe znaczenie ma w tym zakresie Powszechna deklaracja praw człowieka z 10 grudnia 1948 r. przyjęta na kanwie tego, co świat doświadczył po II wojnie światowej. Przyznała ona każdemu człowiekowi jako członkowi społeczeństwa prawo do zabezpieczenia społecznego i upoważniła każdą jednostkę „dzięki wysiłkowi narodowemu i współpracy międzynarodowej oraz stosowanie do organizacji zasobów danego państwa, do korzystania z praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych, nieodzownych dla jego godności i swobodnego rozwoju swojej osobowości”²⁴. Akt ten przyczynił się do tego, że prawa człowieka stopniowo zyskiwały coraz donioślejszą rolę, co przełożyło się na stworzenie powszechnego i regionalnych systemów ich ochrony. Prawa te zostały uregulowane w licznych konstytucjach²⁵, a proces ich rozwoju i konsolidacji doprowadził do przyjęcia trudnej nawet do określenia liczby umów, deklaracji i rezolucji. Dziś możemy wskazywać, że obowiązek poszanowania praw człowieka stał się normą bezwzględnie obowiązującą²⁶. Uwarunkowania społeczno-polityczne w okresie zimnej wojny wpłynęły na konkurowanie pomiędzy sobą państw bloku wschodniego i zachodniego w zakresie stworzenia skutecznej ochrony zabezpieczeniowej. Zaś zakończenie zimnej wojny zmieniło status praw człowieka w stosunkach międzynarodowych, albowiem uwarunkowania polityczne przestały odgrywać pierwszoplanową rolę w ich regulacji.²⁷ To na kanwie tej rywalizacji wiele państw ratyfikowało traktaty ONZ-towskie – w tym Polska Rzeczpospolita Ludowa, która w 1977 r. ratyfikowała Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych oraz Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych²⁸, którego art. 9 przyznawał Państwom Stronom prawo każdego do zabezpieczenia społecznego, włączając w to ubezpieczenia społeczne.

Rozwiązania oparte na zasadach ubezpieczeniowych, uzupełnione zasadami pomocy społecznej, zawarto w Zaleceniu MOP nr 67 dotyczącym zabezpieczenia dochodu, ważnym z tego względu, że rozpoczyna się okres uchwalania konwencji i zaleceń należących do norm tzw. drugiej generacji, ustanawiających minimalny zakres zabezpieczenia społecznego na wypadek wystąpienia wyodrębnionych rodzajów ryzyka socjalnego. Stanowi ono jeden z ważniejszych dokumentów dotyczących

²⁴ Powszechna deklaracja praw człowieka (rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) przyjęta i proklamowana w dniu 10 grudnia 1948 r.), http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html?fbclid=IwAR-1ceaaQ4aNoFTgXC9RqzS7yZyQFkAFvEyMZxvzqepWr_TQMGCBPGR2Q7U [dostęp: 01.04.2023].

²⁵ Zob. szerzej: L. Garlicki, S. Jarosz-Żukowska, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, red. M. Zubik, wyd. II, Warszawa 2016, art. 67, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587744277/541717/garlicki-leszek-red-zubik-marek-red-konstytucja-rzeczypospolitej=-polskiej-komentarz-tom-ii-wyd-ii?cm-URELATIONS> [dostęp: 23.06.2023].

²⁶ J. Symonides, *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (po 60 latach od jej przyjęcia)*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 12, s. 3-16.

²⁷ K. Sękowska-Kozłowska, R. Wieruszewski, *Zaległości ratyfikacyjne Polski w dziedzinie praw człowieka*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 3, s. 4-13.

²⁸ Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169.

polityki społecznej prowadzonej przez MOP w zakresie zabezpieczenia społecznego. U podstaw przyjęcia zalecenia leżała potrzeba podkreślenia, że zabezpieczenie dochodu stanowi zasadniczy element zabezpieczenia społecznego. Głównym założeniem zalecenia MOP nr 67 jest zatem wskazanie działań, których podjęcie przez państwa członkowskie będzie zmierzało do zabezpieczenia dochodów przez ujednoczenie lub koordynację systemów ubezpieczeń społecznych, objęcia tymi systemami wszystkich pracowników i ich rodzin, włączając ludność wiejską oraz pracującą na własny rachunek, a także eliminację niesprawiedliwości, przez stopniowe ich dostosowanie do warunków krajowych, stosowanie ogólnych zasad przewodnich, dążenie do ujednoczenia i rozwinięcia standardów międzynarodowych w zakresie zabezpieczenia społecznego²⁹. W zaleceniu tym wskazano na zakres ryzyk podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu, a obejmujących wszelkie sytuacje w których osoba ubezpieczona nie może zarabiać na swoje utrzymanie. Zabezpieczenie dochodu opierające się na obowiązkowym ubezpieczeniu winno ułatwić zaspokajanie potrzeb i zapobiegać niedostatkom przez zwracanie, do odpowiedniej wysokości, dochodów utraconych z powodu niezdolności do pracy (włączając podeszły wiek), z powodu śmierci żywiciela rodziny lub w okresie między utratą zatrudnienia i jego ponownym nawiązaniem. Z kolei zabezpieczenie potrzeb nieobjętych obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym powinno być zapewnione przez opiekę społeczną.

W Zaleceniu MOP nr 69 dotyczącym opieki medycznej z 1944 r zaproponowano zagwarantowanie prawa do opieki zdrowotnej dla całej społeczności (obowiązkowe i powszechne ubezpieczenie społeczne), określenie rodzaju i zakresu świadczeń zdrowotnych w poszczególnych państwach aktem prawnym rangi ustawy oraz uwzględnianie znaczenia relacji między lekarzem a chorym. W zaleceniu mówi się o konieczności zachowania odpowiedniej jakości usług medycznych, reguluje ono także kwestię finansowania państwowej służby opieki zdrowotnej (składki, podatki – w zależności od formy organizacyjnej tej służby). Ustalono w nim również zasady kontroli i zarządzania służbą opieki zdrowotnej³⁰.

Oba te akty wywarły istotny wpływ na kształt systemu zabezpieczenia w Europie i poza nią. Na uwagę zasługuje także Konwencja MOP nr 102 dotycząca minimalnych

²⁹ A. Górnicz-Mulcahy, M. Lewandowicz-Machnikowska, *Zalecenie MOP nr 67 dotyczące zabezpieczenia dochodu*, [w:] *System Prawa Pracy*, t. 9, *Międzynarodowe publiczne prawo pracy. Standardy globalne*, red. K. W. Baran, Warszawa 2019, https://sip.lex.pl/#/monograph/369453308/322/baran-krzysztof-w-red-system-prawa-pracy-tom-ix-miedzynarodowe-publiczne-prawo-pracy-standardy...?keyword=Zaleceniu%20MOP%20nr%2067%20dotycz%C4%85cym%20zabezpieczenia%20dochodu%20&unitId=passage_617 [dostęp: 22.06.2022].

³⁰ D. Karkowska, T. Karkowski, *Międzynarodowa Organizacja Pracy*, [w:] *eosmed, Zatrudnianie w podmiotach leczniczych*, Warszawa 2018, https://sip.lex.pl/#/monograph/369429649/12/karkowska-dorota-karkowski-tomasz-zatrudnianie-w-podmiotach-leczniczych?keyword=Zaleceniu%20MOP%20nr%2069%20dotycz%C4%85cym%20opieki%20medycznej%20z%201944%20&unitId=passage_3575 [dostęp: 22.06.2022].

norm zabezpieczenia społecznego z 1952 r.³¹, która określa zabezpieczenie społeczne z zakresu opieki lekarskiej, zasiłków chorobowych, świadczeń w czasie bezrobocia, świadczeń na starość, świadczeń w razie wypadków przy pracy i chorób zawodowych, świadczeń rodzinnych, macierzyńskich, w razie inwalidztwa, w razie śmierci żywiciela rodziny. Wymienia się więc (oprócz świadczeń z pomocy społecznej) wszystkie świadczenia zapewniające ochronę socjalną na wypadek ziszczenia się typowych negatywnych sytuacji życiowych. Polska przyjęła zobowiązania w odniesieniu do części II (opieka lekarska), V (świadczenia na starość), VII (świadczenia rodzinne), VIII (świadczenia macierzyńskie) i X (świadczenia w razie śmierci żywiciela). W tym zakresie w związku ze świadczeniami ustalonymi na starość państwa zobowiązały się zapewnić osobom chronionym udzielanie świadczeń na starość, chroniąc przypadki przeżycia ponad ustalony wiek. Ten wiek nie powinien przekraczać sześćdziesięciu pięciu lat, jednakże wyższy wiek może być ustalony przez właściwe władze ze względu na zdolność do pracy osób starszych w danym kraju.

Niewątpliwie zwrócić należy również uwagę na postanowienia Europejskiej Karty Społecznej³², która definiowała pomoc społeczną jako prawo podmiotowe gwarantowane wszystkim osobom. Oddzieliła prawo do zabezpieczenia społecznego od prawa do pomocy społecznej. Do utrzymywania odpowiedniego standardu zabezpieczenia społecznego odsyła art. 12 Europejskiej Karty Społecznej, zobowiązujący zarazem państwa-strony umowy do stopniowego podnoszenia poziomu zabezpieczenia społecznego, choć pojęcia tego nie definiuje. Organ powołany do oceny, czy państwa członkowskie wypełniają zobowiązania wynikające z Europejskiej Karty Społecznej (tj. Komitet Praw Społecznych), wypracował szeroką definicję „ubezpieczeń społecznych”, identyfikując je z systemami powszechnymi i przymusowymi, a także uzupełniającymi i dobrowolnymi, finansowanymi w całości lub w części ze składek, gwarantującymi świadczenia majątkowe i usługi osobom ubezpieczonym dotkniętym określonymi zdarzeniami (ryzykami: chorobą, inwalidztwem, macierzyństwem, starczym wiekiem śmiercią, bezrobociem, wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową), które pozbawiły ich środków do życia lub ograniczyły zdolność zarabkowania³³. Z regulacji tej nie można jednak wyprowadzić w stosunku do państwa obowiązku zapewnienia każdemu obywatelowi niezdolnemu do pracy ze względu na stan zdrowia lub wiek albo pozostającemu bez pracy nie z własnej woli, świadczenia z ubezpieczenia społecznego zapewniającego zaspokojenie niezbędnych potrzeb³⁴.

³¹ Dz. U. z 2005 r. Nr 93, poz. 775.

³² Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67).

³³ *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, red. K.W. Baran, Warszawa 2019, s. 752.

³⁴ Wyrok SN z 13.04.2007 r., I CSK 488/06, OSNC 2008, nr 5, poz. 49; Wyrok WSA w Opolu z 24.07.2014 r., II SA/Op 256/14, LEX nr 1498198.

Pierwotna Karta została zrewidowana traktatem z Rady Europy z dnia 3 maja 1996 r. gwarantującym znacznie szerszą i głębszą ochronę fundamentalnych praw społecznych z zakresu prawa pracy, prawa zabezpieczenia społecznego oraz polityki społecznej. Zagwarantowano m.in. prawo do równych szans i do równego traktowania w sprawach zatrudnienia oraz wykonywania zawodu bez dyskryminacji ze względu na płeć, pracownikom przyznano prawo do informacji i konsultacji w zakładach pracy, prawo do brania udziału w określeniu i polepszaniu warunków pracy i środowiska pracy, każdej osobie w podeszłym wieku – prawo do ochrony socjalnej, ochrony w przypadku zwolnienia z pracy, poszanowania godności, ochrony przed ubóstwem i marginalizacją społeczną³⁵. Zakresem podmiotowym objęto więc wszystkich pracowników i osoby będące na ich utrzymaniu.

W odniesieniu zaś do Unii Europejskiej analiza kwestii odnoszących się do zabezpieczenia społecznego opiera się o fundamentalną zasadę subsydiarności, zgodnie z którą sprawy m.in. z obszaru ubezpieczeń społecznych pozostają w kompetencji prawodawczej krajów członkowskich, a to z kolei oznacza ograniczony wpływ prawa europejskiego, biorącego pod uwagę konieczność koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego osób migrujących w ramach Unii. Potwierdzeniem autonomiczności krajowych systemów zabezpieczenia społecznego są postanowienia art. 153 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³⁶, na podstawie których Unia wspiera i uzupełnia działania państw członkowskich, m.in. w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, ale przyjmowane w tym celu środki nie mogą zmierzać do harmonizacji krajowych przepisów ustawowych i wykonawczych, a uchwalone przepisy nie mogą naruszać prawa państw członkowskich do określenia podstawowych zasad ich systemów zabezpieczenia społecznego i znacząco wpływać na ich finansową równowagę. Postanowienia nie mogą stanowić przeszkody w utrzymywaniu lub ustanawianiu bardziej rygorystycznych środków ochronnych zgodnych z Traktatami. Znajduje to swoje oparcie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, który rozpoznając prawo przenoszenia do systemu emerytalnego Unii uprawnień emerytury nabytych przez urzędnika w oparciu o system krajowy, orzekł, że prawo Unii uznaje prawo państw członkowskich do określania podstawowych zasad systemów zabezpieczenia społecznego tych państw. Urzędnik występujący o przeniesienie swoich uprawnień do emerytury nabytych w systemie emerytalnym państwa członkowskiego do systemu emerytalnego Unii nie może skutecznie podnieść niedozwolonej dyskryminacji w stosunku do urzędników Unii z innych państw członkowskich wynikającej z zastosowania innej metody obliczania wartości kapitałowej, której kwota podlega transferowi. Zróżnicowanie to wynika bowiem w takiej sytuacji z uprawnienia

³⁵ A.M. Świątkowski, *Problem ratyfikacji Zrewidowanej Europejskiej Karty Społecznej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2019, nr 2, s. 63-77.

³⁶ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej sporządzony w Rzymie w dniu 25 marca 1957 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2, dalej jako TFUE).

państw członkowskich do ukształtowania własnego systemu emerytalnego i ich uznania w tym zakresie³⁷.

Zgodnie z art. 48 TFUE Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, przyjmują w dziedzinie zabezpieczenia społecznego środki niezbędne do ustanowienia swobodnego przepływu pracowników. Celem tegoż artykułu było i jest zapewnienie, aby pracownicy nie tracili w rezultacie wykorzystania prawa do swobodnego przepływu korzyści należnych im z zabezpieczenia społecznego na mocy ustawodawstwa danego państwa członkowskiego, gdyż takie konsekwencje mogłyby zniechęcić pracowników Wspólnoty do korzystania z prawa do swobodnego przepływu i tworzyłyby przeszkodę na drodze tej swobody i tworzyłyby przeszkodę na drodze tej swobody³⁸.

Istotne znaczenie ma także Karta Praw Podstawowych UE³⁹, albowiem zgodnie z jej art. 34 Unia uznaje i szanuje prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego oraz do usług społecznych, zapewniających ochronę w takich przypadkach, jak: macierzyństwo, choroba, wypadki przy pracy, zależność lub podeszły wiek oraz w przypadku utraty zatrudnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych. Prawo do zabezpieczenia społecznego zostało więc podniesione do rangi praw podstawowych, obejmując prawo do świadczeń upewniających ochronę w takich przypadkach, jak: macierzyństwo, choroba, wypadki przy pracy, zależność lub podeszły wiek oraz w przypadku utraty zatrudnienia. Pomoc społeczna z kolei ma zapewnić wszystkim osobom pozbawionym wystarczających środków godną egzystencję. Podstawową rolę odgrywa tutaj metoda koordynacji polegająca na dobrowolnej współpracy państw członkowskich w zakresie porównywania standardów ochrony socjalnej i uzgadniania wspólnych celów polityki społecznej przy wykorzystaniu mechanizmów tzw. miękkiego prawa w postaci wytycznych czy wskaźników statystycznych bądź też dzielenia się własnym doświadczeniem i praktyką⁴⁰. W tym zakresie należy się kierować zasadą równego traktowania szczególnie pracowników, którzy nie mają miejsca zamieszkania w państwie członkowskim ich zatrudnienia, włącznie z pracownikami przygranicznym. Zasady koordynacji zasad muszą gwarantować, że osoby przemieszczające się we Wspólnocie, osoby pozostające na ich utrzymaniu i osoby pozostałe przy życiu zachowują prawa i korzyści już nabyte i te, które są w trakcie nabywania. W sytuacji istniejącej rozbieżności w zakresie wskazania właściwego ustawodawstwa państwa

³⁷ Wyrok TS z 05.12.2013 r., C-166/12, ZOTSIS 2013, nr 12, I-792.

³⁸ Wyrok SN z 21.08.2012 r., II UK 33/12, LEX nr 1222165; podobnie: wyrok TS z 20.09.1994 r., C-12/93, LEX nr 120020; wyrok TS z 17.05.1984 r., 101/83, LEX nr 131187.

³⁹ Karta Praw Podstawowych z dnia 14 grudnia 2007 r. (Dz.U.U.E.C.2007.303.1).

⁴⁰ Na uwagę zasługuje w tym zakresie Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r., nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 166 z 30.04.2004) oraz Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.2009.284.1).

członkowskie podejmują działania zmierzające do wspólnego wypracowania stanowiska. „Wspólnie porozumienie” może polegać na poinformowaniu przez instytucję właściwą miejsca świadczenia pracy najemnej o swoim stanowisku odnośnie do nieistnienia ważnego tytułu do ubezpieczenia społecznego na terytorium jej państwa; wydaniu przez instytucję właściwą miejsca zamieszkania decyzji w indywidualnej sprawie (o charakterze tymczasowym – w trybie art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego) o stosowaniu ustawodawstwa krajowego i zaakceptowaniu tej decyzji przez instytucję właściwą miejsca świadczenia pracy przez niewniesienie zastrzeżeń – art. 16 ust. 3 in fine rozporządzenia wykonawczego. W razie przeprowadzenia trybu konsultacyjnego z art. 16 rozporządzenia wykonawczego ostateczne określenie ustawodawstwa właściwego jest wiążące dla wszystkich zainteresowanych państw członkowskich, a jedyna możliwość jego wzruszenia polega na zawarciu porozumienia między zainteresowanymi instytucjami państw członkowskich co do tego, że sytuacja danej osoby do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego jest inna, niż wynikałoby to z wydanego dokumentu (art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego). W takim przypadku dokument o ustaleniu ustawodawstwa właściwego, wydany w trybie art. 16 rozporządzenia wykonawczego, o charakterze ostatecznym, może być wycofany (uznany za nieważny) przez instytucję, która go wydała, po wspólnym porozumieniu instytucji państw członkowskich (art. 5 in fine rozporządzenia wykonawczego), co umożliwia wydanie w jego miejsce (przez instytucję miejsca zamieszkania) kolejnego dokumentu ustalającego ustawodawstwo właściwe, uwzględniającego to wspólne porozumienie⁴¹. Co więcej, sąd krajowy, podobnie jak krajowy organ rentowy, nie może badać zasadności odmowy uznania przez instytucję innego państwa członkowskiego za ważną umowy o pracę w tym kraju członkowskim. Inaczej mówiąc – ani sąd krajowy, ani krajowy organ rentowy nie posiadają uprawnień do oceny ważności umowy o pracę zawartej w innym państwie członkowskim⁴².

Problematyka zabezpieczenia społecznego znajduje swoje uregulowanie zarówno w prawie krajowym, międzynarodowym, jak i prawie Unii Europejskiej. Regulacja konstytucyjna stanowi wyraz przyjęcia ogólnego założenia, w myśl którego to ustawodawca ma uregulować zakres i formę zabezpieczenia społecznego. Jak wskazuje przytoczone orzecznictwo w polskim porządku prawnym prawodawca posługuje się bardzo różnymi metodami realizacji zabezpieczenia społecznego, na co wskazują chociażby same nazwy aktów prawnych. Nie można mówić o ściśle określonym katalogu technik realizacji zabezpieczenia społecznego, jest on zmienny, co znajduje swoje oparcie także w przyjętej na gruncie prawa unijnego zasadzie subsydiarności w zakresie zabezpieczenia społecznego. Prawo międzynarodowe zaś wskazuje na treść zabezpieczenia społecznego. Nie ulega także wątpliwości, że adresatem

⁴¹ Postanowienie SN z 02.02.2021 r., II USK 56/21, LEX nr 3115606.

⁴² Wyrok SA w Krakowie z 20.11.2019 r., III AUa 499/19, LEX nr 3269700.

regulacji krajowej jest władza publiczna, mająca obowiązek respektowania i realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego. Każde państwo rozwija swoje systemy zabezpieczenia społecznego zgodnie z własnymi potrzebami i warunkami społeczno-ekonomicznymi. Z całą pewnością stwierdzić jednak należy, że skuteczne systemy zabezpieczenia społecznego są podstawą dla długoterminowego rozwoju społecznego i gospodarczego.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej sporządzony w Rzymie w dniu 25 marca 1957 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2).

Powszechna deklaracja praw człowieka przyjęta i proklamowana w dniu 10 grudnia 1948 r., http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html?fbclid=IwAR1ceaaQ4aNoFTgXC9RqzS7yZyQF-kAFvEyMZxvzqepWr_TQMGCBBPGR2Q7U.

Konwencja nr 102 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca minimalnych norm zabezpieczenia społecznego z dnia 28 czerwca 1952 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 93, poz. 775).

Europejska Karta Społeczna z dnia 18 października 1961 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67).

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169).

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 14 grudnia 2007 r. (Dz. Urz. UE z 2007 r. C 303/1).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, (Dz. Urz. UE z 2008 r. L 284/1).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r., nr 883/2004, w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, (Dz. Urz. UE z 2004 r. L 166).

Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2528 ze zm.).

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 504 ze zm.).

Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1732 ze zm.).

LITERATURA:

Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2019.

Garlicki L., Jarosz-Zukowska S., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, wyd. II, red. M. Zubik, Warszawa 2016, art. 67, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587744277/541717/garlicki-leszek-red-zubik-marek-red-konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-komentarz-tom-ii-wyd-ii?cm=U-RELATIONS>.

Górnicz-Mulcahy A., Lewandowicz-Machnikowska M., *Zalecenie MOP nr 67 dotyczące zabezpieczenia dochodu*, [w:] *System Prawa Pracy*, t. 9, *Międzynarodowe publiczne prawo pracy. Standardy globalne*, red. K.W. Baran, Warszawa 2019, https://sip.lex.pl/#/monograph/369453308/322/baran-krzysztof-w-red-system-prawa-pracy-tom-ix-miedzynarodowe-publiczne-prawo=-pracy-standardy...?keyword=Zaleceni%20MOP%20nr%2067%20dotycz%20C4%85cym%20zabezpieczenia%20dochodu%20&unitId=passage_617.

- Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens. O pracy ludzkiej z okazji 90 rocznicy encykliki Rerum novarum*, Microsoft Word - laborem_exercens.doc, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html [dostęp: 22.06.2022].
- Karkowska D., Karkowski T., *Międzynarodowa Organizacja Pracy*, [w:] *eosdem, Zatrudnianie w podmiotach leczniczych*, Warszawa 2018, https://sip.lex.pl/#/monograph/369429649/12/karkowska-dorota-karkowski-tomasz-zatrudnianie-w-podmiotach-leczniczych?keyword=Zaleceniu%20MOP%20nr%2069%20dotycz%C4%85cym%20opieki%20medycznej%20z%201944%20&unitId=passage_3575.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, LEX/el. 2021.
- Lewandowicz-Machnikowska K., *Pomoc społeczna jako forma zabezpieczenia społecznego na wypadek bezrobocia*, [w:] *System Prawa Pracy*, tom 8, *Prawo rynku pracy*, red. K.W. Baran, M. Włodarczyk, Warszawa 2018, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369442272/312/baran-krzysztof-w-red-wlodarczyk-miroslaw-red-system-prawa-pracy-tom-viii-prawo-rynku-pracy?keyword=zabezpieczenie%20spo%C5%82eczne%20a%20pomoc%20spo%C5%82eczna&cm=SREST>.
- Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, red. K.W. Baran, Warszawa 2019.
- Sękowska-Kozłowska K., Wieruszewski R., *Zaległości ratyfikacyjne Polski w dziedzinie praw człowieka*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 3.
- Soboń M., *Ekonomiczne przyczyny ochrony macierzyństwa*, [w:] *Funkcja ochronna prawa pracy a wyzwania współczesności*, red. M. Bosak, Warszawa 2014.
- Stopka K., *Zasada subsydiarności a prawo do świadczeń z pomocy społecznej*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 11, <https://sip.lex.pl/#/publication/151088256/stopka-karolina-zasada-subsydiarnosci-a-prawo-do-swiadczen-z-pomocy-spoecznej?keyword=zabezpieczenie%20spo%C5%82eczne%20a%20pomoc%20spo%C5%82eczna&cm=SREST>.
- Symonides J., *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (po 60 latach od jej przyjęcia)*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 12.
- Ślebzak K., *Pierwotne wspólnotowe prawo gospodarcze a prawo zabezpieczenia społecznego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, nr 4.
- Świątkowski A.M., *Problem ratyfikacji Zrewidowanej Europejskiej Karty Społecznej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2019, nr 2

ORZECZNICTWO:

- Wyrok TK z 08.05.2000 r., SK 22/99, OTK 2000, nr 4, poz. 107.
- Wyrok TK z 06.02.2002 r., SK 11/01, OTK-A 2002, nr 1, poz. 2.
- Wyrok TK z 05.07.2011 r., P 14/10, OTK-A 2001, nr 6, poz. 49.
- Wyrok TK z 19.04.2012 r., P 41/11, OTK-A 2012, nr 4, poz. 41.
- Wyrok TK z 17.06.2014 r., P 6/12, OTK-A 2014, nr 6, poz. 62.
- Wyrok TK z 21.10.2014 r., K 38/13, OTK-A 2014, nr 9, poz. 104.
- Wyrok TS z 17.05.1984 r., 101/83, LEX nr 131187.
- Wyrok TS z 20.09.1994 r., C-12/93, LEX nr 120020.
- Wyrok TS z 05.12.2013 r., C-166/12, ZOTSis 2013, nr 12, I-792.
- Wyrok SN z 14.03.2002 r., III RN 141/01, OSNP 2002, nr 24, poz. 584.
- Wyrok SN z 13.04.2007 r., I CSK 488/06, OSNC 2008, nr 5, poz. 49.
- Wyrok SN z 21.08.2012 r., II UK 33/12, LEX nr 1222165.
- Wyrok SN z 24.06.2015 r., I UK 371/14, LEX nr 1771087.
- Wyrok SN z 26.05.2021 r., II USKP 47/21, OSNP 2022, nr 5, poz. 49.
- Wyrok SN z 09.03.2022 r., I USKP 75/21, LEX nr 3334645.
- Wyrok SN z 15.11.2022 r., II USKP 39/22, LEX nr 3537846.
- Postanowienie SN z 05.02.2019 r., III UK 129/18 LEX nr 261586.
- Postanowienie SN z 02.02.2021 r., II USK 56/21, LEX nr 3115606.
- Postanowienie SN z 09.11.2022 r., I USK 578/21, LEX nr 3521361.
- Wyrok NSA z 02.12.2020 r., I OSK 37/20, LEX nr 3109574.

Wyrok WSA w Opolu z 24.07.2014 r., II SA/Op 256/14, LEX nr 1498198.

Wyrok WSA w Warszawie z 03.12.2019 r., I SA/Wa 465/19, LEX nr 2976534.

Selected aspects of constitutional, international and European (EU) determinants of social insurance law in the light of jurisprudence

SUMMARY

The article presents the issue of social security, both on the basis of national, as well as international and EU regulations. It was pointed out that due to the fact that the constitution does not indicate the scope and form of the right to social security, it can be assumed that it also covers new methods of legal protection mitigating the effects of social risks (e.g. funded pension schemes). At the same time, it was pointed out that the legislator's freedom in shaping the content of social rights is subject to significant restrictions, despite the fact that the legislator left freedom in this respect to the legislator who is to define the elements of the right to social security. Considerations in the national, international and EU aspects were supported by case law.

Keywords: social security, social assistance, social risk, subjective law, fundamental rights, social insurance, social security

STUDIUM PRZYPADKU

Odpowiedzialność karna za przetrzymywanie okazu obcego gatunku inwazyjnego stanowiącego zagrożenie dla Polski – proponowany kierunek rozwiązania studium przypadku z nr. 1/2023

DOI:10.53024/7.2.50.2023

RAFAŁ ŁYŻWA*

ZAGADNIENIE NR 1

OCHRONA POLSKI I UNII EUROPEJSKIEJ PRZED INWAZYJNYMI GATUNKAMI OBCYMI (IGO)

Podstawowymi aktami prawnym w zakresie ochrony Polski i Unii Europejskiej przed inwazyjnymi gatunkami obcymi (IGO) są: rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych¹ i ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych² oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów³.

W motywie 24 rozporządzenia nr 1143/2014 wyraźnie wskazano, że najskuteczniejszym i najbardziej opłacalnym sposobem reakcji jest wyeliminowanie danej populacji, gdy liczba osobników jest jeszcze niewielka. Zgodnie z art. 13 pkt 13 rozporządzenia nr 1143/2014 poprzez „eliminację” należy rozumieć pełne i trwałe usunięcie populacji inwazyjnego gatunku obcego środkami letalnymi lub nieletalnymi. W przypadku gdy eliminacja jest niewykonalna lub jej koszty w dłuższej perspektywie czasowej przewyższają korzyści środowiskowe, społeczne i gospodarcze, należy zastosować izolację i środki kontroli. Działania zaradcze powinny być

* Doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Okręgowej w Olsztynie del. do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie, wykładowca KSSiP, autor artykułów naukowych z zakresu prawa karnego i ochrony środowiska; ORCID: 0000-0003-0553-5242.

¹ Dz. Urz. UE L 317, s. 35, ze zm.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 1718 ze zm. (dalej jako: u.g.o.).

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2649.

proporcjonalne do powiązanego oddziaływania na środowisko i uwzględniać warunki biogeograficzne oraz klimatyczne danego państwa członkowskiego.

Z kolei ustawa o gatunkach obcych określa zadania i kompetencje organów administracji publicznej oraz innych podmiotów, związane z wykonywaniem przepisów rozporządzenia nr 1143/2014, ograniczenia inne niż wynikające z tego rozporządzenia, dotyczące wprowadzania do środowiska oraz przemieszczania w środowisku gatunków obcych, oraz zasady odpowiedzialności za naruszenie przepisów ustawy oraz rozporządzenia, o których mowa. W istocie jej podstawowym celem jest realizacja rozporządzenia nr 1143/2014.

ZAGADNIENIE NR 2

SZOP PRACZ JAKO INWAZYJNY GATUNEK OBCY (IGO) STWARZAJĄCY ZAGROŻENIE DLA POLSKI I UNII EUROPEJSKIEJ

Szop z uwagi na dużą zdolność adaptacyjną uzyskał w Polsce status gatunku inwazyjnego. Zwierzę to stanowi zagrożenie zarówno dla ptaków na ziemi, jak i gniazdujących na drzewach. Z kolei ze względu na swoje drapieżnictwo może konkurować o pokarm z gatunkami rodzimymi, takimi jak np. lis czy wilk.

Największym zagrożeniem ze względu na inwazyjność szopa w Polsce jest przenoszenie przez niego pasożytów i chorób, które mogą być zagrożeniem dla rodzimych gatunków zwierząt oraz ludzi. Jest on nosicielem glisty *Baylisascaris procyonis*. W przypadku zachorowania choroba jest nieuleczalna i może prowadzić do śmierci. Szopy są wektorem także innej śmiertelnej dla człowieka choroby – wścieklizny.

Stwarzanie zagrożenia przez szopa pracza dla Polski i Unii Europejskiej może być rozpatrywane w dwóch aspektach – faktycznym i prawnym. Cechy szopa, jego zdolności adaptacyjne oraz nosicielstwo groźnych dla ludzi i zwierząt patogenów sytuuje ten gatunek wśród tych, które stanowią istotne i realne zagrożenie nie tylko dla naszego kraju, ale całej Europy. Zagrożenia te dostrzegł także polski ustawodawca, który w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym⁴, umieścił szopa pracza w załączniku do tego aktu prawnego (poz. 50). Tymczasem gatunek ten nie znalazł się już w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów⁵.

W przywołanym rozporządzeniu IGO stwarzające zagrożenie dla Unii Europejskiej lub Polski zostały podzielone na dwie kategorie: podlegające szybkiej eliminacji

⁴ Dz. U. z 2011 r. Nr 210, poz. 1260.

⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 2649.

oraz rozprzestrzenione na szeroką skalę. Szop pracz, o czym była już mowa wcześniej, trafił na listę inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej rozprzestrzenionych na szeroką skalę (poz. 88).

ZAGADNIENIE NR 3

SYTUACJA ZWIERZĄT DOMOWYCH PRZETRZYMYWANYCH PRZED UMIESZCZENIEM ICH GATUNKU W WYKAZIE IGO STWARZAJĄCYCH ZAGROŻENIE DLA UNII ALBO NA LIŚCIE IGO STWARZAJĄCYCH ZAGROŻENIE DLA POLSKI

Wejście w życie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej lub Polski sprawiło, że wielu posiadaczy takich gatunków jako zwierząt domowych znalazło się w sytuacji, w której byli zobowiązani do podporządkowania się bardzo restrykcyjnym przepisom u.g.o. w zakresie dalszego ich przetrzymywania. Co do zasady zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. b i g rozporządzenia nr 1143/2014 zakazane jest bowiem zarówno przetrzymywanie, jak i chów lub hodowla zwierząt zaliczanych do inwazyjnych gatunków obcych stanowiących zagrożenie dla Unii Europejskiej. Analogiczne rozwiązania przyjął polski ustawodawca w art. 7 ust. 2 pkt. 3 i 4 u.g.o. w odniesieniu do IGO stanowiących zagrożenie dla Polski. Jednakże zgodnie z art. 11 ust. 1 u.g.o. w przypadku gdy zwierzę domowe było przetrzymywane w celach niekomercyjnych przed umieszczeniem gatunku, do którego to zwierzę należy, w wykazie IGO stwarzających zagrożenie dla Unii albo na liście IGO stwarzających zagrożenie dla Polski, posiadacz tego zwierzęcia:

- 1) zatrzymuje to zwierzę do jego naturalnej śmierci, pod warunkiem że posiada zezwolenie na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 1 lit. b oraz d rozporządzenia nr 1143/2014, albo zezwolenie na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 2 pkt 2 i 3 u.g.o., albo
- 2) przekazuje to zwierzę podmiotowi, który posiada zezwolenie na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 1 lit. b oraz d rozporządzenia nr 1143/2014, albo zezwolenie na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 2 pkt 2 i 3, albo do azylu dla zwierząt, albo poddaje to zwierzę uśmierceni.

Z dniem 01.01.2024 r. wchodzi w życie nowelizacja u.g.o. w zakresie m.in. art. 11 ust. 1 pkt 2, w świetle której możliwe będzie przekazanie takiego zwierzęcia podmiotowi posiadającemu stosowne zezwolenie na odstępstwa od wymienionych wyżej zakazów albo do Centralnego Azylu dla Zwierząt⁶ albo do azylu dla zwierząt.

Posiadacz zwierzęcia domowego zaliczanego do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii Europejskiej lub Polski, jeżeli nadal chce je legalnie posiadać, jest obowiązany

⁶ Zasady funkcjonowania Centralnego Azylu dla Zwierząt reguluje ustawa z dnia 4 listopada 2022 r. o Centralnym Azylu dla Zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 2375).

w terminie 6 miesięcy od dnia umieszczenia gatunku, do którego to zwierzę należy, w stosownym wykazie, złożyć do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska wnioski o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów, o których wyżej mowa albo podjąć działanie polegające na przekazaniu zwierzęcia podmiotowi dysponującym takim zezwoleniem. Alternatywą dla wymienionych działań jest uśmiercenie zwierzęcia. W przypadku zaniechania podjęcia działań, o których mowa we wskazanym przez ustawodawcę terminie, posiadacz takiego zwierzęcia dopuszcza się deliktu administracyjnego, za popełnienie którego właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska wymierza administracyjną karę pieniężną w wysokości do 1 000 000 zł (art. 33 ust. 1 pkt 2 i 3 u.g.o.). Ponadto taka osoba podlega również odpowiedzialności karnej za przestępstwo (art. 34 u.g.o.).

ZAGADNIENIE NR 4

POSTĘPOWANIE W PRZYPADKU STWIERDZENIA OBECNOŚCI IGO W ŚRODOWISKU

Zgodnie z art. 15 ust. 1 u.g.o. obowiązek niezwłocznego zgłaszania obecności IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub Polski spoczywa na każdym. Nie jest to co prawda obowiązek, którego niewykonanie będzie skutkowało pociągnięciem do odpowiedzialności karnej lub nałożeniem administracyjnej kary pieniężnej, ale trzeba pamiętać, że jego realizacja służy ochronie środowiska naturalnego. Obowiązek ten ma charakter wyłącznie społeczny. Zgłoszenie, o którym mowa, powinno zawierać:

- 1) imię i nazwisko albo nazwę oraz adres lub siedzibę, lub adres poczty elektronicznej, lub numer telefonu zgłaszającego;
- 2) nazwę IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii albo IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski;
- 3) liczbę okazów IGO lub określenie zajmowanej przez nie powierzchni, o ile jest to możliwe do ustalenia;
- 4) miejsce i datę stwierdzenia obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii albo IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski;
- 5) fotografię potwierdzającą obecność w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii albo IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, w przypadku gdy została wykonana.

Zgłoszenia należy dokonać na piśmie utrwalonym w postaci papierowej albo elektronicznej, w szczególności na elektroniczną skrzynkę podawczą lub za pomocą poczty elektronicznej. Jego adresatem powinien być wójt, burmistrz albo prezydent miasta, właściwy ze względu na miejsce stwierdzenia obecności tego IGO w środowisku.

Narzędziem, które służy ewidencjonowaniu stwierdzonych przypadków obecności IGO w środowisku, jest Centralny Rejestr Danych o IGO (art. 6 ust. 1 u.g.o.). W rejestrze gromadzi się informacje o IGO stwarzających zagrożenie dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski.

ZAGADNIENIE NR 5

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA PRZETRZYMYWANIE, WBREW ZAKAZOM, IGO STWARZAJĄCEGO ZAGROŻENIE DLA POLSKI

Ustawodawca wprowadził w u.g.o. w art. 34 kilka typów przestępstw, związanych z naruszeniem szeregu zakazów administracyjnych mających na celu ochronę środowiska w Polsce przed obcymi gatunkami inwazyjnymi. Zgodnie z tym przepisem, kto: 1) narusza zakaz, o którym mowa w art. 7 ust. 1, wprowadzając do środowiska lub przemieszczając do środowiska IGO (inwazyjny gatunek obcy) stwarzający zagrożenie dla Polski, 2) narusza zakazy, o których mowa w art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 1143/2014, 3) narusza zakazy, o których mowa w art. 7 ust. 2, 4) wykonuje czynności objęte zezwoleniem na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 1143/2014, albo zezwoleniem na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 2, z naruszeniem warunków, sposobu, miejsca i czasu ich wykonywania określonych w tych zezwoleniach, w tym warunków wykonania czynności niezbędnych do zmniejszenia ryzyka ucieczki lub rozprzestrzenienia się IGO objętego tymi zezwoleniami, 5) wbrew wymaganiom określonym w przepisach art. 12 ust. 1, 2 lub 4 sprzedaje albo przekazuje zwierzę lub roślinę podmiotowi, który nie uzyskał zezwolenia na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 1 lit. b oraz d rozporządzenia nr 1143/2014, lub zezwolenia na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 2 pkt 2 i 3, 6) wbrew obowiązkowi określonymu w art. 12 ust. 5 nie poddaje uśmierceniu zwierzęcia lub nie unieszkodliwia rośliny w warunkach uniemożliwiających rozprzestrzenienie się tego zwierzęcia lub tej rośliny – podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Zgodnie z ust. 2, jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Natomiast w przypadku skazania za przestępstwo określone w ust. 1 lub 2 sąd może orzec przepadek przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa oraz gatunku obcego pochodzącego z przestępstwa, chociażby nie stanowiły własności sprawcy (ust. 3).

Zabronione jest przetrzymywanie przykładowo następujących IGO stanowiących zagrożenie dla Unii: raka luizjańskiego (*Procambarus clarkii*), raka kalifornijskiego (*Pacifastacus leniusculus*), żaby ryczącej (*Lithobates (Rana) catesbeianus*), sumika węgorzowatego (*Plotosus lineatus*), gęsiówki egipskiej (*Alopochen aegyptiacus*), sterniczki jamańskiej (*Oxyura jamaicensis*), wiewiórki szarej (*Sciurus carolinensis*) czy szopa pracza (*Procyon lotor*). Natomiast w odniesieniu do IGO stanowiących zagrożenie dla Polski zabronione jest przetrzymywanie przykładowo następujących gatunków: żółwia jaszczurowatego (*Chelydra serpentina*), bernikli kanadyjskiej (*Branta canadensis*), bizona (*Bison bison*), bobra kanadyjskiego (*Castor canadensis*) czy jelenia sika (*Cervus nippon*).

Z kolei art. 35 u.g.o. zawiera szereg typów przestępstw dotyczących bezprawnego postępowania z gatunkami innymi niż IGO stwarzający zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzający zagrożenie dla Polski,

Dobrem chronionym jest środowisko, a w szczególności rodzime gatunki fauny i flory, dla których zagrożenie stanowią obce gatunki.

Czynności sprawcze polegają na podejmowaniu czynności sprzecznych z wymienionymi w tym przepisie zakazami lub wymogami mającymi swoje źródło w rozporządzeniu 1143/2014 lub u.g.o. Przepis ma więc charakter blankietowy i dla wskazania pełnej kryminalnej zawartości czynu sprawcy należy sięgnąć do przywołanych regulacji rzeczzonego rozporządzenia oraz u.g.o.

W przypadku czynu zabronionego polegającego na bezprawnym przetrzymywaniu okazu gatunku należącego do IGO stanowiącego zagrożenie dla Unii lub Polski chodzi o każdy rodzaj władztwa nad zwierzęciem realizowany zarówno przez właściciela, posiadacza, czy nawet dzierżyciela, który w imieniu i na rzecz kogoś innego sprawuje takie władztwo.

Przestępstwa z art. 34 mają charakter formalny. Naruszenie przedmiotu ochrony polega na narażeniu go na niebezpieczeństwo abstrakcyjne. Jeżeli w następstwie złamania zakazów lub wymogów, o których mowa w przepisie, dojdzie do zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach (art. 181 § 1 k.k.) lub niszczenia albo uszkodzenia rośliny lub zwierzęcia pozostającego pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę (art. 181 § 3 k.k.), sprawca poniesie, na zasadzie konsumpcji, odpowiedzialność za przestępstwa z art. 181 § 1 k.k. lub art. 181 § 3 k.k.

Występki mają charakter powszechny i może je popełnić każdy, kto nie stosuje się do zakazów lub wymogów, o których wyżej mowa. Można się ich dopuścić umyślnie w obu postaciach zamiaru albo nieumyślnie.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz. Urz. UE z 2014 r. L 317, s. 35 ze zm.).

Ustawa z dnia 4 listopada 2022 r. o Centralnym Azylu dla Zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 2375).

Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1718 ze zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. z 2022 r. poz. 2649).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. z 2022 r. poz. 2649).

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. z 2011 r. Nr 210, poz. 1260).

DEBIUTY

Pojęcie narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo w rozumieniu art. 160 § 1 k.k. w świetle orzecznictwa sądowego

DOI:10.53024/8.2.50.2023

BEATA PIEKŁO*

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest poddanie analizie orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, dotyczącego pojęcia narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w ujęciu art. 160 § 1 k.k., a finalnie udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy orzecznictwo sądowe jest w tym zakresie jednolite, czy też występują problemy interpretacyjne, których rozwiązanie wymaga ingerencji ustawodawcy.

Słowa kluczowe: przestępstwo, narażenie, bezpośrednie niebezpieczeństwo

WPROWADZENIE

Zdrowie i życie są to wartości (z aksjologicznego punktu widzenia) usytuowane najwyżej w hierarchii dóbr chronionych przez polski system prawny. Konstytucja RP w art. 68 ust. 1 stanowi, że każdemu przysługuje prawo do ochrony zdrowia, natomiast w art. 38 zagwarantowana została prawna ochrona życia ludzkiego¹. Istotne jest, aby zmierzać do zminimalizowania zagrożenia dla tych dóbr. Bez zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony życia i zdrowia ludzi trudno mówić o realizacji funkcji ochronnej państwa, znajdującej swą podstawę w art. 5 Konstytucji RP.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny² zawiera stosowną dla wskazanej ochrony regulację w rozdziale XIX zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu”. Ustawodawca zdecydował się na kryminalizację czynów narażają-

* Studentka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie; ORCID 0009-0000-0241-9516.

¹ Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

² Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm. (dalej jako: k.k.).

cych na niebezpieczeństwo te dobra w bardzo szerokim zakresie. W związku z tym, z prawnokarną reakcją mamy do czynienia w przypadku zachowań stwarzających jeszcze bardzo odległe niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzkiego³. Penalizacji podlega niekiedy nie samo naruszenie dobra, ale etap poprzedzający to naruszenie, polegający na narażeniu dobra na niebezpieczeństwo naruszenia i towarzyszące temu wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia ujemnych (negatywnych) skutków dla dobra prawnego.

Przykładem przepisu, w którym karnoprawna ochrona występuje na etapie bezpośrednio poprzedzającym spowodowanie uszczerbku dla dobra prawnego, jest art. 160 § 1 k.k. (typ podstawowy), zgodnie z jego brzmieniem „kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Przedmiotem ochrony przewidzianej w art. 160 k.k. jest życie i zdrowie człowieka od rozpoczęcia porodu (wystąpienia skurczów macicy, dających postęp porodu), a w wypadku operacyjnego zabiegu cesarskiego cięcia kończącego ciążę – od podjęcia czynności zmierzających do przeprowadzenia tego zabiegu⁴. Przedmiotem czynności wykonawczej jest człowiek. Przepis stypizowany w art. 160 § 1 k.k. należy do grupy tzw. przestępstw z narażenia konkretnego, charakteryzujących się tym, że skutek przejawia się w wystąpieniu stanu bezpośredniego niebezpieczeństwa dla chronionego prawem dobra. Jest to taki szczególnie układ sytuacyjny, w którym zachodzi wysoka ryzykowność wystąpienia szkody dla dobra prawnego (jednocześnie chodzi w takiej sytuacji jedynie o możliwość urzeczywistnienia skutku w postaci naruszenia dobra, nie natomiast o konieczność jego zrealizowania)⁵. Ze względu na to, że do znamion typu czynu zabronionego należy znamię określające skutek zachowania się sprawcy, zakwalifikujemy je do przestępstw materialnych (skutkowych), co oznacza że do jego popełnienia konieczne jest wystąpienie skutku w postaci narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka. Art. 160 § 1 k.k. przewiduje dwa rodzaje skutku: pierwszym jest narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, drugim zaś narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (w rozumieniu art. 156 k.k.). W przepisie występuje pomiędzy nimi spójnik „albo”, tj. kwantyfikator alternatywy rozłącznej. O ile niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu może mieścić się w niebezpieczeństwie utraty życia, o tyle relacja odwrotna nie zachodzi. Przypisanie skutku w tym przypadku wymaga więc jego konkretyzacji⁶.

³ M. Dudzik, *Prawo karne wobec narażenia życia i zdrowia ludzkiego na niebezpieczeństwo*, Warszawa 2014, s. 9.

⁴ Uchwała SN z 26.10.2006 r., I KZP 18/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 97.

⁵ Wyrok SN z 08.06.2010 r., III KK 408/09, LEX nr 598846; zob. M. Bielski, *Prawnokarne przypisanie skutku w postaci konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo – uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2004 r.*, V Kk 37/04, „Przełęcz Sądowy” 2005, nr 4, s. 123.

⁶ Wyrok SN z 04.01.2022 r., III KK 411/21, LEX nr 3287205.

O przypisaniu odpowiedzialności karnej za czyn z art. 160 § 1 k.k. nie przesądza zaistnienie rzeczywistej szkody u osoby narażonej (nie jest konieczne wystąpienie skutku śmiertelnego lub uszczerbku na zdrowiu), zaś zachowanie sprawcy naruszające wynikające z wiedzy i doświadczenia reguły postępowania z takimi wartościami, jak życie i zdrowie, sprowadzając tym samym niedające się zaakceptować prawdopodobieństwo ich naruszenia. Nie chodzi w omawianym przykładzie jedynie o wywołanie owego bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu – skutek czynu, o którym mowa, może przyjąć również postać zwiększenia stopnia narażenia na to niebezpieczeństwo, które wystąpiło już wcześniej. Warunkiem przypisania oskarżonemu występku z art. 160 § 1 k.k. jest takie pozytywne działanie sprawcy polegające na przeniesieniu danej osoby z położenia bezpiecznego w niebezpieczne bezpośrednio dla życia lub zdrowia⁷ (lub ze stanu niebezpiecznego w bardziej niebezpieczny). Ponadto omawiany czyn karalny należy zakwalifikować do grupy przestępstw powszechnych, co wskazuje na to, że sprawcą może być każda osoba zdolna do odpowiedzialności karnej (podmiot typu czynu zabronionego nie jest sprecyzowany). Strona podmiotowa przestępstwa z art. 160 § 1 k.k. polega na umyślności, która może przybrać formę zamiaru bezpośredniego, co oznacza, że sprawca ma chęć popełnienia przestępstwa lub alternatywnie może wystąpić jako zamiar ewentualny, gdzie sprawca przewiduje możliwość narażenia czyjegoś życia lub spowodowania znacznego uszczerbku na zdrowiu i zgadza się podjąć to ryzyko⁸. Dany czyn zagrażać ma indywidualnemu bezpieczeństwu konkretnej osoby (inaczej niż w przypadku art. 163 k.k., czy też art. 165 k.k.), należy do przestępstw z narażenia indywidualnego, na gruncie których zasięg zagrożenia ogranicza się do pojedynczej osoby lub konkretnych osób. Granicę odpowiedzialności za narażenie indywidualne wyznacza odpowiedzialność karna za narażenie „powszechne” (zbiorowe).

POJĘCIE NARAŻENIA

W polskiej doktrynie prawa karnego występuje podział czynów karalnych ze względu na sposób atakowania dobra prawnego, przy czym wyróżniamy przestępstwa z naruszenia (dobro prawne doznaje uszczerbku np. art. 278 k.k.) oraz te z narażenia (zachowanie sprawcy generuje niebezpieczeństwo dla dobra prawnego, ale wprawdzie nie zostaje ono naruszone). Powyższe rozumowanie zbiega się z realnoznaczeniową definicją „narażenia”, która oznacza tyle co „wystawienie kogoś lub czegoś na niebezpieczeństwo, na działanie czegoś szkodliwego lub sprawienie, że ktoś doznał nieprzyjemności”⁹. W kontekście przestępstw z narażenia możemy rozróżnić grupę z narażenia abstrakcyjnego, gdzie podstawą odpowiedzialności jest

⁷ Wyrok SN z 03.10.1973 r., IV KR 256/73, LEX nr 21578.

⁸ Wyrok SA w Szczecinie z 26.04.2018 r., II AKa 48/18, LEX nr 2668036.

⁹ *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/narazi%C4%87.html> [dostęp: 29.05.2023].

samo zachowanie się sprawcy, a penalizacja takich zachowań obejmuje dostrzeżenie możliwej, choć niesprecyzowanej szkody, jaka może z niego wyniknąć – niebezpieczeństwo ma charakter abstrakcyjny. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.) jako samodzielny typ rodzajowy czynu zabronionego stanowi klasyczny przykład przestępstwa abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo¹⁰. Do drugiej grupy należą przestępstwa z narażenia konkretnego, o których mowa wówczas, gdy oprócz samego zachowania sprawcy występuje konsekwencja tego zachowania w postaci wywołania negatywnego skutku dla dobra prawnego. Jako przykład, jak już wcześniej wskazano, można zakwalifikować do tego zbioru art. 160 § 1 k.k. Narażenie, o jakim mowa w ww. przepisie, ma mieć charakter konkretny, ustawodawca wymaga, aby było to niebezpieczeństwo bezpośrednie. Bezpośredniość tę rozumieć należy bądź jako nieuchronne następstwo dalszego niebezpiecznego dla życia lub zdrowia rozwoju sytuacji, bądź jako wysokie prawdopodobieństwo jego wystąpienia¹¹. Jak słusznie stwierdził Sąd Rejonowy w Warszawie w wyroku z 15.02.2022 r., znamię czasownikowe „naraża” jest określeniem zbiorczym odnoszącym się do każdej postaci czy sposobu zachowania, który wywołuje stan bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia. Sprawca musi więc naruszyć opartą na wiedzy i doświadczeniu regułę postępowania, która chroni te dobra przed zagrożeniem¹². Z zakresu działania ogólnej normy zawartej w tym przepisie wyłączone są jedynie te przypadki indywidualnego „narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo”, które realizują ustawowe znamiona odrębnych, samoistnych typów czynów zabronionych stypizowanych w ustawie karnej (np. art. 158 § 1 i art. 159, 220 § 1 k.k.)¹³. Narażeniem nie musi być jedynie sprowadzenie niebezpieczeństwa (zagrożenia) dla dobra prawnego, ale może polegać też na jego znaczącym zwiększeniu.

POJĘCIE NIEBEZPIECZEŃSTWA

Pojęcie niebezpieczeństwa tłumaczone jest jako stan, sytuacja, położenie zagrażające komuś¹⁴. Niewiele jest w nim dokładności, dlatego dogmatyka prawa karnego usiłuje wypracować definicję niebezpieczeństwa posiadającą możliwie precyzyjne znaczenie. Wskazać trzeba, że pojęcie niebezpieczeństwa jest stopniowalne. Można zatem mówić o większym bądź mniejszym niebezpieczeństwie¹⁵. M. Cieślak pro-

¹⁰ M. Filipczak, *Przedpole zagrożenia dla dobra prawnego a opis czynu z art. 178a § 1 k.k.*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 7, s. 97–110.

¹¹ Postanowienie SN z 26.01.2016 r., V KK 342/15, LEX nr 1977834.

¹² Wyrok SR w Warszawie z 15.02.2022 r., II K 151/19, LEX nr 3410431.

¹³ R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021, teza C do art. 160.

¹⁴ *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/niebezpiecze%C5%84stwo.html> [dostęp: 29.05.2023].

¹⁵ G. Łabuda, *Przyczynek do koncepcji niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2004, nr 2, s. 78.

ponował użycie pojęcia niebezpieczeństwa w dwojakim znaczeniu. Dla określenia niebezpieczeństwa w znaczeniu węższym autor uznał za właściwe posługiwanie się nazwą „niebezpieczeństwo” (ta szczególnie cecha zjawiska, z uwagi na którą przedstawia ono groźbę), zaś w rozumieniu szerszym odpowiednie zastosowanie znajdzie termin „niebezpieczeństwo” (zjawisko przedstawiające sobą groźbę dla jakiegoś przedmiotu). Niebezpieczeństwo w znaczeniu szerszym może być ujmowane z kolei w trojakim sensie: jako niebezpieczna sytuacja, czyli pewien stan rzeczy, z którego wynikać może szkodliwy skutek, jako niebezpieczny przedmiot – źródło groźby, wreszcie jako niebezpieczne zachowanie się¹⁶.

W doktrynie prawa karnego utrzymuje się spór odnośnie do dwóch przeciwstawnych koncepcji natury niebezpieczeństwa, a mianowicie dotyczący obiektywnego czy też subiektywnego charakteru niebezpieczeństwa. M. Cieślak podniósł, że niebezpieczeństwo w szerszym znaczeniu jest czymś obiektywnym, tzn. istniejącym poza naszą świadomością bytem, który posiadają wszystkie zjawiska pozwalające na ujęcie pojęcia niebezpieczeństwa z różnych stron (niebezpieczna sytuacja, niebezpieczne zachowanie, niebezpieczny przedmiot)¹⁷. Natomiast na oznaczenie subiektywności niebezpieczeństwa używa się określeń typu stan świadomości bądź treść aktu myślenia o zabarwieniu emocjonalnym¹⁸. Podzielić należy pogląd, że niebezpieczeństwo w zarówno szerszym, jak i węższym znaczeniu ma charakter obiektywny. M. Dudzik wskazał, że należy podkreślić wpływ czynników ocennych na pojęcie niebezpieczeństwa, które dotyczą powiązań przyczynowych między zjawiskami a spodziewanymi następstwami, jak również – w sensie wartościującym – określonych, zagrożonych interesów¹⁹.

W piśmiennictwie niejednokrotnie podkreślano, że niebezpieczeństwo w momencie zaistnienia odznacza się jedynie potencjalną możliwością wystąpienia ujemnego skutku – nigdy zaś jego koniecznością. Inne zdanie w tym aspekcie wskazał A. Spotowski, zauważając, że jeśli uznajemy sytuację, gdzie w ramach niebezpieczeństwa skutek ujemny jedynie może wystąpić, należałoby również zaaprobować stanowi rzeczy, w którym nastąpienie owego skutku jest koniecznością. Winno się więc uznać, że w granicach niebezpieczeństwa leżą oba te przypadki²⁰.

Niewątpliwie prawnokarnie relewantne nie jest każde niebezpieczeństwo naruszenia dobra prawnego. Gdyby bowiem uznać, że każde prawdopodobieństwo naruszenia dobra prawnego jest penalizowane, trzeba by uznać, iż normy prawa karnego zakazują każdego takiego prawdopodobieństwa, co w dalszej perspektywie

¹⁶ M. Cieślak, *Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1955, s. 152.

¹⁷ *Ibidem*, s. 154 i nast.

¹⁸ T. Hanausek, *Uwagi o naturze niebezpieczeństwa jako zjawiska obiektywnego i dynamicznego*, Warszawa 1959, s. 70.

¹⁹ M. Dudzik, *op. cit.*, s. 7.

²⁰ A. Spotowski, *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990, s. 37.

prowadziłoby do sytuacji, w której nie można byłoby uczynić kompletnie niczego²¹. Podejmując się więc rozważań na temat niebezpieczeństwa w prawie karnym, nie należy przechodzić obojętnie obok kwestii wzajemnych relacji tego pojęcia do zagadnienia prawdopodobieństwa nastąpienia skutku ujemnie wartościowanego. W doktrynie i literaturze brak jednakże jest jednolitego stanowiska odnośnie do słuszności stosowania terminu prawdopodobieństwa w ramach definicji niebezpieczeństwa. Próba ustalenia, jaki stopień prawdopodobieństwa jest akceptowalny, a w jakim natężeniu prawdopodobieństwo to staje się relewantne dla dogmatyki prawa karnego, jest niewątpliwie problematyczne i prowadzi do wielu rozbieżności. Należy wyraźnie podkreślić, że ujemna wartość niebezpieczeństwa zależy od relacji między stopniem ujemnej wartości możliwych (przewidywalnych) konsekwencji a prawdopodobieństwem ich wystąpienia. Skłania to do wniosku przyjętego w literaturze przedmiotu, że w miarę wzrostu wagi skutku ujemnego, rozszerzeniu ulega zakres sytuacji uznanych za niebezpieczne. Jak słusznie stwierdził A. Spotowski, można uznać, że stopień prawdopodobieństwa, jaki jest wymagany i wystarczający do przyjęcia niebezpieczeństwa, jest odwrotnie proporcjonalny do wagi zagrażającego skutku ujemnego. Niebezpieczeństwem jest więc pewien stan rzeczy charakteryzujący się prawdopodobieństwem nastąpienia ujemnego skutku, a gdy zaszłość ta cechuje się stopniem prawdopodobieństwa odpowiednim do wagi owego skutku w postaci naruszenia dobra prawnego, mamy do czynienia z niebezpieczeństwem prawnokarnie relewantnym²².

Przez niebezpieczeństwo z art. 160 k.k. należy rozumieć obiektywną sytuację, czyli pewien szczególny układ rzeczy i zjawisk, z którego rozwojem zachodzi wysokie prawdopodobieństwo nastąpienia uszczerbku w dobrach prawnych. Tak rozumiane niebezpieczeństwo jest znamieniem typu czynu zabronionego i musi być w każdym postępowaniu ustalone dla przyjęcia odpowiedzialności za dokonanie. Prawdopodobieństwo ziszczenia się następstw opisanych w dyspozycji tego przepisu musi być więc realne, a nie tylko potencjalne. Układ, o którym mowa, charakteryzuje określona dynamika, przechodzenie z jednego stanu w inny. Stan niebezpieczeństwa, będąc sam w sobie zmianą w świecie zewnętrznym, może prowadzić również do dalszych zmian²³. Przypisanie skutku z art. 160 k.k. wymaga dwukrotnego odniesienia się do zagadnień probabilistycznych, tzn. do ustalenia, że – po pierwsze – swoim nieodpowiednim zachowaniem sprawca zwiększył ponad społecznie dopuszczalną miarę prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnego skutku oraz że – po drugie – skutek ów przybrał postać realnego, znaczącego wzrostu niebezpieczeństwa (tzn. prawdopodobieństwa) utraty życia przez inną osobę. Mówiąc jeszcze inaczej – negatywnie

²¹ G. Łabuda, *op. cit.*, s. 92.

²² A. Spotowski, *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990, s. 47, 69.

²³ R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza C do art. 160; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117–277*, red. A. Zoll, Warszawa 2013, s. 416.

oceniane zachowanie sprawcy realizuje znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 160 k.k., gdy istotnie zwiększa ono prawdopodobieństwo znaczącego wzrostu niebezpieczeństwa dla zdrowia i życia człowieka. W sytuacji ustalenia jedynie nieodpowiedniego zachowania sprawcy bez wskazania, w jaki sposób zwiększona została ponad społecznie dopuszczalną miarę prawdopodobieństwa wystąpienia negatywnego skutku oraz nie wykazując, że ów skutek przybrał postać realnego, znaczącego wzrostu niebezpieczeństwa (tzn. prawdopodobieństwa) utraty życia przez inną osobę, nie jest możliwe przypisanie odpowiedzialności za występki z art. 160 k.k.²⁴

Był przestępstwa z art. 160 § 1 k.k. zależy nie od wystąpienia jakiegokolwiek niebezpieczeństwa, ale takiego które można zdefiniować jako bezpośrednie i konkretne, tzn. jest to tak wysokie prawdopodobieństwo nastąpienia skutku w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, że w każdej chwili ów skutek może nastąpić. Chodzi o sytuację, w której pomiędzy samym zagrożeniem a wyżej wymienionym skutkiem brak jest jakichkolwiek ogniw pośrednich, a następny etap w rozwoju sytuacji to już śmierć człowieka albo ciężki uszczerbek na zdrowiu²⁵. Cechy bezpośredniości nie należy utożsamiać z natychmiastowym zrealizowaniem skutku określonego w dyspozycji art. 160 § 1 k.k., wystarczy zaś żeby niebezpieczeństwo to było nieuniknione lub co najmniej wysoce prawdopodobne w dającej się przewidzieć przyszłości. Jednak, w przypadku czasowej rozbieżności pomiędzy działaniem a skutkiem, powinien zostać wykazany automatyzm dowodzący co najmniej wysokiego prawdopodobieństwa jego zaistnienia. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 28.04.2022 r., określenie „bezpośrednie” wyklucza możliwość objęcia nim przypadków, w których niebezpieczeństwo wprawdzie istnieje, ale jego realizacja zależy od ewentualnych dalszych działań sprawcy bądź innych osób²⁶. Bez znaczenia dla przyjęcia realizacji znamienia bezpośredniego niebezpieczeństwa jest to, czy trwało ono długo, a więc było rozciągniętym w czasie „stanem zagrożenia” dla dóbr prawnych (niebezpieczeństwo nieprzemijające, permanentne), czy też stanowiło raczej „akt zagrożenia”, który wkrótce się zakończył. Zilustrować można to stanem faktycznym, w którym sprawca wyrzuca ciężki przedmiot z dużej wysokości przez okno, narażając na bezpośrednie niebezpieczeństwo życie i zdrowie przechodniów. W tym przypadku stan zagrożenia trwa więc tak długo (względnie tak krótko), jak długo trwa lot wyrzuconego przez okno przedmiotu, a więc do chwili jego zderzenia się z powierzchnią, kiedy to niebezpieczeństwo ustaje, chyba że przedmiot ów posiada inne szczególne właściwości, które stan ten przedłużą (np. wyrzucenie ciężkiego naczynia z niebezpieczną, trującą cieczą), wynikać on już jednak będzie nie

²⁴ Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 23.03.2021 r., IV Ka 110/21, LEX nr 3165861.

²⁵ J. Lachowski, A. Marek, *Prawo karne. Zarys problematyki*, Warszawa 2018, s. 320.

²⁶ Wyrok SN z 28.04.2022 r., II KK 216/21, OSNK 2022, nr 9, poz. 33.

z powiązania masy tego przedmiotu z siłą grawitacji, ale z innych właściwości (przymiotów) tkwiących w wyrzuconej rzeczy²⁷.

Realność zagrożenia warunkująca cechę bezpośredniości niebezpieczeństwa wynika nie tylko z charakteru tego niebezpieczeństwa, ale także innych okoliczności (czas, miejsce, sytuacja) mogących decydować o stopniu prawdopodobieństwa znalezienia się dóbr prawnych w takim stanie (np. wykopanie głębokiego dołu i pozostawienie go w stanie niezabezpieczonym „na odludziu” lub w miejscu uczęszczanym, pozostawienie odkrytej studzienki kanalizacyjnej w ciągu dnia lub w porze nocnej, rozpylenie szkodliwych dla zdrowia substancji w zamkniętym pomieszczeniu lub w przestrzeni otwartej). Wprost zwrócił na to uwagę SN w tezie uzasadnienia jednego orzeczeń przyjmując, iż przechowywanie silnie działającego trującego środka na oddziale szpitalnym w szafce obok leków stwarza bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjentów tego oddziału, gdyż w każdej chwili może być on pomyłkowo użyty do celów leczniczych. Fakt zaistnienia takiej pomyłki jest wysoce prawdopodobny i realnie możliwy w każdym czasie²⁸.

Sporne jest, na gruncie zarówno orzecznictwa, jak i doktryny, czy czyn z art. 160 § 1 k.k. może być popełniony jedynie w formie działania, czy również w akcie zaniechania. Część autorów sugeruje, że powinno się przyjąć stanowisko, zgodne z którym należałoby zaakceptować obie formy aktywności. V. Konarska-Wrzosek kwestionuje pogląd, że odpowiedzialność karna z art. 160 § 1 k.k. dotyczy wyłącznie czynów z działania. Zauważa, że słowo „naraża” użyte w ustawie nie ogranicza zachowania sprawcy do jednej formy czynu, a ponadto aprobejuje rozgraniczeniu obowiązku o ściśle oznaczonej treści (o którym mowa w art. 160 § 2 k.k.) od obowiązku przeszkodzenia społecznie szkodliwemu skutkowi, który to obowiązek obciąża nie jakiś ściśle określony krąg podmiotów zobowiązanych do opieki i dbania o bezpieczeństwo konkretnych osób, lecz każdego, kto z powodu podjęcia wcześniej jakiejś specyficznej czynności zobowiązany zostaje tym samym zapobieżenia nastąpienia ujemnych skutków wobec bliżej nieoznaczonych osób²⁹. Podobny pogląd zaprezentował Sąd Apelacyjny w Krakowie, przyjmując, że znamię narażenia nie musi wynikać z działania, ale także z zaniechania jak w razie pozostawienia małego dziecka przy otwartym oknie na wysokości, niezabezpieczenia przed nim głębokiej studni i pozostawienia go w jej pobliżu bez opieki itd. i to nawet bez skutku w postaci obrażeń ciała czy śmierci³⁰. Do takiego rozumowania przychyła się także A. Marek³¹. Wszyscy ci autorzy stoją więc na stanowisku, że zarówno typ podstawowy przestępstwa z art. 160 § 1 k.k., jak i jego odmiana kwalifikowana z art. 160 § 2 k.k. mogą

²⁷ R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza C do art. 160.

²⁸ *Ibidem*; zob. wyrok SN z 27.10.1983 r., II KR 219/83, OSNKW 1984, nr 5-6, poz. 54.

²⁹ V. Konarska-Wrzosek, [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2020, teza 4 do art. 160.

³⁰ Wyrok SA w Krakowie z 07.09.2005 r., II AKa 162/05, KZS 2005, nr 10, poz. 26.

³¹ A. Marek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, teza 5 do art. 160.

być popełnione w obu formach czynu, tj. tak przez działanie, jak i przez zaniechanie. Przeważający w nauce i orzecznictwie jest pogląd, że typ podstawowy z art. 160 k.k. może zostać zrealizowany wyłącznie poprzez działanie sprawcy, wykluczyć zaś należy możliwość realizacji znamion tego typu w wyniku zaniechania. Przestępstwa z art. 160 § 1 i 2 k.k. różnią się pomiędzy sobą m.in. znamionami dotyczącymi podmiotu, a zwrócenie uwagi na tę różnicę ma również znaczenie dla oceny sposobu zachowania się sprawcy (działanie-zaniechanie). Przestępstwo z art. 160 § 1 k.k. jest przestępstwem ogólnospawczym, natomiast z art. 160 § 2 należy do przestępstw o ograniczonym kręgu podmiotów i może być popełnione tylko przez osobę mającą obowiązek troszczenia się o osobę narażoną na niebezpieczeństwo. Skoro więc z porównania § 1 i 2 art. 160 k.k. wynika, że podmiotem przestępstwa, o którym mowa w § 1, może być tylko osoba niemająca obowiązku przeszkodzenia powstaniu sytuacji niebezpiecznej, tym samym § 1 stanowi o przestępstwie, które może być dokonane jedynie przez działanie³². Do takiej konstatacji przychylił się m.in. A. Zoll, wnioskując, iż zaniechanie jest podstawą odpowiedzialności za spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa tylko wtedy, gdy na sprawcy ciążył prawny, szczególnie obowiązek zapobiegnięcia narażenia na niebezpieczeństwo, czyli gdy są zrealizowane, od strony podmiotu czynu zabronionego, znamiona typu określonego w art. 160 § 2. Słuszne zatem będzie stwierdzenie, że przestępstwo określone w art. 160 § 1 k.k. może być popełnione tylko przez działanie³³.

Doktryna nie wypracowała także jednolitego stanowiska w odniesieniu do zagadnienia usiłowania przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo. Kwestia ta budzi istotne wątpliwości przede wszystkim dlatego, że już samo „przesunięcie” karalności czynu na etap poprzedzający dokonanie wymaga szczególnego uzasadnienia, a usiłowanie narażenia dobra na niebezpieczeństwo jeszcze bardziej oddala zachowanie sprawcy od naruszenia dobra chronionego prawem. Pojawia się w związku z tym pytanie, czy takie „podwójne” rozszerzenie pola karalności jest uzasadnione. Należałoby skłonić się ku opinii, prezentowanej przez przeważającą część autorów, zezwalającej na przyjęcie na konstrukcji usiłowania w stosunku do przestępstw z narażenia. Problem usiłowania powinno się rozważyć z osobna dla każdej kategorii narażenia. Ze względu na to, że usiłowanie nie stanowi samodzielnego typu czynu zabronionego, ale jest jedynie formą stadialną typu określonego w części szczególnej ustawy karnej, postać zamiaru charakteryzującego usiłowanie musi zostać każdorazowo odniesiona do strony podmiotowej konkretnego typu przestępstwa (zamiar charakteryzujący usiłowanie należy oceniać według tych samych kryteriów, według których oceniany jest zamiar charakteryzujący dokonanie). Oznacza to, że jeżeli ustawodawca w znamionach strony podmiotowej czynu zabronionego przewidział,

³² Wyrok SA w Łodzi z 09.03.1995 r., II AKr 40/95, Prok. i Pr.-wk 1995, nr 6, poz. 23.

³³ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117-211a*, red. W. Wróbel, Warszawa 2017, teza 9 do art. 160.

że karalność tego czynu zależy od dokonania go w zamiarze bezpośrednim, to zamiar bezpośredni musi charakteryzować także usiłowanie. Trzeba zauważyć, że czyn stypizowany jako umyślne narażenie dobra na konkretne niebezpieczeństwo oraz czyn kwalifikowany jako usiłowanie naruszenia tego dobra to zachowania różniące się stroną podmiotową, a zatem w istocie dwa zupełnie różne zachowania. Chodzi w omawianym problemie o ujemne wartościowanie czynu, który został podjęty z zamiarem dokonania przestępstwa konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo, ale „zatrzymał się” na etapie bezpośrednio poprzedzającym dokonanie. Z pewnością usiłowanie narażenia dobra stanowiącego przedmiot zamachu na bezpośrednie i konkretne niebezpieczeństwo jest zachowaniem niebezpiecznym w ocenie społecznej, jest też zachowaniem naruszającym zakaz takiego postępowania zawarty w normie sankcjonowanej. Nie ma zatem powodów do wyłączenia zastosowania art. 13 § 1 k.k. w odniesieniu do tego typu czynów zabronionych³⁴. Przestępstwo narażenia z art. 160 § 1–2 k.k., z uwagi na skutkowy charakter, może być popełnione w formie usiłowania. Możliwe jest bowiem umyślne narażenie na niebezpieczeństwo konkretne w stadium przeddokonania, a więc zanim skutek w postaci bezpośredniego niebezpieczeństwa wystąpi. Karalne usiłowanie będzie więc zachodziło wtedy, gdy niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia stało się już realne, choć nie można określić go jeszcze mianem bezpośredniego³⁵.

RODZAJE NIEBEZPIECZEŃSTWA

W odniesieniu do rodzajów niebezpieczeństwa można wyróżnić: powszechne i indywidualne; pośrednie i bezpośrednie; abstrakcyjne i konkretne; potencjalne i realne.

Sformułować należy pytanie, jakie cechy wyróżniają niebezpieczeństwo powszechne od innych rodzajów niebezpieczeństw. Obowiązujący kodeks karny nie daje wyraźnych determinantów pozwalających sprecyzować, kiedy zachodzi niebezpieczeństwo powszechne. Jednocześnie należy zauważyć, że ustawa nie posługuje się sformułowaniem „niebezpieczeństwo indywidualne”, co prowadzi do konkluzji, że pozostałe przypadki niebezpieczeństwa, niemieszczące się w typie powszechnym, ocenione być powinny z punktu widzenia właśnie „niebezpieczeństwa indywidualnego”. Zakres pojęcia „niebezpieczeństwa powszechnego” zależy w dużej mierze od danej sytuacji, ale cechą która odróżnia go od pozostałych niebezpieczeństw jest to, że grożący skutek dotknąć może wiele podmiotów bliżej niesprecyzowanych³⁶. Przyjmuje się więc, że cechą rozgraniczającą „niebezpieczeństwo indywidualne” od „niebezpieczeństwa powszechnego” jest wielość zagrożonych osób. Zarówno

³⁴ A. Liszewska, *Usiłowanie przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 3, s. 20–33.

³⁵ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz...*, teza 21 do art. 160; R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza C do art. 160.

³⁶ A. Spotowski, *op. cit.*, s. 76–81.

w doktrynie, jak i judykaturze, pojawiają się rozbieżności odnośnie tego, ile to jest „wiele osób”. Według poglądów niektórych przedstawicieli doktryny prawa karnego ma to być co najmniej sześć osób³⁷, według innych powinno być ich co najmniej dziesięć³⁸. Niebezpieczeństwo, o którym jest mowa w art. 160 § 1 k.k., ma charakter niebezpieczeństwa indywidualnego, bowiem zagraża indywidualnie określonej osobie, co jednak nie wyklucza, że może zagrażać więcej niż jednej osobie.

Z bezpośrednim niebezpieczeństwem mamy do czynienia wówczas, gdy sprawca spowoduje sytuację mogącą w każdej chwili przekształcić się w zdarzenie zagrażające określonemu dobru prawnemu. W komentarzach podkreśla się związek bezpośredniości z wysokim stopniem prawdopodobieństwa³⁹. Znamię bezpośredniości przesądza o tym, że zagrożenie istnieje w danym czasie i jest realne, nie można opierać jego bytu na obawie, przypuszczeniu czy domniemaniu. Bezpośrednie niebezpieczeństwo ma miejsce nie tylko wtedy, gdy istnieje natychmiastowa groźba dla jakiegokolwiek dobra, ale i wtedy, gdy aczkolwiek groźba nie jest natychmiastowa – ale nieuchronna⁴⁰. Przeciwnieństwem bezpośredniego niebezpieczeństwa jest niebezpieczeństwo pośrednie. Będzie nim taka sytuacja, w której dla osiągnięcia poziomu bezpośredniości konieczne jest włączenie dalszych, a nie istniejących w konkretnym układzie przyczyn, wystąpienie dalszych zmian, co z reguły czyni owo niebezpieczeństwo odległym⁴¹. Stan niebezpieczeństwa typizowany jako skutek przestępstwa z art. 160 § 1 k.k. musi wiązać się z bezpośrednim zagrożeniem dla życia lub zdrowia. Niebezpieczeństwo staje się zaś bezpośrednie wówczas, gdy zachodzi sytuacja niewymagająca dla swojego dalszego rozwoju włączenia się w dany układ zdarzeń elementu dodatkowego, w szczególności zaś podjęcia ze strony sprawcy jakiegokolwiek działania dynamizującego ten układ w wyższym stopniu⁴².

W doktrynie prawa karnego znany jest już od lat, zwłaszcza dzięki dogmatyce niemieckiej, podział przestępstw na przestępstwa stwarzające niebezpieczeństwo konkretne lub abstrakcyjne. Można zaryzykować stwierdzenie, że niebezpieczeństwo abstrakcyjne oddalone jest od skutku w postaci naruszenia dobra prawnego bardziej niż niebezpieczeństwo konkretne. Jeśli zabronione jest nielegalne posiadanie broni, to m.in. właśnie dlatego, że w zachowaniu takim dopatrujemy się ryzyka jej użycia przez osobę do tego niepowołaną, co może powodować całkiem konkretne już niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia. Doświadczenie kauzalne pozwala nam zatem na wyselekcjonowanie zachowań prowadzących z określoną częstotliwością

³⁷ K. Buchała [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, red. A. Zoll, K. Buchała, Warszawa 1999, s. 331.

³⁸ R.A. Stefański [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8, red. L. Gardocki, Warszawa 2018, s. 184.

³⁹ O. Sitarz, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*, [w:] *Prawo karne. Wykład akademicki*, red. T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, Warszawa 2023, s. 584.

⁴⁰ Wyrok WSA w Bydgoszczy z 26.02.2018 r., II SA/Bd 1078/17, LEX nr 2469202.

⁴¹ J. Kulesza, *Przestępstwa z naruszenia i z narażenia*, [w:] *Prawo karne materialne*, red. J. Kulesza, Warszawa 2023, s. 184.

⁴² Wyrok SA w Białymstoku z 20.09.2017 r., II AKa 154/17, LEX nr 2369646.

do powstania niebezpieczeństwa dla dóbr prawem chronionych. Jeżeli niebezpieczeństwo takie uznamy za prawnokarnie relewantne oraz chcemy zapobiegać jego powstawaniu bez względu na ewentualny skutek, to nasuwa się od razu konstrukcja przestępstwa narażenia abstrakcyjnego, polegająca na opisanu samego zakazanego zachowania. Można założyć, że penalizacji takich zachowań towarzyszy wyobrażenie o potencjalnych, choć bliżej nieokreślonych szkodach, które mogą z nich wynikać, toteż przestępstwa formalne są *par excellence* przestępstwami z narażenia na niebezpieczeństwo abstrakcyjne⁴³. Konstrukcja ta pozwala inkryminować już samo zachowanie naruszające reguły postępowania z dobrem prawnym, ponieważ obejmuje te działania, które z reguły i typowo prowadzą do naruszenia, bez względu na to, czy w konkretnym wypadku do niego doszło, czy też nie. Motywem legislacyjnym jest tu przekonanie, że jeżeli spośród wielu sytuacji niebezpiecznych określona ich liczba prowadzi do naruszenia dóbr prawnie chronionych, to redukcja liczby sytuacji niebezpiecznych implikuje minimalizację samych naruszeń⁴⁴. Konkludując, niebezpieczeństwo abstrakcyjne polega na potencjalnej możliwości wystąpienia danych skutków, nie natomiast rzeczywistej ich realizacji. Z kolei o przestępstwach narażenia konkretnego mówi się zazwyczaj wówczas, gdy ustawodawca określa w przepisie karnym charakter niebezpieczeństwa, tzn. wskazuje wyraźnie chronione dobro prawne. Możliwe jest przy tym ujmowanie ogólne przestępstwa narażenia konkretnego, pojawiające się w sytuacji, gdy przepis określa jedynie charakter niebezpieczeństwa, którego nie wolno spowodować, oraz ujmowanie dwuczłonowe, polegające na tym, że obok niebezpieczeństwa określany jest również sposób jego spowodowania. W obowiązującym kodeksie karnym narażenie na niebezpieczeństwo konkretne, jako ustawowe znamię typu czynu zabronionego, pojawia się relatywnie często⁴⁵. Przykładem tego rodzaju typizacji jest art. 160 § 1 k.k.

Niebezpieczeństwo zagrażające dobru chronionemu może być kwalifikowane jako realne, rzeczywiste, tzn. musi ono zachodzić obiektywnie, nie zaś tylko w wyobraźni sprawcy. Mylnie wyobrażone niebezpieczeństwo oznacza błąd sprawcy, który – w zależności od relacji zachodzącej między wartością dobra rzekomo zagrożonego oraz dobra poświęcanego – oceniać należy albo jako błąd co do kontratypu, albo jako błąd co do okoliczności wyłączającej winę. Oznacza to, że istnieje ono realnie w danym czasie⁴⁶. Zaś niebezpieczeństwo określone jako potencjalne może polegać jedynie na możliwości wystąpienia danego skutku, opierać się na uzasadnionych

⁴³ J. Giezek, *Ochrona dobra prawnego przed jego naruszeniem oraz narażeniem na niebezpieczeństwo*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020, s. 106; I. Andrejew, *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 193.

⁴⁴ D. Gruszecka, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 327.

⁴⁵ J. Giezek, *Ochrona dobra prawnego...*, s. 107.

⁴⁶ J. Giezek, *Niebezpieczeństwo grożące dobru prawnemu*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020, s. 191.

przewidywaniach o spełnieniu się danej konsekwencji, w określonych okolicznościach przez odpowiednie działanie.

PODSUMOWANIE

W oparciu o przeprowadzone rozważania należy stwierdzić, że ze względu na wagę dóbr chronionych przez normę sankcjonowaną, zawartą w art. 160 § 1 k.k., jakimi są życie i zdrowie, właściwe jest zastosowanie penalizacji zachowań im zagrażających już na etapie poprzedzającym naruszenie owych dóbr. Niebezpieczeństwo czerpie swoją ujemną wartość z naruszenia, ale nie oznacza to, że owa ujemna wartość niebezpieczeństwa nie ma charakteru samodzielnego, *ergo* niebezpieczeństwo samo w sobie, niezależnie od uszkodzenia czy zniszczenia danego dobra, należy oceniać jako szkodliwe dla społeczeństwa, już bowiem jego stworzenie prowadzić może do naruszenia wskazanych dóbr, a ich właściwa ochrona wymaga właśnie zapobiegnięcia naruszenia. Jak trafnie wskazano w piśmiennictwie, każde zachowanie może być oceniane zarówno ze względu na skutek, jaki ono wywołuje, jak i – niezależnie od tego, czy ów skutek w ogóle został osiągnięty – ze względu na sens samej aktywności, jako takiej⁴⁷. Zapobieganie naruszeniom wiąże się nie tylko z ujemną wartością samych zamachów na społecznie akceptowane wartości, ale również z uznaniem, że już wytworzenie przez niebezpieczeństwo stanu niepewności (wynikającego z niebezpieczeństwa) co do dalszej ich egzystencji ma ujemną wartość.

Ustawodawca penalizuje w art. 160 § 1 k.k. narażenie na „bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu”. Bezpośredniość nie zachodzi wówczas, gdy na skutek działania sprawcy niebezpieczeństwo zaistniało, ale jego realizacja zależy od dodatkowych czynników, niezależnie od tego, jakie jest ich źródło⁴⁸. Podzielić należy pogląd, że jako skutek, o którym mowa w art. 160 k.k., można zakwalifikować nie tylko spowodowanie zagrożenia w sytuacji, w której przed zachowaniem sprawcy żadne niebezpieczeństwo pokrzywdzonemu nie zagrażało, ale także skutek ten będzie miał miejsce wtedy, gdy sprawca swoim zachowaniem zwiększa zagrożenie dla zachodzącego bezpośrednio niebezpieczeństwa⁴⁹.

Ponieważ karalność czynu zabronionego na podstawie art. 160 § 1 k.k. przesunięta została już na etap zagrożenia dobra prawnego, należy przyjąć, że karalne jest zasadniczo dokonanie tych przestępstw. Usiłowanie, z punktu widzenia strony przedmiotowej, karalne będzie wtedy, gdy zagrożenie stało się już realne, nie może być jednak określone jako bezpośrednie. Trafnie zwraca uwagę Sąd Najwyższy, że brak możliwości przypisania odpowiedzialności za spowodowanie ciężkiego uszczerbku

⁴⁷ J. Giezek, *Narażenie na niebezpieczeństwo oraz jego znaczenie w konstrukcji czynu zabronionego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji”, 2002, t. 50, s. 114.

⁴⁸ Wyrok SA w Warszawie z 25.02.2022 r., II AKa 184/21, LEX nr 3333436.

⁴⁹ Wyrok SN z 04.01.2022 r., III KK 411/21, LEX nr 3287205.

na zdrowiu nie wyklucza możliwości ustalenia narażenia na powstanie takiego uszczerbku⁵⁰.

Analiza orzecznictwa nie wskazuje na konieczność nowelizacji art. 160 § 1 k.k., tzn. nie występują takie problemy interpretacyjne na gruncie tego przepisu, które nie mogą być rozwiązane w ramach wykładni sądowej. Natomiast z całą pewnością należałoby zastanowić się, czy brzmienie art. 165 § 1 k.k. nie wymaga ingerencji ustawodawcy, ze względu na posłużenie się określeniem „wiele osób”, którego wykładnia, tak w orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie, jest rozbieżna, a zarazem za każdą z prezentowanych koncepcji przemawiają istotne argumenty. Problem ten jest istotny z punktu widzenia art. 160 § 1 k.k., bowiem wykładnia pojęcia „wiele osób” determinuje zakres ochrony wynikającej z tego przepisu.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

LITERATURA:

- Andrejew I., *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978.
- Bielski M., *Prawnokarne przypisanie skutku w postaci konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo - uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2004 r.*, V Kk 37/04, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 4.
- Buchała K., [w:] *Komentarz do Kodeksu karnego*, t. 2, red. A. Zoll, K. Buchała, Warszawa 1999.
- Cieślak M., *Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1955.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117-277*, wyd. IV, red. A. Zoll, Warszawa 2013.
- Dudzik M., *Prawo karne wobec narażenia życia i zdrowia ludzkiego na niebezpieczeństwo*, Warszawa 2014.
- Filipczak M., *Przedpole zagrożenia dla dobra prawnego a opis czynu z art. 178a § 1 k.k.*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 7.
- Giezek J., [w:] D. Gruszecka, K. Lipiński, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, J. Giezek, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Giezek J., 2. *Ochrona dobra prawnego przed jego naruszeniem oraz narażeniem na niebezpieczeństwo*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020.
- Giezek J., *Narażenie na niebezpieczeństwo oraz jego znaczenie w konstrukcji czynu zabronionego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis Przegląd Prawa i Administracji” 2002, t. 50.
- Giezek J., *Niebezpieczeństwo grożące dobru prawnemu*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020.
- Giezek J., *Ochrona dobra prawnego przed jego naruszeniem oraz narażeniem na niebezpieczeństwo*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020.
- Gruszecka D., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.

⁵⁰ A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz ...*, teza 21 i 21a do art. 160; zob. postanowienie SN z 24.11.2009 r., II KK 39/09, LEX nr 558347.

- Hanausek T., *Uwagi o naturze niebezpieczeństwa jako zjawiska obiektywnego i dynamicznego*, Warszawa 1959.
- Kokot R., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021.
- Konarska-Wrzosek V., [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2020.
- Kulesza J., *Przestępstwa z naruszenia i z narażenia*, [w:] *Prawo karne materialne*, red. J. Kulesza, Warszawa 2023.
- Lachowski J., Marek A., *Prawo karne. Zarys problematyki*, Warszawa 2018.
- Liszewska A., *Usiłowanie przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 3.
- Łabuda G., *Przyczynki do koncepcji niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2004, nr 2.
- Marek A., *Stopień społecznego niebezpieczeństwa*, Toruń 1970.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Sitarz O., *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*, [w:] *Prawo karne. Wykład akademicki*, red. T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, Warszawa 2023.
- Spotowski A., *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990.
- Stefański R.A., [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8, red. L. Gardocki, Warszawa 2018.
- Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, Warszawa 2017.

ORZECZNICTWO:

- Wyrok SN z 03.10.1973 r., IV KR 256/73, LEX nr 21578.
- Wyrok SN z 27.10.1983 r., II KR 219/83, OSNKW 1984, nr 5–6, poz. 54.
- Wyrok SA w Łodzi z 09.03.1995 r., II AKr 40/95, Prok. i Pr.-wk 1995, nr 6, poz. 23.
- Wyrok SA w Krakowie z 07.09.2005 r., II AKa 162/05, KZS 2005, nr 10, poz. 26.
- Uchwała SN z 26.10.2006 r., I KZP 18/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 97.
- Wyrok SN z 08.06.2010 r., III KK 408/09, LEX nr 598846.
- Postanowienie SN z 26.01.2016 r., V KK 342/15, LEX nr 1977834.
- Wyrok SA w Białymstoku z 20.09.2017 r., II AKa 154/17, LEX nr 2369646.
- Wyrok WSA w Bydgoszczy z 26.02.2018 r., II SA/Bd 1078/17, LEX nr 2469202.
- Wyrok SA w Szczecinie z 26.04.2018 r., II AKa 48/18, LEX nr 2668036.
- Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 23.03.2021 r., IV Ka 110/21, LEX nr 3165861.
- Wyrok SN z 04.01.2022 r., III KK 411/21, LEX nr 3287205.
- Wyrok SR w Warszawie z 15.02.2022 r., II K 151/19, LEX nr 3410431.
- Wyrok SA w Warszawie z 25.02.2022 r., II AKa 184/21, LEX nr 3333436.
- Wyrok SN z 28.04.2022 r., II KK 216/21, OSNK 2022, nr 9, poz. 33.

INNE ŹRÓDŁA:

- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/narazi%C4%87.html>
- <https://sjp.pwn.pl/szukaj/niebezpiecze%C5%84stwo.html>

The concept of exposure to imminent danger within the meaning of Art. 160 § 1 k.k. in the light of jurisprudence

SUMMARY

The aim of the article is to analyze the jurisprudence of the Supreme Court and common courts regarding the concept of exposure to a direct danger of loss of life or serious damage to health in terms of art. 160 § 1 of the Penal Code, and finally, to answer the question of whether the jurisprudence is uniform in this respect, or whether there are interpretation problems, the solution of which requires the intervention of the legislator.

Keywords: crime, exposure, immediate danger

GLOSZY

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28.02.2023 r.

I KK 437/22¹

DOI:10.53024/9.2.50.2023

CZESŁAW P. KŁAK*

STRESZCZENIE

Glosa dotyczy dopuszczalności zmiany opisu czynu zarzuconego oskarżonemu i/lub jego kwalifikacji prawnej w wyroku nakazowym w kontekście ustawowych przesłanek orzekania w postępowaniu nakazowym. Autor wyraża pogląd, że taka zmiana jest możliwa, jeżeli nie wykracza poza granice skargi oskarżyciela oraz znajduje na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego. Jeżeli zachodzą wątpliwości dowodowe odnośnie do okoliczności czynu i winy oskarżonego to samo procedowanie w trybie nakazowym jest niedopuszczalne, a w konsekwencji sąd nie może wydać wyroku nakazowego. Jeżeli jednak materiał dowodowy pozwala na orzekanie w trybie nakazowym, to sąd może dokonać zmiany opisu czynu zarzuconego oskarżonemu i/lub jego kwalifikacji prawnej, ustawa procesowa nie wyklucza bowiem takiej możliwości.

Słowa kluczowe: wyrok nakazowy, przesłanki postępowania nakazowego, zmiana opisu czynu i jego kwalifikacji prawnej

W uzasadnieniu do glosowanego wyroku Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż „W postępowaniu nakazowym sąd nie może dokonywać zmian w opisie czynu lub w jego kwalifikacji, gdyż czyn przypisany oskarżonemu w wyroku nakazowym winien odpowiadać w pełni czynowi przyjętemu przez oskarżyciela w skardze”, dodając, iż

* Doktor habilitowany nauk prawnych, prof. UP, kierownik Katedry Prawa Karnego, Postępowania Karnego i Kryminologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, członek Trybunału Stanu, prokurator Prokuratury Krajowej, członek Rady Legislacyjnej przy Prezisie Rady Ministrów; ORCID: 0000-0002-2886-4770.

¹ LEX nr 3557861.

„orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić jedynie w sytuacji, gdy okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości”. Podstawą swych tez Sąd Najwyższy uczynił art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k. oraz 500 § 1 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego². Nie jest to stanowisko nowe. Wcześniej już Sąd Najwyższy pogląd taki zaprezentował, ale bez jakiegokolwiek uzasadnienia³. Także i wskazany pogląd, wyrażony w uzasadnieniu glosowanego wyroku, nie doczekał się uzasadnienia, choć przynajmniej powiązано go z zakresem orzekania w postępowaniu nakazowym. Próżno szukać również uzasadnienia tego poglądu w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego⁴.

Warto odnieść się do wskazanych wyżej poglądów, albowiem dotyczą one kwestii fundamentalnej – po pierwsze, przesłanek pozytywnych postępowania nakazowego, o których mowa w art. 500 § 1 i 3 k.p.k. oraz po drugie zakresu orzekania sądu w postępowaniu nakazowym (czego wyrazem jest wyrok nakazowy). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu glosowanego wyroku połączył te kwestie, przyjmując, że z przesłanki braku wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oskarżonego (art. 500 § 3 k.p.k.) oraz orzekania wyłącznie na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym (art. 500 § 1 k.p.k.) wynika, że sąd w postępowaniu nakazowym nie może dokonywać zmian w opisie czynu lub w jego kwalifikacji, albowiem czyn przypisany oskarżonemu w wyroku nakazowym winien odpowiadać w pełni czynowi przyjętemu przez oskarżyciela w skardze. Sąd orzekający w postępowaniu nakazowym jest zatem – w świetle rozumowania Sądu Najwyższego – bezwzględnie związany tak opisem czynu, jak i przyjętą przez oskarżyciela kwalifikacją prawną. Finalnie – jeżeli w tym zakresie sąd dostrzega potrzebę modyfikacji to nie może wydać wyroku nakazowego i powinien skierować sprawę do rozpoznania na zasadach ogólnych. Przyjęcie takiego stanowiska ma istotne znaczenie praktyczne – eliminuje bowiem możliwość orzekania w postępowaniu nakazowym. Brak uzasadnienia zaprezentowanego rozumowania Sądu Najwyższego wręcz zmusza do refleksji dogmatycznej.

Z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy nie można się zgodzić.

Po pierwsze, ustawodawca przyjął, że sąd może wydać wyrok nakazowy jedynie na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym (art. 500 § 1 k.p.k.), co eliminuje możliwość prowadzenia w trybie nakazowym postępowania dowodowego przez sąd orzekający w sprawie. Ustawodawca nie przewidział możliwości usuwania wątpliwości natury faktycznej na posiedzeniu nakazowym, a założenie modelowe tego trybu szczególnego jest takie, że mogą w nim być rozpatrywane wyłącznie sprawy, w których nie występują wątpliwości natury

² Tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm. (dalej jako: k.p.k.).

³ Wyrok SN z 20.10.2022 r., I KK 295/22, LEX nr 3546231.

⁴ Zob. m.in. wyroki SN z 13.07.2023 r., IV KK 454/22, LEX nr 3582719; z 13.09.2017 r., IV KK 55/17, LEX nr 2401082; z 14.12.2016 r., III KK 452/16, LEX nr 2166382; z 21.07.2011 r., III KK 144/11, LEX nr 860609.

dowodowej⁵. Jak wskazano w piśmiennictwie, rozwiązanie, iż sąd w postępowaniu nakazowym orzeka na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym, przy jednoczesnym założeniu, że nie jest konieczne przeprowadzenie rozprawy, powoduje, iż sąd orzeka wyłącznie na podstawie dowodów zgromadzonych i utrwalonych w postępowaniu przygotowawczym⁶. Ani z urzędu, ani na wniosek strony sąd dowodu w tym trybie szczególnym przeprowadzić nie może. Ocenia zatem zgromadzony w sprawie – na etapie dochodzenia – materiał dowodowy, który stanowi podstawę jego rozważań, a finalnie – rozstrzygnięcia. Postępowanie nakazowe jest szczególną instytucją prawa procesowego, której zastosowanie zostało przewidziane dla najbardziej oczywistych przypadków, gdy materiał dowodowy przedłożony z aktem oskarżenia jest tak jednoznaczny, że nie nasuwa żadnych wątpliwości co do winy osoby oskarżonej i okoliczności popełnienia przez nią zarzucanego czynu⁷. Czy ze wskazanej przesłanki wynika jednak, że sąd nie może inaczej opisać czynu zarzucanego oskarżonemu, czy też przyjąć jego innej kwalifikacji prawnej? Ustawodawca nie przyjął, że sąd orzekający w postępowaniu nakazowym nie może dokonać takiej modyfikacji – obowiązujący kodeks postępowania karnego nie zawiera w tym zakresie żadnego zakazu, nie ulega natomiast wątpliwości, że sąd procedujący na posiedzeniu nakazowym nie może uzupełnić postępowania dowodowego w sprawie. Jeżeli zmiana opisu czynu i jego kwalifikacji prawnej pozostawać będzie w łączności ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, oczywiście przy spełnieniu pozostałych przesłanek pozytywnych rozpoznania sprawy w tym trybie i braku przesłanek negatywnych, brak jest ustawowych przeszkód do wydania wyroku nakazowego. Art. 500 § 1 k.p.k. nie wprowadza ani związania sądu ustaleniami faktycznymi oskarżyciela, ani też nie pozbawia go możliwości dokonania samodzielnej oceny prawnej zarzucanego czynu (zarzucanych czynów), eliminując – jedynie – dopuszczalność przeprowadzenia na etapie sądowym dowodów. Oczywiście, w sytuacji gdy z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynikać będzie podstawa do zmiany opisu czynu i/lub jego kwalifikacji prawnej, a jednocześnie niezbędne będzie uzupełnienie postępowania dowodowego, to sąd wyroku nakazowego nie może wydać. Będzie to jednak wynikało nie z tego, że nie może owego opisu i/lub kwalifikacji prawnej zmienić, lecz z tego, że dowody zgromadzone w dochodzeniu nie będą pozwalać na przyjęcie, że nie zachodzi konieczność przeprowadzenia rozprawy, a okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. Jeżeli materiał dowodowy zgromadzony w dochodzeniu będzie zupełny, tj. nie będzie wymagał uzupełnienia, sąd może rozpoznać sprawę w postępowaniu nakazowym, przy założeniu spełnienia pozostałych warunków do wydania wyroku nakazowego, a w tym władny jest do dokonania oceny dowodów, w ramach

⁵ Cz. Kłak, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, Warszawa 2008, s. 190.

⁶ Z. Wrona, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*, Warszawa 1997, s. 92.

⁷ Wyrok SN z 27.04.2021 r., V KK 374/20, LEX nr 3170925.

samodzielności jurysdykcyjnej (art. 8 § 1 k.p.k.) i w granicach określonych w ustawie (art. 7 k.p.k.). Nie można utożsamiać orzekania na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym (w dochodzeniu) z brakiem możliwości innego ujęcia czynu zarzucanego oskarżonemu i/lub jego kwalifikacji prawnej. Art. 500 § 1 k.p.k. wyznacza ramy orzekania w zakresie dowodowym, ale to sąd wydający wyrok nakazowy określa, jaki czyn na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym należy przypisać oskarżonemu, nie mogąc przy tym wyjść poza granice skargi (art. 14 § 1 k.p.k.). Jak trafnie wskazano w orzecznictwie, zgodnie z uregulowaną w art. 14 § 1 k.p.k. zasadą skargowości ramy postępowania jurysdykcyjnego są określone przez zdarzenie historyczne opisane w akcie oskarżenia, a nie poprzez poszczególne elementy tego opisu. Zatem zasada ta nie ogranicza sądu w ustaleniach wszystkich cech faktycznych tego zdarzenia oraz w zakresie oceny prawnej rozpoznawanego czynu. W konsekwencji sąd nie jest związany ani szczegółowym opisem czynu zawartym w akcie oskarżenia, ani kwalifikacją prawną nadaną temu czynowi przez oskarżyciela⁸. Sąd Najwyższy jednoznacznie wskazał, że opis czynu (podobnie jak i kwalifikacja prawna) wskazany w akcie oskarżenia nie wiąże sądu. Jest to jedynie swego rodzaju „propozycja” prokuratora (szerzej: oskarżyciela – Cz.P. Kłak), skoro sąd może dokonać zmian opisu czynu (i kwalifikacji prawnej) w porównaniu do czynu zarzucanego. Kluczowe jest tylko, aby utrzymał się w zakresie wyznaczonym granicami oskarżenia. Granice oskarżenia zostaną utrzymane, gdy sąd, rozstrzygając w wyroku, pozostał na płaszczyźnie tożsamego zdarzenia historycznego, które stanowiło przedmiot skargi⁹. Nie budzi również wątpliwości pogląd, że nie stanowi wyjścia poza granice oskarżenia i związane z tym naruszenie zasady skargowości dokonanie w toku przewodu sądowego odmiennych niż przyjęte w zarzucie ustaleń faktycznych co do tego samego zdarzenia, np. w zakresie daty, czy okresu popełnienia czynu. W wypadku poczynienia innych ustaleń co do czasu popełnienia czynu, dla zachowania tej tożsamości niezbędne jest wyłącznie wykazanie niezmienności podmiotu czynu, przedmiotu ochrony, a także tożsamość osoby pokrzywdzonej¹⁰. Art. 500 § 1 k.p.k. nie wprowadza odstępstwa od zasady skargowości w polskim procesie karnym we wskazanym powyżej rozumieniu. Pamiętać należy, że w postępowaniu nakazowym stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym, jeżeli przepisy niniejszego rozdziału nie stanowią inaczej (art. 500 § 2 k.p.k.). Żaden przepis ustawy procesowej, dotyczący postępowania nakazowego, nie wyklucza wyraźnie możliwości zmiany opisu i/lub kwalifikacji prawnej czynu przez sąd orzekający w postępowaniu nakazowym. Nie można przy tym przyjąć, że w sytuacji, gdy sąd dostrzeże taką możliwość, to w każdym przypadku zachodzi konieczność

⁸ M.in. wyrok SA w Lublinie z 07.02.2022 r., II AKa 124/21, LEX nr 3334493.

⁹ M.in. postanowienie SN z 07.10.2020 r., V KK 358/19, LEX nr 3080574.

¹⁰ M.in. wyrok SA w Warszawie z 18.10.2018 r., II AKa 402/17, LEX nr 2581120.

przeprowadzenia rozprawy. Niewątpliwie ustawa wiąże brak konieczności przeprowadzenia rozprawy z kompletnością materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym (arg. *ex art.* 500 § 1 k.p.k.), ale nie zastrzega, że inny opis czynu i/lub jego kwalifikacji prawnej determinuje konieczność rozpoznania sprawy na rozprawie. Jeżeli materiał dowodowy pozwala na orzekanie w tym trybie szczególnym, a więc spełnia wymóg zupełności, a nie zachodzi konieczność samodzielnego przeprowadzenia postępowania dowodowego przez sąd, to z tego punktu widzenia nie zachodzi konieczność przeprowadzenia rozprawy. Jeżeli materiał dowodowy zebrany w dochodzeniu pozwala na inny opis czynu (np. bardziej dokładny), czy też przyjęcie innej kwalifikacji prawnej czynu, ale w ramach tego samego zdarzenia historycznego. Można wręcz stwierdzić, że z brzmienia art. 500 § 1 k.p.k. wynika, iż sąd nie może wyjść poza materiał dowodowy zgromadzony w postępowaniu przygotowawczym, ale już ocena skargi z punktu widzenia tego materiału dowodowego nie podlega ograniczeniom i sąd dysponuje ustawową swobodą ustalenia tego, co z przedłożonego mu materiału dowodowego wynika. Celem ustawodawcy nie było związanie sądu opisem czynu i/lub jego kwalifikacją prawną, ale wyłączenie możliwości samodzielnego przeprowadzania postępowania dowodowego przez sąd, co służyć ma uproszczeniu i przyspieszeniu postępowania w danej sprawie. Sprzeczne z tym założeniem byłoby przyjęcie, że możliwość zmiany opisu i/lub kwalifikacji prawnej czynu zarzuconego oskarżonemu, w sytuacji gdy znajduje to pełne uzasadnienie w zgromadzonym w postępowaniu przygotowawczym materiale dowodowym (a więc gdy spełnia wymóg, o którym mowa w art. 500 § 1 k.p.k.), powoduje konieczność rozpoznania sprawy na zasadach ogólnych. Tak będzie tylko wtedy, gdy jednocześnie niezbędne będzie przeprowadzenie rozprawy, ale nie w każdym przypadku. Sąd, orzekając w granicach skargi oskarżyciela, czyni to także w postępowaniu nakazowym, przy w tym trybie ustawodawca nie dopuszcza możliwości jej weryfikacji poprzez samodzielne postępowanie dowodowe. To konieczność jego przeprowadzenia – bez względu na przyczynę – eliminuje możliwość wydania wyroku nakazowego, a przecież nie zawsze (nie w każdym przypadku) należy przeprowadzić postępowanie dowodowe, aby zmienić opis czynu i/lub jego kwalifikację prawną. Skoro zaś może się to odbyć bez dowodzenia na etapie sądowym, to nie można mówić o naruszeniu art. 500 § 1 k.p.k. Na marginesie należy wskazać, że zgodnie z art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k. wyrok nakazowy powinien zawierać dokładne określenie czynu przypisanego przez sąd oskarżonemu, ze wskazaniem zastosowanych przepisów ustawy karnej. Z przepisu tego nie wynika – w powiązaniu z art. 500 § 1 k.p.k. – zakaz zmiany przez sąd wydający wyrok nakazowy opisu czynu i/lub jego kwalifikacji prawnej. W piśmiennictwie trafnie wskazano, że zmiany w porównaniu z opisem czynu zarzuconego muszą wynikać w sposób niebudzący wątpliwości z materiałów zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym, czyli wiązać się z wyraźnym nieprawidłowym potraktowaniem danej okoliczności, czy

np. kwalifikacji przez oskarżyciela, wskazując przy tym, że można np. zmienić datę czynu, gdy jednoznacznie wynika ona z dowodów, a została błędnie podana w akcie oskarżenia, czy też zmienić kwalifikację przy prawidłowym i niezmiennym opisie tego zachowania, niewłaściwie tylko zakwalifikowanym przez oskarżyciela¹¹. Z art. 504 § 1 pkt k.p.k. wcale nie wynika, że sąd nie może zmienić opisu czynu i/lub jego kwalifikacji prawnej – jak sugeruje Sąd Najwyższy w glosowanym wyroku – lecz jedynie, że elementy w nim wskazane muszą znaleźć się w każdym wyroku, zaś z art. 500 § 1 k.p.k. wynika, że czyn przypisany oskarżonemu musi znajdować pełne odzwierciedlenie w zgromadzonym w sprawie, na etapie postępowania przygotowawczego, materiale dowodowym. Wykładnia art. 501 § 1 k.p.k. w łączności z art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k. nie uprawnia zatem do wniosku, że w postępowaniu nakazowym sąd nie dysponuje możliwością zmiany opisu i/lub kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego oskarżonemu.

Po drugie, nie można twierdzić, że z przesłanki, iż sąd może wydać wyrok nakazowy, jeżeli na podstawie zebranych dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości (art. 500 § 3 k.p.k.), wynika, że sąd orzekający w postępowaniu nakazowym nie może zmienić opisu i/lub kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego oskarżonemu. Wskazana przesłanka pozytywna postępowania nakazowego (a zatem także i wydania wyroku nakazowego) odnosi się do podstawy dowodowej, na co trafnie zwrócono uwagę w piśmiennictwie¹². W piśmiennictwie szczegółowej analizie poddano istotę, charakter i zakres tej przesłanki¹³. Z punktu widzenia niniejszych rozważań istotne jest to, że nie można uznać, iż wskazane wątpliwości zachodzą w każdym przypadku, gdy sąd dostrzeże podstawę do zmiany opisu i/lub kwalifikacji prawnej czynu. Taka zmiana nie musi bowiem oznaczać, że zachodzą wątpliwości odnośnie do okoliczności czynu i winy oskarżonego w rozumieniu art. 500 § 3 k.p.k. W przepisie tym bowiem jest mowa o tym, że „na podstawie zebranych dowodów” nie mogą zachodzić wątpliwości odnośnie do okoliczności czynu i winy oskarżonego, co nie wyklucza innego niż przyjął oskarżyciel opisanie czynu oskarżonego i/lub jego kwalifikacji prawnej, byleby tylko odbyło się do właśnie „na podstawie zebranych dowodów”. Wskazana przesłanka dowodowa obliuguje sąd po pierwsze, do orzekania na podstawie dowodów z postępowania przygotowawczego, a po drugie, do oceny, czy zebrany materiał dowodowy pozwala na przyjęcie, że okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, przy czym chodzi tu o czyn rozumiany jako zdarzenie historyczne, a nie jako czyn opisany przez oskarżyciela. Przy orzekaniu w postępowaniu

¹¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 1042; zob. również: R.A. Stefański, *Postępowanie nakazowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7-8, s. 18; B. Skowron, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Dudka, Warszawa 2020, teza 4 do art. 504 i cytowane tam piśmiennictwo; Cz. Kłak, *op. cit.*, s. 249; Z. Wrona, *op. cit.*, s. 98.

¹² M.in.: E. Kruk, *Postępowanie nakazowe*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 14, Tryby szczególne, red. F. Prusak, Warszawa 2015, s. 436; Z. Wrona, *op. cit.*, s. 72.

¹³ Zob. m.in. Cz. Kłak, *op. cit.*, s. 70-79.

nakazowym wątpliwości nie może budzić nie tylko zasadnicza kwestia sprawstwa określonego czynu przez daną osobę, ale również wszelkie inne okoliczności, które są istotne dla właściwej oceny prawnokarnej czynu będącego przedmiotem osądu, w tym czasokres popełnienia przestępstwa¹⁴. Pamiętać jednak należy, że owe „niebudzenie wątpliwości” odnosi się do zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego, który wyznacza ramy orzekania – z punktu widzenia dowodowego – w wyroku nakazowym. Jeżeli sąd odmiennie niż oskarżyciel oceni zebrany w sprawie materiał dowodowy, ale orzeka w jego granicach i nie zachodzi konieczność przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego, to po pierwsze, nie można mówić o braku przesłanki dowodowej do orzekania w trybie nakazowym, a po drugie – nie można pozbawić sądu prawa do oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w granicach skargi oskarżyciela. Wątpliwość odnośnie do opisu czynu i/lub kwalifikacji prawnej czynu zarzuconemu oskarżonemu przez oskarżyciela nie jest tożsama z brakiem spełnienia przesłanki, o której mowa w art. 500 § 3 k.p.k. Oskarżyciel może bowiem błędnie opisać prawidłowo ustalony czyn, jak również przyjmując jego błędną kwalifikację, mimo przeprowadzenia wszystkich niezbędnych dowodów. W takim przypadku nie zachodzi wątpliwość odnośnie do okoliczności czynu, czy też winy oskarżonego, lecz wątpliwe są wnioski oskarżyciela i sąd ma prawo je odrzucić i przyjąć własne, oparte na rzetelnej analizie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Co istotne, zmiana opisu i/lub kwalifikacji prawnej czynu zarzuconego oskarżonemu może odbyć się bez konieczności przeprowadzenia własnego (przez sąd) postępowania dowodowego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego (przywołany już wyrok z 20.10.2022 r., I KK 295/22) zmiana opisu czynu w stosunku do aktu oskarżenia utożsamiana jest z przeprowadzeniem postępowania dowodowego przez sąd, ale jak już wskazano powyżej, są takie przypadki, w których, aby tego dokonać, nie trzeba przeprowadzić żadnego postępowania dowodowego. Jeżeli taka konieczność się pojawi, to w ogóle rozważania o opisie czynu i/lub kwalifikacji prawnej czynu nie mogą być czynione, w pierwszej kolejności należy bowiem w sposób niebudzący wątpliwości ustalić stan faktyczny.

W świetle powyższych uwag nie można uznać, że „W postępowaniu nakazowym sąd nie może dokonywać zmian w opisie czynu lub w jego kwalifikacji, gdyż czyn przypisany oskarżonemu w wyroku nakazowym winien odpowiadać w pełni czynowi przyjętemu przez oskarżyciela w skardze”, jak przyjął to Sąd Najwyższy. Ustawa takiego wymogu wyraźnie nie formułuje, nie można go również wyinterpretować z przepisów prawa procesowego, które wskazano w uzasadnieniu przytoczonego poglądu. Sąd orzekający w postępowaniu nakazowym nie jest związany opisem czynu i/lub kwalifikacją prawną przyjętą przez oskarżyciela, tj. ustawodawca nie uzależnił możliwości wydania wyroku nakazowego od „pełnej” zgodności czynu zarzuconego

¹⁴ Zob. m.in. wyrok SN z 19.04.2011 r., IV KK 91/11, LEX nr 794518; wyrok SN z 07.03.2012 r., II KK 30/12, LEX nr 1165241.

oskarżonemu i czynu mu przypisanego. Takie rozumowanie wypacza sens postępowania nakazowego, jest sprzeczne z jego założeniami i istotą, a dodatkowo – pozbawia sąd orzekający w sprawie możliwości wydania wyroku skazującego (a takim jest wyrok nakazowy), gdy w świetle zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego jest to w pełni uzasadnione, tylko dlatego, że niezbędna jest zmiana opisu czynu i/lub jego kwalifikacji prawnej, ale bez wychodzenia poza ustalenia poczynione na etapie przygotowawczym. Wykładnia przyjęta przez Sąd Najwyższy ma charakter formalistyczny, zachowawczy, nie uwzględnia dorobku doktryny prawa karnego procesowego. Oczywiście Sąd Najwyższy może poglądów tych nie podzielić, ale warto, aby poglądy te znał i się do nich odniósł, skoro przyjmuje całkowicie odmienne stanowisko. Sąd Najwyższy nie może funkcjonować w oderwaniu od dorobku nauki i mocą jedynie swego autorytetu wyrażać określone poglądy, i to w dodatku bez żadnego uzasadnienia. Warto wskazać, że sam Sąd Najwyższy wskazał, że postępowanie nakazowe zastrzeżone zostało zatem do najbardziej oczywistych przypadków jednoznaczności dowodowej sprawy co do okoliczności czynu i winy oskarżonego¹⁵. Jednoznaczność ta nie jest determinowana stanowiskiem (poglądem) oskarżyciela – a więc przyjętym w akcie oskarżenia opisem czynu i/lub jego kwalifikacją prawną, lecz zebrany przez niego materiałem dowodowym.

Gloss to the judgment of the Supreme Court of February 28, 2023 I KK 437/22

SUMMARY

The gloss concerns the admissibility of changing the description of the act alleged against the defendant and/or his legal qualification in the penal order in the context of the statutory prerequisites for adjudication in penal order proceedings. The author expresses the view that such a change is possible if it does not go beyond the limits of the prosecutor's complaint and is based on the evidence collected in the preparatory proceedings. If there are evidentiary doubts as to the circumstances of the act and the guilt of the accused, the same proceedings in the order for payment procedure are inadmissible, and consequently the court may not issue a penalty order. However, if the evidence allows for adjudication in the prescriptive mode, the court may change the description of the act alleged against the accused and/or his legal classification, as the procedural law does not rule out such a possibility.

Keywords: penal order, prerequisites for penal order proceedings, change of the description of the act and its legal qualification

---

¹⁵ M.in. wyrok SN z 11.01.2022 r., III KK 500/21, LEX nr 3342309.

SPRAWOZDANIA

Z życia Krajowej Szkoły

DOI:10.53024/10.2.50.2023

PIOTR KOSMATY*

30 stycznia 2023 r. 172 aplikantów XIV rocznika aplikacji sędziowskiej i 71 aplikantów XIV rocznika aplikacji prokuratorskiej złożyło uroczyste ślubowanie przed Dyrektorem Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury sędzią Dariuszem Pawłyszczem. Po powitaniu aplikantów oraz zaproszonych gości Dyrektor Krajowej Szkoły wygłosił okolicznościowe przemówienie. Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury ponadto reprezentowali dr Dorota Machnik Zastępca Dyrektora ds. administracyjno-finansowych, Prokurator Prokuratury Krajowej, Zastępca Dyrektora kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej dr hab. prof. UP Czesław Kłak oraz Zastępca Dyrektora kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej Robert Pelewicz. W uroczystości udział wzięli: Zastępca Prokuratora Generalnego do Spraw Wojskowych Przemysław Funiok, Dyrektor Departamentu Kadr i Organizacji Sądów Powszechnych i Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości Mirosława Lalik, która reprezentowała Ministra Sprawiedliwości, Wiceprezes Sądu Okręgowego w Krakowie Irena Bochniak, która reprezentowała Przewodniczącą Krajowej Rady Sądownictwa i Prezesa Sądu Okręgowego w Krakowie, Prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie Rafał Dzyr, Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie Anna Dumas, Zastępca Prokuratora Regionalnego w Krakowie Barbara Kapera, Prokurator Okręgowy w Tarnobrzegu Janusz Woźnik, Dyrektor Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie prof. Dariusz Zuba, Komendant Wojewódzkiej Policji w Krakowie nadinspektor Michał Ledzion, wieloletni Naczelnik Laboratorium KWP w Krakowie mł. insp. Lidia Dziedzińska, Zastępca Naczelnika Laboratorium KWP w Krakowie podinsp. Władysław Wojtyczek, prokurator Prokuratury Okręgowej w Krakowie płk Wojciech

* Doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie, Rzecznik prasowy KSSiP, Kierownik Wydawnictwa KSSiP; ORCID: 0000-0002-7257-3014.

Bigaj. Wykład inauguracyjny zatytułowany „Sąd a prokuratura w ramach demokratycznego państwa prawnego” wygłosił Prokurator Prokuratury Krajowej, Zastępca Dyrektora kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej dr hab. prof. UP Czesław Kłak. Podczas uroczystości wręczono listy gratulacyjne aplikantom aplikacji sędziowskiej, którzy zajęli najwyższe miejsca w konkursie na aplikację, tj.: Michałowi Literskiemu, Nikoli Racis, Klaudii Maziarz, oraz aplikantom aplikacji prokuratorskiej, którzy zajęli najwyższe miejsca w konkursie na aplikację, czyli: Patrycji Lasek, Kamilowi Gozdkowi oraz Kamili Kondrackiej.

Kierownik Działu Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury otrzymał prestiżowy grant naukowy Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości. Wniosek o grant naukowy pt. „Prawna kwalifikacja mowy nienawiści – krajowe i europejskie uwarunkowania normatywne, społeczne i obyczajowe nadużycia wolności wypowiedzi” przygotowany przez zespół polskich i zagranicznych naukowców, którego członkiem jest Kierownik Działu Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury dr hab. Grzegorz Tylec prof. ucz., uzyskał najwyższą ocenę w konkursie ogłoszonym przez Rektora Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości w ramach Instytutu Centrum Badań Polityki Europejskiej. Głównym celem badań naukowych przeprowadzonych w ramach grantu ma być ustalenie przy zastosowaniu wielu metod wykładni oraz analizy orzecznictwa i stanowisk doktryny, a także na podstawie badań *in casu*, czy „mowa nienawiści” stanowi kategorię normatywną, a w konsekwencji, czy może stanowić opis zachowań sprawczych kwalifikowanych jako przestępstwo. Efektem realizacji grantu ma być przygotowanie dwóch monografii naukowych w języku polskim oraz w języku angielskim.

10 lutego 2023 r. podpisane zostało porozumienie pomiędzy Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury a Centralnym Biurem Zwalczenia Cyberprzestępczości. Przedmiotem zawartego porozumienia ma być współpraca obu instytucji w zakresie organizowania i realizacji szkoleń, konferencji i seminariów dla funkcjonariuszy i pracowników Centralnego Biura Zwalczenia Cyberprzestępczości, kadr sądownictwa i prokuratury oraz aplikantów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w dziedzinie przeciwdziałania i zwalczania cyberprzestępczości, a także wymiana dobrych praktyk w tym zakresie. Na spotkaniu inicjującym współpracę, które odbyło się w Ośrodku Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej w Lublinie, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury była reprezentowana przez Zastępcę Dyrektora kierującego Ośrodkiem Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej, a Centralne Biuro Zwalczenia Cyberprzestępczości przez Komendanta Centralnego Biura Zwalczenia Cyberprzestępczości.

13.02.2023 r. w Wenecji odbyło się spotkanie organizacyjne związane z inauguracją europejskiego projektu REUNION: Rehabilitation of foreign inmates within the scope of FD 2008/909/JHA dotyczącego wzajemnego uznawania i wykonywania

wyroków skazujących na karę pozbawienia w państwach Unii Europejskiej, na którym Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, reprezentował ref. sądowy Marcin Stpiczyński z Działu Współpracy Międzynarodowej. Spotkanie zostało zorganizowane przez koordynatora projektu – Ministero della Giustizia (Ministerstwo Sprawiedliwości Włoch) przy współudziale Sądu Apelacyjnego w Wenecji. W skład konsorcjum podmiotów realizujących projekt obok Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury weszły m. in. Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Bremie oraz Uniwersytet Loyola w Andaluzji. Na spotkaniu omówione zostały założenia projektu, którego głównym celem ma być popularyzacja rozwiązań wprowadzonych decyzją ramową Rady Unii Europejskiej z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej. W ramach projektu stworzone zostaną zaawansowane narzędzia szkoleniowe zmierzające do realizacji celów projektu REUNION, a w konsekwencji do zwiększenia wzajemnego zaufania pomiędzy poszczególnymi krajami Unii Europejskiej w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych.

20.02.2023 r. w siedzibie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie odbyła się konferencja „Prawno-psychologiczne oraz techniczne aspekty ochrony komorników sądowych i kancelarii komorniczych”, zorganizowana we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości oraz Ośrodkiem Naukowo-Szkoleniowym przy Krajowej Radzie Komorniczej. W imieniu Dyrektora Krajowej Szkoły przybyłych na uroczystość gości przywitał sędzia Robert Pelewicz, Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej. W konferencji udział wzięli Dyrektor Departamentu Prawa Gospodarczego w Ministerstwie Sprawiedliwości – sędzia dr Rafał Reiwer oraz Prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie – sędzia Rafał Dzyr. Uczestnikami konferencji byli przedstawiciele izb komorniczych z całej Polski. Konferencja została zorganizowana ze względu na tragiczne wydarzenia, jakie w ostatnim czasie dotknęły środowisko komorników sądowych, w tym cały wymiar sprawiedliwości, w związku z tragiczną śmiercią śp. Ewy Kochańskiej. Konferencja miała na celu podjęcie poważnej dyskusji zmierzającej do uzyskania odpowiedzi na pytania: Jak zapobiegać agresji i jej skutkom? Jak radzić sobie w sytuacjach kryzysowych? W jaki sposób w praktyce poprawić bezpieczeństwo komorników sądowych? Dla osiągnięcia celu szkolenia, do udziału w konferencji zaproszeni zostali obok teoretyków także praktycy oraz wybitni eksperci z dziedziny psychologii społecznej i rozwiązywania sytuacji kryzysowych, negocjatorzy, a także specjaliści ds. bezpieczeństwa, którzy omówili istniejące systemy zabezpieczeń technicznych, urządzeń elektronicznych i mechanicznych, wykorzystywanych aktualnie w celu ochrony obiektów, które mogą znaleźć zastosowanie również w kancelariach komorniczych. Konferencja składała się z trzech bloków tematycznych. Pierwszy dotyczył statusu prawnego komornika sądowego, podczas którego prelegentami byli

Henryka Bednorz-Godyń – komornik sądowy, Przewodnicząca Rady Izby Komorniczej w Krakowie, oraz prof. dr hab. Andrzej Marciniak z Uniwersytetu Łódzkiego, Przewodniczący Rady Naukowej Ośrodka Naukowo-Szkoleniowego przy Krajowej Radzie Komorniczej. Druga część konferencji odbyła się w formie warsztatów nt. psychologicznych aspektów zapobiegania agresji, podczas których uczestnicy w małych grupach podjęli bardzo ważny temat, jakim jest agresja wobec funkcjonariusza publicznego, jakim jest komornik. Choć z agresywnymi zachowaniami, o różnym charakterze, komornicy w swojej pracy niestety spotykają się od bardzo dawna, to nigdy wcześniej żaden z nich nie zginął podczas pełnienia służby. Trzeci panel obejmował tematykę ochrony kancelarii komorniczej systemem zabezpieczeń technicznych, w tym za pomocą urządzeń elektronicznych i mechanicznych oraz ochrony fizycznej stałej i doraźnej. Ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości padły zapewnienia, że niezależnie od współorganizacji tego spotkania podejmowane będą nadal wszelkie możliwe działania, by zdarzenia związane z agresją wobec komorników sądowych nie miały w przyszłości miejsca.

21.02.2023 r. w Luksemburgu odbyło się spotkanie inauguracyjne współfinansowanego przez Komisję Europejską projektu „UpJudCoop – Update on European Union judicial cooperation instruments” dotyczącego aktualizacji i poszerzenia wiedzy sędziów i prokuratorów w zakresie instrumentów międzynarodowej współpracy sądowej w ramach państw Unii Europejskiej z uwzględnieniem najnowszych orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). Spotkanie zostało zorganizowane przez koordynatora projektu – Europejski Instytut Administracji Publicznej (EIPA). Na spotkaniu Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentował asystent sędziego Michał Maleszyk z Działu Współpracy Międzynarodowej. Podstawowym celem projektu ma być wzmacnianie skutecznego i spójnego stosowania prawa UE, w szczególności w odniesieniu do sposobów wdrażania instrumentów europejskiej współpracy sądowej, zarówno w zakresie prawa cywilnego, jak i karnego, m.in. europejskiego nakazu aresztowania, europejskiego nakazu dochodzeniowego, unijnego prawa karnego materialnego w odniesieniu do przestępstw na szkodę interesów finansowych UE, doręczania dokumentów i przeprowadzania dowodów, a także unijnych regulacji w zakresie prawa spadkowego i upadłościowego. Powyższe cele projektu mają zostać osiągnięte poprzez realizację ośmiu dwudniowych wydarzeń szkoleniowych w formie seminariów, które odbywać się będą w Luksemburgu od maja 2023 do maja 2025 r. Wydarzenia mają być połączone również z wizytą w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). Językiem roboczym realizowanych wydarzeń szkoleniowych będzie język angielski – z zapewnieniem symultanicznego tłumaczenia na język polski. Zapraszamy do aplikowania.

Dyrektor Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury sędzia Dariusz Pawłyszcz, Zastępca Dyrektora kierujący Ośrodkiem Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej dr hab. Maria Joanna Gondek oraz Kierownik Działu Badań

i Analiz sędzia Paweł Zdanikowski wzięli udział w Konferencji Ministra Sprawiedliwości, która odbyła się 27.02.2023 r. w Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Popowie. W wydarzeniu zorganizowanym przez Departament Zawodów Prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości wzięli udział sekretarz stanu w MS Sebastian Kaleta, kilkudziesięciu dziekanów i prodziekanów wydziałów prawa szkół wyższych oraz przedstawiciele władz samorządów prawniczych. Celem konferencji była prezentacja i analiza wyników ubiegłorocznych egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze. Dyrektor Departamentu Zawodów Prawniczych w Ministerstwie Sprawiedliwości sędzia Iwona Kujawa, przedstawiła dane dotyczące naboru na aplikacje korporacyjne: adwokacką, radcowską, notarialną i komorniczą, zaś Dyrektor KSSiP sędzia Dariusz Pawłyszczke oraz Kierownik Działu Badań i Analiz KSSiP sędzia Paweł Zdanikowski zaprezentowali rezultaty egzaminów konkursowych na aplikacje sędziowską i prokuratorską. Konferencja została zakończona dyskusją na temat przedstawionych danych i zestawień oraz wyzwań w odniesieniu do przyszłorocznej organizacji egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze.

23 i 24.02.2023 r. w Utrechcie (Holandia) w Centrum Szkolenia i Studiów Sądownictwa odbyło się spotkanie Grupy Roboczej ds. metod szkolenia kadr wymiaru sprawiedliwości Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN). W wydarzeniu wzięła udział Sekretarz Generalna EJTN Ingrid Derveaux oraz przedstawiciele instytucji z państw członkowskich EJTN odpowiedzialnych za szkolenie i kształcenie kadr wymiaru sprawiedliwości, m.in. Belgii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Finlandii, Francji, Włoch, Węgier, Rumunii, Hiszpanii, Holandii, Szwecji, Słowenii, Grecji oraz Niemiec. Ponadto obecna była przedstawicielka Akademii Prawa Europejskiego (ERA). W ramach prac Grupy Krajową Szkołę reprezentował asystent sędziego Dariusz Szawurski-Radetz z Działu Współpracy Międzynarodowej. W trakcie spotkania przedstawiono raporty ze szkoleń poświęconych tematyce metodyki szkolenia kadr wymiaru sprawiedliwości, które odbywały się w 2022 r., zaprezentowano wydarzenia planowane na pierwszą połowę 2023 r. oraz rozpoczęto prace nad propozycjami szkoleń na 2024 rok. Przedstawiciel Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przedstawił również prezentację na temat wykorzystania sztucznej inteligencji (AI) w procesie kreowania wydarzeń szkoleniowych.

1.03.2023 r. za pośrednictwem platformy Zoom przedstawiciele Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury: sędzia Agnieszka Mazur z Sekcji ds. Rekrutacji, sędzia dr Mariusz Kucharczyk Kierownik Działu Dydaktycznego OAS oraz prokurator dr Piotr Kosmaty Rzecznik Prasowy KSSiP, Kierownik Wydawnictwa KSSiP wzięli udział w spotkaniu ze studentami zrzeszonymi w Europejskim Stowarzyszeniu Studentów Prawa ELSA Kraków. Podczas wydarzenia przybliżono studentom drogę dojścia do zawodu sędziego oraz prokuratora w Polsce oraz zasady funkcjonowania i kształcenia w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury. Spotkanie odbyło się w ramach realizacji projektu „Akcja Aplikacja”. Jest to innowacyjny projekt,

który w założeniu ma być cyklem zdalnych spotkań na platformie Zoom, w trakcie których prezentowane są poszczególne aplikacje zawodów prawniczych. ELSA, czyli European Law Student's Association jest największą niepolityczną i niezarobkową organizacją na świecie, która zrzesza około 40 000 studentów i młodych prawników. Obecnie działa w 43 krajach w Europie. Ideą łączącą Grupy Narodowe jest: „Sprawiedliwy świat, w którym szanuje się godność ludzką i różnorodność kulturową”. ELSA Kraków została założona już ponad 35 lat temu i jest jedną z najprężniej działających Grup Lokalnych spośród 15 w Polsce. Zrzesza ona około 180 członków z czterech uniwersytetów w Krakowie.

7 i 8.03.2023 r. w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury rozpoczął się pierwszy etap egzaminu sędziowskiego kończący trzyletnią aplikację. Część pisemna egzaminu odbyła się w Hotelu Metropolo Krakow by Golden Tulip w Krakowie. Do egzaminu przystąpiło 271 osób w tym: 110 aplikantów XI rocznika aplikacji sędziowskiej, 69 aplikantów II rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej, 17 aplikantów z poprzednich roczników oraz 75 osób spoza aplikacji (39 asystentów i 36 referendarzy). Pierwsza część egzaminu pisemnego polegała na sporządzeniu orzeczenia wraz z uzasadnieniem w sprawie karnej. Zdający sporządzili uzasadnienie na formularzu. Przedmiotem sprawy było przestępstwo kradzieży z włamaniem. W drugim dniu egzaminowani sporządzali projekt orzeczenia wraz z uzasadnieniem w sprawie cywilnej. Sprawa dotyczyła odszkodowania i zadośćuczynienia za uszkodzenie ciała w następstwie wypadku komunikacyjnego. Warunkiem zdania egzaminu sędziowskiego jest uzyskanie co najmniej 60% możliwych do zdobycia punktów zarówno z części pisemnej, jak i ustnej egzaminu, lecz nie mniej niż 50% z każdej dziedziny w części ustnej egzaminu. Do części ustnej egzaminu nie może zostać dopuszczony zdający, który za rozwiązanie jednego z zadań praktycznych uzyskał mniej niż 30% możliwych do zdobycia punktów;

9 i 10.03.2023 r. w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury rozpoczął się pierwszy etap egzaminu prokuratorskiego. Część pisemna egzaminu odbyła się w Hotelu Metropolo by Golden Tulip w Krakowie. Do egzaminu przystąpiło 177 osób (spośród 178 osób dopuszczonych do egzaminu) w tym: 81 aplikantów XI rocznika aplikacji prokuratorskich, 53 aplikantów II rocznika aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej, 35 aplikantów z poprzednich roczników oraz 8 asystentów prokuratora. Pierwsza część egzaminu pisemnego polegała na sporządzeniu projektu apelacji prokuratora w sprawie karnej. W drugim dniu egzaminowani sporządzali projekt sprzeciwu prokuratora od decyzji starosty w sprawie administracyjnej oraz projekt pozwu o zapłatę w sprawie cywilnej. Warunkiem zdania części pisemnej egzaminu prokuratorskiego jest uzyskanie co najmniej 72 punktów łącznie i nie mniej niż 18 punktów za rozwiązanie zadania praktycznego w sprawie karnej oraz nie mniej niż 9 punktów za rozwiązanie każdego z zadań praktycznych z zakresu prawa cywilnego i administracyjnego.

Od 15 do 17.03.2023 r. w Salonikach odbyło się spotkanie Grupy Roboczej oraz Krajowych Punktów Kontaktowych ds. Programu Wymiany EJTN. W trakcie spotkania uczestnicy podsumowali realizację Programu Wymiany w 2022 r. ze szczególnym zaakcentowaniem wzrostu liczby uczestników po pandemii Covid-19 oraz szczególnych warunków geopolitycznych w związku z wojną w Ukrainie. Ponadto, zdefiniowano najważniejsze wyzwania organizacyjne na lata 2023–2025, zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej w zakresie strategii rozwoju szkoleń dla kadr wymiaru sprawiedliwości. Podczas spotkania zorganizowano warsztaty na temat nowych form ewaluacji Wymian, gromadzenia danych o poszczególnych stażach oraz tworzenia i administrowania siecią kontaktów uczestników i opiekunów staży. Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentowała Anna Natorska-Michrowska, główny specjalista ds. współpracy międzynarodowej oraz Krajowy Punkt Kontaktowy ds. Programu Wymiany EJTN w KSSiP. W ramach Programu Wymiany EJTN Krajowa Szkoła organizuje i koordynuje wymiany krótkoterminowe sędziów i prokuratorów, wymiany regionalne, wymiany bilateralne, wymiany we współpracy z CEPOL oraz realizuje projekt Judicial Learning Grant, podczas którego polscy sędziowie zrealizowali dwa projekty na trzy w skali całej Europy. W każdym roku KSSiP gości w Polsce 70 sędziów i prokuratorów z państw członkowskich UE na wszystkich rodzajach wymian, w tym indywidualnych, grupowych oraz specjalistycznych. Porównywalna liczba polskich sędziów i prokuratorów uczestniczy w stażach wyjazdowych na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej. W 2022 r. Krajowa Szkoła we współpracy z EJTN zapoczątkowała także program wymiany dla kadry urzędniczej tzw. „court staff”, który w realiach polskiego wymiaru sprawiedliwości obejmuje referendarzy sądowych, asystentów sędziego, asystentów prokuratora oraz urzędników sądów i prokuratur zajmujących się sprawami z elementem obrotu prawnego z zagranicą.

16.03.2023 r. w siedzibie Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie odbyła się narada pionu kryminalnego podkarpackiej Policji połączona ze szkoleniem nt. „Nowelizacje kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego z 2022 i 2023 r.”. Na zaproszenie Zastępcy Komendanta Wojewódzkiego Policji w Rzeszowie nadzorującego pion kryminalny insp. dra Piotra Zalewskiego w naradzie i szkoleniu wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, który omówił regulacje z zakresu prawa karnego i postępowania karnego zawarte w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, w ustawie z dnia 22 lipca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej, w ustawie z dnia 6 października 2022 r. o zmianie ustawy w celu przeciwdziałania lichwie oraz w ustawie z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Przedstawił także studium przypadku. W ramach

pytań szczegółowej analizie poddano instytucję tymczasowego zajęcia pojazdu mechanicznego oraz praktyczne aspekty wykrywania i ścigania przestępstw przeciwko środowisku.

18.03.2023 r. w siedzibie Okręgowej Izby Lekarskiej w Krakowie odbyło się szkolenie nt. „Lekarz w trybach organów wymiaru sprawiedliwości oraz w postępowaniu dyscyplinarnym”. Wydarzenie skierowane do lekarzy – członków Okręgowej Izby Lekarskiej w Krakowie rozpoczęło cykl szkoleń z zakresu prawnych aspektów działalności medycznej. W jego ramach szkolenie nt. „Lekarz w postępowaniu karnym (świadek/podejrzany/oskarżony)” przeprowadził prokurator dr Piotr Kosmaty z Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. W ramach współpracy Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej z Okręgową Izbą Lekarską w Krakowie przewidziano dalsze szkolenia: „Stosowanie przymusu bezpośredniego w stosunku do pacjenta”, „Tajemnica lekarska” oraz „Dokumentacja lekarska jako środek dowodowy”.

20.03.2023 r. w siedzibie Sądu Apelacyjnego w Krakowie odbyła się jubileuszowa XXV edycja Lokalnego Konkursu Krasomówczego zorganizowanego przez Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa ELSA Kraków. Wydarzenie objęte zostało patronatem honorowym Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. W jury Konkursu Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentowała Berek Rusek – sędzia Sądu Okręgowego w Krakowie, wykładowca KSSiP. Nadzorującym przebieg Konkursu Krasomówczego był Rzecznik Prasowy Krajowej Szkoły Sądownictwa i Kierownik Wydawnictwa KSSiP prokurator dr Piotr Kosmaty. Konkurs krasomówczy jest jedną z najstarszych inicjatyw organizowanych przez ELSA. Przedsięwzięcie ma charakter edukacyjny, a jego celem jest zachęcenie do pielęgnowania pięknej polszczyzny i kształtowania wysokiej sprawności językowej w połączeniu z umiejętnościami analizy prawnej i argumentacji.

20.03.2023 r. w Brukseli w siedzibie Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN) odbyło się spotkanie Grupy Roboczej Linguistics zajmującej się opracowaniem programu szkoleń językowych realizowanych przez EJTN we współpracy z partnerskimi instytucjami krajowymi. Na spotkaniu Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentował Marcin Stpiczyński z Działu Współpracy Międzynarodowej. Obok KSSiP w skład grupy wchodzi instytucje odpowiedzialne za szkolenia kadr wymiaru sprawiedliwości z Chorwacji, Czech, Francji, Grecji, Hiszpanii, Niemiec, Rumunii, Słowenii i Węgier. W spotkaniu grupy uczestniczyła także Sekretarz Generalna EJTN sędzia Ingrid Derveaux, która przedstawiła plan rozwoju EJTN oraz założenia dotyczące realizacji zadań Grupy Linguistics w nadchodzących latach. Dział Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły, realizując zadania w ramach Grupy Linguistics, współorganizuje z EJTN dwa międzynarodowe szkolenia językowe: Summer school in linguistics civil matters

(08–12.05.2023 r. w Lublinie) oraz Legal Language training in cooperation in civil matters (03–07.07.2023 r.) w Krakowie. Zapraszamy do aplikowania.

Od 20 do 22.03.2023 r. w Nałęczowie odbyła się organizowana przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury konferencja pt. „Wzory Orzeczeń-Próba Ujednolicenia”. Zainicjowała ona działania Krajowej Szkoły w kierunku przygotowania katalogu wzorów orzeczeń, które będą rekomendowane przez KSSiP w ramach szkolenia wstępnego, jak i ustawicznego. Na zaproszenie Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury sędziego Dariusza Pawłyszczę w konferencji wzięli udział sędziowie, będący wykładowcami KSSiP oraz inni eksperci zarówno z zakresu prawa cywilnego i karnego. W pracach uczestniczyli także eksperci z zakresu językoznawstwa – dr hab. Paweł Nowak z Katedry Komunikacji Medialnej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, członek Rady Języka Polskiego, oraz dr hab. Anna Kochan – prezes Sądu Rejonowego dla Wrocławia Śródmieścia we Wrocławiu oraz adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Eksperti wraz z sędziami opracowywali ogólne zasady formułowania orzeczeń sądowych, także w aspekcie ich przekazu językowego. W ramach specjalistycznych grup: cywilnej pod przewodnictwem Dyrektora KSSiP sędziego Dariusza Pawłyszczę oraz karnej, której przewodniczyli Zastępca Dyrektora KSSiP, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej sędzia Robert Pelewicz oraz Kierownik Działu Dydaktycznego Ośrodka Aplikacji Sędziowskiej sędzia Mariusz Kucharczyk, pracowano nad modelowymi orzeczeniami w różnych kategoriach spraw. W trakcie konferencji przedstawiciele Działu Badań i Analiz KSSiP – kierownik sędzia Paweł Zdanikowski i sędzia Janusz Konecki zaprezentowali dane dotyczące praktyki formułowania orzeczeń na podstawie przeprowadzonej przez dział analizy wyroków, udostępnionych na portalu orzeczeń sądów powszechnych.

Od 01 do 03.03.2023 r. w Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Popowie, z inicjatywy Zastępcy Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierującego Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokuratora Prokuratury Krajowej prof. dra hab. Czesława Kłaka, odbyła się – kolejna już – konferencja Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej, tym razem nt. „Kształcenie na aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej w 2023 r. – założenia, zasady, realizacja”, połączona z naradą dydaktyczną. W wydarzeniu wzięli udział prokuratorzy i sędziowie delegowani do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury oraz wykładowcy Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, prowadzący zajęcia na aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej. Rozpoczynając konferencję, prof. dr hab. Czesław Kłak przedstawił jej założenia i cele w odniesieniu do realizacji w ramach aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej zakładanych efektów kształcenia, w tym z perspektywy wymogów egzaminu prokuratorskiego, podziękował również Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej gen. Jackowi Kitlińskiemu za udostępnienie obiektu szkoleniowego i dotychczasową współpracę,

m.in. w zakresie organizacji praktyk dla aplikantów prokuratorskich w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. W ramach rozpoczęcia konferencji głos zabral również sędzia Robert Pelewicz, Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej, który przedstawił zreformowany system kształcenia aplikantów aplikacji sędziowskiej. W ramach konferencji i narady dydaktycznej wygłoszono referaty: „Kształcenie na aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej – cele i założenia” (prof. dr hab. Czesław Kłak); „Zasady doboru materiału do zajęć” (prokurator dr Rafał Łyżwa, Kierownik Sekcji ds. Kontroli Jakości Kształcenia Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej); „Metodyka przygotowania akt do zajęć” (prokurator dr Rafał Łyżwa); „Metodyka przygotowania kazusów” (prokurator dr Rafał Teluk, Naczelnik Podkarpackiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu do spraw Przystępności Zorganizowanej Prokuratury Krajowej, wykładowca KSSiP); „Metodyka przygotowania na zajęcia w ramach aplikacji prokuratorskiej” (prokurator Bartosz Wieczorek, wykładowca KSSiP); „Analiza kazusów – metoda G” (SSN dr Dariusz Kala, profesor Akademii Kujawsko-Pomorskiej w Bydgoszczy); „Analiza orzecznictwa – metoda A” (SSN dr Dariusz Kala); „Uwagi o metodyce pracy z aplikantem” (prokurator dr Monika Kaszubowicz, Zastępca Prokuratora Okręgowego w Krośnie, wykładowca KSSiP); „Nowy model oceny sprawdzianów” (prokurator Wojciech Podsiadło, główny specjalista w Dziale Dydaktycznym Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej); „Nowy model funkcjonowania koła kryminalistyki i nauk sądowych” (prokurator dr Rafał Łyżwa) oraz „Współpraca Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej i Policji w ramach realizacji programu aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej” (prokurator dr Piotr Kosmaty, Kierownik Wydawnictwa Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury). Przedstawiono również wystąpienia nt. „Obowiązki informacyjne wykładowców wobec Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” (referendarz sądowy Anna Tabin, główny specjalista w Biurze Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury) oraz „Zasady współpracy wykładowców z sekretariatem Działu Dydaktycznego Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej” (Halina Synowiec, Zastępca Kierownika Działu Dydaktycznego Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej).

07.04.2023 r. Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury odwiedzili studenci Koła Naukowego Prawa Procesowego działającego przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego wraz z opiekunem prof. dr hab. Marią Rogacką-Rzewnicką. Gości powitał Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak. Następnie studentom przedstawiono zasady organizacji i funkcjonowania Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, w tym dotyczące przebiegu aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej. Ponadto w trakcie prezentacji bazy dydaktycznej Szkoły przybliżono metody i formy kształcenia aplikantów. Krajową Szkołę reprezentowali referendarz sądowy Anna Tabin, prokurator dr Piotr Kosmaty

Rzecznik Prasowy KSSiP, Kierownik Wydawnictwa KSSiP. W ramach współpracy pomiędzy Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury a Instytutem Ekspertyz Sądowych im. prof. Jana Sehna studenci z Uniwersytetu Warszawskiego odwiedzili tę placówkę naukową, gdzie przybliżono im zakres jej funkcjonowania, realizowane zadania i zakres przygotowywanych opinii.

Od 11 do 13.04.2023 r. na terenie centrum konferencyjnego Orientarium Łódzkiego ZOO odbyły się współorganizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury oraz fundację WWF Polska warsztaty w ramach projektu SWiPE – „Skuteczne ściganie przestępstw przeciwko dzikiej przyrodzie w Europie” finansowanego z europejskiego programu Life. Celem projektu jest obniżenie poziomu przestępczości przeciwko przyrodzie, w szczególności tej związanej z wolno żyjącymi, chronionymi gatunkami. Podczas warsztatów omówiono zagadnienia dotyczące postępowań w sprawach przestępstw przeciwko dziko żyjącym zwierzętom, zarówno w ujęciu materialnoprawnym, jak i procesowym, oraz przedstawiono praktyczne aspekty stosowania Konwencji z 1973 r. o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES). Warsztaty stanowiły również płaszczyznę do wymiany doświadczeń między ekspertami z różnych dziedzin, którzy w pracy zawodowej mają do czynienia z tego rodzaju przestępstwami. W wydarzeniu Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentował sędzia dr Janusz Konecki z Działu Badań i Analiz, a w roli ekspertów wystąpili m.in. Kierownik Sekcji do spraw Kontroli Jakości Kształcenia Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej prokurator dr Rafał Łyżwa, a także wykładowca Krajowej Szkoły Agnieszka Goździk, prokurator Prokuratury Regionalnej w Warszawie delegowana do Prokuratury Krajowej.

12.04.2023 r. Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury odwiedzili studenci z Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni. Gościom, których powitał Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, przedstawiono zasady organizacji i funkcjonowania Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, w tym dotyczące przebiegu aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej. Ponadto w trakcie prezentacji bazy dydaktycznej szkoły przybliżono metody i formy kształcenia aplikantów. Krajową Szkołę reprezentował prokurator dr Piotr Kosmaty – Rzecznik Prasowy KSSiP, Kierownik Wydawnictwa KSSiP.

19.04.2023 r. w siedzibie Krajowej Szkoły zakończyła się część ustna egzaminu prokuratorskiego w 2023 r., który trwał od 12 kwietnia. W pierwszym i kolejnych dniach egzaminu w jego rozpoczęciu wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, który życzył osobom zdającym powodzenia w trakcie egzaminu. Do części ustnej egzaminu prokuratorskiego zostało dopuszczonych łącznie 175 osób, w tym: 81 aplikantów XI AP, 52 aplikantów II AUP, 1 aplikant VIII AP, 8

aplikantów X AP, 4 aplikantów IX AP, 22 aplikantów I AUP, 7 asystentów prokuratora. Osoby zdające przystępowały w grupach 28-osobowych, podzielonych na 3 tury, według ustalonego przez komisję egzaminacyjną harmonogramu. Zgodnie z § 7 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie przeprowadzenia egzaminu sędziowskiego i prokuratorskiego (Dz. U. z 2022 r. poz. 126 ze zm.) osoby zdające rozwiązywały po trzy kazusy z poszczególnych dziedzin prawa: prawo karne, prawo wykroczeń oraz prawo karne skarbowe; postępowanie karne, postępowanie w sprawach o wykroczenia, postępowanie karne skarbowe, postępowanie w sprawach nietletnich oraz prawo karne wykonawcze; prawo cywilne, rodzinne i opiekuńcze, elementy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz postępowanie cywilne; prawo gospodarcze; prawo i postępowanie administracyjne; kryminalistyka, psychiatria i psychologia sądowa oraz medycyna sądowa; zagadnienia konstytucyjne oraz zagadnienia ustrojowe dotyczące prokuratury i innych organów ochrony prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej, prawo Unii Europejskiej oraz problematyka międzynarodowej ochrony praw człowieka. Egzamin prokuratorski z wynikiem pozytywnym złożyło łącznie 151 osób (wśród nich: 75 aplikantów XI AP, 42 aplikantów II AUP, 8 aplikantów X AP, 2 aplikantów IX AP, 22 aplikantów I AUP i 2 asystentów prokuratora). Zdawalność wśród aplikantów Krajowej Szkoły wyniosła 88,17%, co oznacza zdecydowany wzrost w porównaniu do lat ubiegłych.

21.04.2023 r. w auli Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury odbyły się kwalifikacje do XXV edycji Turnieju Wiedzy Kryminalistycznej dla Aplikantów im. Aleksandra Głazka, organizowanego przez Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie we współpracy z Prokuraturą Krajową i Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury. Do udziału w turnieju zaproszeni zostali aplikanci wszystkich roczników aplikacji prokuratorskiej, aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej oraz aplikacji sędziowskiej i aplikacji uzupełniającej sędziowskiej Krajowej Szkoły, z wyjątkiem aplikantów, którzy we wcześniejszych edycjach finału Turnieju zajęli pierwsze, drugie lub trzecie miejsce. Aplikanci biorący udział w kwalifikacjach zostali powitani przez Zastępcę Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierującego Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokuratora Prokuratury Krajowej prof. dra hab. Czesława Kłaka. Nad przeprowadzeniem kwalifikacji czuwał Prokurator Prokuratury Regionalnej w Warszawie delegowany do Prokuratury Krajowej, Dyrektor Biura Prokuratora Krajowego Adam Zbieranek – członek Jury Turnieju, oraz Edyta Rzeszuto – Kierownik Działu Organizacji i Zarządzania, reprezentująca Instytut Ekspertyz Sądowych. Do kwalifikacji przystąpiło 32 aplikantów. Ich zadaniem podczas kwalifikacji było rozwiązanie testu pisemnego składającego się z 50 pytań z zakresu kryminalistyki, medycyny sądowej, psychiatrii i psychologii sądowej. W wyniku kwalifikacji wyłoniono 10 aplikantów, którzy wezmą udział w etapie drugim – finale, który zostanie przeprowadzony w siedzibie Instytutu Ekspertyz

Sądowych w Krakowie w dniach od 21 do 23.06.2023 r. Do finału Turnieju zostali zakwalifikowani następujący aplikanci:

1. Grzegorz Surma,
2. Marta Gliszczyńska,
3. Aleksandra Kasprzyk,
4. Mateusz Kiliński,
5. Aleksander Łosek,
6. Piotr Pyzio,
7. Paulina Kicelman,
8. Katarzyna Matyjaszczyk,
9. Monika Łątka-Płachta
10. Krzysztof Rostowski.

Serdecznie gratulujemy finalistom!!!

20 i 21.04.2023 r. w Krakowie odbyło się szkolenie międzynarodowe „Antisemitism and Hate Crimes”, współorganizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury i Europejską Sieć Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN). W wydarzeniu wzięło udział ponad 40 sędziów, prokuratorów i urzędników sądowych z ponad 14 krajów Unii Europejskiej. Szkolenie poświęcone zostało zagadnieniom związanym z prawnokarną reakcją na przestępcze zachowania motywowane przesłankami dyskryminacyjnymi. Pierwszy dzień szkolenia odbył się Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau, podczas którego uczestnicy zwiedzili teren byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego oraz uczestniczyli w sesjach edukacyjnych w Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście (MCEAH). Realizacja wydarzenia była możliwa dzięki porozumieniu o współpracy Krajowej Szkoły Sądownictwa i Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. Drugi dzień szkolenia, który odbył się w Krakowie, poświęcony został ochronie praw pokrzywdzonych tzw. przestępstwami z nienawiści. W roli eksperta wystąpiła m.in. sędzia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Lorraine Schembri Orland z Malty, która przedstawiła najważniejsze kierunki orzecznictwa Trybunału w tym zakresie.

22.04.2023 r. w Grand Ascot Hotel w Krakowie odbyło się zorganizowane przez Fundację Zdrowia Publicznego seminarium zatytułowane „Medyczne, prawne i administracyjne aspekty stwierdzenia zgonu przez ratownika medycznego”. Podczas wydarzenia Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentował prokurator Kierownik Wydawnictwa KSSiP oraz Rzecznik Prasowy KSSiP dr Piotr Kosmaty z Ośrodka Aplikacji Prokuratorowskiej, który wygłosił referat pt. „Ratownik medyczny na miejscu przestępstwa”. Przepisy nowej ustawy o zawodzie ratownika medycznego, które wejdą w życie 22.06.2023 r., przyznają ratownikowi medycznemu, będącego kierownikiem zespołu ratownictwa medycznego, uprawnienia do stwierdzania zgonu. Przyznanie tych nowych kompetencji ratownikom medycznym wymaga szczególnego ich przygotowania do procedury stwierdzania zgonu zarówno pod względem medycznym, prawnym, jak i administracyjnym. Jednym z wyzwań stojących

przed ratownikami medycznymi w ich codziennej pracy jest odpowiednie postępowanie na miejscu popełnienia przestępstwa.

Od 25 do 27.04.2023 r. w ośrodku wystawienniczym Targi Kielce S.A. odbywała się Międzynarodowa Konferencja Policyjna POLSECURE 2023, obejmująca tematy związane m.in. z kryminalistyką, obecną sytuacją geopolityczną, wyzwaniem współczesnego świata oraz zabezpieczeniem granicy wschodniej RP. Wydarzeniu towarzyszyło szereg dotychczasowych przedsięwzięć, m.in. pokaz oględzin miejsca zdarzenia przedstawiający współdziałanie służb w sytuacji wystąpienia zdarzenia kryminalnego – ujawnienia laboratorium narkotykowego. Wydarzenie zgromadziło licznych gości, w tym komendantów głównych Policji, m.in. z Chorwacji, Rumunii, a także kierownictwo policji ukraińskiej. W inauguracji konferencji oraz w obradach panelowych i pokazach – na zaproszenie Zastępcy Komendanta Głównego Policji nadinsp. Pawła Dobrodzieja – wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prof. dr hab. Czesław Kłak, który podczas konferencji rozmawiał z kierownictwem Policji o realizacji praktyk aplikantów prokuratorskich w jednostkach Policji, a także o wspólnym realizowaniu zajęć z zakresu kryminalistyki.

02.05.2023 r. w uroczystościach na placu Zamkowym w Warszawie z okazji Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polskiej wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, a dzień później – 03.05.2023 r. – w obchodach Święta Narodowego Trzeciego Maja. Natomiast podczas obchodów Święta Narodowego Trzeciego Maja w Krakowie Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentował prokurator dr Piotr Kosmaty, Rzecznik Prasowy i Kierownik Wydawnictwa KSSIIP. Z okazji Narodowego Święta Trzeciego Maja prof. dr hab. Czesław Kłak przygotował dla studentów krakowskich uczelni wykład nt. „Wymiar sprawiedliwości w Konstytucji 3 maja”, w ramach którego zwrócił uwagę m.in. na fakt, iż wymagała ona, by struktura sądownictwa była tak ukształtowana, aby „każdy człowiek bliską dla siebie sprawiedliwość znalazł”. W ten sposób nie tylko wyrażono „prawo do sądu”, ale również zastrzeżono, że sądy miały być „blisko każdego człowieka”, co determinowało ich właściwość miejscową. Dzisiaj jest to standard rzetelnego procesu sądowego, a w końcu XVIII w. było to rozwiązanie nowatorskie, wyraźnie ukierunkowane na zapewnienie „prawa do sądu” właściwego miejscowo „każdemu”, co nie było wtedy rozwiązaniem powszechnie występującym.

Od 08 do 12.05.2023 r. w ramach programu wymiany AIAKOS Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury gościła aplikantów sędziowskich i prokuratorskich, a także nowo mianowanych sędziów i prokuratorów z państw członkowskich Unii Europejskiej. W pierwszej edycji organizowanej w Ośrodku Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w Lublinie uczestniczyło ponad 20 aplikantów oraz młodych sędziów i prokuratorów

z Hiszpanii, Holandii, Szwecji oraz Estonii. Realizację programu wspierali aplikanci aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej z Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. W trakcie wymiany aplikanci zapoznawali się z praktycznymi aspektami wykonywania w Polsce zawodu sędziego i prokuratora, m.in. uczestnicząc w rozprawach sądowych w Sądzie Okręgowym w Lublinie oraz w spotkaniach z referendarzami i urzędnikami tzw. e-sądu, tj. VI Wydziału Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie. Program AIAKOS jest realizowany w ramach Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN). Jego adresatami są aplikanci sędziowski i prokuratorscy, a także nowo mianowani sędziowie i prokuratorzy z państw Unii Europejskiej. Celem programu jest rozwój międzynarodowej współpracy sądowej między przyszłymi sędziami i prokuratorami państw członkowskich Unii Europejskiej, budowa wzajemnego wsparcia i zaufania, wzmocnienie europejskiej kultury sądownictwa, a także podnoszenie kwalifikacji w zastosowaniu instrumentów prawnych Unii Europejskiej.

Od 08 do 12.05.2023 r. w Ośrodku Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej KSSiP w Lublinie odbyło się szkolenie międzynarodowe: „Summer School in linguistics in cooperation in civil matters”. W wydarzeniu, współorganizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury oraz Europejską Sieć Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN), wzięło udział 28 uczestników z ponad siedmiu krajów Unii Europejskiej, m.in. z Bułgarii, Hiszpanii, Grecji, Litwy, Rumunii oraz Węgier. Szkolenie obejmowało udział w prowadzonych przez międzynarodowych ekspertów (m.in. z Wielkiej Brytanii) warsztatach językowych pozwalających na podniesienie znajomości języka angielskiego w zakresie zagadnień związanych z sądową współpracą międzynarodową w sprawach cywilnych. Cykl szkoleń językowych Summer School EJTN ma na celu rozwijanie umiejętności językowych w wybranej dziedzinie prawa. Do udziału w szkoleniu w pierwszej kolejności kwalifikowani są aplikanci sędziowski i prokuratorscy, asesorzy sądowi i prokuratury, a także sędziowie i prokuratorzy oraz referendarze sądowi i asystenci sędziów i prokuratorów, których staż pracy nie przekracza 3 lat. Warunkiem udziału w szkoleniu jest również znajomość języka roboczego (najczęściej angielskiego) na poziomie, co najmniej B1. Aktualna lista rekrutacji prowadzonych na szkolenia językowe i inne szkolenia międzynarodowe znajduje się pod adresem: <https://www.kSSIP.gov.pl/node/8746>.

10.05.2023 r. w Zespole Szkół Elektrycznych i Ogólnokształcących w Krośnie odbyło się szkolenie nt. odpowiedzialności karnej nieletniego. Wziął w nim udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, który omówił zasady odpowiedzialności karnej nieletniego w świetle kodeksu karnego, pojęcie czynu karalnego oraz demoralizacji w świetle ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu o resocjalizacji nieletnich. W spotkaniu wzięli również udział

przedstawiciele Policji – Komendant Miejski Policji w Krośnie insp. Leszek Buryła oraz Zastępca Naczelnika Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Krośnie podkom. Monika Iwanow, która m.in. przedstawiła przykłady demoralizacji nieletnich i aktualne zagrożenia w cyberprzestrzeni.

11.05.2023 r. w auli Oddziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie odbyła się narada i szkolenie funkcjonariuszy podkarpackiej Policji realizujących zadania w wydziałach do walki z przestępczością gospodarczą. Na zaproszenie Zastępcy Komendanta Wojewódzkiego Policji w Rzeszowie insp. dra Piotra Zalewskiego w naradzie i szkoleniu wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, który szczegółowo omówił odpowiedzialność karną za zakłócanie przetargu publicznego (art. 305 k.k.) oraz wyzysku kontrahenta (art. 304 k.k.), odnosząc się m.in. do nowelizacji Kodeksu karnego i innych ustaw z lat 2022–2023. To kolejna narada i następne szkolenie z udziałem prof. dra hab. Czesława Kłaka. Przyszłe – z udziałem prokuratorów delegowanych do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury – zaplanowano na czerwiec 2023 r. Ich przedmiotem będzie odpowiedzialność karna za przestępstwa przeciwko środowisku (zagadnienia materialno-prawne, procesowe i kryminologiczne), przestępczość ekonomiczna oraz prawo karne medyczne. Szkolenia odbywają się w ramach współpracy Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej i Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie.

Zastępca Dyrektora KSSiP kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej, prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak podczas posiedzenia 16.05.2023 r. Rady Terenowej ds. Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym dla Województwa Podkarpackiego, powołanej zarządzeniem nr 11/23 Wojewody Podkarpackiego z dnia 19 stycznia 2023 r. został wybrany jej wiceprzewodniczącym. Obszar właściwości Rady obejmuje właściwość Sądów Okręgowych w Rzeszowie, Krośnie, Tarnobrzegu i Przemyślu. Kadencja Rady trwa 4 lata. W poprzedniej (2018–2022) prof. dr hab. Czesław Kłak również był członkiem Rady i jej wiceprzewodniczącym. Oprócz wyboru wiceprzewodniczącego oraz członków Prezydium Rada Terenowa uchwaliła regulamin organizacyjny, przyjęła sprawozdanie z działalności za rok 2022, a także określiła kierunki swej aktywności w roku 2023. Następnie – w części merytorycznej – prof. dr hab. Czesław Kłak wygłosił referat nt. „Przerwa w wykonaniu kary pozbawienia wolności w świetle orzecznictwa sądowego”, prezentując m.in. wyniki swych badań naukowych, dotyczących instytucji przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności w czasie obowiązywania stanu epidemii. Rady terenowe wykonują swoje zadania na posiedzeniach, w szczególności w celu koordynowania współdziałania organów państwowych i przedstawicieli społeczeństwa w zapobieganiu przestępczości i wykonywaniu orzeczeń oraz w celu świadczenia pomocy w readaptacji społecznej, a także wykonywania kontroli społecznej i dokonywania oceny polityki

penitencjarnej. W skład Rady wchodzi przedstawiciele wskazani m.in. przez: prezesa sądu okręgowego, prokuratora okręgowego, dyrektora wojewódzkiego urzędu pracy, kuratora oświaty, komendanta wojewódzkiego Policji, organów wykonawczych samorządu terytorialnego, dyrektorów zakładów karnych i aresztów śledczych. Prof. dr hab. Czesław Kłak specjalizuje się m.in. w naukach penitencjarnych, prowadzi zajęcia z zakresu prawa karnego wykonawczego, jest autorem opinii dotyczących projektów nowelizacji ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy o Służbie Więziennej, a także od wielu lat organizuje konferencje i szkolenia z problematyki penitencjarnej.

16.05.2023 r. w auli Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie odbyło się uroczyste zakończenie XI rocznika aplikacji sędziowskiej oraz II rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej, po którym egzaminowani aplikanci dokonali wyboru stanowisk asesorskich.

Wzięło w nim udział 167 aplikantów. Ponadto w uroczystości uczestniczyło 15 osób, które złożyły egzamin sędziowski bez odbycia aplikacji sędziowskiej w Krajowej Szkole (referendarze sądowi i asystenci sędziów). Podsumowanie szkolenia przedstawił Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej, sędzia Robert Pelewicz. Absolwenci Krajowej Szkoły otrzymali dyplomy ukończenia aplikacji oraz złożenia egzaminu sędziowskiego, a referendarze sądowi i asystenci sędziów dyplomy złożenia egzaminu sędziowskiego. Dyrektor Krajowej Szkoły uhonorował aplikantów z trzema najlepszymi wynikami z egzaminu sędziowskiego. Gratulacje i życzenia złożyli także obecni na uroczystości goście: sędzia Krystyna Morawa-Fryźlewicz – reprezentująca Krajową Radę Sądownictwa, oraz Mirosława Lalik – Dyrektor Departamentu Kadr i Organizacji Sądów Powszechnych i Wojskowych w Ministerstwie Sprawiedliwości, która odczytała list do aplikantów od Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, sędzi Katarzyny Frydrych. Wśród zaproszonych gości na uroczystości obecni byli także: Zastępcy Dyrektora Departamentu Kadr i Organizacji Sądów Powszechnych i Wojskowych w Ministerstwie Sprawiedliwości – sędzia Małgorzata Tracz oraz Sylwia Wołosz, członkowie Rady Programowej Krajowej Szkoły – dr hab. Kazimiera Juszka i sędzia Paweł Zwolak, członkowie zespołu egzaminacyjnego przygotowującego zadania na egzamin sędziowski w 2023 r.: sędzia Katarzyna Naszczyńska, sędzia Marian Wolanin i sędzia dr Wojciech Żukowski, członkowie komisji egzaminacyjnej przeprowadzającej egzamin sędziowski w 2023 r.: sędzia Aleksandra Rutkowska, sędzia Jacek Michalski, sędzia dr Marcin Dudzik, prezesi sądów apelacyjnych oraz okręgowych z największą liczbą przydzielonych etatów asesorskich oraz przedstawiciele Stowarzyszenia Aplikantów i Absolwentów KSSiP „Votum”: sędzia Karina Kostrzewska oraz asesor sądowy Maciej Świder.

16.05.2023 r. w Urzędzie Miasta w Rabce-Zdroju odbyło się szkolenie warsztatowe zatytułowane „Stosowanie środków przymusu bezpośredniego w praktyce lekarskiej

– perspektywa lekarza, radcy prawnego i prokuratora”. Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury reprezentował prokurator dr Piotr Kosmaty z Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej. Szkolenie skierowane było do lekarzy, pielęgniarek i innych pracowników medycznych Szpitala Miejskiego w Rabce-Zdroju. Wydarzenie było kontynuacją cyklu szkoleń z zakresu prawnych aspektów działalności medycznej odbywającego się w ramach współpracy Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej z Okręgową Izbą Lekarską w Krakowie.

Od 15 do 17.05.2023 r. w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury odbyła się konferencja pt. „20-lecie audytu wewnętrznego prowadzonego w jednostkach w dziale administracji rządowej – Sprawiedliwość. Zmiany, wyzwania i kierunki rozwoju audytu wewnętrznego w sektorze publicznym oraz stosowanie dobrych praktyk przy wykonywaniu zadań audytowych”. Konferencję rozpoczął Sebastian Kaleta Sekretarz Stanu, Przewodniczący Komitetu audytu dla działu administracji rządowej – sprawiedliwość. Następnie głos zabrali sędzia Robert Pelewicz – Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej, oraz płk Piotr Sękowski – Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. W obradach panelowych na zaproszenie Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury SSN Dariusza Pawłyszczke wzięli udział audytorzy wewnątrzni, Dyrektorzy Biur Kontroli i Audytu Wewnętrznego Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sprawiedliwości, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Prokuratury Krajowej, Służby Więziennej oraz sądów powszechnych. Pierwszy dzień konferencji poświęcony został zagadnieniom związanym ze standardami audytu, efektywną komunikacją audytu wewnętrznego z interesariuszami, efektywnym zarządzaniem organizacją przy wsparciu audytu wewnętrznego, istotnym problemom, z jakimi współcześnie mierzą się audytorzy wewnątrzni, oraz z przyszłością i kierunkami zmian audytu wewnętrznego. Omówione zostały też zagadnienia związane ze stosowaniem dobrych praktyk w trakcie przeprowadzania zadań audytowych, a także funkcjonowania 20 lat audytu wewnętrznego w dziale administracji rządowej – sprawiedliwość.

W drugim dniu konferencji zostały omówione zagadnienia związane z efektywną komunikacją w audycie wewnętrznym, etyką w audycie wewnętrznym oraz kontrolą zarządczą, wytycznymi CBA (antykorupcja, compliance), sygnalistom w jednostkach sektora finansów publicznych. Z kolei w trzecim dniu konferencji została omówiona problematyka związana z audytem zamówień publicznych z najistotniejszymi ryzykami i dobrymi praktykami w realizacji audytu, wynikami analiz sprawozdań z wykonania planów audytu jednostek w dziale – sprawiedliwość oraz sprawy bieżące audytu wewnętrznego w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratur. W konferencji uczestniczyło blisko 120 audytorów wewnątrznych z sądownictwa, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

18.05.2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie odbyła się konferencja naukowa pt. „Dowód z opinii biegłego z zakresu ekonomii w sprawach cywilnych i gospodarczych” poświęcona problematyce stosowania wiedzy ekonomicznej w postępowaniach sądowych, w szczególności przeprowadzaniu dowodu z opinii biegłego w sprawach cywilnych i gospodarczych. Jednym z prelegentów konferencji był dr hab. Paweł Zdanikowski, Kierownik Działu Badań i Analiz Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, który wygłosił referat pt. „Ustrojowe, organizacyjne i funkcjonalne aspekty «kompetencji ekonomicznych» sędziów orzekających w wydziałach gospodarczych”. W swoim wystąpieniu dr hab. Paweł Zdanikowski m.in. podkreślił znaczenie wiedzy i umiejętności ekonomicznych w praktyce orzeczniczej sędziów gospodarczych oraz przedstawił działania Krajowej Szkoły w zakresie organizacji szkoleń w tym przedmiocie.

19.05.2023 r. odbyło się w Krakowie Jubileuszowe XX Święto Prawników. Obchody od 2010 r. organizuje Stowarzyszenie Ars Legis im. św. Ivo Héłory – Patrona Prawników. W trakcie uroczystości w Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Policji „za wybitne osiągnięcia w dziedzinie nauk humanistyczno-społecznych, za działalność naukowo-badawczą i dydaktyczną oraz popularyzowanie polskiej myśli naukowej na świecie” odznaczony został wybitny prawnik prof. dr hab. Waław Uruszczak, znawca historii prawa polskiego oraz prawa kanonicznego, a także dziejów parlamentaryzmu polskiego. Profesor Waław Uruszczak udowodnił m.in., że pierwszy sejm walny koronny odbył się, nie jak przyjmowano w 1493 r., lecz w Piotrkowie w 1468 r. W uroczystościach wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, który w imieniu społeczności Krajowej Szkoły złożył prof. Waławowi Uruszczakowi gratulacje i podziękowania za działalność naukową i dydaktyczną, w tym za udział w wykształceniu wielu pokoleń prawników.

20.05.2023 r. na stadionie Zwierzynieckiego Klubu Sportowego odbył się III Turniej o Puchar Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury im. Roberta Parysa. Myślą przewodnią kolejnej edycji tego wydarzenia było upamiętnienie naszego zmarłego kolegi prokuratora Roberta Parysa, wielkiego pasjonata piłki nożnej. W turnieju wzięło udział 6 drużyn: reprezentanci Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury (pracownicy KSSiP), „Przyjaciele Roberta”, Zwierzyniecki Klub Sportowy – Oldboje, dwie drużyny aplikantów Aplikanci KSSiP I i Aplikanci KSSiP II oraz Prawnicy Kraków. W skład drużyny Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury wchodził: Zastępca Dyrektora kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej, sędzia Robert Pelewicz, Zastępca Dyrektora kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorowskiej, prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, prokurator dr Piotr Kosmaty, Krzysztof Tracz, Filip Krystek, Michał Marzec, Marcin Skotak, prokurator Wojciech Podsiadło oraz Tymon Tomasiakiewicz – syn pracownika

Krajowej Szkoły, Piotra Tomasikiewicza. Zwycięzcą turnieju została drużyna „Przyjaciele Roberta”. Najlepszym zawodnikiem został wybrany Krzysztof Zalewski, królem strzelców – Janusz Skórski, zaś najlepszym bramkarzem Tomasz Galganek. Turniejowi towarzyszyła wspaniała atmosfera i żywołowy doping licznie zgromadzonej publiczności. Na boisku toczyły się zacięte spotkania, podczas których zawodnicy walczyli z pełnym zaangażowaniem i w duchu sportowej rywalizacji. Wszystkich serdecznie zapraszamy na kolejną edycję Turnieju.

23.05.2023 r. w Krakowie w siedzibie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury odbyła się uroczystość zakończenia XI rocznika aplikacji prokuratorskiej oraz II rocznika aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej, po której aplikanci dokonali wyboru 148 stanowisk asesorskich w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. W uroczystości wzięli udział: Zastępca Prokuratora Krajowego prokurator Prokuratury Krajowej Beata Sobieraj-Skonieczna, prokurator Prokuratury Krajowej Tomasz Szafrąński – Dyrektor Biura Prezydialnego Prokuratury Krajowej, Janusz Woźnik – Prokurator Okręgowy w Tarnobrzegu, członek Krajowej Rady Prokuratorów przy Prokuratorze Generalnym, Barbara Kapera – Zastępca Prokuratora Regionalnego w Krakowie, Wojciech Dziuban – sędzia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w stanie spoczynku reprezentujący Prezesa Sądu Apelacyjnego w Krakowie, Marek Wolff-Zdzienicki – prokurator Prokuratury Okręgowej w Krakowie delegowany do Prokuratury Krajowej oraz sędziowie i prokuratorzy delegowani do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Kierownictwo Krajowej Szkoły reprezentowali: Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak, Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły, kierujący Ośrodkiem Aplikacji Sędziowskiej sędzia Robert Pelewicz oraz Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły ds. administracyjno-finansowych Anna Rajca. Uroczystość prowadził prof. dr hab. Czesław Kłak. Zastępca Prokuratora Krajowego prokurator Prokuratury Krajowej Beata Sobieraj-Skonieczna w imieniu Prokuratora Generalnego przedstawiła aplikantom propozycje pracy na stanowisku asesora w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury oraz uhonorowała aplikantów, którzy osiągnęli trzy najlepsze wyniki z egzaminu prokuratorskiego oraz najlepsze wyniki z przebiegu aplikacji prokuratorskiej XI rocznika oraz II rocznika aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej. Gratulując wszystkim aplikantom, Zastępca Prokuratora Krajowego zwróciła uwagę na konieczność przestrzegania w codziennej służbie prokuratorskiej zasad etyki, wykazywania się empatią oraz szacunkiem dla uczestników postępowania, w szczególności dla ofiar przestępstw. Absolwenci Krajowej Szkoły otrzymali z rąk Zastępcy Dyrektora Krajowej Szkoły, kierującego Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej prokuratora Prokuratury Krajowej prof. dra hab. Czesława Kłaka dyplomy ukończenia aplikacji oraz złożenia egzaminu prokuratorskiego, a aplikanci, którzy osiągnęli najlepsze wyniki z egzaminu prokuratorskiego oraz przebiegu aplikacji – listy gratulacyjne oraz upominki. W swoim

wystąpieniu podsumowującym szkolenie aplikantów i egzamin prokuratorski prof. dr hab. Czesław Kłak zwrócił uwagę na konieczność stałego podnoszenia kwalifikacji zawodowych, prezentując ofertę szkoleniową Krajowej Szkoły dla asesorów prokuratury i prokuratorów, jak również podzielił się uwagami nt. wykorzystania wiedzy teoretycznej do rozwiązywania problemów, z którymi asesorzy spotkają się w trakcie swej służby prokuratorskiej.

24.05.2023 r. w Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie otwarto krakowską część Światowego Kongresu Kopernikańskiego. Symbolicznego rozpoczęcia krakowskiego kongresu wraz z rektorem UJ prof. Jackiem Popielem dokonali JM Rektorzy: Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu prof. Andrzej Sokala, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie prof. Jerzy Przyborowski oraz sekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki prof. Włodzimierz Bernacki i prof. Jarosław Włodarczyk z Instytutu Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk. W wydarzeniu wziął udział Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, prokurator Prokuratury Krajowej prof. Czesław Kłak.

24.05.2023 r. Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, prokurator Prokuratury Krajowej prof. dr hab. Czesław Kłak wręczył asystentom prokuratora, którzy nie odbyli aplikacji prokuratorskiej, dyplomy złożenia egzaminu prokuratorskiego. Zgodnie z art. 179 § 1 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, asystent prokuratora, który ukończył studia prawnicze i uzyskał tytuł magistra, po przepracowaniu 5 lat na tym stanowisku może przystąpić do egzaminu prokuratorskiego. Prof. dr hab. Czesław Kłak złożył asystentom gratulacje, podkreślając, że należy docenić ich samodzielne przygotowanie do egzaminu, a także uzyskane wyniki, które pokazują, że ich przygotowanie do służby prokuratorskiej nie odbiega od przygotowania aplikantów, którzy złożyli egzamin prokuratorski.

Od 26 do 28.05.2023 r. w Sile (województwo warmińsko-mazurskie), z inicjatywy Zastępcy Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, prokuratora Prokuratury Krajowej prof. dra hab. Czesława Kłaka, odbyła się kolejna konferencja i narada dydaktyczna Ośrodka Aplikacji Prokuratorskiej Krajowej Szkoły – tym razem nt. „Nowy model kształcenia aplikantów”.

Rozpoczynając wydarzenie, prof. dr hab. Czesław Kłak przedstawił aktualne założenia kształcenia aplikantów prokuratorskich, ich ramy programowe, a także zaprezentował wymogi i wytyczne dotyczące realizacji programu aplikacji przez wykładowców, w szczególności zwracając uwagę na cele i efekty kształcenia w ramach poszczególnych bloków kształcenia oraz szczegółowe wymogi dotyczące metod kształcenia. W dalszej części wystąpienia prof. dr hab. Czesław Kłak przedstawił założenia zmian programu aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej. Zostały one opracowane w oparciu o szerokie konsultacje, w ramach których zwrócono się do: prokuratorów regionalnych, komendantów wojewódzkich Policji, Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie oraz

wykładowców Krajowej Szkoły o ocenę obowiązujących założeń i programu aplikacji. Zasięgnięto również opinii aplikantów oraz absolwentów Krajowej Szkoły – asesorów prokuratury. Uczestnicy konsultacji sformułowali także propozycje zmian, które w Ośrodku Aplikacji prokuratorskiej poddane zostały wszechstronnej analizie.

Podczas obrad omówiono szczegółowo: propozycje zmian programu aplikacji prokuratorskiej w świetle opinii uczestników konsultacji, metody i formy sprawdzania wiedzy aplikantów, sprawdzian jako podsumowanie cyklu szkoleniowego, sprawdzian w kontekście przygotowania do egzaminu prokuratorskiego, programowe ramy sprawdzianu, system kształcenia praktycznego jako element cyklu szkoleniowego, a także zasady współpracy z podmiotami zewnętrznymi w zakresie realizacji programu aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej. Prokurator dr Piotr Kosmaty, Kierownik Wydawnictwa Krajowej Szkoły, przygotował analizę dotyczącą założeń i zasad współpracy ze szkołami wyższymi w kontekście realizacji zajęć dodatkowych dla aplikantów.

W konferencji wzięli udział wykładowcy Krajowej Szkoły prowadzący zajęcia na aplikacji prokuratorskiej i aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej – prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, sędziowie Sądu Najwyższego, sędziowie Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziowie sądów powszechnych, przedstawiciele środowiska akademickiego, adwokatury, a także prokuratorzy delegowani do Krajowej Szkoły oraz pracownicy Krajowej Szkoły. W obradach wzięli również udział zaproszeni goście, m.in. Elżbieta Pieniążek – Prokurator Regionalny w Białymstoku, Cezary Fiertek – Prokurator Okręgowy w Olsztynie oraz prof. dr hab. Wiesław Pływaczewski – Kierownik Katedry Kryminologii i Kryminalistyki na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Redakcja Kwartalnika Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury uprzejmie zaprasza przedstawicieli nauki, sędziów, prokuratorów, referendarzy sądowych, asystentów sędziów i prokuratorów, urzędników sądów i prokuratury, aplikantów aplikacji: sędziowskiej i prokuratorowskiej oraz przedstawicieli innych prawniczych grup zawodowych, do publikowania opracowań na łamach Kwartalnika.

Podstawowe informacje dla autorów

Objętość tekstów, przesyłanych w formie elektronicznej, w edytorze Word, nie powinna przekraczać 20 stron (1 strona – 1800 znaków) – w przypadku artykułów, materiałów szkoleniowych i debiutów oraz 10 stron w odniesieniu do pozostałych opracowań. Do publikacji należy dołączyć dane o autorze, a w szczególności: imię i nazwisko, informacje o statusie naukowym (posiadane stopnie, tytuły naukowe, ORCID) i zawodowym (nazwa instytucji zatrudniającej oraz zajmowane stanowisko), adres korespondencyjny, nr telefonu kontaktowego, ew. nr faksu, adres e-mail oraz streszczenie obejmujące główne tezy opracowania, a także bibliografię załącznikową.

Wszystkie przesłane materiały podlegają opracowaniu redakcyjnemu, z prawem zmiany tytułów, skrótów, poprawek stylistyczno-językowych i innych poprawek redakcyjno-technicznych.

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych.

Materiały do publikacji należy przysłać drogą elektroniczną na adres

e-mail: redakcja@kssip.gov.pl

Etyka publikacyjna i standardy wydawnicze

W Kwartalniku są wdrożone i stosowane procedury wypracowane przez *Committee on Publication Ethics (COPE)*.

Procedura recenzowania tekstów

Wszystkie materiały publikowane w Kwartalniku podlegają ocenie niezależnych recenzentów powołanych spoza jednostki naukowej, w której afiliowany jest autor artykułu. Autor lub autorzy publikacji i recenzenci nie znają swoich tożsamości. Nie są ujawniane nazwiska recenzentów poszczególnych publikacji. Redakcja Kwartalnika udostępni na stronie internetowej listę współpracujących recenzentów.

Recenzja jest przedstawiana redakcji w formie pisemnej oraz elektronicznej i zawiera jednoznaczny wniosek recenzenta dotyczący dopuszczenia tekstu do publikacji lub jego odrzucenia. W przypadku wskazania przez recenzentów konieczności dokonania zmian, warunkiem publikacji tekstu jest ich dokonanie przez autora.

Procedura zabezpieczająca oryginalność publikacji (tzw. zapora *ghostwriting*)

W przypadku stwierdzenia przypadku *ghostwriting* (występuje wówczas, gdy ktoś wniósł wkład w powstanie publikacji, bez ujawnienia swojego udziału jako jeden z autorów lub bez wymienienia jego roli w podziękowaniach zamieszczonych w publikacji) lub *guest authorship* (występuje wówczas, gdy udział autora jest znikomy lub w ogóle nie miał miejsca, a pomimo to jest autorem/współautorem publikacji) redakcja powiadamia o tym fakcie instytucję zatrudniającą autora.

Więcej informacji na stronie internetowej Kwartalnika

www.kssip.gov.pl, zakładka: Działalność wydawnicza/Kwartalnik

ISSN 2083-7186

9 772083 718608 >